

RESEPTIO

1/2014

Ulkoasiain osaston teologisten asiain tiedotuslehti

Reformaation 500-vuotismuisto
ja luterilainen tunnustus

KIRKKOHALITUS⁺
Teologiset asiat

RESEPTIO 1/2014

Ulkoasiain osaston teologisten asiain tiedotuslehti

**Reformaation 500-vuotismuisto
ja luterilainen tunnustus**

KIRKKOHALLITUS[†]
Teologiset asiat

ISSN 1235-8878 (painettu)
ISSN 2242-8658 (verkkajulkaisu)

RESEPTIO / Kirkkohallituksen ulkoasiain osasto, teologiset asiat

Osoite: PL 185, 00161 Helsinki, p. 09-1802287, kotisivu: <http://sakasti.evl.fi/reseptio>

Toimitus: TT Tomi Karttunen (päätoimittaja), TM Tapani Saarinen (toimitussihteeri)

Etukannen kuva: Tomi Karttunen

Takakannen kuvat: Kirkkohallituksen ulkoasiain osasto

Paino ja ulkoasu: Unigrafia Oy

Taitto: Emma Martikainen

RESEPTIO 1/2014

PÄÄKIRJOITUS	5
---------------------------	---

I VUODEN 2017 KIRKOLLINEN VIETTO 100-VUOTIAASSA SUOMESSA

Reformaation merkkivuosi 2017. Historiallisia näkökulmia <i>Juhani Holma</i>	7
Reformaation merkkivuosi 2017. Teologisia näkökulmia <i>Tomi Karttunen</i>	10
Miksi juhlia yhdessä? <i>Leena Sorsa</i>	14
Reformikatalisuus, reformaatio ja protestantismi <i>Tomi Karttunen</i>	16
Luther- Commemoration 2017 <i>Teemu Sippo</i>	19

II LUTERILAINEN TUNNUSTUS EKUMEENISESSA KONTEKSTISSA

Den lutherska bekännelsen i ett ekumeniskt perspektiv <i>Risto Cantell</i>	21
"Avoin tunnustuksellisuus" jälkitunnustuksellisessa maailmassa <i>Aleksandr Prilutskij</i>	25
Tunnustuksellisuus Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa <i>Tomi Karttunen</i>	27
Tunnustuksellisuus Inkerin kirkossa <i>Aleksandr Prilutskij</i>	34
Ministerium verbi et sacramentorum <i>Risto Cantell</i>	38
Luterilaisen kirkon pappisvirka vanhojen ja uusien haasteiden keskellä <i>Risto Cantell</i>	44

III KIRKKOJEN MAAILMAN NEUVOSTON X YLEISKOKOUS BUSANISSA JA OPPIKESKUSTELUT VENÄJÄN ORTODOKSISEN KIRKON KANSSA

Raportti KMN:n 10. yleiskokouksesta	51
Busanin yleiskokouksen ykseyslausuman suomennos	63
Kristillinen opetus ihmisestä – johdatus teemaan <i>Tomi Karttunen</i>	67

IV MATKARAPORTIT

Itä-Euroopan työryhmän opintomatka Unkariin 11.-14.4.2013 <i>Ari Ojell ja Jussi Rytönen</i>	72
Matkakertomus Josef Stalinin ekumeeniselta kurssilta 3.-12.6.2013 <i>Matti Nikkanen</i>	79
Saints without borders 3.-10.7. 2013 Strasbourgin ekumeenisen instituutin kesäseminaari, Ranska <i>Satu Koikkalainen</i>	80
Exchange on the religious dimension of intercultural dialogue Jerevan 2.-3.9.2013 <i>Kaarlo Kalliala</i>	81
Sant' Egidion rauhanrukous Roomassa 29.9.-1.10.2013 <i>Kaarlo Kalliala</i>	81
International congress on the reformation jubilee 2017 Zurich 6.-10.10.2013 <i>Juhani Holma</i>	81
V HAETTAVANA OLEVAT STIPENDIT	83

PÄÄKIRJOITUS

Kirkkohistorian professori Martti Ruuth kirjoitti v. 1917 ilmestyneessä kirjassa *Uskonpuhdistus ja Suomen kirkko – juhlaulkaisu uskonpuhdistuksen 400-vuotismuiston johdosta* seuraavasti: "...kirkko, joka näillä edellytyksillä oli rakennettava, oli etupäässä oleva kasvatustulos, joka käsi kädessä esivallan kanssa ja sen ylivalvonnan varassa oli vähitellen suoritettava aikaa ja kärsivällisyyttä kysyvää kasvatustyötä holhousta kaipaavan kansan keskuudessa. Tällaisen tosin vähemmän ihanteellisen kansankirkon Luther tahtoi pystytettäväksi mieluummin kuin luoda ahtaista, suljetuista valiopiiireistä kootun vapaakirkon. Sillä häntä säällitti kansaparka, jos se jätettäisiin tuuliajolle, se kun kuitenkin juuri erityisesti oli seurakunnallisen hoidon ja kasvatuksen tarpeessa."

Varsin kauas on kuljettu tästä henkisestä ilmapiiristä, joka henkii 1800-luvun kansanvalistusaatetta ja kantaa mukanaan vielä myös sääty-yhteiskunnan perintöä. Tietyllä tapaa tässä on kuitenkin nähtävissä myös palvelevan kansankirkon ajatus oraalla – ajatellen sekä sen etuja että heikkouksia. Ajatus, että jokaisella on oma paikkansa ja tehtävänsä Kristuksen ruumiissa korttaan kantamassa yhteiseksi rakennukseksi, on varsin vähäinen. Läsnä on myös jo Melanchthoniin juonensa juurtava ajatus kirkosta ennen muuta kouluna – "kasvatustulosena". Tsaarin ajan Suomesta peräisin oleva suhtautuminen esivaltaan 1800-luvun järjestys- ja kontrolliajattelun mukaisesti on sekin selkeästi esillä.

Samaisessa kirjassa kuin Ruuth kirjoittaa arkkipiispa Gustaf Johansson artikkelissa *Uskonpuhdistuksen johtavat aatteet* näin: "Uskonpuhdistajat teroittivat ennen kaikkea Pyhän Raamatun ehdotonta arvoa ja ihmisen vanhurskaantumista armosta, uskon kautta, Kristuksen tähden; he esittivät kristillisen seurakunnan olennon, yleisen pappouden ja omantunnon vapauden; he opettivat, että valtio ja kirkko ovat Jumalan asettamia, joiden tulee yhdessä valvoa kansojen kehitystä, vaikka kumpaisellakin on eri tehtävänsä, ja he odottivat Jumalan valtakunnan ilmestymistä kirkkaudessa."

Myös arkkipiispa Johansson korostaa omantunnon vapautta – kuten myös valistushenkiseen ajatteluun sopii. Samanaikaisesti hän kuitenkin tulkitsee valtion ja kirkon tehtäviä hallintobyrokratian näkökulmasta:

niiden tulee "yhdessä valvoa kansojen kehitystä". Näin rationaalinen kontrolli ja kehitysajatus yhdistyvät Jumalan sanan auktoriteetin ja uskonvanhurskauden korostuksiin aikansa peilinä.

Tästä kansallisprotestanttisesta ajattelusta avarsivat meitä vähitellen toinen maailmansota ja sen mukanaan tuoma siirtomaavaltojen vapautuminen sekä tähän liittynyt kansainvälisen vastuun ajatuksen vahvistuminen yhdessä ekumeenisten kontaktien tiivistymisen kanssa. Vuonna 1967, eli reformaation 450-vuotismuistoa vietettäessä, ekumeeninen ulottuvuus oli jo läsnä ajatuksissa ekumeenisten organisaatioiden työn vahvistuttua ja katolisen kirkon avauduttua kristittyjen yhteyspyrkimyksille Vatikaanin II konsiliin myötä. Tämän jälkeen ekumeenista ulottuvuutta on kohen-
tanut sekä käytännön ekumeeninen toiminta ja kansainvälinen kanssakäyminen että myös havahtuminen näkemään Lutherin teologian ekumeeninen merkittävyys ja laaja hengellinen anti niin omalle kirkollemme ja kirkkoperheellemme kuin myös laajemmin "uskon opettajana".

Tulevaa reformaation 500-vuotismerkkivuotta ja itsenäisen Suomen 100-vuotisjuhlaa ajatellen Luterilaisen maailmanliiton yleisteema "Jumalan armon vapauttama" sekä merkkivuoden kansainvälisen vieton yleisperiaatteet 1) globaalisuus, 2) ekumeenisuus ja 3) kirkkojen uudistuminen tänään sopivat hyvin globalisoituneeseen aikaan, jossa kristittyjen yhteyttä ja valmiuksia olla rakentavassa vuorovaikutuksessa erilaisten kirkollisten perinteiden kanssa tarvitaan entistä enemmän ja jossa etenkin läntisen Euroopan ja Pohjois-Amerikan kirkot menettävät jäseniään ja etsivät uudestaan missionaarista kutsumustaan.

Arkkipiispa Johanssonin ajatuksiin voimme edelleen liittyä etenkin siinä, että meidän tulisi viivähtää ja kutsua muita viivähtämään Raamatun hengellisten aarteiden äärelle sekä elää ja kutsua elämään uskossa, toivossa ja rakkaudessa kirkkauden koittoa odotettaessa sen armon varassa, joka tuli ilmi Jeesuksessa Kristuksessa.

Tässä numerossa pohditaan reformaation historiallista ja teologista merkitystä etenkin suomalaisessa kontekstissa ja viitataan myös luterilaisuuden sekä yleen-

sä kristillisen uskon merkitykseen itsenäiselle Suomelle, joka sekin valmistautuu 100-vuotisjuhlaansa v. 2017. Esillä on myös luterilaisten perinteiden välinen vuorovaikutus yhtäläisyyksineen mutta myös eroineen, esimerkkinä kirkkomme teologiset keskustelut Inkerin kirkon kanssa. Ekumeenista ulottuvuutta tuo Helsingin katolisen hiippakunnan piispan Teemu Sipon alustus Luterilaisen maailmanliiton eurooppalaisten alueiden kokouksessa Helsingissä viime syksynä.

KMN:n Busanin yleiskokous marraskuussa 2013 koki jälleen koolle rikkaan kirjon maailman kirkkojen edustajia ja rakensi monin tavoin. Kristinuskon kasvu ja elinvoima etelässä ja idässä oli puhuttelevasti läsnä. Viisaita päitä löytiin yhteen käsiteltäessä Faith and Order-komission työtä, etenkin Kirkko-asiakirjaa, sekä lähetyksen ja evankelioinnin uutta suuntapaperia. Rauhan ja oikeudenmukaisuuden teemat olivat vahvasti läsnä niin yleisteemassa "Elämän Jumala, johda meidät oikeudenmukaisuuteen ja rauhaan" kuin kohti yhdistymistä kaikesta huolimatta toiveikkaana katsovan Korean jaetun niemimaan kontekstissa. Raportit kirkkomme lähettämiltä henkilöiltä ovat luettavissa tässä numerossa.

Tällä hetkellä on meneillään valmistautumisprosessi 15. teologiseen dialogikokoukseen Venäjän ortodoksisen kirkon kanssa. Esillä on ekumeenisen liikkeen tämän hetken polttaviin kysymyksiin kuuluva kysymys kristillisestä ihmiskäsityksestä. Tähän tematiikkaan modernin teologian kontekstissa johdatteleva alustus julkaistaan tässä numerossa.

Tomi Karttunen

johtava asiantuntija, teologia ja ekumenia

I VUODEN 2017 KIRKOLLINEN VIETTO 100-VUOTIAASSA SUOMESSA

Reformaation merkkipäivä 2017. Historiallisia näkökohtia

Juhani Holma

Johdanto

Martin Lutherin 31.10.1517 Mainzin arkkiepiispalle lähettämät 95 teesiä olivat lähtölaukaus niille kirkollisille ja poliittisille mullistuksille, jotka johtivat läntisen kristikunnan jakautumiseen ja yhteiskunnallisiin muutoksiin Euroopassa. Muutospaineet olivat kyteneet pitkään. Jan Hussin reformatorisista pyrkimyksistä oli kulunut jo 100 vuotta ja katolisen kirkon sisällä oli 1500-luvun alussa monenlaisia uudistustarpeita. Ne pääsivät yhdessä yhteiskunnallisten muutospaineiden kanssa purkautumaan Lutherin kirjoitusten levittyä kirjapainojen välityksellä. Paavin kuuriassa ei Lutherin viestiä ja siihen sisältynyttä suurta yhteiskunnallista latausta ymmärretty. Teesien julkaiseminen johti reformaattorin tuomitsemiseen kirkonkiroukseen ja vähitellen uusien protestanttien kirkkojen syntymiseen. Samassa yhteydessä tapahtui Euroopan hengellinen ja poliittinen pirstoutuminen ruhtinaiden ja muiden hallitsijoiden valitessa joko katolisuuden tai protestanttisuuden periaatteenaan *cuius regio, eius religio*.

Myös Ruotsi-Suomessa poliittinen tilanne oli Kalmarin unionin jälkeen sellainen, että vuonna 1523 kuninkaaksi kruunattu Kustaa Vaasa päätti johtaa maansa protestantismiin. Käännekohtana voidaan pitää Västeråsin valtiopäiviä 1527, joilla merkittävä osa kirkon omaisuudesta ja hallintavallasta peruutettiin kruunulle. Varsinaisia teologisia ratkaisuja ei Västeråssissa tehty lukuun ottamatta epämääräiseksi jäänyttä mainintaa siitä, että Jumalan sanaa oli valtakunnassa saarnattava puhtaasti. Kustaa Vaasan päätöksiin ohjasi jossain määrin Wittenbergissä opiskelleen Olaus Petrin reformatorinen toiminta, mutta varsinaisesti kuninkaan ratkaisu oli poliittinen. Ruotsi-Suomessa kirkon tilanne oli erilainen kuin keskisessä Euroopassa. Ne epäkohdat, joihin Luther joutui puuttumaan, eivät olleet Pohjoismaissa yhtä ilmeisiä ja ajankohtaisia.

Ruotsin Itämaan eli Suomen osalta kirkollinen ja poliittinen kehitys noudatteli pääpiirteissään emämaan tilannetta. Tosin syrjäisessä Suomessa asiat etenivät hitaammin ja vakaammin. Katolinen hurskauselämä oli juurtunut niin syvälle ihmisten elämään, että kesti monin paikoin 1600-luvun alkupuolelle saakka ennen kuin luterilainen kirkollinen elämä sai ylitteen.

Turun hiippakunnan kirkollinen tilanne 1500-luvun alussa

Kristillinen usko rantautui suomenniemelle 1100-luvun puolivälin tienoilla. Viimeistään 1200-luvun puolivälissä Turussa oli oma piispanistuin, joka kuului vuonna 1164 perustetun Upsalan arkkihiippakunnan alaisuuteen. Kirkollinen elämä kehittyi Turun hiippakunnassa läpi myöhäiskeskiajan hyvissä olosuhteissa. Piispat hoitivat tehtävänsä tunnollisesti ja esikuvallisesti eikä näin ollen paineita kirkollisille uudistuksille reformaatiovuosikymmeninä ollut olemassa. Myös harvat paikalliset luostarit toimivat Suomessa suotuisissa olosuhteissa. Kerjäläisveljestöjen (dominikaanien ja fransiskaanien) konventit sijaitsivat Turussa, Rauhalla ja Viipurissa ja ne hoitivat omalta osaltaan seurakuntapapiston rinnalla kirkon opetusviran tehtäviä. Naantalissa toimi 1440-luvulla perustettu birgittalaisluostari.

Turun hiippakunnan liturginen perinne pohjautui 1300-luvulta saakka domikaaniseen riitukseen. Hiippakunnan liturgisista kirjoista Missale Aboense julkaistiin vuonna 1488, Graduale Aboense 1500-luvun alussa ja Manuale Aboense 1522. Reformaation tuulien alkaessa puhaltua Turun hiippakunnalla oli käytettävissään omat liturgiset kirjat, koulutettu papisto, vasta rakennettuja kirkkoja, vakaa talous, kaikin puolin toimiva organisaatio sekä keskiajan hurskauserinteen mukainen hengellinen elämä.

Reformaation toteutus Turun hiippakunnassa

Kustaa Vaasan pakotettua maansa hiippakunnat evankeliseen uskoon, jouduttiin kirkollista elämää uudistamaan heikkenevien resurssien varassa. Kuninkaan peruutettua monia tulonlähteitä kirkolta kruunulle ei epävarmassa tilanteessa ollut pappiskoulutukseen yhtä paljon halukkaita kuin ennen. Kivikirkkojen rakentamiseen seurakunnilla ei ollut enää varaa ja kirkkojen liturgiset esineet ja muut kalleudet oli täytynyt luovuttaa kuninkaan kassaan sotavelkojen maksamiseksi. Hiippakuntien ja seurakuntien näkökulmasta reformaatioon liittyi siis hyvin paljon kielteisiä asioita. Kansa ei myöskään ollut halukas muutoksiin. Keskiajan hurskauselämä oli – kuten jo todettiin – syväle juurtunut eikä mitään uutta kaivattu. Suomessa ei kuitenkaan ollut uutta järjestelmää vastustavia kapinoita kuten emämaan puolella (mm. Dacken kapina 1540-luvun alussa).

Vaikka kansassa Kustaa Vaasan tekemät ratkaisut aiheuttivat lähinnä hämmennystä, alkoi Turun hiippakunnan nuorena papistossa ilmetä 1520-luvun loppupuolella kiinnostusta evankelista teologiaa kohtaan. Tämän sai aikaan Pietari Särkilahden opetustoiminta ja Saksasta kulkeutunut evankelinen kirjallisuus. Samaan aikaan Turun hiippakunnassa vallitsi poikkeuksellinen tilanne piispanistuimen oltua pitkään täyttämättä, kun viimeinen keskiaikainen piispa Arvid Kurki kuoli tapaturmaisesti vuonna 1522. Vasta vuonna 1528 kuningas nimitti Turun piispaksi Martinus Skytten, joka oli hurskaana tunnettu dominikaaniluostareiden esimies. Reformikatoninen Skytte joutui myöntymään kuninkaan kirkkopoliittikkaan ja edistämään hiippakunnassaan uutta kirkollista järjestystä. Uuden piispan lojaali persoonallisuus ja kyky kompromisseihin vaikuttivat suurelta osin siihen, että Suomessa kuninkaan uudistukset etenivät luontevasti ja kapinoilta vältyttiin. Yksi osoitus iäkkään reformikatonisen piispan lojaaliudesta oli se, että hänen piispuuskaudellaan Turun tuomiokapituli julkaisi evankelisen jumalanpalveluselämän tarvitsemat kirkolliset kirjat Mikael Agricolan suomentamina. Skytte myös salli lähettää ylioppilaita Wittenbergiin opiskelemaan.

Kun piispa Skytte kuoli joulukuussa 1550, Turun hiippakunta joutui jälleen olemaan pitkään ilman paimenta. Kuninkaan valtopoliittisen jähkailun seurauksena uutta piispanvihkimystä jouduttiin odottamaan kesään 1554 saakka. Kirkollista valtaa edelleen murentaakseen kuningas Kustaa Vaasa jakoi tällöin Turun hiippakunnan kahtia. Itäisen Viipurin hiippakunnan piispaksi nimitettiin Paavali Juusten ja Turun hiippakuntaa ryhtyi johtamaan Mikael Agricola, joka oli

jo parin vuosikymmenen ajan ollut edellisen piispan oikeana kätenä ja tuomiokapitulin keskeisenä vaikuttajana.

Mikael Agricolan rooli reformaatioprosessissa

Mikael Agricolan piispuuskausi jäi hyvin lyhyeksi, vain kolmen vuoden pituiseksi, sillä hän kuoli rauhaneuvottelumatkalta palatessaan huhtikuussa 1557. Näin ollen Agricolan piispuuskaudesta ei ehtinyt muodostua reformaation kannalta erityisen merkittävää ajanjaksoa. Sen sijaan Agricolan merkitys piispa Skytten työparina ja hänen kirjallinen toimintansa ovat merkittävässä asemassa tarkasteltaessa reformaation etenemistä Suomessa. Silti ei voida sanoa, että Mikael Agricola olisi ollut uskonpuhdistaja samassa merkityksessä kuin esimerkiksi Luther ja Melanchthon ja Olaus Petri. Jo iältään näitä nuorempana hän oli toisen aallon toimija. Agricola ei julkaissut teologisia ajatuksiaan systemaattisessa muodossa, joten kokonaiskuvan hahmottaminen hänen ajattelustaan ei ole helppoa. Agricolan julkaisutoiminta oli käännöstyötä – joskin kirkollisten kirjojen kääntäminen edellyttää aina teologisia valintoja, ja hänen linjansa on nähty yleisesti ottaen olleen maltillinen ja konservatiivinen, keskiajan hurskauserinnettä jatkava. Hänen käännöstyönsä noudatti kuitenkin reformaation edustamaa kansankielisyyden ja evankeliumin julistamisen ohjelmaa. Suomalais-ruotsalaisessa luterilais-katolisessa dialogi-raportissa Vanhurskauttaminen kirkon elämässä häntä luonnehditaan erityisesti liturgiseksi uudistajaksi ja todetaan, että ”Agricolan messukirjasta tuli pian reformaation jälkeisen kirkon tärkein liturginen ohjenuora”.

Luterilaiset kirkot Ruotsissa ja Suomessa eroavat useimmista muista luterilaisista kirkoista siinä, että reformaation muutokset jäivät monessa mielessä vähäisiksi. Tässä Agricolan rooli oli keskeinen ja oikeuttaa kutsumaan häntä Suomen reformaattoriksi tai uskonpuhdistajaksi, kun otetaan huomioon meikäläisen reformaation erityisluonne. Ruotsi-Suomessa ei säilynyt ainoastaan piispanvirka, vaan myös keskiaikainen hiippakuntaorganisaatio, samoin pitäjäjärjestelmä pitäjänkirkkoineen. Tämä takasi taloudelliset edellytykset papinviran hoitamiseksi – ja myöhemmin esimerkiksi loi edellytykset yhteyden luomiselle esimerkiksi Britannian ja Irlannin anglikaanisiin kirkkoihin Porvoon julistuksen myötä, joka edustaa varsin klassista käsitystä kirkon katolisuudesta ja apostolisuudesta. Tätä kautta on luotu pohjaa myös kirkkomme ekuumeeniselle linjalle, joka pyrkii olemana luterilainen ja katolinen ja liittymään jakamattoman kristikunnan uskonperintöön luterilaisista lähtökohdista käsin. Lin-

ja on osoittautunut hedelmälliseksi vanhoihin kirkkokuntiin mutta myös esimerkiksi metodisteihin ja helluntailaisiin päin sekä vahvistanut luterilaista identiteettiä kirkossamme ja laajemminkin. Historiallisesti ottaen Agricola sai Suomen uskonpuhdistajan tittelin kansallisromantiikan kukoistusvaiheessa 1800-luvun lopulla. Silloin etsittiin kansallisia sankareita ja sellaiseksi löydettiin mm. vuosisatoja unohduksissa ollut Turun piispa. Uusimman kirkkohistorian tutkimuksen valossa Agricolan kiistatta merkittävälle roolille suomalaisen reformaation vaiheissa tulisi löytää uudenlainen määritelmä. Maltillista melanchthonilaista raamattuhumanismia edustanut ja spiritualiteetiltaan juurevasti keskiaikaisessa traditiiossa pitäytynyt Agricola toimi toisin kuin monet muut reformaattorit.

Agricolan merkittävin saavutus kansallisesta näkökulmasta on hänen laaja kirjallinen tuotantonsa ja suomen kirjakielen kehittäminen kirkollisten kirjojen suomentamisen yhteydessä. Kirjakielemme isän titteli Agricolalle sopii mainiosti. Turun tuomiokapituli ja Agricola itse julkaisivat vuosina 1543–1559 noin 2500 sivua painettua suomenkielistä kirkollista kirjallisuutta. Enemmänkin olisi painettu, mikäli tuomiokapitulin varat eivät olisi loppuneet. Rukouskirjan, Uuden testamentin, käsikirjan, messun ja psalttarin suomentaminen ja muokkaaminen tapahtui evankelisen kirkon jumalanpalveluselämän tarpeisiin. Vanhaa testamenttia suomennettiin niin laajasti kuin varat antoivat myötä. Agricolan ensimmäisen painetun teoksen kohdalla jää kyselemään motiivia julkaista suomenkielellä kanoninen katekismus. Lutherin katekismusta ei reformaatiovuosikymmeninä Suomessa painettu.

Johtopäätöksiä juhlavuoteen 2017 liittyen

Hallitsijan pakolla määräämän reformaation käytännön toteutus tapahtui Suomessa maltillisesti reformikatoლისen piispan johdolla. Hiippakunnassa vallinnutta vakaata kirkollista ja yhteiskunnallista tilannetta ei haluttu horjuttaa, vaikkakin kuninkaan määräämänä tapahtui kansaa hämmentäneinä asioina myös luostarilaitoksen alasajo ja kirkon omaisuuden takavarikointi. Turun tuomiokapituli organisoï reformaation vaatimat muutoksen lähinnä siten, että painopiste oli Mikael Agricolan julkaisutoiminnassa ja vähittäin sisään ajatus jumalanpalveluselämän uudistuksessa. Jumalanpalveluselämän muuttaminen evankeliseksi toteutettiin omintakeisesti mahdollisimman paljon traditiiossa pysyen.

Suomen evankelis-luterilaisen kirkon profiilissa on edelleen paljon sellaista, minkä voi katsoa juontavan

juurensa reformaatiovuosikymmenten kirkkopoliittisista ratkaisuista sekä Martinus Skytten ja Mikael Agricolan traditiosidonnaisuuksista ja maltillisuudesta. Kirkkomme jumalanpalveluselämä on edelleen rakennettu juurevasti lännen kirkon tradition varaan. Kirjakielemme sai syntynsä jumalanpalveluselämän haasteisiin vastattaessa. Ekumeenisissa suhteissa kirkkomme pystyy käymään keskusteluja ja harjoittamaan poikkeuksellisen luontevaa vuorovaikutusta laajalla rintamalla. Kansankirkollinen näkemys on ollut kautta vuosisatojen niin suomalaisen yhteiskunnan kuin kirkonkin elämää koossa pitänyt tekijä. Näitä omaan reformaation historiaan liittyviä teemoja on syytä pitää esillä reformaation 500-vuotisjuhla valmisteltaessa.

Jos ajatellaan reformaation 500-vuotisjuhlan viettämiseksi sopivaa ajankohtaa, ei vuodelle 2017 löydy suomalaisesta näkökulmasta perusteita. Mikään ei liikahdanut vielä pitkään aikaan Turun hiippakunnan kirkollisessa elämässä, vaikka Wittenbergissä julkaistiinkin lokakuussa 1517 merkittävä dokumentti. Asiat kehittyivät kuitenkin Saksassakin vasta vähitellen seuraavina vuosina kohti reformaatiota ja protestanttista kristillisyyttä. Kansainvälisesti ja ekumeenisesti on tärkeää, että voidaan sopia tietyn historiallisen tilanteen merkittävyys yhteisen juhlan perusteeksi. Martin Lutherin julkaisemien teesien vaikutus suurten kirkollisten ja poliittisten muutosten käynnistäjänä on kiistaton. Siksi reformaation 500-vuotisjuhlan viettäminen vuonna 2017 on perusteltua. Kansankirkollisesta näkökulmasta katsoen luontevaa on myös reformaatiojuhlavuoden ja Suomen itsenäisyyden 100-vuotisjuhlavuoden liittäminen osin yhteen, sillä keskiaikainen ja sittemmin luterilainen kirkko ovat yhtä kuin suomalaisen kulttuuri- ja yhteiskuntaelämän juuret.

Reformaation merkkivuosi 2017. Teologisia näkökulmia

Tomi Karttunen

Johdanto

Uskonpuhdistuksen muistopäivän vietto määräytyy kirkkovuodessa Lutherin 95 teesin julkaisemisesta 31.10.1517. Yksi juhluvoden keskeinen kansainvälinen projekti onkin lukea ekumeenisesti noita teesejä yhteiseksi rakennukseksi myös tänään. Tämä kertookin jo itse asiassa varsin paljon siitä, mistä juhluvoden vietossa on kyse. Kyse ei ole lähtökohtaisesti sen enempää saksalaisen kuin suomalaisen tai minkään muunkaan kansallisen kulttuurin juhlimisesta sinällään. Toisaalta on otettava huomioon, että ihmisen toiminta ei koskaan tapahdu historiallisessa tyhjiössä ja konkreettiset tapahtumat kantavat myös laajempaa ja ainutlaatuistakin merkitystä.

Muistaminen tässä yhteydessä tarkoittaa syvimmältään – analogisesti ehtoollisella tapahtuvan muistamisen kanssa – kolmiyhteisen Jumalan uutta luovien ja pelastavien tekojen nykyistämistä uskon, toivon ja rakkauden herättämiseksi ja vahvistamiseksi. Menneisyyden teot ovat todellisesti läsnä ja avaavat eteen toivon näköalan, herättävät uskon ja siivittävät rakkauden tekoihin. Ytimessä ovat siten ollen luominen, Kristuksen persoona ja työ sekä Pyhän Hengen hedelmät.

Kyse on näin ollen kytkeytymisestä kirkon perustukseen historiallisten lähtökohtien ja tapahtumien tarjoaman merkityshorisontin kautta: uuden veden pirstottamisesta alkulähteiltä ainutkertaista mennyttä ja sen tuomaa kiteytynyttä kokemusta arvostaen mutta myös sen virheistä oppien. Kirkko on uskontunnustuksen mukaan yksi, pyhä, katolinen ja apostolinen yhteisö. Sen pirstaloituminen on synnin seurausta, ja niinpä kirkon perustyo merkitsee aina myös yhteyden, apostolisuuden ja katolisuuden eli sanoman täyteen ja sen universaalisien ulottuvuuden huomioon ottamista. Tähänhän kutsuu jo kaste-, opetus- ja lähetyskäsky: ”Minulle on annettu kaikki valta taivaassa ja maan päällä. Menkää siis ja tehkää kaikki kansat minun opetuslapsikseni: kastakaa heitä Isän ja Pojan ja Pyhän Hengen nimeen ja opettakaa heitä noudattamaan kaikkea, mitä minä olen käskennyt teidän noudattaa. Ja katso, minä olen teidän kanssanne kaikki päivät maailman loppuun asti.” (Matt. 28:18-20)

Reformaation lähtökohtainen katolinen, ekumeeninen intentio

Luterilainen reformaatio tähtäsi tunnetusti lännen katolisen kirkon reformoimiseen, epäkohtien korjaamiseen, ei uuteen kirkkoon. Kyse oli pitkälti myös valasta, jurisdiktioista ja sitä kautta kirkon ykseydestä. Sisältö ja muoto eivät reformaattorien näkökulmasta enää tukeneet toisiaan, joten oli tarvetta re-formaatiolle, jossa sisältölähtöisyys, kristinuskon sanoma olisi selkeämmin esillä ja määräävänä lähtökohtana. Kyse ei kuitenkaan ollut elämälle vieraasta perfektionismista eikä siitä, että spiritualistisesti irrotettaisiin uskovien yhteisö konkreettisesta kirkon yhteisöstä ja sen elävästä traditiosta. Siitä kertovat niin Kristus-keskeisyys kuin erottelu lain ja evankeliumin välillä sekä se lähtökohta, että kirkko on armahdettujen syntisten yhteisö sekä ennen muuta Augsburgin tunnustuksen johtopäätösoSION huipennus: ”Emmekä me sillä, mikä tässä on sanottu ja koottu, halua loukata ketään. Esille on tuotu vain välttämätön, jotta tulisi selväksi, ettei meikälaisten keskuudessa ole opissa eikä seremonioissa omaksuttu mitään, mikä sotisi Raamattua tai katolista kirkkoa vastaan.”

On kuitenkin hyvä huomata, että reformaatiohistoriaa on puolin ja toisin luettu myös kapeasti: ei vain suhteessa roomalaiskatoliseen kirkkoon vaan esimerkiksi myös suhteessa niin kutsuttuun radikaaliin reformaatioon. Pyrkimys kirkon työn ja sanoman edistämiseen niin oman kirkon keskuudessa kuin suhteessa muihin edellyttää armon ja totuuden rinnakkaisuutta. Niinpä esimerkiksi Luterilaisen maailmanliiton kuuluisuutta saanutta anteeksipyyntöä mennoniitoilta 1500-luvun uskonvainoista edelsi yhteisen historian lukeminen uudelleen kuunnellen vastapuolen versiota tapahtuneesta. Vasta tämän tervehdyttävän prosessin jälkeen saatettiin ja saatetaan käydä käsiksi itse asioihin, joissa kannat edelleen eroavat huomattavastikin. Sama pätee myös Yhteiseen julistukseen vanhurskauttamisopista (YJV). Yhteistä ja erilaista lukutapaa reformaation tapahtumista ei kuitenkaan kirjattu ylös vielä YJV:sta vaan globaali LML:n ja paavillisen kristittyjen ykseyden edistämisen neuvoston dialogikomisio jul-

kaisee tämän raportin ja siihen liittyvät pastoraaliset kehotukset keskinäiseen katumukseen vasta loppuvuodesta 2011.

YJV:n johdannossa todetaan: "1. Vanhurskauttamisopilla oli 1500-luvun luterilaiselle uskonpuhdistukselle keskeinen merkitys. Se oli sille 'ensimmäinen ja tärkein artikla', joka oli samalla 'kristillisen opin kaikkien muiden opinkohtien ohje ja tuomari'. Ennen kaikkea vanhurskauttamisoppia korostettiin ja puolustettiin reformaation esittämissä muodossa ja erityisasemassa sen ajan roomalaiskatolista kirkkoa ja teologiaa vastaan, joka puolestaan korosti ja puolusti toisenlaista vanhurskauttamisoppia. Reformaation kannalta siinä oli kaikkien kiistojen ydinkohta."

Kiistassa päästiin kuitenkin etenkin 60-luvulla alkaneiden teologisten dialogien myötä eteenpäin kohti yhteistä ymmärrystä asiasta. Niinpä YJV toteaa: "4. Kaikki mainitut dialogiraportit ja myös niihin annetut kannanotot ovat osoittaneet vanhurskauttamisoppia käsitellessään suurta yksimielisyyttä lähestymistavassaan ja johtopäätöksissään." "5. Se on tämän Yhteisen julistuksen tavoite. Se tahtoo osoittaa, että dialoginsa perusteella tämän julistuksen allekirjoittavat luterilaiset kirkot ja roomalaiskatolinen kirkko pystyvät nyt ilmaisemaan yhteisen käsityksen, että meidät vanhurskautetaan Jumalan armosta uskon kautta Kristukseen. Siihen ei sisälly kaikki, mitä kussakin kirkossa opetetaan vanhurskauttamisesta, mutta se sisältää yksimielisyyden vanhurskauttamisopin perustotuksista ja osoittaa, että erilaiset jäljellä olevat ilmaisut eivät enää anna aihetta oppituomioihin."

Voidaankin todeta, että kaiken uskonpuhdistuksen muistamisen tulee viimeistään Yhteisen julistuksen ja mennoniitoille osoitetun anteeksipyyntöä jälkeen olla ekumeenista eli myönteisesti itse asiaan keskittyvää, niin että etsitään yhteyttä toisiin kristittyihin oman identiteetin, tässä tapauksessa luterilaisuuden pohjalta. Suomessa tähän innoittaa ja kutsuu myös maineemme "ekumenian mallimaana" ja ekumeenisen, myös käytännön ekumeniaa elävöittäneen ekumeenisen Luther-tutkimuksen perinne. Jos uskonvanhurskauden periaate oli toinen keskeinen reformaation periaate, toinen keskeinen ja tämän kanssa yhteen kuuluva on raamatuperiaate. Mitä tästä pitää tällä perusteella ajatella?

Yksin uskosta, yksin Raamattu ja yksin Kristus = sola scriptura numquam sola

YJV toteaa: "8. Näihin uusiin näkemyksiin on johtanut yhteinen tapamme kuunnella Jumalan sanaa pyhässä Raamatussa. Me kuulemme yhdessä evankeliumin, että 'Jumala on rakastanut maailmaa niin paljon, että antoi ainoan Poikansa, jottei yksikään, joka häneen uskoo, joutuisi kadotukseen, vaan saisi iankaikkisen elämän.' Taustalla tälle yhteiselle lähtökohdalle on yhtäältä se, että luterilainen osapuoli on ehkä aiempaa selvemmin tiedostanut, että vanhan kirkon uskontunnustusten liittäminen osaksi luterilaista tunnustusperustaa, ja jo tunnustus itse, merkitsee sitä, että on ja on ollut tietty kiteytynyt tulkintahorisontti, jonka valossa Raamattua tulkitaan. Toisaalta, vaikka Raamattu on kirkon kirja, se samalla on tradition kriittinen kärki, joka kutsuu kirkonkin itsetutkisteluun. Roomalaiskatolisella puolella taas selkeästi palattiin Vatikaanin II konsiiliin *Dei Verbum* -dekreetissä jo kirkkoisä Irenaeuksen muotoilemaan tradition yksilähdeteoriaan, jossa ei ole mitään Raamatusta erillistä traditiouomaa vaan nähdään, että Raamattu on lähteiden lähde.

Raamattu ei ole kuitenkaan tasapaksua kerrontaa vaan sillä on keskeinen tähtäyspiste: kolmiyhteinen Jumala ja hänen suhteensa luomakuntaan, jonka keskellä on uuden luomisen toivo Luojan uskollisuuden, Kristuksen sovitustyön ja Pyhän Hengen uutta luovan toiminnan kautta. Kuten edellä mainittu YJV:n kohdakin antaa ymmärtää, Raamattu on ennen muuta armon väline. Samalla se on luterilaisen terminologian mukaan myös lakia ja evankeliumia. Se on analogisesti Kristuksen kahdelle luonnolle samanaikaisesti Jumalan sanaa ja ihmissanaa. Luther kiteytti pyhän kirjan ytimen: evankeliumia on se, mikä "ajaa Kristusta" (*Christum treiben*). Tämä kuuluu yhteen sen kanssa, että Raamattu kokonaisuudessaan on Jumalan sanaa eikä anna valtakirjaa mielivaltaisen subjektiiviselle Raamatun tulkinnalle. YJV toteaa tämän näin: "Sano ma vanhurskauttamisesta suuntaa meidät erityisellä tavalla Uuden testamentin todistuksen keskukseen, Jumalan pelastavaan toimintaan Kristuksessa."

Ekumeenisessa keskustelussa onkin vakiintunut ilmaus, että Raamattu yksin -periaate ei koskaan ole ainoa tekijä raamatuntulkinnassa: *sola Scriptura numquam sola*. Raamatuntulkinta ja sen liturginen käyttö ohjaa oppia, toisaalta opintulkinta ohjaa Raamatun tulkittamista ja myös liturgista teologiaa. Esiymmärrys, joka aina vaikuttaa taustalla, on kirkollisessa raamatuntulkinnassa kirkollinen eli erityisesti Kristuksessa itsensä

ilmoittaneeseen kolmiyhteiseen Jumalaan ankkuroituva.

Reformaatio ja nykyinen kirkollinen konteksti

Nykyiselle kontekstille on leimallista voimakas, itse-tietoinen ja auktoriteetteja karttava individualismi. Uskonnollinen, varsinkaan kristinuskon ja luterilaisuuden mukainen, yleissivistys ei ole kovin vahva. Tarvitaankin sen avaamista, miten Raamattu Jumalan sanana, kirkko ja jumalanpalvelus rukouksen sekä sakramentin vastaanottamisen paikkana sekä usko ja rakkaus kuuluvat yhteen. Taustalla on sen pohtiminen, mitä tarkoittaa, että Sana tuli lihaksi isolla ässällä. Tämän kanssa ristiriidassa ei ole elämänläheisyys ja ihmisen kuunteleminen hänen omassa kontekstissään ja omassa persoonassaan: ”Sanan kautta on kaikki luotu”.

Seppo Häkkinen kiteyttää tutkimuksensa ”Ihanne ja todellisuus. Jäsenyyteen sitoutuminen Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa 1960-luvulta 2000-luvulle” taustoittamana seuraavasti: ”Jumalan sana, ehtoollinen ja rukous ovat maallistumisen vastalääkkeet, joiden kautta kristinuskon funktio [eli hengellinen tehtävä] voi löytää oikean tasapainon performansin [eli uskonnon yhteiskunnallisen suuntautumisen] kanssa.” Toinen tapa sanoa tämä on se, että usko ja rakkaus, spiritualiteetti ja etiikka kuuluvat yhteen.

Tämä merkitsee sen avaamista, miten muoto kantaa sisältöä, kuten jo vanhakirkollisesti on ajateltu: *lex orandi, lex credendi*. Toisaalta myös sanat ja teot kuuluvat yhteen, ja kirkon käytännön toiminta vaikuttaa sen uskottavuuteen ja sanoman perille menoon. Niinpä tulisi myös liittää kolmas jäsen ketjuun: *lex orandi, lex credendi, lex agendi*. Vaikka kirkolla ja kristityillä ei olekaan eettisissä kysymyksissä argumentaation tasolla ylimaallista viisautta, ne voivat muistuttaa rakkauden laista ja elämän arvojärjestyksistä kymmenessä käskyssä, vuorisäärnassa ja rakkauden käskyssä sekä kultaaisessa säännössä. Ne voivat ja niiden tulee muistuttaa myös elämän transsendenttisestä perustasta ja ulottuvuudesta. Tämän kaiken tulisi vaikuttaa myös kirkon ja seurakuntien omaan toimintaan ja elämään. Parannusta ei oikein voi tehdä muiden synneistä.

Haasteena individualismin aikana on kirkon yhteisöllisen mutta samalla yksilöä arvostavan olemuksen esiin nostaminen, jolla on myös globaaleja ja luomakuntaan asti ulottuvia seurauksia. Luterilaisesta traditiosta löytyy hyviä, unohtettuja eväitä tähän, esimerkkinä luterilaisesta ja ekumeenisesta traditiosta ammentava kirkkomme ilmasto-ohjelma ”Kiitollisuus, kunnioitus,

kohtuus” ja kansainvälinen kiinnostus sitä kohtaan on osoittanut. Kaiken perustana on se, että ykseys ja erilaisuus kuuluvat yhteen. Sen lähtökohtana on Jumalan itsensä Kolmiykeys: persoonien ykseys ja erillisyyt. Ihmiset tarvitsevat toisiaan ja suomalaiset tarvitsevat muita sekä muut meitä. Todellinen suvaitsevaisuus ei ole välinpitämättömyyttä, kaiken sallimista ja vaike-nemista vaan kiinnostusta ihmistä ja yhteisen elämän edellytyksiä kohtaan lähiyhteisöstä maailmankylään asti. On syytä havaita, että eivät vain eri kristinuskon muodot vaan myös eri uskonnot ovat tässä suhteessa monesti samalla puolella puolustaessaan elämän hengellistä ulottuvuutta sekularistista painetta vastaan.

Uskonpuhdistuksen merkkivuonna pääpaino on luterilaisuudessa: Suomessa, Saksassa ja muualla sekä sen ekumeenisessa vaikutuksessa ja annissa teologisten dialogien ja muun ekumeenisen yhteistyön tässä vaiheessa. Tietyllä tapaa on kuitenkin syytä pitää esillä myös uskontojen välistä vuoropuhelua. Kristinuskoa lähinnä on juutalaisuus, ja luterilainen eurooppalainen komissio kirkon ja juutalaisuuden välisiä suhteita varten onkin jo antanut vuotta 2017 ajatellen julkilausuman, jossa arvioidaan kriittisesti erityisen Lutherin myöhäistuotannon juutalaisvastaisia lausumia. Onkin hyvä huomata, että jo reformaatioaikaan oli myös juutalaisiin vähemmän tiukasti suhtautuvia ääniä ja että esimerkiksi Dietrich Bonhoefferin panos kristityiksi kastettujen juutalaisten mutta myös yleensä juutalaisten hyväksi ja puolesta nousi vankasti kristillisestä ja luterilaisesta traditiosta sekä Kristus-keskeisestä raamatuntulkinnasta.

Uskonpuhdistuksen merkkivuoden teologiset pääteemat

Luterilaisuutta on luonnehdittu Sanan ja sakramenttien kirkoksi. Tämä tarkoittaa, että Raamatulla sekä julistetulla evankeliumilla ja Sanaan pohjaavalla rukouksella sekä kasteella, ehtoollisella (ja ripillä) on luterilaisuudessa keskeinen sija. Individualistisessa nykykontekstissa on syytä nähdä, että Sana ja sakramentit eivät ole tarjolla tyhjiössä vaan kirkossa, joka on näkyvä yhteisö ja jolla on tietty historiallisesti ja teologisesti määrittynyt muotonsa ja rakenteensa, joka kuitenkin muokkautuu tietyllä tapaa myös ajan ja paikan mukaan.

Luterilaisen tunnustuksen mukaan on asetettu kirkon virka evankeliumin puhtaan julistuksen sekä sakramenttien oikean hoitamisen varmistamiseksi. Ekumeenisesti ajatellen on hyvä myös muistaa, että vaikkapa Porvoon sopimuksen ja myös Luterilaisessa maailmanliitossa käydyin keskustelun myötä myös

meillä on ollut esillä vanhakirkollinen kolmisäikeinen virkakäsitys – kuitenkin korostamatta hierarkiaa. Tämäkin alleviivaa sitä, että luterilaisuus haluaa lähtökohtaisesti liittyä jakamattoman kirkon perintöön eikä edustaa separatistista saati mielivaltaisen individualistista traditiota.

Suomen evankelis-luterilaisen kirkon ja maamme kirkkoja yleensä ajatellen kansankirkko on edelleen hyväksytty ennättävän ja etsivän armon konseptiona, mutta sitä on haastettu ketteräliikkeisen evankelioinnin ja individuaalisten tarpeiden nimessä, joita kontekstin on katsottu edellyttävän. Paineita luo myös se, että Suomi kansainvälistyy ja moniuskontoistuu melko nopeaan tahtiin. Kansankirkko on myös kansojen kirkko jo Suomessa. Kirkkona olemisen pohdinta Suomessa ja mahdollisimman suuren enemmistön elämässä maassamme haastaa myös syvempään luterilaiseen ja ekumeeniseen kirkko-opilliseen syväluotaukseen ja siitä tehtäviin johtopäätöksiin, jotta kirkon hengellinen perustehtävä toteutuisi mahdollisimman hyvin sekä sisällön että muodon puolesta mahdollisimman monien elämässä.

SUMMA SUMMARUM: KESKEISIÄ LUTERILAISEEN REFORMAATIOON LIITTYVIÄ TEOLOGISIA TEEMOJA:

- Sana = julistettu evankeliumi ja kirjoitettu Raamatun sana, Sana eli Kristus keskuksessa
- Sakramenttien merkitys
- rukous, luterilainen spiritualiteetti
- Kirkon ja kirkon yhteisön merkitys (teologisesti ja käytännöllisesti, Suomessa ja kansainvälisesti)
- Uskon ja rakkauden yhteenkuuluvuus (usko ja elämä)
- Ekumeenisen kehityksen ja saavutusten sekä haasteiden/katumuksen aiheiden esillä pito
- (luterilainen) teologia, kirkko ja yliopisto
- kirkko ja valtio/yhteiskunta
- kalvinistis-protestanttinen vs. luterilainen työn etiikka

Lisäksi suomalaista kontekstia ajatellen olisi hyvä avata luterilaisen teologian ja luterilaisuuden merkitystä Suomen tulemiselle Suomeksi unohtamatta jo keskiajan katolisen kirkon sekä idän ortodoksisuuden merkitystä.

Tätä kaikkea tulisi työstää ja pitää esillä kohderyhmän edellytysten mukaan ja sen kiinnostusta sopivasti motivoiden. Tässä toteutuu luterilaisuuteen erottamattomasti kuuluvat kristillisen kasvatuksen ja siihen liittyen kansankielisyyden ulottuvuus. Tästä ovat

erinomaisina esimerkkeinä Lutherin ja Agricolan raamatunkäännökset sekä molempien katekismukset.

Miksi juhlia yhdessä?

Näkökulmia kirkon ja valtion yhteistyöhön vuonna 2017

Leena Sorsa

Historia

Luterilaisen kirkon ja valtion historia on Suomessa vahvasti toisiinsa kietoutunut. Luterilaisuuden vaikutus suomalaisuuteen ja suomalaiseen yhteiskunnalliseen ja valtiolliseen kehitykseen on vuosisatojen ajan ollut merkittävä. Suomen autonominen asema oli poikkeuksellinen 1800-luvun Venäjällä, jolloin yksi autonomisen Suomen erityispiirre oli luterilainen uskonto muutoin ortodoksisella Venäjällä. Tästä johtuen erityisesti 1800-luvun kansallisen identiteetin kehityksessä ja nousussa kohti itsenäistä Suomea luterilaisuudella on ollut keskeinen sija.

Molemmat tahot ovat historian vaiheissa tehneet yksin ja yhdessä työtä suomalaisen yhteiskunnan rakentamiseksi. Tästä johtuen juhluvuosi 2017 on Suomen valtion 100-vuotisjuhlavuotena myös Suomen evankelis-luterilaisen kirkon juhluvuosi ja toisaalta luterilaisuuden 500-vuotisjuhlavuotena myös Suomen valtion juhluvuosi.

Arvopohja - Siniristilippu

Kristinusko on vaikuttanut merkittävällä tavalla sekä Suomen kansan että koko suomalaisen yhteiskunnan arvopohjaan. Lainsäädäntö, koulutus, vähempiosaisista huolehtiminen, ihmisoikeudet ja tasa-arvoisuus – koko hyvinvointiyhteiskunnan olemassaolo – ovat rakentuneet kristilliselle arvopohjalle.

Suomalaisen yhteiskunnan syvä arvopohja näkyy konkreettisesti muiden Pohjoismaiden tavoin lipussa. Suomen valtiollisiin väreihin – siniseen ja valkoiseen – yhdistyy risti, kristinuskon keskeisin symboli. Suomessa toteutuu kuitenkin uskonnonvapaus eikä kristillisvaikutteinen arvopohja estä muiden uskontojen harjoittamista.

Yhteiset jäsenet – Yhteiset haasteet

Suomessa kirkon ja valtion luontevaa yhteistyötä korostaa se, että niiden jäsenet ovat paljolti samoja ihmisiä. Molemmat itsenäiset tahot – kirkko ja valtio – pyrkivät toiminnallaan edistämään samojen ihmisten hyvää, vaikka niiden tehtävät ja päämäärät eroavat keskeisesti toisistaan.

Tästä johtuen kirkko ja valtio ovat tahoillaan ja yhdessä pyrkineet aina vastaamaan niihin haasteisiin, joita ympäröivä maailma on aiheuttanut maassamme. Reformaatio vahvisti pyrkimystä yhteisen hyvän ajamiseen. Tästä johtuen kirkko on ottanut vuosisatojen kuluessa keskeisen roolin yhteisen hyvän jakamisessa, muiden muassa lukutaidon edistämässä ja vähempiosaisien huolehtimisessa. Yhteiskunnan kriisivaiheissa sekä kirkko että valtio ovat pyrkineet kantamaan vastuuta ihmisten hyväksi. Näin tapahtui esimerkiksi viime sotien ja taloudellisen laman aikoina.

Yhdessä enemmän

Kristillinen opetus on aina painottanut lähimmäisenrakkauden toteuttamista käytännössä. Tämä on ilmennyt mm. siten, että kirkko kantoi pääasiallista vastuuta vähempiosaisien huolehtimisesta, terveydenhuollossa ja kansan sivistämisestä aina 1800-luvun puoliväliin saakka. Tällöin kunnat erotettiin seurakunnista, ja kunnat ryhtyivät huolehtimaan kansan opetuksesta, terveydestä, vanhustenhuollosta ja sosiaalityöstä.

Tämänkin jälkeen kirkko on kuitenkin antanut paljon sekä taloudellisia resursseja että muitakin voimavaroja niin hengellistä, henkistä kuin taloudellistakin apua tarvitsevien ihmisten tukemiseen. On ollut nähtävissä, ettei suomalainen hyvinvointivaltio selviä monista ja yhä lisääntyvistä tehtävistään ilman kolmannen sektorin toimijoiden panostusta. Kirkko on osa tällaista yhteistyön verkostoa. Yhä tänä päivänä kirkon diakoniatyön merkitys on keskeinen kansalaisten tukemisessa. Seurakunnat muun muassa jakavat leipää, järjestävät

lasten iltapäiväkerhotoimintaa ja osallistuvat kriisityöhön.

Yhteistyö ei kuitenkaan tarkoita sitä, että kirkko luopuisi hengellisestä olemuksestaan ja evankeliuminjulistamisen missiostaan sosiaalieettisten toiminnan johdosta. Kirkon identiteetti on selkeä myös näissä tehtävissä. Kirkon ja valtion yhteistyö on silti mahdollinen, vaikka valtio onkin uskonnolliselta kannaltaan neutraali. Yhteistyö edellyttää aina keskinäistä kunnioitusta, joka on ollut luonteva osa näiden tahojen keskinäistä yhteistyötä Suomessa.

Perinteet ja kulttuurin muutos

Kirkolla on ollut tärkeä tehtävä kansallisen perinteen ja historian säilyttäjänä ja muistuttajana. Kirkko on kantanut vastuuta kulttuurihistoriallisten rakennusten ja aineiston säilymisestä. Yhteiskunnan kalenteri rakentuu kristillisten juhlapyhien ja perinteiden mukaisesti. Kuitenkaan kirkon rooli suomalaisessa yhteiskunnassa ei jää vain perinteiden ja historian muistuttajaksi, vaikka tämäkin tehtävä on kansakunnan identiteetin kannalta tärkeä. Kirkko kantaa suuren vastuun sekä yhteiskunnan että myös yksittäisen ihmisen kannalta merkittävän hautaustoimen hyvästä hoitamisesta. Kirkon ja valtion konkreettinen yhteistyö näkyy myös sotilas- ja vankilasielunhoidon järjestämisessä.

Vaikka suomalaista yhteiskuntaa ja uskonnollista kenttää on pidetty varsin homogeenisena, on kulttuurimme kohdannut viimeisten vuosikymmenten kuluessa suuria muutoksia. Suomi on osa Euroopan Unionia, jonka keskusteluissa, yhteistyössä ja päätöksenteossa kohtaavat toisensa erilaiset kristilliset uskontulkinnat ja kokonaan eri uskonnot. Samoin esimerkiksi maahanmuuton lisääntyminen on tuonut uudenlaisia haasteita. Sekä kirkon että valtion näkökulmasta on tärkeää huolehtia maahanmuuttajien hyvästä kotouttamisesta. Kirkko on ottanut aktiivisesti vastuuta uskontodialogin käymisestä niin kotimaassa kuin kansainvälisesti sekä maahanmuuttajien tukemisesta. Suvaitsevaisuus ja yhteistyön rakentaminen eri tavoin ajattelevien ja uskovien kesken tukee yhteiskuntarauhaa. Myös oman uskonnon opetus kouluissa edistää rauhantyötä ja estää ääri-ilmiöiden, kuten vihapuheen sekä uskonnollisen ja kulttuurisen suvaitsemattomuuden lisääntymistä. Näillä on tärkeä merkitys yhteiskunnallisen kehityksen ja tulevaisuuden hyvinvoinnin kannalta.

Tulevaisuuden rakentajat

Suomea on rakennettu yhdessä. Myös tulevaisuudessa Suomea voidaan rakentaa vain yhteistyöllä, avoimella keskustelulla, keskinäisellä kunnioituksella ja aivan käytännön tasolle tulevilla teoilla.

Vuosi 2017 voikin itsenäisen Suomen 100-vuotisjuhlan ja luterilaisuuden 500-vuotisjuhlan olla yhteisten juhlallisuuksien ja yhteistyön kehittämisen myötä kirkon ja valtion suhteissa tärkeä vuosi. Se voi olla vahvistamassa yhteistä tulevaisuudennäkyä ja intoa Suomen rakentamisessa.

Reformikatalisuus, reformaatio ja protestantismi

-esitelmä KUO:n Geneven matkalla 29.10.2012

Tomi Karttunen

Kun tarkastellaan reformaation historiaa, on hyvä määritellä ensinnäkin, mitä tuolla käsitteellä "reformaatio" tarkoitetaan tässä yhteydessä. Sanahan tulee latinan kielen sanoista *re* eli uudelleen ja *forma* eli muoto. Kyseessä on siis sananmukaisesti "uudelleen" tai "takaisin" "muotoon palauttaminen". Sitä lähellä on sana "renewal" eli uudistuminen, mutta kyseessä on silti hieman eri asia. Reformaatio voi merkitä uudistumista, mutta oikeastaan se on takaisin ytimeen palaamista eli menee lähtökohtaisesti syvemmälle kuin pelkkä uudistuminen.

Reformi ja reformaatio suhtautuvat toisiinsa kuten päivitysversio ja uuden tuotteen saama mullistus koko alalla. Voisi ehkä sanoa, että jos Nokian uudet mallit ovat yksittäisiä reformeja, iPhone'n ja iPadin myötä koko kännykkäbisnes reformoitui. Siinä mielessä tietysti vertaus ontuu, että kyse ei ollut kirkkojen – brändien – välisestä kilpailusta, vaan yrityksestä palauttaa yhteinen hanke takaisin muhevaan, elinvoimaiseen maaperään tai tukevammin Kristus-kalliolle.

On erotettu toisistaan "reformikatalisuus" ja "reformaatio", jotka alun perin ajoivat kuitenkin samaa asiaa. Katoliset Luther-tutkijat ovatkin havainneet, että pöytäkirjojen valossa Lutherin ajatukset olisivat mahtuneet Trenton konsiilien isien näkemysten joukkoon. Vasta loppuasiakirjoissa tietyt näkemykset rajataan pois. Trenton konsiiliin myötä katolisessa kirkossa pääsi valtaan vastareformaatio ja kirkon teologisen osaamisen vahvistaminen etenkin Ignatius de Loyolan johtamien jesuiittojen toiminnan myötä. Erottautuminen protestanttisesta niukkuudesta, etenkin reformoidussa ja puritaanisessa muodossa, tuli esiin barokkityylin massiivisuudessa.

1800-luvulla muodostettiin Pohjois-Saksassa preussilainen unioni, jossa kuninkaan johdolla pyrittiin yhdistämään reformoidut ja luterilaiset yhteen preussilaiseen kirkkoon. Tämän unionin sekä Immanuel Kantin filosofian aikaan saaman nk. kopernikaanisen käänteen myötä luotiin ajattelumalli, jonka mukaan protestanttisuus ja katalisuus edustaisivat tyystin eri ajattelumalleja. Lutherhan vielä tosiasiallisesti ajatteli, että hän haluaa vain uudistaa ja ryhdistää vanhaa äitikir-

koan eli katolista kirkkoa, ei perustaa uutta kirkkoa. Vielä 30-vuotisen sodan päättäneessä Westfalenin rauhassa v. 1648 lähdettiin siitä, että Saksassa on yksi kirkko. Ykseyden ajatus eli ja 1600-luvun yleisnero Gottfried Wilhelm Leibniz teki esityksen, jolla pyrki uudelleen yhdistämään luterilaiset katoliset. Tämä pyrkimys tulee selvästi esiin esimerkiksi vuoden 1530 valtiopäiville sovittelua varten laaditussa, Philip Melanchthonin Lutherin myötävaikutuksella kirjoittamassa Augsburgin tunnustuksessa, jota nykyisin pidetään luterilaisen kirkon päätunnustuksena, jonka valossa myös muita nk. tunnustuskirjoja luetaan. Samoin Martti Lutherin Vähän ja Iso Katekismus liittyivät keskiaikaiseen katekismustraditioon ja ovat sellaisina varsin ekumeenisia kristinuskon ydinsisällön esityksiä.

Suomessa vakiintui reformaatiota kuvaamaan sana "uskonpuhdistus" kaiketi juuri tällöin 1800-luvulla, kun alettiin muutenkin asettaa vastakkain "protestantismi" ja "katalisuus" sekä kansallisen heräämisen myötä haluttiin nostaa uudelleen esiin, entistä ehompana ja selväpiirteisemmin Mikael Agricola Suomen reformaattorina, uskonpuhdistajana.

Kuuluisin yksittäinen reformaatiohistoriaan liittyvä tapahtuma lienee se, kun Martti Luther julkisi 95 teesiään anekauppaa vastaan 31.10.1517. Anekauppahan oli kiihtynyt sen vuoksi, että rakennettiin mammuttimaisia kirkkoja Kölnin tuomiokirkkoa ja Pietarin kirkkoa. Kuuluisimmin anesaarnaajan toiminta sai epäilyttäviä piirteitä kuluttajansuojan kannalta, kun iskulause kuului: "Kun kolikko kirstuun kilahtaa, niin sielu taivaaseen vilahtaa".

Luther ja Melanchthon olivat siis lähtökohdiltaan varsin maltillisia uudistajia, jotka ainoastaan halusivat evankeliumin, hyvän sanoman Jumalan armosta lahjana Kristuksessa, joka uskon kautta otetaan vastaan, olevan ahdistetuille sieluille selkeämmin esillä. Tätä silmällä pitäen, ja myös ajan keskeisen hengenvirtauksen, renessanssihumanismin myötä he alleviivasivat alkukielillä tutkitun ja kansankielelle jokaisen luettavaksi käännetyyn Raamatun arvoa ja arvovaltaa. Raamattua tuli tosin tulkita kirkon yhteisten uskontunnustusten, kolminaisuusopin ja Kristuksen kahden

luonnon opin valossa, mutta sellaiset seikat tuli kirkollisesta elämästä poistaa, jotka ovat vastoin Raamatun selvää sanaa (claritas Scripturae). Raamatun keskus on sanoma Kristuksesta Vapahtajana. Raamatun kirjoitettu sana on ikään kuin "Kristuksen kapalo". Ensisijaista Jumalan sanan kuulemistä on sanankuulossa oleminen kirkossa, mutta jokaisen tulisi itsekin lukea Raamatua hartaudekseen. Perheen isän tulisi Lutherin Vähää Katekismusta apuna käyttäen teroittaa Raamatun keskeistä sanomaa kotiväelleen; Katekismusta tulisi mietiskellä ja palata siihen yhä uudestaan eikä kuvitella, että kertalukemalla kaikki on selvää. Luther korosti myös hyviä tekoja uskon hedelminä ja sitä, että vaikka kristitty on uskossa vapaa, hän on rakkaudessa kaikkien palvelija ja orja. Köyhien auttaminen on moninverroin parempi kuin kirkon kurinpitotoimista vapauttavien aneiden ostaminen.

"Loppuun viety" ja "radikaali" reformaatio

Luther ja Melanchthon eivät kuitenkaan olleet ainoita reformaattoreita. Heidän edeltäjikseen katsotaan etenkin Jan Hus Tsekin maalta sekä raamattureformaattori John Wycliffe Brittein saarilta sekä Girolamo tai Hieronymus Savonarola, dominikaanimunkki Italiasta. Savonarolan kerrotaan liittyneen dominikaaneihin, jotta "ei eläisi kuin eläin ja sika vaan niin kuin järkevä ihminen". Hän aloitti parannussaan, joka kosketi aluksi harvoja, mutta myöhemmin palopuheet ja kritiikki hallitsevaa luokkaa vastaan herätti kansan syvien rivien sympatiat laajalti. Voidaan toki sanoa, että jo varhaisessa kristikunnassa erakkolat ja luostarit olivat tietynlaisia syvempää hengellisyyttä kirkkoon haluavia protestiliikkeitä. Reformaatiota edeltäneillä vuosisadoilla näitä liikkeitä olivat etenkin Franciscus Assisilaisen fransiskaanit ja sekä tietysti mielessä myös teologista tutkimusta ja osaamista korostaneet saarnaajaveljet eli dominikaanit. Suomesakin dominikaanit pitivät mitä ilmeisimmin saarnoja kansan kielellä jo ennen reformaatiota.

Lutheria pitemmälle reformaatioajatuksissa menivät sveitsiläisen reformaation keskeiset isät Ulrich Zwingli ja Jean Calvin. Heidän mielestään Luther oli jättänyt uudistukset puolitiehen ja katsoivat vevänsä ne loppuun asti omassa "reformoidussa" teologiassaan. Reformoidut korostivat Lutheria enemmän Raamatun yksinomaista auktoriteettia uskon ja elämän asioissa. Reformoitu etiikka onkin perinteisesti ollut korostuneen raamatullista etiikkaa ja kirkkokurille on annettu suurempi rooli kuin luterilaisuudessa. Jos luterilaiset ajattelivat, että kirkkoista ja jumalanpalveluselämästä tulee poistaa se, mikä on selvästi Raamatun selvän sa-

nan vastaista, reformoidut ajattelivat, että kaikki tulee poistaa, mitä ei ole erikseen Raamatussa sanottu. Tähän liittyi myös rationalistinen ajattelumalli, jonka mukaan äärellinen ei voi käsittää ääretöntä eikä Kristus Isän oikealla puolella istuvana siten voi olla todellisesti läsnä ehtoollisella. Zwingli ajatteli, että ehtoollinen on pelkkä muistoateria ja Calvin, että Kristus on läsnä hengellisellä tavalla, uskossa läsnä, mutta ei reaalisesti eli vastaanottajan uskosta riippumatta. Sama ajattelumalli siirtyi myös kasteteologiaan, jolloin kastetta ei ainakaan niin vahvasti kuin luterilaisuudessa pidetty armon välineenä.

Vielä Zwingliä ja Calvinia pitemmälle menivät muutamat muut, joita Luther kutsui yleisnimeillä "hurmahenget" tai "spiritualistit". Hän torjui erityisesti ajatuksen, että henki puhuisi uskoville ikään kuin suoraan "yksityisilmoitusten" kautta ilman selkeää sidosta Raamatun sanaan. Hän torjui selkein sanoin myös Thomas Münzerin ajatuksen, että Johanneksen ilmestyksessä viitteenomaisesti mainittu 1000-vuotinen valtakunta merkitsisi sitä, että uskovat ottavat vaikka väkivalloin vallan itselleen uuden ajan koetettua. Münzer sen sijaan pyrki miekka kädessä toteuttamaan Jumalan valtakuntaa maan päällä ja koki joukkoineen verisen lopun.

On hyvä kuitenkin muistaa, että luterilaisissa Tunnustuskirjoissa olevat viitteet "uudestikastajiin" ja "spiritualisteihin" eivät päde vaikkapa nykyisiin baptisteihin siinä mielessä, että hekin korostavat Pyhän Hengen puheen ja Raamatun yhteen kuuluvuutta. He eivät myöskään katso harjoittavansa uudesti kastamista, kun eivät pidä raamatullisena kasteena vauvana saatua kastetta. Luterilaisesta ja yleensä ottaen suurten vanhojen kirkkokuntien näkökulmasta toki kyseessä on uudelleen kastaminen, jos vedellä kolmiyhteisen Jumalan, Isän ja Pojan ja Pyhän Hengen nimeen kastamistarkoituksessa kastettu kastetaan uudelleen nk. uskovien kasteella.

Sveitsissä oli siis voimakkain ryhmä "reformoidut", joita pitkään myös yksinkertaisesti "sveitsiläisiksi" kutsuttiinkin. Lisäksi olivat radikaalin reformaation edustajat etenkin Saksassa, Hollannissa ja Englannissa. Heidän joukkoonsa voi lukea mennoniitat, baptistit tai puritaanit, joita kuulusalla Mayflower-laivalla sitten pakeni Amerikan Yhdysvaltoihin. Heidän uskonnon- ja yksilönvapautta korostava näkemyksensä sitten vaikutti amerikkalaiseen mentaliteettiin, jossa yhtäältä perustuslain lähtökohta on selkeän kristillistaustainen, vaikka korostetaan valtion ja kirkon eroa, mutta yksilönhurskaus on näkyvästi esillä politiikassa. Esimerkiksi baptistithan ovat perinteisesti suhtautuneet kriittisesti valtioon, mutta ovat toimineet aktiivisesti

esimerkiksi rauhantyössä ja uskonnonvapausasioissa – niin myös nykyään.

Omanlaisensa hahmon sai reformaatio Brittein saarilla. Siinä omaa rooliaan näytteli mm. Henrik VIII lukuisine vaimoineen. Vähitellen anglikaanisuudesta muotoitui valtionkirkko, josta 1700-luvulla sitten erkani metodismi. Anglikaanisuus on yhdistänyt itseensä piirteitä niin katolisista perinteistä, etenkin jumalanpalveluselämässä sekä kolmisäikeisen viran ja historiallisen piispuuden korostamisessa. Toisaalta myös reformoitu kristillisyys on anglikaaneihin vaikuttanut. Niin kutsutun anglikatolisen liikkeen myötä 1800-luvulla vahvistui piispuuden asema, mutta silti on edelleen varsin merkittävä joukko matalakirkollisia evankelikaalisia anglikaaneja. Heidän paristaan on lähtöisin mm. suosittu alfa-kurssi. Lisäksi on hupeneva joukko laveakirkollisia, jotka ovat joko modernisteja, kulttuurianglikaaneja tai muuten vain vähemmän aktiivisia seurakuntaihmiä, jotka eivät ole ns. kirjoittautuneet seurakuntansa äänestysrullaan.

Johtopäätöksiä

Reformaation kirkot kuuluvat nykyisin niin kutsutuihin mainline-kirkkoihin, joiden jäsenmäärä on Euroopassa ja eurooppalaisen kulttuurin vaikutuspiirissä laskenut – niin Saksassa, Pohjoismaissa, Englannissa, Sveitsissä ja USA:ssa. Sveitsissä esimerkiksi on jo katolisia enemmän kuin reformoituja. Tämä johtuu osaltaan maahanmuuttajista. Esimerkiksi Portugalista ja Italiasta on tullut katolisia, jotka saavat keskimäärin enemmän lapsia kuin protestantit. Voisi sanoa myös, että protestanttinen kristillisyys, joka ei samalla tavoin näkyvällä tavalla kietoudu osaksi elämänmuotoa ja kulttuuria, joutuu myös helpommin pois mielestä, kun se on poissa näkyvistä. Protestantismia on osin oikeutetusti syytetty liiasta sisäisyyden ja järjen korostamisesta ja kokonaisvaltaisen mystiikan ja aistien huomioon ottamisen, yhteisöllisyyden puutteesta. Luther vielä korosti yksilön ja yhteisön samanaikaisuutta, mutta valistusajan myötä individualismi on vähitellen vahvistunut ja karistanut epähistoriallisuudessaan myös kristinuskon perinteen harteiltaan. Protestantismin vahvuudet ovat näin ollen samalla sen heikkouksia. Tarvittaisiin kaikei sellaista reformaatiota, joka palauttaisi tasapainon yksilöllisyyden ja yhteisöllisyyden, Sanan ja sakramenttien, perinteen ja nykypäivän, järjen ja tunteen, kuuliaisuuden ja vapauden välille.

Reformaation kirkkoja on yhdistänyt Kristus- ja Raamattu-keskeisyys. Kun Raamattu on painunut taka-alalle, myös Kristus-usko muheva maaperä on

menettänyt elinvoimaansa. Ekumenia eli meikäläisittäin jakamattoman kristikunnan perinnöstä ammentaminen luterilaisesta identiteetistä käsin tarjoaa siis potentiaalisesti hyvän lähtökohdan uuden elinvoiman löytämiselle yhteisistä lähteistä, joiden vesi ei ole samentunutta vaan raikasta ja virvoittavaa.

The Lutheran-Catholic dialogue-commission invites us in the document "From conflict to communion" to prepare for a common commemoration, in 2017, of the beginning of the reformation. I'd like to give a small commentary to this document.

1. The present document

- I think it is good to put the accent on commemoration. We are not preparing for a feast, certainly not for a common feast. We commemorate, that in the year 1517 Luther started in the Church a process, that is not yet accomplished. As long as Lutherans and Catholics are divided in essentials, the painful consequences of the reformation are not yet over. We are together seeking a way "From conflict to communion", a way whose goal we have not yet reached.

- The document gives in chapter 3 a short and good historical survey of the course/process of the reformation from 1517 - 1553. This is especially for Catholics useful, because they are not always familiar with Luther and the reformation.

- The document gives in chapter 4 also a good and necessary survey of the 50 years of dialogue between Catholics and Lutherans on the central themes of Justification, Eucharist, Ministry and Bible and Tradition. The dialogue has replaced the attitude of mutual opposition, it has clarified many misunderstandings and opened visions of mutual understanding and common faith, but the dialogue has also made clear, that there are still many differences and difficulties on our way to full agreement and reconciliation.

2. Luther and reformation

Luther is for us Catholics both an important and somewhat problematic person in the history of the Church. In a positive way, we understand him as a member of the Church, who helped her to cleanse herself in a time, when dust of historical events and human traditions had covered what was essential in her teaching, institutions and devotional life. In this sense we can be grateful to Luther and the reformers, that they strug-

gled for the renewal of the Church. Catholics today can appreciate Martin Luther's reforming concerns and regard them with more openness than seemed possible earlier. Both as individuals and as community of believers we constantly require repentance and reform - encouraged and led by the Holy Spirit.

In the reformation the central issue of struggle was the concept of Justification. In its essence it means reconciliation and communion of God and man through Jesus Christ. The encounter and communion with God happens through faith and grace under the guidance of Holy Scripture. These are all basic and completely acceptable elements for the Catholic Church.

The process of cleansing and purification was however accompanied by the building up of a new church partly in continuation but partly also in division with the existing church. That was surely not the original intention of the reformation, but it seems that the reformers had lost their hope, that the old Church could be reformed and started therefore to build up a new Church. This is a continuous cause of sorrow and pain as well for Catholics as for Lutherans.

It is said clearly in the present document (nr.222) - and it is good to hear -, that the Lutheran Church/Churches/communities see their origins not in the reformation but in the event of Pentecost and in the proclamation of the apostles. That must mean, that they see their origins and their identity in union with the Universal/Catholic Church of the beginning. Reciprocally the Catholic Church sees Lutherans as belonging to the one, holy, catholic and apostolic church, - but in division/in a broken continuation, without reciprocal communion.

3. The commemoration

The Lutheran-Roman Catholic Commission on Unity proposes, that we commemorate the 500th anniversary of the beginning of the reformation with the affirmation, that we, Catholics and Lutherans alike, are as baptized people in the faith members in the one body of Jesus Christ (nr. 219ff.). I consider this as a valid, good, clear and courageous point of departure.

We can say and we should say to each other and to the world around us, that we are Christians together.

a.) Chapter VI presents five ecumenical "imperatives" for the commemoration. The first imperative is an important reminder for each one of us and requires a constant conversion of the heart. "Catholics and Lutherans should always begin from the perspective of unity and not from the point of view of division in order to strengthen what is held in common even though the differences are more easily seen and experienced."

The second imperative says: "Lutherans and Catholics must let themselves continuously be transformed by the encounter with the other and by the mutual witness of faith." Here in Finland our ecumenical relations are good and cordial. Although we Catholics are a minority, there are many occasions of encounter both in official and in informal level, in dioceses and local parish level, among friends and in families (inter-confessional marriages are common). The Finnish Ecumenical Council will give special emphasis to the 2017 commemoration.

On the occasion of the commemoration there could be special events such as meetings, seminars praying together, especially ecumenical services, learning to know one another, but we should always try to ask ourselves if, in fact, we are being transformed by our encounters? Are we truly seeking to listen and understand each other better, begin from the perspective of unity and not from the point of view of division? Are we giving a mutual witness of faith?

b.) The year of commemoration may for us all be an occasion to celebrate gratefully and joyfully together our faith. Our gratitude and joy does not need to be centered around the event of the reformation in the 16th century, but around the gift of faith we profess today. We are grateful and glad that we may live in communion with God and are called to live in communion with our neighbors. We have our roots in God and are in all dimensions of our life orientated upon a life in communion with other people all over the world. These two main dimensions of our faith give direction to our life and make it meaningful. This is also the mission and the gift/the salt of the Church to the world/society (cf. nr. 243). We don't serve the mammon but we serve each other and that makes us rich. Love, to give and to receive, makes us happy.

c.) Therefore - to my opinion - we don't in the year of commemoration neither need to put too much emphasis on the aspect of "regret and lament" and evaluate again the past (nr. 228 ff). We have already often asked for

forgiveness for the sin of division and should have confidence, that our prayers are accepted by God and men. Instead we should clearly affirm, that it is our firm determination to strive also in the future to overcome the divisions still existing between our churches (cf. nr. 241)

"The third imperative: Catholics and Lutherans should again commit themselves to seek visible unity, to elaborate together what this means in concrete steps, and to strive repeatedly toward this goal."

It has been noted and in the Lutheran-Roman Catholic conversations a clear consensus has emerged that the doctrine of justification and the doctrine of the church belong together. In the local Lutheran-Catholic dialogue in Sweden and Finland this theme was elaborated, but it needs further study.

The fourth imperative says: "Lutherans and Catholics should jointly rediscover the power of the gospel of Jesus Christ for our time." and the fifth imperative: "Catholics and Lutherans should witness together to the mercy of God in proclamation and service to the world."

d.) Finally: Christian faith, the life of the Church and the personal involvement of Christians have in the past penetrated the whole society and created a culture, in which human and social values could be discovered, nourished and cherished. Today there is a tendency to eliminate Christian elements out of our society and culture. This is especially visible in the western world, in its institutions, its politics and its economics, where the leading rule of life is not anymore love for the neighbor (in its broadest sense) but the satisfaction of corporate interests and individual needs, often in a materialistic sense.

We, that is the Christian community/the Churches together, should have the courage and the creativity to be again salt for the world. We do that best by keeping alive the two main directions of our Christian life: God is our "pleroma"/our origin and our fulfillment, and he is the source for love to be given and received.

In summa: In the year of the commemoration of the reformation we'll look back at what has happened in the reformation, at the discussions, struggle and even fights of that time, but above all we should look forward and strengthen each other to be Churches for people worldwide today.

II LUTERILAINEN TUNNUSTUS EKUMEENISESSA KONTEKSTISSA

Den lutherska bekännelsen i ett ekumeniskt perspektiv

Studiehelheten Kyrkans bekännelse i Lärkkulla 22.3.2012

Risto Cantell

Vår kyrka – den Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland – har speciellt goda ekumeniska förhållanden åt alla håll här i vårt eget land och ut i den stora världen. Det beror i stort sett på vår kyrkas historia och bekännelse.

Den lutherska bekännelsen i ett ekumeniskt perspektiv är ett inspirerande och utmanande tema. Om vi börjar med Martin Luther och den lutherska reformationen, så måste man först konstatera att Luther inte grundade någon ny kyrka utan han ville förnya, reformera den existerande västerländska romersk-katolska kyrkan, sin egen kyrka. På grund av oförmågan hos den dåvarande kyrkans ledning att ta emot reformationens kritik och ta hand om den nödvändiga förnyelsen gick reformationens församlingar och den romersk-katolska kyrkans ledning skilda vägar. Påven i spetsen för den romersk-katolska kyrkan gillade inte alls Luthers kritik.

Avvisandet av den allvarliga kritiken ledde tyvärr till en splittring av den västerländska kyrkan. Ett resultat blev att man började kalla reformationens församlingar lutherska församlingar och deras helhet lutherska eller evangelisk-lutherska kyrkan. Den viktigaste lutherska bekännelseskriften Confessio Augustana, Augsburska bekännelsen, kallar lutherska församlingar våra församlingar och påstår att deras lära motsvarar den gammalkyrkliga och österländska kyrkans tradition och till och med den romersk-katolska kyrkans lära såsom den är utformad i kyrkofädernas skrifter. I sin sammanfattning av den första delen av Confessio Augustana – den viktigaste lutherska bekännelseskriften – skriver Philipp Melanchthon så här:

"Detta är i huvudsak sammanfattningen av vår lära, varav framgår, att den icke innehåller något, som står i strid med den heliga Skrift eller den allmänliga kyrkan

eller den romerska kyrkan, så långt denna är känd genom de gamla författarna. Under sådana förhållanden döma de obilligt, som fordra, att vi skola betraktas som kättare. Meningsskiljaktigheten gäller några missbruk, som utan stöd av tillförlitlig auktoritet insmugit sig i kyrkorna. Aven om beträffande dem någon olikhet skulle förefinnas, skulle det anstå biskoparna att visa så mycken mildhet, att de på grund av den bekännelse, som vi nu uppläst, fördroge de våra, då ju icke ens de gamla kyrkoordningarna (canones) äro så stränga, att de fordra samma religiösa bruk allestädes; de religiösa bruken ha icke heller någonsin varit lika i alla kyrkor. Och hos oss bibehållas i stor utsträckning noggrant de gamla bruken. Ty det är en falsk beskillning, att alla yttre former för gudsdyrkan och alla kyrkans gamla ordningar hos oss skulle utrotas. Men det var en allmän klagan, att vissa missförhållanden voro förknippade med allmänna religiösa bruk. Då dessa icke utan kränkning av samvete kunde gillas, har på vissa punkter rättelse skett."
(CA XXI)

De lutherska bekännelseskifterna vill bygga evangelisk-lutherska kyrkans tro i samförstånd med den gamla odelade kyrkan och dess apostoliska tradition. Under pastoralkursen har ni redan tidigare bekantat er med augsburgska bekännelsen, som Martin Luthers arbetskamrat och vän Philipp Melanchthon skrev år 1530 för den Augsburska riksdagen med syfte att bevisa reformationens församlingars renlärlighet i förkunnsen och deras obrutna kontinuitet med den ena, heliga, katolska och apostoliska kyrkan.

I sitt "Företal till Kejsar Karl den femte" beskriver Melanchthon syftet av Confessio Augustana med följande ord:

"slutligen om meningsskiljaktigheterna beträffande vår heliga religion och vår kristna tro, i syfte att de olika parternas åsikter och satser skulle i kärlek, saktmod och

hovsamhet framläggas till ömsesidig upplysning och prövning, för att på båda sidorna de ting, som ur Skriften framställts [och förstått] på olika sätt, skulle [avlägsnas eller] rättas och för att i dessa avseenden en återgång skulle ske till den enda enhetliga sanningen och den kristliga endräkten skulle återställas, så att framdeles en och samma uppriktiga och sanna religion måtte vara och bestå ibland oss, så att liksom vi äro och kämpa under en enda Kristus, vi också måtte kunna leva i en kristen kyrka, i endräkt och frid." (Confessio Augustana, CA, Företal).

Trots Melanchthons önskemål lyckades man inte i riksdagen i Augsburg att komma överens i trosfrågor och de lutherska församlingarna och den västerländska romersk-katolska kyrkan gick skilda vägar. Men fortfarande tänkte och lärde de lutherska teologerna att reformationen var för kyrkans enhet och förnyelse – inte mot dem. Confessio Augustanas VII artikel om kyrkansäget det klart och entydligt:

"Vidare lära de, att en helig kyrka skall äga bestånd evärdelig tid. Men kyrkan är de heligas samfund, i vilket evangelium rent förkunnas och sakramenten rätt förvaltas. Och kyrkans sanna enhet är det nog att vara ense i fråga om evangeliets lära och förvaltningen av sakramenten. Och det är icke nödvändigt, att nedärvda människobud eller religiösa bruk eller yttre, av människor föreskrivna former för gudsdyrkan överallt äro lika. Paulus säger ju: ett dop, en Gud som är allas Fader etc. (Ef. 4:5)." (CA 7).

Denna övertygelse att den evangelisk-lutherska kyrkan inte är någon ny kyrka utan befinner sig i obruten kontinuitet med den ena, heliga, katolska och apostoliska kyrkan av Jesus Kristus var stark också hos de lutherska teologer i Tübingen som på 1570-talet översatt den augsburgska bekännelsen till grekiska och skickade den till Konstantinopels Patriark Jeremias II. Det blev en intensiv korrespondens mellan patriarken och Tübingens teologer, men tyvärr blev resultatet till slut inte så lyckat. Patriarken skrev i sitt sista brev den 6. juni 1581 till professorerna i Tübingen: "Gå ni Er väg! Skriv inte mera till oss om dogmer, utan bara på vänskapens vägnar. Lev väl! *Jeremias av Konstantinopel*"

Samma intention som Tübingens lutherska teologer hade med sin översättning av Confessio Augustana till grekiska är uttryckt klart i vår kyrkas ekumeniska strategi "Vår kyrka. Ett samfund söker enhet. Ekumenisk strategi för Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland till år 2015" i ett avsnitt som är rubricerat "Vi förbinder oss till den odelade kristenhetens gemensamma

arv och söker kristen enhet med vår lutherska identitet som grund." Jag citerar:

"Evangelisk-lutherska kyrkan tror och bekänner sin tillhörighet till Jesu Kristi enda, heliga, katolska och apostoliska kyrka. Vår lutherska kyrka är arvtagare till den västliga, katolska kyrkan och för dess arbete vidare. Även efter reformationen står denna kyrka för samma kristna tro som Sankt Henrik – vår kyrkas första biskop – lade grunden för i vårt land. Trogen gentemot reformationens förnyelsesträvanden betonar vår kyrka Guds ord och sakramenten som grunden för tron och frälsningen och för kyrkans egentliga konstitutiva element tillsammans med ordet och sakramentens tjänsteämbete." (Ekumenisk strategi, s. 17)

Som grund för denna uppfattning hänvisar ekumeniska strategin till vår kyrkas Kyrkolag och Kyrkoordning):

"Den evangelisk-lutherska kyrkan i Finland bekänner sig till den kristna tro som, grundande sig på Bibeln, är uttalad i den äldsta kyrkans tre bekännelser samt i de lutherska bekännelseskriterierna. Kyrkans bekännelse uttrycks närmare i kyrkoordningen." (Kyrkolagen 1 kap. 1 §)

"Den evangelisk-lutherska kyrkan i Finland bekänner sig till den kristna tro som grundar sig på Guds heliga ord, det Gamla och Nya testamentets profetiska och apostoliska skrifter, och som är uttalad i den gamla kyrkans tre bekännelser samt i den oförändrade Augsburgska bekännelsen och i de övriga bekännelseskriterier för den lutherska kyrkan som intagits i Konkordieboken. Kyrkan fasthåller som sitt högsta rättesnöre den i dessa bekännelseskriterier uttryckta principen, att all lära i kyrkan skall prövas och bedömas enligt Guds heliga ord." (Kyrkoordningen 1 kap. 1 §)

Den lutherska kyrkans bekännelseskriterier är samlade i en bok som heter *Liber Concordiae* (Liber Concordiae: Libri Symbolici Ecclesiae Lutheranae, 1580. Bekännelseskriteriernas grundspråk är tyska och latin, med undantag av Nicaenum (grekiska). Uppsala mötes beslut hör till Evangelisk-lutherska kyrkans i Finland och Svenska kyrkans bekännelseskriterier, men inte till Konkordieboken.

Till vår kyrkas bekännelseskriterier hör följande texter:

- Inledning
- Företal till Konkordieboken
- De tre huvudsymbolerna (Apostolicum, Nicaenum, Athanasianum)
- Den augsburgska bekännelsen (Confessio Augustana)

- Den augsburgska bekännelsens apologi (Apologia)
- Schmalkaldiska artiklarna
- Om påvens makt och överhöghet
- Martin Luthers lilla katekes
- Martin Luthers stora katekes
- Konkordieformeln
- Uppsala mötes beslut (Svenska kyrkans och Evangelisk-lutherska kyrkans i Finland bekännelseskriter) 1593

Det finns också sådana lutherska kyrkor som har bara de tre huvudsymbola och den augsburgska bekännelsen och några kyrkor med Luther Katekeser som sinabekännelseskriter.

Lutherska kyrkans bekännelseskriter har en viss rangordning som är viktig att konstatera och också lite närmare rannsaka. Evangelisk-lutherska kyrkan bekänner sig till den kristna tron som har sin grund i Bibeln, som är Guds heliga ord. Högsta auktoritet i kyrkan har Guds heliga ord, det Gamla och Nya testamentets profetiska och apostoliska skriter. Den kristna tron som vi bekänner eller som vi bekänner oss till grundar sig på Bibeln. Den bibliska tron är rätt uttalad i "den äldsta kyrkans" eller "den gamla kyrkans tre bekännelser" i de s.k. ekumeniska bekännelserna (Apostolicum, Nicaenum och Athanasianum). Dessa trosbekännelser uttrycker fortfarande på ett genuint och relevant sätt innehållet i den kristna tron och hela Gamla och Nya testamentets budskap.

Parallellt med de ekumeniska bekännelserna nämner Kyrkoordningen också "den oförändrade Augsburgska bekännelsen" samt "de övriga bekännelseskriter för den lutherska kyrkan som intagits i Konkordieboken" som rätta uttolkare av den sanna apostoliska kristna tron. Ehuru Kyrkoordningen använder ordet "samt" mellan "Augsburgska bekännelsen" och "de övriga bekännelseskriter för den lutherska kyrkan som intagits i Konkordieboken", är det klart att Confessio Augustana har en särställning eller prioritet framför de nyare bekännelseskriter som i viss mening bara är senare tolkningar av Augustana och ekumeniska symboler.

Vad betyder det tidigare sagda för vår kyrkas position i den nuvarande ekumeniska kontexten? Ett svar ger kyrkans ekumeniska strategi i sin tolkning av Kyrkolagens och Kyrkoordningens relevans i ekumeniken:

"Vår kyrka har en stark luthersk identitet och vi är frimodigt finländska lutheraner. Vår kyrkas verksamhet och ekumeniska kontakter har sin utgångspunkt i den lutherska tron och bekännelsen. Den lutherska identiteten

och ekumeniken är inte alternativa förhållningssätt eller varandras motsatser, utan två uttryck för samma tro."
(Ekumenisk strategi, s. 18)

Med sin bekännelse, kyrkolag och kyrkoordning är Den Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland samtidigt en evangelisk-luthersk kyrka som har stark konfessionell identitet och en ekumeniskt öppen kyrka som vill ha goda relationer åt alla håll. Vår kyrkas ekumeniska strategi konstaterar i sitt första kapitel "Vårt mål är kyrkans synliga enhet" och att "Vi strävar efter att den kristna enheten skall synliggöras i gudstjänst och gemensam nattvard" (s. 16).

Andra punkter under rubriken "Vårt mål är kyrkans synliga enhet" är

- Vi förbinder oss till den odelade kristenhetens gemensamma arv och söker kristen enhet med vår lutherska identitet som grund.
- Vi eftersträvar enighet med andra kristna om trons grundläggningar.
- Vi ber för de kristnas och hela kyrkans enhet.
- Vi samverkar med alla kyrkor och kristna samfund i Finland." (s. 14)

Dessa strävanden har i praktiken betytt att vår kyrka har varit aktiv medlemskyrka redan från början i Ekumeniska rådet i Finland vars föregångare grundades år 1917, i Nordiska ekumeniska institutet/rådet, som grundades 1940, i Lutherska världsförbundet (LVF, LWF) som grundades år 1947 i Lund, i Kyrkornas världsråd (KV, WCC) som grundades 1948 i Amsterdam och i Konferensen för europeiska kyrkor (KEK, CEC) som grundades 1959 i Nyborg Strand.

Vår kyrkas bidrag till dessa ekumeniska organisationer har under åren varit betydelsefullt. För några år sedan talades i Ekumeniska centret i Geneve ofta om "finska maffian". Med detta ville man hänvisa till vår kyrkas och den Finska ortodoxa kyrkans aktiva deltagande i internationella ekumeniska aktiviteter och organisationer. Många finländare har på ett positivt sätt påverkat de ekumeniska organisationernas verksamhet. Från Finska ortodoxa kyrkan måste särskilt nämnas ärkebiskop Paavali, ärkebiskop Johannes och metropoliten Ambrosius samt prosten Veikko Purmonen och fader Heikki Huttunen.

Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland har blivit väl representerat i LVF av ärkebiskop Martti Simojoki och universitets kansler, senare ärkebiskop Mikko Juva samt av biskoparna Paavo Kortekangas och Eero Huovinen. Viktiga roller som LVF:s tjänstemän har till ex.

pastor Otto Immonen. dr. Risto Lehtonen, magister Anneli Janhonen och dr. Olli-Pekka Lassila haft.

Uppskattade företrädare för vår kyrka i KV har varit ärkebiskop John Vikström, biskop Samuel Lehtonen och biskop Simo Peura samt fil.mag. Inga-Brita Cast-rén, överläkare Håkan Hellberg, dr. Matti Joensuu och informationschef Eeva Kemppi-Repo. Välkända medlemmar från vår kyrka i KEK har varit bl.a. professor Pertti Pesonen, pastor Irja Askola, som nu är biskop i Helsingfors. – I den nordiska ekumeniken har vår kyrka spelat en avgörande roll under hela den tid som nordiskt ekumeniskt samarbete funnits. En avgörande roll spelade vår kyrka, när Nordiska ekumeniska rådets verksamhet hotades med definitiv nedläggning 2004. Då trädde ärkebiskop Jukka Paarma tillsammans med Svenska kyrkans ärkebiskop K G Hammar in och såg till att verksamheten kunde överföras till ett program som kallades Ekumeniskt Institut för Norden. Kyrkosekreterare Carl Axel Aurelius och ekumenisk sekreterare Sven-Bernhard Fast från Uppsala och ärkebiskopens sekreterare Heikki Jääskeläinen och jag som ecklesiastikråd i Helsingfors hade också en viktig roll i planeringen av EIN (Ekumenik i Norden).

Det finska bidraget – både ekonomiskt och spirituellt - i ekumeniken har varit uppskattat och välkommet i internationella organisationer. Vår kyrka är känd som en ansvarfull och pålitlig partner i ekumeniska sammanhang. Det beror inte enbart på enskilda personer och deras begåvning. En stor fördel och en enormt gynnsam fördel skapar vår kyrkas bekännelse och identitet. I den världsvida ekumeniska kontexten har vår lutherska kyrka utomordentligt goda förutsättningar att skapa och upprätthålla goda bilaterala relationer till andra kyrkor och samfund både på nationell och på internationell nivå.

Våra närmaste kontakter är med andra lutherska systerkyrkor. Vi har under århundradena varit en och samma kyrka med Svenska kyrka och ännu i dag har vi ganska mycket gemensamt med vår västra systerkyrka, men samtidigt måste man tyvärr konstatera att under de senaste åren har vi i vissa teologiska och sociala frågor gått skilda vägar.

På grund av vår kyrkas bekännelse har vi under de senaste decennierna kunnat åstadkomma en kyrkogemenskap mellan baltiska och nordiska lutherska kyrkor och anglikanska kyrkor på de brittiska öarna och i Irland. Borgå-gemenskapen (Porvoo Communion) har visat sig vara en teologiskt solid och praktiskt pastoralt givande vänskap och gemenskap också på församlingsnivå. Samtidigt har vi med vår egen lutherska identitet haft möjligheter att fördjupa och utvidga

våra direkta bilaterala relationer med den romersk-katolska kyrkan och med de ortodoxa kyrkorna (både Konstantinopel och Moskva) samt med de s.k. frikyrkorna. Men såsom det sägs i vår kyrkas ekumeniska strategi har vi behov av att upprätta goda direkta relationer till alla kyrkor:

"Vi samverkar också med sådana kyrkor och kristna samfund vars lära och bekännelse avviker från vår egen. Ett gemensamt mål är att stärka enheten, vittnesbördet och tjänandet. Utgångspunkten för samarbetet mellan kristna är tron på Kristus som Gud och Frälsare, Bibelns auktoritet och godkännandet av treenighetsläran." (Ekumenisk strategi, s. 19)

Det har visat sig möjligt att vara en och samma kyrka i alla riktningar. Hur är det möjligt? Enligt min mening endast på grund av bekännelsen och identiteten som vi har ärv i vår kyrka. Jag slutar med ett viktigt citat av Kyrkas ekumeniska strategi:

"Vår kyrka verkar konsekvent och målmedvetet genom att vara samma kyrka i alla riktningar. Vi är en aktiv medlemskyrka i Ekumeniska Rådet i Finland och vi håller regelbunden kontakt med Suomen vapaakristillinen neuvosto, Frikyrklig samverkan och de kristna kyrkor som verkar i vårt land. De närmaste kontakterna har vi till dem som i likhet med vår kyrka representerar och respekterar den odelade kristenhetens gemensamma arv och som har en klassisk tolkning av den kristna tron och en sakramental förståelse av kyrkan." (Ekumenisk strategi, s. 19)

"Avoin tunnustuksellisuus" jälkitunnustuksellisessa maailmassa

Inkerin kirkon kirkolliskokous 19.10.2012

*Aleksandr Prilutskij
Pääsihteeri*

Uskonnon reformaatio, joka johti protestanttisten kirkkojen syntymiseen, ratkaisi dramaattisella tavalla myöhäisen keskiajan pitkälle venyneen kriisin. Uuden eurooppalaisen identiteetin kivulias muotoutuminen tapahtui uskonnollisen hajaantuneisuuden oloissa ja tilanteessa, jossa alkoi muodostua erilaisia kulttuureja, minkä seuraukset vaikuttivat eri yhteiskuntaelämän aloihin.

Tunnustuksellisuus on tekijä, joka vuosisatojen ajan on määrittänyt reformaationjälkeisen Euroopan uskontotilanteen dynamiikkaa, ja tunnustuksellisuuden syntyminen on väistämättä myötävaikuttanut uuden teologian muotoutumiseen, jonka puitteissa kirkollinen perinne on ymmärretty uudelleen.

Tunnustuksellisen teologian puitteissa kuuluminen johonkin tunnustuskuntaan tarkoittaa tiukasti määritellyn teologisen näkemysjärjestelmän hyväksymistä. Tunnustuksellinen yhteisyys merkitsee tässä järjestelmällisen teologian, liturgisten muotojen ja uskonnollis-eettisten asenteiden tilaa, joka lopulta synnyttää tunnustuksellista kulttuuria. Protestanttisen, yhtä lailla kuin ortodoksisen ja katolisenkin etiikan takana piilee tiettyjä kulttuurijärjestelmiä, vaikkakin uskonnollisten asenteiden muodostamia, mutta jotka ovat lopulta ylittäneet puhtaasti uskonnollisen rajan. Kuuluminen tunnustukselliseen yhteisöön näyttäytyy tässä tapauksessa uskonnollisten näkemysten tärkeimpänä tunnuspiirteenä.

Lukuun ottamatta vähälukuisia teologisia toisinajattelijoita, katolinen tai luterilainen on ymmärretty a priori "hyvänä katolisena" ja "hyvänä luterilaisena", jotka pitäytyivät tiukasti tunnustuksellisten näkemysten järjestelmään, varsinkin sen niihin ilmenemismuotoihin, jotka ovat eettiseltä kannalta merkityksellisiä, mutta eivät mahdollisesti ole lainkaan tärkeitä vastavan perinteen logiikan kannalta.

Jälkitunnustuksellisen maailman oloissa sen merkitys, kuuluuko ihminen johonkin tunnustuskuntaan, on olennaisesti vähentynyt. Useimmiten se on säilyttä-

nyt ainoastaan kulttuuri-historiallisen merkityksen, mutta on menettänyt syvän todellisesti uskonnollisen sisällön.

Kirkkolain, Inkerin kirkon kanonisen oikeuden mukaan kirkon tunnustus on kirkollisen oikeudenkäytön yläpuolella. Siten Inkerin kirkko, kuten kaikki luterilaiset kirkot, perustaa tunnustuksensa Pyhän Raamatun kiistämättömään todistukseen, joka ymmärretään luterilaisuudessa yleisesti hyväksytyjen tunnustuskirjojen mukaisesti.

Samalla kun vallitsee kiistaton yksimielisyys pääasiasta, on olemassa tiettyjä painotuseroja, eli erilaisissa kulttuurihistoriallisissa oloissa paikalliset kirkot ovat eri tavoin määritelleet omien kirkollisten intressiensä tärkeysjärjestyksen. Kun kootaan yhteen Inkerin kirkon keräämä kokemus, sen teologinen näkemys voidaan määritellä "avoimeksi tunnustuksellisuudeksi".

Mitä se tarkoittaa? Toisaalta Inkerin kirkko pitää mahdollisena hyväksyä minkä tahansa uskonopin perusteiden, kirkon uskon perinteen ja sen todistuksen uudelleenarviointia, sillä ne palautuvat kristittyjen sukupolvien seuraannon välityksellä apostolisen alkukirkon uskonoppiin. Kun me tunnustamme uskomme apostoliseen kirkkoon, me samalla tunnustamme uskon sisällön ja apostolisten kirjoitusten pohjalta muotoiltujen kristinuskon perusopinkappaleiden peiytymisen lisäksi myös apostolisen moraalis-eettisen paradigman jatkuvuuden. Sen tähden Inkerin kirkko ei pidä itseään oikeutettuna arvioida uudelleen sellaisten teologis-eettisten kategorioiden kuin vanhurskaus, pyhyys, moraalinen, synty, epämoraalinen yms sisältöä. Pelkoa herättävät nykyaikaiset hermeneuttiset metodit, jotka näkevät tutkimuksen päätehtäväksi tarpeen rajata objektiivista sisältöä ja sen kulttuurillis-suhteellista muotoa tarkastellen vain ensimmäistä Jumalan henkäyttämänä totuutena. Tämän metodin vaarallisuus on mielestämme siinä, että sen soveltaminen avaa rajat mielivaltaiselle Raamatun kirjoitusten merkityksen muunteluille, ja erityisen vaarallista se on silloin, kun se hahmottuu poliittisten puolueiden

ja voimien tilauksen täyttämiseksi, mikä muuttaa hermeneutiikan nykyaikaisten sosiaalisten ja moraalisten paradigmojen puolustuskeinoksi, jotka ovat usein epäraamatullisia tai jopa Raamatun vastaisia. Tämän ongelman ytimen ymmärtäen Inkerin kirkko pitää johdonmukaisesti kiinni tunnustuksellisuuden periaatteesta.

Toisaalta olemme vakuuttuneita siitä, että teologian tulee nykymaailmassa olla järkeilyn lisäksi myös toimintaohjelma. Sen arvo riippuu paljolti kyvystä vastata kysymyksiin, jotka koskettavat nykyihmistä, kysymyksiin, jotka nousevat käytännön elämästä. Teologisen etiikan lisäksi käytännön merkitystä on myös laajalla joukolla teologisia oppiaineita, kuten esimerkiksi soteriologialla, ekklesiologialla, opilla maailman alkuperästä ja sen lopullisesta kohtalosta. Avoin asenteemme edellyttää ennen kaikkea sitä, että pohtiessamme teologian periaatteita ja perusteita me etsimme niistä vastauksia kysymyksiin, jotka mietittyvät nykyihmisiä ja jotka sallivat hänen muodostaa oman maailmankuvansa Jumalan Sanan todistuksen perusteella, siis siltä perustalta, joka ei ole altis muodin kriiseille, postmodernistisille spekulatioille ja jota ei tarvitse jatkuvasti miettiä uudestaan juostaessa nykyaikaisten oppien muodin perässä.

Luultavasti Inkerin kirkon teologisen tien erityispiirteinä on kirkkojenvälisten ja tunnustustenvälisten teologisten suhteiden, kristillisen perhekäsityksen ja ekklesiologisten palvelua, kirkon apostolisuutta ym koskevien kysymysten erityinen ajankohtaisuus.

Luultavasti näiden kysymysten ajankohtaisuuteen vaikuttaa koko joukko tekijöitä, kuten se, että Inkerin kirkko on yhtä aikaa historiallinen ja nuori paikallinen kirkko, nopeasti kasvava kirkko, mutta joka ei lähessä vielä ole saavuttanut sitä asemaa, joka sillä oli 1900-luvun alussa.

Inkerin kirkon teologiseen tiehen ovat selvästi vaikuttaneet läheiset ja ystävälliset kontaktit muihin Venäjän kristillisiin tunnustuskuntiin, vaikkakaan tämän vaikutuksen suuruutta ei tule yliarvioida. Toisinaan tutkijat ovat taipuvaisia selittämään Inkerin kirkon "avoimen tunnustuksellisuuden" tien ortodoksisen ympäristön vaikutuksena. Mutta tuollaisessa vastauksessa on vain osa totuutta. Minusta näyttäisi siltä, että se on tie, jonka tärkeimpinä tunnuspiirteinä ovat:

- tarve lähentää teologiaa elämään, käyttää sen aineistoa nykyisten yhteiskuntaprosessien ratkaisemiseen ja selittämiseen,
- avoimuus yhteyteen ja keskusteluun kaikkien niiden kanssa, jotka kaipaavat Totuutta,

- uskollisuus uskonopille, mutta kuitenkin ilman toisinajattelevien tuomitsemista, ilman halua muuttaa oma konservatiivisuutensa eräänlaiseksi nuijaksi, jolla lyödä päähän niitä, joilla on toisenlainen uskonnollinen kokemus.

Venäjän kristillisyyden historiallinen kokemus osoittaa, että venäläisten kristillisten kirkkojen tosiasiallinen irtautuminen maailman kristittyjen yhteisöstä 1900-luvulla, joka johtui aikaan liittyvistä olosuhteista, synnytti monissa perinteisissä kirkkoissa erityisen ekklesiologisen ymmärryksen, joka perustuu erityisyydelle ja uskolle omaan ekklesiologiseen ja soteriologiseen erityislaatuisuuteen. Ja vaikka tätä ekklesiologista ymmärrystä ei ollut vahvistettu Venäjällä perinteisten kristillisten kirkkojen virallisissa asiakirjoissa, monet maallikot ja osa papeista ymmärsi sen niin, ja siten se vaikutti ja edelleen jatkaa vaikutamista vastaavien kirkon elinten päätöksiin. Kuitenkin on olemassa myös toinen suuntaus omaksua epäkriittisesti kulttuurisesti vieraita ilmiöitä, mukailla ja jäljitellä, mikä saa joskus groteskeja piirteitä. Vielä melko hiljattain uusprotestanttisilla saarnamiehillä oli muodissa ns. "amerikkalainen aksentti", primitiivinen pontevuus, jonkinlainen hienosteleva, hullunkurinen poseeraus, joka ärsytti ihmisiä teennäisyydellään. Valitettavasti taloudellista riippuvuutta länsimaista rahoittajista on usein käytetty vahvana vaikutuskeinona, ja siellä, missä on ollut vaikeaa vastustaa tuota vaikutusta, on tapahtunut olennaisia kirkollisen elämän muodonmuutoksia, mm. juuri sillä tavoin on saatu istutettua Venäjän protestanttisuuteen naispappeuden instituutio, joka on elimellisesti vierasta Venäjän hengelliselle kulttuurille ja joka ei kykene tuomaan uskovia kirkkoon, vaan työntää heidät pois, pakottaa heidät etsimään sellaisen kirkon, joka ei matki Länttä, ei muutu ajan kanssa, vaan ollen olemassa ajassa ei ole ajan orja, ei ole edistyksen, emansipaation ja oikeustaistelun palvelija.

Tämä johtaa usein kirkkojenvälisten suhteiden kärjistymiseen ja horjuttaa tunnustuksellista tilannetta. Tietenkin venäläisten kirkkojen, muiden muassa Inkerin kirkon, osallistuminen ekumeeniseen liikkeeseen pystyy vastustamaan näitä tendenssejä, mutta käytännössä sitä vaikeuttaa nykyisen ekumenisuuden politisoituminen, ekumeenisen liikkeen muuttuminen kirkollisesta (kirkkojenvälisestä) kirkollis-sosiaalis-poliittiseksi liikkeeksi.

Suomennos: *Anitta Lepomaa*

Tunnustuksellisuus Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa

Neuvottelut Suomen evankelis-luterilaisen kirkon ja Inkerin kirkon välillä
19.-21.4.2013

Tomi Karttunen

1. Raamattu, oppi ja tunnustus

Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkkojärjestyksen (KJ 1:1) mukaan ”Suomen evankelis-luterilainen kirkko tunnustaa sitä kristillistä uskoa, joka perustuu Jumalan pyhään sanaan, Vanhan ja Uuden testamentin profeetallisiin ja apostolisiin kirjoihin, joka on ilmaistu kolmessa vanhan kirkon uskontunnustuksessa sekä muuttamattomassa Augsburgin tunnustuksessa ja muissa luterilaisen kirkon Yksimielisyyden kirjaan otetuissa tunnustuskirjoissa. Kirkko pitää korkeimpana ohjeenaan sitä tunnustuskirjojen periaatetta, että kaikkea oppia kirkossa on tutkittava ja arvioitava Jumalan pyhän sanan mukaan.”¹ Tämä niin kutsuttu tunnustuspykälä on kirkkolainsäädännön ja kirkon järjestyksen perusnormi, jonka toteuttamista muun normiston tulee palvella.² Kirkossa tulee toimia ”kirkon uskon ja opin ydintä vaarantamatta”³, jotta kirkon sanomaa pidetään kolmiyhteisen Jumalan ”yhdelte, pyhälle, yhteiselle [katoliselle] ja apostoliselle kirkolle” antaman mandaatin mukaisesti tarjolla ja perustehvät hoidetaan muutenkin asianmukaisesti.

Tunnustuspykälän mukaisesti opin arviointiperuste on Raamattu Jumalan sanana. Kyse ei kuitenkaan ole abstraktista periaatteesta vaan Raamatulla Jumalan sanana on tietty sisältö, joka on kytkeytynyt uskoon

kolmiyhteiseen Jumalaan: Raamatulla on luterilaisen uskonkäsityksen mukaan keskus. Tätä on luterilaisessa teologiassa perinteisesti kuvattu erottelulla Raamatun tulkinnan muodolliseen eli *formaaliseen* (yksin Raamattu) sekä *materiaaliseen* eli aineelliseen periaatteeseen (yksin uskosta, yksin armosta, yksin Kristuksen tähden). Martti Lutherin käyttämä keskeinen tulkintaperiaate oli Raamatun selvän sanan (*claritas Scripturae*) sekä lain ja evankeliumin lisäksi se, että Raamattu on ikään kuin ”Kristuksen kapalogit” ja että evankeliumia on se, mikä ”ajaa Kristusta” (was Christum treibet). Evankeliumi on ennen muuta kirkossa ja kirkon kautta julistettua evankeliumia – kuitenkin myös luettua sanaa. Raamatun sana on sakramentaalinen eli välittää Sanaa mietiskelevälle läsnä olevan Kristuksen konkreettisten inhimillisten sanojen ja kuvien kautta, ei abstraktisti irrallaan niistä. Luterilaiset tunnustuskirjat muodostavat perustavan tulkintahorisontin, kun ilmaistaan Raamatun ja kristillisen uskon sisältöä sekä kartoitetaan torjuttavia epäkohtia.

Kirkkomme piispojen 12 teesissä Raamatusta (1972) todetaan, että silloisen kirkkolain ja nykyisen kirkkojärjestyksen tunnustuspykälä liittyy Yksimielisyyden ohjeen alun kohtaan: ”*Me uskomme, opetamme ja tunnustamme, että sinä ainoana ohjeena ja ojennusnuorana, jonka mukaan kaikki opit ja opettajat tutkitaan*

1 Ks. myös KL 1:1. BSLK, 777 Epitome Articulorum: ”1. Wir glauben, lehren und bekennen, daß die einige Regel und Richtschnur, nach welcher zugleich alle Lehren und Lehrer gerichtet und geurteilt werden sollen, seind allein die prophetischen und apostolischen Schriften Altes und Neues Testamentes, wie geschrieben stehet: »Dein Wort ist meines Fußes Leuchte und ein Licht auf meinem Wege«, Psal. 119. Und S. Paulus: »Wann ein Engel vom Himmel käme und predigte anders, der soll verflucht sein«, Gal. 1.» Latinaksi: »1. Credimus, confitemur et docemus unam regulam et normam, secundum quam omnia dogmata omnesque doctores aestimari et iudicari oporteat, nullam omnino aliam esse quam prophetica et apostolica scripta cum Veteris tum Novi Testamenti, sicut scriptum est: Lucerna pedimus meis verbum tuum et lumen semitis meis. Et divus Paulus inquit: Etiamsi angelus de coelo aliud praedicet evangelium, anathema sit.»

2 Seppänen 2013, 62 ja Seppänen 2007, 73 mukaan luonnehdinta ”tunnustuspykälästä kirkkoa koskevan oikeudellisen osajärjestelmän perusnormina, jota muu normisto tukee” on oikeustieteen professorin Urpo Kankaan muotoilema ajatus. Seppänen muistuttaa myös siitä, että myös valtio on perustuslain 76 §:n nojalla hyväksynyt kirkkolain ja siten myös siinä olevan tunnustuspykälän. Ks. myös Leino 2012. Kirkon ja uskonnollisten yhteisöjen sisäinen autonomia uskon sisältöön ja uskonnonharjoitukseen liittyvissä asioissa on keskeinen periaate uskonnonvapausajattelussa yleensäkin.

3 Sanamuoto ”kirkon uskon ja opin ydintä vaarantamatta” on peräisin Kirkkohallituksen täysistunnon 17.8.2011 asettaman työryhmän mietinnöstä *Kirkolliskokouksen määränemistösäädännön muuttaminen* (Suomen ev.lut. kirkon keskushallinto, Sarja C 2012:5), s. 1.

ja arvostellaan, ovat yksinomaan Vanhan ja Uuden Testamentin profeettalliset ja apostoliset kirjat. Vaikka luterilaisella kirkolla ei olekaan yksityiskohtaista dogmia Raamatusta, sen synnystä ja arvosta, se kuitenkin ratkaisee Raamatun sisällöksen perusteella oppeja koskevat kysymykset. Tämän periaatteen, joka on kaiken luterilaisen uskon ja ajattelun perusedellytys (uskonpuhdistuksen muodollinen periaate), esittää kirkkomme Kristinoppi...”.

Nykyisessä Katekimuksessa eli kristinopissa liitytään tähän opetukseen ja sovelletaan oppia Kristuksen kahdesta luonnosta kuvaamaan Raamattua samanaikaisesti Jumalan sanana ja ihmissanana: ”Raamattu on kristittyjen pyhä kirja. Vanhassa ja Uudessa testamentissa kerrotaan Jumalan teoista ja hänen rakkaudestaan kaikkia ihmisiä kohtaan. Samoin kuin Kristuksessa myös Raamatussa inhimillinen ja jumalallinen ovat yhdistyneet toisiinsa. Raamatussa Jumala itse puhuu meille ihmisten kielellä.

Jumalan sanana Raamattu tutkii ja koettelee meitä paljastaen itsekkyytämme ja epäuskomme. Se näyttää peilin tavoin, millaisia todella olemme. Samalla se kääntää katseemme Vapahtajaan, joka on tehnyt puolestamme sen, mihin emme itse kykene. Kristus ja hänen rakkautensa meitä kohtaan on avain Raamatun ymmärtämiseen.

Koska emme voi rakentaa elämäämme omaan varaamme, meidän on yhä uudelleen turvauduttava Jumalan sanan lupauksiin. Kun luemme ja kuulemme Jumalan sanaa, Pyhä Henki sytyttää meihin uuden luottamuksen ja rohkeuden.” (KO 40)

Raamattu on siis perusta, mutta, kuten ekumeenisissa keskusteluissa on monesti todettu: *Sola scriptura numquam sola* eli yksin Raamattu ei ole koskaan yksin. Oikeastaan tämä jo sisältyy erotteluun Raamatusta normin antavana normina (*norma normans*) ja kirkon opista Raamatun normin alaisena normina (*norma normata*). Luterilaiset voivatkin hyvillä mielin liittyä – Vatikaanin II konsiilin tavoin - kirkkoisä Irenaeuksen (n. 130–202) muotoilemaan niin kutsuttuun yksiläheteoriaan, jonka mukaan Raamattu on lähteiden lähde ja että traditio on oikea silloin, kun se kytkeytyy tähän peruslähteeseen eli Traditioon isolla T:llä. Viime kädessä tämä Traditio on Jumalan lihaksi tullut Sana eli Jeesus Kristus Jumalan rakkauden inkarnaationa.

Oppi saa siis auktoriteettinsa Kristus-keskeisesti tulkitun Raamatun mukaisuuden pohjalta. Jumalan laki on teologisessa mielessä sekin ennen muuta kasvattaja ja Kristukseen ja kehottaa elämään Kristusta seuraten rakkauden lain mukaisesti. Vanhan kirkon muuttu-

mattoman dogman, opin läsnäolo luterilaisessa tunnustuksessa näkyy jo siinä, että läntisen kristikunnan ekumeeniset uskontunnustukset: Apostolinen, Nikean ja Athanasiuksen tunnustus ovat Yksimielisyyden kirjan alussa. Niinpä Augsburgin tunnustuksen 1. artikkelissa viitataan Jumalasta puhuttaessa Nikean tunnustukseen ja termiin *homooousios* sekä 3. artikkelissa Khalkedonin konsiilin hyväksymään oppiin Kristuksen kahdesta luonnosta.

Dogma on ”elävää dogmaa”, ei kuollutta kirjainta. Dietrich Bonhoeffer kuvasi vanhakirkollisen dogman olevan kuin kivet, joista aina uudelleen isketään tulta valoksi, lämmöksi ja elämäksi. Tällä on haluttu viitata siihen, että kristillisellä opilla on soteriologinen, pelastusopillinen kärki. Opin on määrä suojella ja ilmaista evankeliumia. Puhuttaessa opista luterilaisten tunnustuskirjojen kielellä on evankeliumi selkeästi keskuksessa. Opin erottamaton yhteys evankeliumiin luterilaisessa teologiassa tulee hyviin esiin Augsburgin tunnustuksen VII artikkelissa puhuttaessa kirkosta ja sen ykseydestä, kun käytetään termiä ”evankeliumin oppi”, *doctrina evangelii*: ”*Et ad veram unitatem Ecclesiae satis est consentire de doctrina Evangelii et administratione Sacramentorum*” (CA VII).

On syytä huomata, että tämä ei tarkoita sitä, että kiellettäisiin apostolisen evankeliumin läsnäolo kristillisessä julistuksessa apostolien ajasta luterilaiseen reformaatioon asti. Reformaatioon oli kyse ytimen kirkastamisesta, ei uutuusien keksimisestä. Niinpä esimerkiksi Luther kiitti sääntökuntansa esimestä, Johannes Staupitzia ja hänen Kristus-keskeistä teologiaansa sekä sanoi, että ”Staupitz pani alulle tämän teologian” (WATR 1:245,12.) ja kiitti Staupitzia siitä, että tämä ”ennen kaikkia muita oli minun isäni tässä opissa ja synnytti minut Kristuksessa” (Kirje Juhana Fredrikille WAB 11:67,7-8).

Augsburgin tunnustuksen lopussa puolestaan lausutaan selvin sanoin: ”Esille on tuotu vain se, mikä näytti välttämättömältä, jotta tulisi selväksi, ettei meikäläisten keskuudessa ole opissa eikä seremonioissa omaksummista Raamatun tai katolisen kirkon vastaista. On ilmiselvää, että me olemme mitä suurimmalla huolella pyrkineet estämään uusien epäkristillisten oppien leviämisen seurakunnissamme.”

Ytimessä on siis evankeliumi ja Raamattu evankeliumin ammennusastiana, armonvälineenä. Tämähän lausutaan Augsburgin tunnustuksessa todettaessa, että ”Kirkko on pyhien yhteisö, jossa evankeliumi puhtaasti julistetaan ja sakramentit oikein toimitetaan” (CA VII). On hyvä muistuttaa, että määritelmään kuuluu myös ”pyhyys”, mutta perustana, normin antavana

normeina (*norma normans*) ovat "Sana ja sakramentit", armonvälineet, joita palvelemaan on asetettu kirkon virka. Sanan kautta herää usko ja uskossa läsnä oleva Kristus kasvattaa meissä Hengen hedelmiä: "rakkaus, ilo, rauha, kärsivällisyys, ystävällisyys, hyvyys, uskollisuus, lempeys ja itsehillintä. Näitä vastaan ei ole laki" (Gal. 5:22–23).

Myös Martti Lutherin teologiassa oppi on evankeliumia, ei vain jumalallista todellisuutta koskevia väitelauseita, uskonnollisen kokemuksen ilmausta tai uskonnollisen kielenkäytön sääntöjä. Isossa Katekismuksessa Luther toteaa selittäessään uskontunnustusta: "Mutta tämä, nimittäin uskon oppi, sisältää pelkkää armoa ja tekee meidät vanhurskaiksi ja Jumalalle mieluisiksi." Kyse ei ole vain tyhjistä puheista vaan evankeliumi ja Kristusta koskevat opilliset lausumat tekevät todelliseksi sen, mistä puhuvat: Herran sana ei tyhjänä palaa. Voitaistakin sanoa, että Lutherin mukaan oppi on sakramentaalista sanaa, koska kristillinen oppi välittää Raamatun ytimen, läsnä olevan Kristuksen ja hänen hyvät lahjansa, syntien anteeksi-antamisen sekä itsensä Kristuksen läsnäolon uuden ihmisyyden todellisuutena uskovassa. Opillisissa lausumissa on siis Lutherin teologian mukaan se Jumalan todellisuus, josta puhutaan, itse mukana. Tähän liittyy myös kokemuksen merkitys: teologiset lauseet koetaan todeksi omassa elämässä.⁴ Näin Luther liittyy vanhaan sääntöön: *lex credendi, lex orandi*, johon voi liittää myös kolmannen osan: *lex agendi*. Kyse on siis Sanan tulemisesta lihaksi uskossa ja elämässä Kristuksen todellisen läsnäolon kautta.

Samalla kuitenkin joudutaan valittaen toteamaan, että kirkko on samanaikaisesti vanhurskaiden ja syntisten yhteisö (*simul*). Lohdullinen näköala avautuu siitä, että kirkko on armahdettujen syntisten yhteisö. Sanan, sakramenttien ja niiden herättämän uskon kautta Kristus perkaa pois meissä olevaa syntiä ja sitä kautta rakentaa kestävästä yhteydestä rakkaudessa, armossa ja anteeksiannossa, joka johtaa yhteyteen, todistukseen ja palveluun, jotta maailma uskoisi.

Voidaan siis sanoa, että perustus on RAAMATTU Jumalan sanana. Sen keskeistä sanomaa kolmiyhteisestä Jumalasta sekä hänen kirkostaan ja sen toiminnasta meidän ja meidän pelastuksemme hyväksi ilmentää ja inkarnoi OPPI. Yhteisen kristillisen opin, jakamatoman kristikunnan yhteisen perinnön lisäksi on erityinen luterilainen TUNNUSTUS, joka tulkitsee tätä oppia, pitää esillä luterilaisesta näkökulmasta ydin-

asioita, ennen muuta evankeliumia Jumalan armosta Kristuksessa.

2. Konfessorisuus, konfessionalismi ja postkonfessionalistisuus

Kun puhutaan kirkon tunnustuksesta ja sille annettusta painoarvosta, voidaan erottaa ehkä kolme perusmallia: 1) konfessorisuus, 2) konfessionalismi ja 3) postkonfessionalistisuus.

Konfessorisuudella tarkoitetaan tässä tietyn kirkon tunnustuksen tai oppiperustan mukaista toimintaa ja yleistä sitoutumista kirkon opetukseen kristillisen uskon perustotuudet ilmaisevana tunnustuksena. Konfessionalismi taas tarkoittaa sellaista tietyn tunnustuksen paionarvon korostamista, joka varsin eksklusiivisesti pitää oman kirkon tunnustusta oikeana tunnustuksena ja suhtautuu vähintäänkin epäluuloisesti muiden kristillisten tunnustusten edustajiin. Suomessa tällainen ajanjakso vallitsi erityisesti silloin, kun luterilaisesta uskosta tuli valtionuskonto vuoden 1686 karoliinisessa kirkkolaissa ja kesti aina vuoteen 1809, jolloin Suomesta tuli autonominen suuriruhtinaskunta osana Venäjän keisarikuntaa.

Tiettyä ekumeenista asennoitumista edellytti jo se, että kirkon ensimmäisenä jäsenenä ei enää ollut Ruotsin kuningas, vaan tietyllä tapaa tämän paikan otti ortodoksinen tsaari, vaikka hän ei tietenkään ollut varsinaisesti luterilaisen kirkon jäsen. Poliittisista motiiveista huolimatta osoituksena ekumeenisesta asennoitumisesta Suomen evankelis-luterilaista kirkkoa kohtaan voidaan nähdä se, että Venäjän tsaari nimitti Suomen evankelis-luterilaisen kirkon ensimmäisen arkkipiispan reformaation 300-vuotisjuhlavuonna 1817.

Postkonfessionaalisuudella tai postdenominationalismilla tarkoitetaan hieman eri asioita eri yhteyksissä. Yhtenä esimerkkinä tästä ovat vaikkapa etnistaustaiset maahanmuuttajaseurakunnat, jotka ovat usein muodostuneet tietyn johtohahmon ympärille, Kiinan kristillisyyden postdenominationalismi, joka heijastaa kiinalaista harmonisuuden ja tasapainaisuuden rikkumatonta ihannetta sekä vaikkapa ne kontekstit, joissa yksinvaltainen hallitsija tai totalitaarinen valtio on pakottanut kristillisiä kirkkoja liittymään yhteen. Tähän liittyy myös Saksassa 1800-luvulla Vanhapseussilaisen unionin myötä muodostunut ideologisoitunut protestanttisuus, joka määritteli itsensä antikatalisesti

4 Raunio 2009, 24–25. Ks. Lutherin oppikäsityksestä myös Martikainen 1987.

siksi mikä ei ole katolista. Toisaalta taustalla oli myös silloinen katolisuus, joka ymmärsi katolisen kirkon tosi kirkkona hyvin eksklusiivisesti. Vasta Vatikaanin toisen konsiilin myötä katolinen kirkko sitoutui peruuttamattomasti ekumeeniseen liikkeeseen ja Kristuksen kirkon näkyvän ykseyden ja yhteyden tavoitteluun ”ykseyden palauttamisen” (*Unitatis redintegratio*) konseptin myötä. Nykyisin tuosta vanhahreussilaisen protestantismin juuresta on versonut vuonna 1973 allekirjoitetun Leuenbergin konkordian jälkeinen yleisprotestanttisuus erityisesti Saksassa ja saksankielisessä kulttuuripiirissä.

Postkonfessionaalisuus tai jälkitunnustuksellisuus voidaan ymmärtää myös merkityksessä ”jälkikristillinen”. Silloin tarkoitetaan sitä, että kristillinen usko näkyy enää korkeintaan kulttuurisissa ja historiallisissa vaikutteissa, mutta niitä ei välttämättä tunnisteta. Kirkot ovat joko hyvin pieniä tai sisäisesti huomattavan sekularisoituneita.

Tämän terminologisen erottelun valossa voidaan todeta, että Suomen evankelis-luterilainen kirkko on lähtökohtaisesti ”konfessorinen” siinä merkityksessä, että sen oppiperustan lähtökohtana on pyhä Raamattu ja sitä tulkitsevat vanhakirkolliset tunnustukset sekä luterilaiset tunnustuskirjat, jotka on koottu Yksimielisyyden kirjaan (*Liber concordiae*). Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossahan tunnustusperusta on jo Ruotsin peruja laajempi kuin Norjan, Tanskan ja Islannin kirkoissa, joiden ohjeellisiin tunnustuskirjoihin ei kuulu Yksimielisyyden ohjetta (*Formula concordiae*). Toinen asia on se, että Suomen kansan suuren enemmistön kirkkona kirkkoamme kuuluu varsin monenlaisia ihmisiä, jotka on kasteessa liitetty kirkkomme jäsenyyteen, mutta jotka kyselytutkimuksissa ovat ilmoittaneet, että heidän uskonsa ei monessa asiassa ole tunnustuksemme ihanteen mukainen. Tämä tosiasia ei kuitenkaan muuta sitä, että kirkollamme on yhteinen usko ja virallinen oppi, jonka sisältö on lähtökohtaisesti muuttumaton Jumalan ilmoitus, vaikka sitä tulkitaankin aina uudesti tietyssä ajassa ja paikassa – pyrkien samalla säilyttämään kirkon ykseys, pyhyys, katolisuus ja apostolisuus.⁵

3. ”Luterilainen ja ekumeeninen” – ”avoin tunnustuksellisuus”

Viime syksynä Inkerin kirkon pääsihteeri piti Inkerin kirkon kirkolliskokouksessa alustuksen, jossa hän totesi (Anita Lepomaan suomentamana):

”Kirkkolain, Inkerin kirkon kanonisen oikeuden mukaan kirkon tunnustus on kirkollisen oikeudenkäytön yläpuolella. Siten Inkerin kirkko, kuten kaikki luterilaiset kirkot, perustaa tunnustuksensa Pyhän Raamatun kiistämättömään todistukseen, joka ymmärretään luterilaisuudessa yleisesti hyväksytyjen tunnustuskirjojen mukaisesti. Samalla kun vallitsee kiistaton yksimielisyys pääasiasta, on olemassa tiettyjä painotuseroja, eli erilaisissa kulttuurihistoriallisissa oloissa paikalliset kirkot ovat eri tavoin määritelleet omien kirkollisten intressiensä tärkeysjärjestyksen. Kun kootaan yhteen Inkerin kirkon keräämä kokemus, sen teologinen näkemys voidaan määritellä ’avoimeksi tunnustuksellisuudeksi’.”

Kuten edellä on todettu, Suomen evankelis-luterilaisen kirkon tunnustus on samankaltainen kuin Inkerin kirkon tunnustus siinä, että kirkkomme ”tunnustaa sitä kristillistä uskoa, joka perustuu Jumalan pyhään sanaan, Vanhan ja Uuden testamentin profeetallisiin ja apostolisiin kirjoihin, joka on ilmaistu kolmessa vanhan kirkon uskontunnustuksessa sekä ...tunnustuskirjoissa.”

Kirkon usko ja tunnustus on kirkolle perustavampaa kuin muuttuva lainsäädäntö eikä ainakaan Raamattu, uskontunnustuksia, Kristuksen asettamia sakramenteja, evankeliumia itseään eikä Sanan ja sakramenttien hoitamisen virkaa muuteta vaan ne ovat osa kirkon muuttumatonta olemusta. Kirkko noudattaa yleisesti ottaen lakia ja järjestystä. Rauhan aikana ja laillisen, yleisesti hyväksytyjä ihmisoikeuksia kunnioittavan hallinnon aikana on vain harvoin tilanteita, joissa lainsäädäntöön liittyvissä asioissa oltaisiin Raamattuun sidotun omantunnon pohjalta jouduttu soveltamaan Kristinopissa, neljännen käskyn selityksessä (KO 4) ilmaistua periaatetta ”Uskollisuus Jumalalle on kuitenkin tärkeämpää kuin ihmisten totteleminen”. Yleisempi periaate on saman käskyn selityksessä sanoitettu: ”Kun kunnioitamme niitä, joille on uskottu hallitsemisen tehtävä, osoitamme luottavamme Jumalan huo-

5 Esimerkiksi Kirkkohallituksen mietinnössä *Kirkolliskokouksen määränemistösäännöksen muuttaminen* (2012, 23) todetaan kirkon muuttumattomaan olemukseen (esse) kuuluvan ainakin ”Raamatun kaanon, kirkon vanhat uskontunnustukset, Kristuksen asettamat sakramentit, evankeliumi itsessään ja näiden hoitamisen virka.” Kirkon hyvinvointiin ja täyteyteen (bene t. plene esse) kuuluviksi asioiksi määritellään ainakin KL 20 luvun 7 §:n 2 momentin ”eräät asiat eli päätökset raamatunkäännöksestä ja muista kirkollisista kirjoista, kysymykset kirkon viran konkreettisesta järjestämisestä (piispuus, pappeus, diakonaatti; eri seurakuntavirat) ja kirkon alueellisen jaon peruseriaatteista (hiippakunnat ja seurakuntien itsehallinto). Kirkko voi päättää sitovasti noudattaa näissä asioissa tiettyä järjestystä (esim. piispallista suksesiota).

lenpitoon. Jumala lupaa, että tästä seuraa hyvää myös itsellemme."

Ekumeenisuus on Suomen evankelis-luterilaisen kirkon ekumeenisen strategian vuoteen 2015 *Ykseyttä etsivä yhteisö* mukaan osa kristillistä uskoa ja siten sisään rakennettua luterilaiseen teologiaan ja kirkon toimintaan. Luterilaisen maailmanliiton strategiasa on luterilaiseen identiteettiin kuvattu kuuluvaksi niin tunnustuksellisuus kuin ekumeenisuus (To be Lutheran is to be confessional. ...To be Lutheran is to be ecumenical.). Samalla tavoin myös Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa ekumeenisen toiminnan lähtökohtana on luterilaisuuden ja ekumeenisuuden yhdistäminen. Ekumeenisessa strategiassa todetaan: *"Kirkollamme on vahva luterilainen identiteetti ja olemme reilusti suomalaisia luterilaisia. Kirkkomme toiminta ja ekumeeniset yhteydet nousevat luterilaisesta uskosta ja tunnustuksesta. Luterilaisena olemisen ja ekumeenisuus eivät ole vaihtoehtoja tai vastakohtia, vaan saman uskon ilmentymiä."*

Tulkitsemme siis luterilaista uskoa tietyssä ajassa ja paikassa pitäen mielessä kirkon apostolisuuden ja katolisuuden, ykseyden sekä pyhyiden lahjan ja kutsumuksen. Osana tätä kutsumusta pyrimme kohti kirkon näkyvää ykseyttä, joka toteutuu ennen muuta yhteisessä ehtoollisessa, kun olemme saavuttaneet yksimielisyyden uskon perustotuksista. Tässä mielessä olemme myös suomalaisina luterilaisina "avoimesti tunnustuksellisia" eli uskollisia kirkkomme kutsumukselle mutta ekumeenisesti avoimia, emme eksklusiivisessa mielessä konfessionalistisia. Onhan niin, että Pyhä Henki johdattaa meitä kohti ykseyttä johdattaessaan meitä totuuden ja armon tiellä: "Ykseys ei ole inhimillisten ponnistelujen tulos vaan syvimmillään Pyhän Hengen lahja."

4. Kysymys naispappeudesta

Pääsihteeri Aleksandr Prilutskij'n Inkerin kirkon kirkolliskokouksessa syksyllä pitämän esitelmän pohjalta kirkkojemme välillä näyttäisi olevan eroavaisuuksia opin ja etiikan välisen suhteen tulkitsemisessä sekä toiseksi kysymyksessä pappisviran avaamiseen naisille. Ensin käsittelen lyhyesti naispappeutta. Kirkkomme päätti vuonna 1986 hyväksyä naispappeuden, ja ensimmäiset vihittiin virkaan maaliskuun kuudentena vuonna 1988. Ratkaisevan tärkeätä päätökselle oli se, että kyseessä ei nähty olevan kirkon sisällöllisen opin vaan ainoastaan kirkon ulkoisen järjestyksen muutos. Perustevaliokunta totesi mietinnössään n:o 1/1986: "...ettei ole olemassa sellaisia raamatullisia perusteita, jotka kieltäisivät pappisviran avaamisen naiselle. ...

avatessaan pappisviran naisille kirkkomme ei muuta mitään perinteisestä virkakäsityksestään. Muutos koskee pelkästään kirkon ulkonaista järjestystä. ... Mies toimii pappisvirassa tietysti miehenä ja nainen naisena, mutta viran tehtävänä ei ole edustaa kumpakaan sukupuolta, vaan palvella sanaa, so. julistaa julkisesti evankeliumia Jeesuksesta Kristuksesta ja hoitaa sakramentteja evankeliumin mukaisesti."

Varsin yleinen argumentti muutenkin on ekumeenisessa keskustelussa ollut, että ei oikeastaan ole painavaa raamatullis-teologista syytä olla avaamatta papin virkaa naisille. Ratkaisevaa on pikemminkin ollut traditio, joka ei ole tuntenut naisia papin viran hoitajina.

Augsburgin tunnustuksessa kirkon virkaa käsiteltäessä ytimessä on viran asettamiseen ja hoitamiseen liittyen sisällöllinen, evankeliumin opettamisen välttämättömyyteen perustuvan viran jumalallisen asettamisen argumentti:

V KIRKON VIRKA

Jotta saisimme tämän uskon, on asetettu evankeliumin opettamisen ja sakramenttien jakamisen virka. Sanaa ja sakramentteja välineinä käyttäen lahjoitetaan Pyhä Henki, joka niissä, jotka kuulevat evankeliumin, vaikuttaa uskon missä ja milloin Jumala hyväksi näkee. Toisin sanoen Jumala vanhurskauttaa Kristuksen tähden eikä meidän ansiomme tähden ne, jotka uskovat, että heidän Kristuksen tähden otetaan armoon, jotta me uskon kautta (Gal. 3:14) saisimme luvattun Hengen (Gal. 3). Seurakuntamme tuomitsevat kasteenuusijat ja muut, 9 jotka katsovat, että Pyhä Henki tulee ihmisiin ilman ulkonaisen sanan välitystä heidän omien valmistelujensa ja tekojensa avulla.

Pääsihteeri Prilutskij'n syksyisessä puheenvuorossa keskeisin peruste naispappeutta vastaan on sen "eli-mellinen vieraus Venäjän hengelliselle kulttuurille", joka "ei kykene tuomaan uskovia kirkkoon, vaan työntää heidät pois, pakottaa heidät etsimään sellaisen kirkon, joka ei matki Länttä...". Kysymyksenasettelua perustellaan siis itä-länsi -dikotomian ja taloudellisen kulttuuri-imperialismin valossa. Tältä pohjalta esitetään myös, että naispappeus itsessään karkottaisi uskovia kirkosta. Vaikka pyrimme kunnioittamaan toistemme kulttuurisen kontekstin realiteetteja, koetaan kannanotto kirkossamme epäilemättä laajalti surullisena ja loukkaavana kirkkomme naispappeja kohtaan.

5. Oppi, etiikka ja käytäntö

Pääsihteeri Prilutskij kirjoittaa syksyn 2012 puheessaan käännöksen mukaan:

Kun me tunnustamme uskomme apostoliseen kirkkoon, me samalla tunnustamme uskon sisällön ja apostolisten kirjoitusten pohjalta muotoiltujen kristinuskon perusopinkappaleiden periytymisen lisäksi myös apostolisen moraalis-eettisen paradigman jatkuvuuden. Sen tähden Inkerin kirkko ei pidä itseään oikeutettuna arvioida uudelleen sellaisten teologis-eettisten kategorioiden kuin vanhurskaus, pyhyys, moraalinen, synty, epämoraalinen yms sisältöä.

Ensinnäkin näyttää siltä, että tässä on hieman sekoitettu moraalifilosofia ja teologisia käsitteitä. ”Vanhurskaus”, ”pyhyys” ja ”synty” ovat klassisia raamatullis-teologisia käsitteitä. Sen sijaan ”moraalinen” ja ”epämoraalinen” ovat peräisin yleisinhimillisestä filosofisesta käsiteapparaatista ja liittyvät yleisiin kulttuurisiin tapoihin – joskin näitä käsitteitä voidaan käyttää myös teologisten sisältöjen ilmaisemiseen.

Jos ajatellaan, että ”vanhurskaudessa” on kyse lahjavanhurskaudesta Kristuksessa, evankeliumista, voimme olla samaa mieltä asian muuttumattomuudesta: ”Jeesus Kristus on sama eilen, tänään ja iankaikkisesti”. Sen sijaan ei voida laatia kaiken kattavaa luetteloa moraalisesta vanhurskaasta vaelluksesta, koska Jumalan ja lähimmäisen rakastamisen muodot voivat jonkin verran vaihdella. Rakkauden vaatimuksen pysyvänä sanoitus ovat toki etenkin 10 käskyä, vuorisaarna ja rakkauden kaksoiskäsky sekä kultainen sääntö. Kuitenkin uudet tilanteet vaativat asioiden puntaroimista lähimmäisen todellisen edun ja kokonaisedun näkökulmasta. ”Pyhyys” on pyhyyttä ennen muuta Kristuksen ja Pyhän Hengen työn kautta, ei staattinen tila. ”Synty” on toki yleisellä tasolla aina se, mikä erottaa Jumalasta ja hänen rakastavasta tahdostaan, sydämen luopumista Jumalasta, yleistä synninalaisuutta, perisyntiä sekä yksittäisiä tekosyntejä.

Laajemmin ottaen kyse on opin, etiikan ja käytännön elämän välisestä suhteesta. Myöskään Luther ei viitannut puhuessaan ”opista” vain uskon sisältöön

vaan myös lakiin eli 10 käskyyn ja rakkauden kaksoiskäskyyn oppina. Toisekseen myös sana ”etiikka” on oikeastaan filosofinen käsite. Voidaan ehkä mieluummin puhua kristillisen uskon ja elämän välisestä suhteesta. Tällöin on kyse opin toteutumisesta lain ja evankeliumin välisen dialektiikan jännitekentässä. Antti Raunio kiteyttää Lutherin ajatuksen: ”Laki vaatii inkarnoitunutta uskoa ja evankeliumi lahjoittaa uskon, joka inkarnoituu hyvissä teoissa.”⁶

Luterilaisuudessa ei yleisesti ottaen ole yksimielistä käsitystä opillisten ja eettisten lausumien luonteesta. Yleensä on erotettu kolme perusmallia kirkollisessa keskustelussa:

1. Sekä oppi että Raamatun eettiset käskyt ovat normatiivisia ja muuttumattomia kirkon oppeja.
2. Vain evankeliumin sisältö on muuttumatonta kirkon oppia. Eettiset säännöt tai periaatteet ovat muuttumattomia, mutta niillä ei ole määriteltyä normatiivista sisältöä. Lähimmäistä tulee palvella kysymällä, mitä rakkaus vaatii kyseisessä tilanteessa.
3. Opilliset lausumat kuuluvat muuttumattoman opin alaan. Eettiset käskyt eivät ole oppeja samassa merkityksessä, mutta silti eräät niistä, kuten 10 käskyä, ovat muuttumattomia ja normatiivisia. Rakkaus sisältää sekä muuttumatonta että muuttuvaa ainesta, mutta sen päämäärä ja tarkoitus on lähimmäisen hyvä.⁷

Näyttää siltä, että kirkkomme virallisissa dokumenteissa edustetaan nykyään lähinnä kolmatta mallia.⁸ Korostetaan sitä, että rakkauden käsky ei ole vain formaalinen prinssiippi, mutta että uusissa tilanteissa tarvitaan myös lähimmäisen parasta kyselevää kekseliästä rakkautta. Kysymys kuuluukin, edustaako Inkerin kirkon ”apostolinen moraalis-eettinen paradigma” lähinnä ensimmäistä, reformoitua teologiaa lähellä olevaa mallia vai olisiko se lähempänä kolmatta mallia. Joka tapauksessa liitymme varmastikin molemmat siihen Lutherin ajatukseen, että kristillisellä opilla on tätä elämää ajatellen myös varsin käytännöllinen, eettinen päämäärä: Jumalan lain tai tahdon mukainen elämä, jossa Sana tulee lihaksi.

6 Raunio 2009, 27.

7 Raunio 2009, 27.

8 Esimerkiksi piispainkokouksen julkaisussa Parisuhdelain vaikutukset kirkossa (2010) todetaan: ”Rakkauden sisältöä ei ole pidetty kiltta osin muuttumattomana, vaan rakkauden vaatimuksen on katsottu voivan muuttua eri aikoina erilaisissa konkreettisissa tilanteissa. Tämä käsitys periytyy jo Lutherin teologiasta. Toisaalta Lutherin mukaan on olemassa Jumalan antamia käskyjä, jotka eivät muutu aikojen kuluessa.”

Kirjallisuus:

BSLK

1998 Die Bekenntnisschriften der evangelisch-lutherischen Kirche: herausgegeben im Gedenkjahr der Augsburgischen Konfession 1930. 12. Aufl., 47.–49. Tsd. – Göttingen: Vandenhoeck und Ruprecht.

KIRKOLLISKOKOUKSEN MÄÄRÄENEMMISTÖSÄÄNNÖKSEN MUUTTAMINEN

2012 Kirkkohallituksen täysistunnon 17.8.2011 asettaman työryhmän mietintö. Suomen ev.lut. kirkon keskushallinto, Sarja C 2012:5.

LEINO, PEKKA

1987 "Endast kyrkans egna angelägenheter". En kyrkorättslig undersökning av kyrkans egna angelägenheter i kyrkolagstiftningen om Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland.

MARTIKAINEN, EEVA

1987 Oppi – metafysiikkaa vai teologiaa: Lutherin käsitys opista. STKSJ

PARISUHDELAIN VAIKUTUKSET KIRKOSSA

2010 Piispainkokouksen mietintö.

RAUNIO, ANTTI

2009 Oppi, etiikka ja praksis Lutherilla ja luterilaisessa teologiassa – Oppi ja maailmankuva. Professori Eeva Martikaisen 60-vuotisjuhlakirja. Toim. Tomi Karttunen. STKSJ 261. S. 23–36.

SEPPÄNEN, ARTO

2013 "Kirkon uskon ja opin ydintä vaarantamatta": Kirkko-oikeusteoreettisia näkökulmia – TA 1/2013, s. 61–74.

SUOMEN EVANKELIS-LUTERILAISEN KIRKON KIRKOLLISKOKOUS, PÖYTÄKIRJA, SYYSISTUNTOKAUSI

1986 Perustevaliokunnan mietintö n:o 1/1986 edustaja-aloitteesta n:o 6/1986 ja hiippakuntakokousaloitteesta n:o 12/1986, jotka koskevat pappisviran avaamista naisille.

SUOMEN EVANKELIS-LUTERILAISEN KIRKON KRISTINOPPI ELI KATEKISMUS

1999

SUOMEN EVANKELIS-LUTERILAISEN KIRKON TUNNUSTUSKIRJAT

<http://www.evl.fi/tunnustuskirjat/>

Tunnustuksellisuus Inkerin kirkossa

Suomen ev.-lut. kirkon ja Inkerin ev.-lut. kirkon neuvottelut Pietarissa
19.-21.4.2013

Aleksandr Prilutskij

Luterilainen maailma valmistautuu parhaillaan viettämään uskonpuhdistuksen 500-vuotisjuhlaa. Luterilaiset kirkot, jotka toimivat kaikilla asutuilla mantereilla, pohtivat, miten niin suurta merkkipäivää olisi sopivaa kunnioittaa; suunnitellaan monenlaisia tapahtumia ja laaditaan juhlaohjelmia, ja luonnollisesti kaikessa tässä ovat mukana myös luterilaiset järjestöt. Juhlavalmisteluihin liittyy myös tarve pohtia teologiselta ja laajemminkin henkiseltä kannalta uskonpuhdistusta ja sen merkitystä kristinuskolle, eli uskonpuhdistusta tahdotaan tarkastella ekumeeniselta kannalta. Meidän kannaltamme vähintään yhtä tärkeää on se, millainen on luterilaisen kirkon todistus nykymaailmalle, mitä ja miten luterilainen kirkko puhuu aikalaisillemme, mitä se opettaa ja miten se elää.

Tutkimalla luterilaisuuden rikasta historiaa pyrimme löytämään siitä sen, millä on pysyvää merkitystä, tavan ratkaista aikalaisiamme nykyisin kohtaavat polttavat ongelmat, opettelemme vastaamaan ajan haasteisiin kirkkomme uskon pohjalta luottaen Herraan ja Pelastajaan Jeesukseen Kristukseen, sillä Kristus on sama eilen, tänään ja iankaikkisesti.

Kirkkolaissa Inkerin kirkko on lausunut, että Kirkon oppia, joka perustuu Jumalan Sanaan, jonka ymmärrämme luterilaisuuden yleisesti tunnettujen opillisten tekstien mukaan, ei alisteta kirkkolainsäädännölle. Kirkkoasetuksessa sanotaan:

1. *Inkerin kirkko tunnustaa kristillistä uskoa, joka perustuu Raamattuun, Vanhan ja Uuden testamentin todistukseen Jumalan kolmiyhteydestä: Jumala Isä, Jumala Poika ja Jumala Pyhä Henki. Tämä usko on tunnustettu kolmessa ekumeenisessa uskontunnustuksessa sekä luterilaisissa tunnustuskirjoissa, jotka on koottu Yksimielisyyden kirjaan (Liber concordiae). Tämä Inkerin evankelis-luterilaisen kirkon uskontunnustus on kaikkien kirkon elinten tekemien päätösten yläpuolella. Siksi se ei kuulu kirkollis-kanonisen vallan alaisuuteen.*

2. *Raamattu, joka ymmärretään luterilaisen kirkon tunnustuskirjojen mukaisesti, on kiistämätön auktoriteetti kaikille kirkon päätöksentekotasolle.*

Edellä sanotusta seuraa, että Raamattu - Jumalan selkeä, ristiriidaton ja paikkansapitävä todistus - on opin ja kirkollisen elämän muuttumaton perustus. Mitkä Raamatun ominaisuudet tekevät siitä kristityn korkeimman ja ehdottoman auktoriteetin? Perinteisesti mainitaan Raamatun selkeys, sen ristiriidattomuus, riittävyys ja paikkansapitävyys.

Kaikissa käsityksissä siitä, miten Jumalallinen Ilmoitus suhteutuu siihen, että Raamatun kirjat ovat ihmisten kirjoittamia, on kulloisenkin tutkimusajankohdan leima. Käsitykset eivät ole vain syvästi juurtuneet oman aikansa teologis-poleemiseen kontekstiin vaan ne ovat osa tuota kontekstia. Niinpä niille kaikille *a priori* on ominaista konseptuaalinen rajoittuneisuus, koska ne ovat tietyn uskonnollis-filosofisen ajattelun tuotteita; ja koska ne ovat kontekstista riippuvaisia, ne kontekstin muuttumisen myötä kadottavat ajankohtaisuutensa sitä mukaa kun ilmestyy uusia kysymyksiä, joihin ne eivät kykene vastaamaan. Olen varma, että teologian jokaisena uutena aikakautena tähän kysymykseen on uudestaan etsittävä vastaus juuri niiden kysymysten valossa, joita kulloinenkin aikakausi nostaa esiin.

Todennäköisesti ei ole olemassa yhtä, ajan yläpuolelle nousevaa, kaikkina aikoina kelvollista oppia inspiraatiosta. Erilaiset käsitykset inspiraatiosta sikäli kuin ne pitävät Raamattua Jumalan sanana ja vastaavat uskon analogian ja tota scriptura -periaatetta eivät tuhoa uskon ykseyttä ja voivat olla samanaikaisesti olemassa teologioina.

Koska Raamattu on historiallisella luonnollisella kielellä kirjoitettu teksti, etsittäessä vastausta mainittuun kysymykseen on välttämättä otettava huomioon symbolin muodon ja sisällän ykseys. Itse symbolihan (kei-notekoisena merkinä) voi muodostua vain kuvatun ja kuvaavan dialektisesta yhdistymisestä. Ja vaikka tuo merkin muodon ja sisällön yhdistyminen on luonteel-

taan subjektiivista, ts. se on olemassa vain ihmisen tietoisuudessa, merkillä sinänsä on oma olemassaolonsa ja ykseytensä.

Ihmisen osallisuus Raamatun synnyssä tapahtuu Lutherin mukaan niin, että ensin on *verbum cogitatum et mentale* – tiedostettu sana, sitten *verbum dictum seu vocale* – puhuttu sana ja *verbum scriptum seu scriptile* – kirjoitettu sana. Mutta missään näistä sanan kolmesta moduksesta ihmisen osuus ei ole aktiivinen – ihminen ottaa sanan vastaan ja selittää sen, mutta sana ei ole hänen vallassaan, se pysyy transsendentaalisena.

Kuuluisa luterilainen teologi D. Hollaz* opettaa Raamatun kausatiivisesta ja kanonisesta auktoriteetista.¹ Kausatiivinen auktoriteetti viittaa Raamatun valtaan julistaa ja ohjata ihminen uskon totuuksiin, kanoninen auktoriteetti taas viittaa Raamatun erityisasemaan suhteessa muihin opillisiin teksteihin – Raamattu asettaa normin, johon muiden tulee mukautua. Kummassakin mielessä Raamatun auktoriteetti on absoluuttinen ja sen sisältämä oppi on normatiivinen. Emme pyri erottelemaan Raamatusta ”pääainesta” ja ”toisarvoisia seikkoja” tai ”sitä, mikä on ikuista” ja ”sitä, mikä on kulttuurisidonnaista”, näin jo sen vuoksi, että sellainen erottelu tekisi ihmisestä herran, joka hallitsi Jumalan Sanaa, ja avaisi tien kaikenlaisille manipuloineille. Suhtaudumme Jumalan Sanaan ja Pyhiin Kirjoituksiin kaikessa Raamatun tekstien ja genrejen moninaisuudessa kuin erilaisiin käsitteisiin. Lutherin mukaan Kirjoitusten oikean tulkinnan tulee pohjautua analysoitavan tekstin kirjaimelliseen merkitykseen, ja siihen pitää kristityn lukijan pääatelmänsä suurimmalta osin perustaa. Allegorinen tulkinta ei epämääräisyytensä ja epäluotettavuutensa takia voi toimia uskon puolustuksessa eikä sen lujittamisessa.²

On otettava lukuun, että suurin osa ”Raamatun ristiriitaisuuksista” ei ole peräisin Pyhistä Kirjoituksista, vaan niissä on kyse raamatullisen ja nykyaikaisen hengen kulttuurin käsitteellisistä ristiriitaisuuksista tai traditionaalisen sekä nykyaikaisen ajattelun ja maailmankuvan ristiriitaisuudesta.”

Kristilliset tunnustukset ovat jo kauan sitten kadottaneet sisäisen yhtenäisyytensä. Jos vielä 1800-luvulla kuuluminen johonkin tunnustuskuntaan todisti apriorisesti kuulumisesta vastaavaan teologiseen, eettiseen ja maailmankuvalliseen diskurssiin, niin nykyi-

sin nykyisin on tunnustettava, että uskontotieteessä perinnäinen tunnustuskunnan piirre on menettänyt informatiivisuutensa. Nykyisin ihmisen ilmoitus kuulumisesta johonkin tunnustuskuntaan ei välttämättä selity teologisella valinnalla: tunnustusten väliset rajat ovat ohentuneet siinä määrin, että usein on vaikea määritellä, mikä olisi tunnustuksellisen identiteetin minimi. Perinteiset katekismukset on useimmiten säilytetty, mutta ei niinkään siksi, että ne ovat puhtaan opin ajankohtaisia yleiskatsauksia vaan ennemminkin historiallisen ja kulttuurisen inertian voimasta: mitä paradoksaalisimmalla tavalla on osoittautunut mahdolliseksi tunnustaa katekismukset ja samalla kieltää tai vertauskuvallisesti modifioida niiden sisältämä oppi.

Nykymaailman oloissa tunnustuksellinen teologia ei voi enää olla vain kokoelma dogmeja tai älyllisiä spekulatioita: konfessionaalisen identiteetin kriisi ei synny varsinaisen teologian kriisistä vaan ainoastaan teologian hengellisesti vähäsisältöisimmän muodon, kirjoituspöytäteologian kriisistä.

Kuten Toynbee aivan oikein huomauttaa, teologian synty on aina uskon ja filosofian välinen kompromissi. Jos kompromissi koskee uskonnollisten käsitysten muotoa, niin se on kiistämättä hedelmällinen, mutta jos kompromissin tuloksena on uskon sisällön muuttuminen, niin teologia muuttuu alkuperäisestä elinmuodostaan *habituksena* yhdeksi kirjoituspöytätieteeksi logiikan ja metafysiikan rinnalle, vaikka Teologiassa isolla T:llä ei ole kysymys abstraktista järjestyksestä, teologiaa ei voida rajoittaa työhuoneisiin ja kirjaston hyllyihin. Patrismiikasta alkaen teologiaan on kuulunut moraalisia, askeettisia ja jopa esteettisiä kannanottoja. Nykyteologian kriisi on suurelta osin sen seurauksena, että teologia ja moraalit erotettiin toisistaan: jos teologisten käsitteiden taustalla alun perin oli sisältö, johon liittyi jonkinlaista eettistä jännitettä, niin nykyteologiassa voi usein havaita, että systematiikkaa ja moraalit käsitellään toisistaan erillään. Tämä hajaantumisen on yhtä tuhoisaa teologialle kuin moraalin alueellekin: perinteisesti kristinuskossa ymmärretään teologia määritelmän mukaan moraaliseksi, koska sen perustana on rakkaus, joka on moraaliteologian kategoria. Samoista syistä moraalit puolestaan kuuluu välttämättä kristillisessä mielessä teologinen sisältö.

* David Hollaz, 1648, ”luterilaisen puhdasoppisuuden viimeinen suuri teologi”

1 H.Huth. Rule and norm of doctrine in the Formula of Concord. //A contemporary look at the Formula of Concord- St. Louis, 1978, p. 96.

2 Luther's Works, AE (”The American Edition”, CPH, S.Louis vol. 9 p. 24

Inkerin kirkko katsoo, että nykymaailmassa teologian on oltava muutakin kuin pohdintaa, sen on oltava myös ohjelma, joka johtaa toimintaan ja vastuullisuuteen. Teologian arvo riippuu paljolti sen kyvystä vastata nykyihmistä koskeviin kysymyksiin, niihin kysymyksiin, jotka nousevat suoraan nykyisistä elämänoloista.

Kyky vastata helpotajuisesti ja vakuuttavasti ihmisten kysymyksiin on yhä tärkeämpää kirkon rakentamisessa ja sen eri työmuotojen kehittämisessä. Tämä on myös eräänlainen haaste, joka on heitetty niin kirkon papeille kuin koko kirkollekin, koko pyhälle papistolle.

Teologian ja etiikan irrottaminen toisistaan vie väistämättä kohti itse teologian transformaatiota. Lutherille teologia on Lain ja Evankeliumin tasapainoa, Jumalan pelon ja rakkauden tasapainoa (meidän tulee niin peljätä ja rakastaa Jumalaa, että), mutta Laista vapautumisen teologia lopulta devalvoi myös rakkauden kääntäen sen itsekkyydeksi: minä rakastan sitä, mitä minä haluan, sitä, mistä minä pidän vapaana moraalista ja etiikasta – eikä kenelläkään pidä olla siihen mitään sanomista. Aidon rakkauden tulee olla niin kuin Jumala, joka rakasti maailmaa täydellisellä, absoluutisella rakkaudella. Hänen rakkaudessaan ilmeni täydellinen uhrautuvaisuus, josta tuli ihmisille esimerkki, joka auttaa heitä ymmärtämään vastuun merkityksen. Rakkaus ilman vastuuta, Evankeliumi ilman Lakia ei ole koko totuus vaan ainoastaan totuuden palanen. Vanhurskaus ja moraalisuus, samoin kuin syntyisyys ja paheellisuus, ts. epämoraalisuus, ovat monessa suhteessa relevantteja käsitteitä vaikkakaan eivät merkitse samaa: vanhurskaus on aina korkeasti moraalista ja synty epämoraalista. Lienee riittämätöntä sanoa, että synty on sitä, mikä erottaa ihmisen Jumalasta: väite on kyllä oikea, mutta näin määritellen synnin merkitys on osittain subjektiivinen ja sitä voi helposti muuttaa. Niinpä joku voi julistaa ja uskoa, että hänen henkilökohtainen jumalasuhteensa on niin syvä, että mitkään teot, rikoksetkaan eivät voi tuota suhdetta tuhota. Synty lienee aina Jumalan lain rikkomista, ja Jumalan lain rikkominen syntiä. Juuri tämän vuoksi Inkerin kirkon kirkolliskokous totesi, että

20. Kirkon pastorin tehtävänä on kaikin puolin huolehtia siitä, että Jumalan Sanaa puhtaasti saarnataan ja siitä, että ihmiset Sanan mukaan kääntyisivät synneistään vanhurskauteen ja puhtauteen. Tässä työssä on tarpeen, että kun pastori kutsuu parannukseen henki-

löitä, jotka rikkovat kristillistä moraalaa, hän myös löytää heitä varten evankeliumin toivon sanan muistaen, että Jumala ei toivo syntisen kuolemaa vaan että hän kääntyisi (Jes. 33:11). Samalla kun vihaamme syntiä, meidän tulee osoittaa kristillistä rakkautta ihmiselle, jopa silloin, kun hän elää synnin vallassa.

23. Kirkko tuomitsee moraalittomuuden ilmentymät, mutta samalla se erottaa toisistaan synnin ja ihmisen, joka tarvitsee hengellistä vapautusta synnin vallasta. Missään tapauksessa kirkko ei pidä hyväksyttävänä eikä oikeutettuna sitä, että ihmisiä (myös ei-kristittyjä), jotka noudattavat toisenlaisia eettisiä normeja diskriminoitaisiin yhteiskunnassa. Tällaisten ihmisten ei pidä joutua kansalaisoikeuksiltaan huonompaan asemaan moraalisten periaatteidensa vuoksi, kuitenkin vain sikäli kuin niiden noudattaminen ei ole rikollista.

Naispappeudesta, kuten tunnettua, on olemassa argumentteja sekä puolesta että vastaan. Perustelut ovat melko hyvin tiedossa, osa kristillistä maailmaa pitää vakuuttavampina naispappeuden puolesta esitettäviä argumentteja, toinen osa – vastaan. Inkerin kirkossa on sisäinen yksimielisyys siitä, että naispappeuskäytäntöä ei voi perustella sen enempää Raamatulla kuin kirkon traditiollakaan. Tietenkään kirkon tradition todistusta ei voi pitää ratkaisevana: kirkkohistoria tuntee ajanjaksoja, jolloin oppi ja kirkolliset institutiot ovat vääristyneet ja on tarvittu Uskonpuhdistusta, mutta traditioon on silti suhtauduttava vakavasti. Luennoissaan Paavalin kirjeistä Galatalaisille Luther sanoo, ettei pidä muuttaa apostolista kutsumus- ja virkatraditiota: apostolien ajoista alkaen sellainen kutsumisen tapa on ollut tavanomainen ja sitä on harjoitettu kaikkialla maailmassa. Eikä sitä pidä muuttaa. Kirkon traditio on meille samanlainen auktoriteetti kuin ”todistukset, [jotka osoittavat], miten ja missä tämä [tos]i profeetallinen ja apostolinen oppi on säilynyt apostolien ajan jälkeen” (Sääntö 1.1). Inkerin kirkko on asettanut rinnakkain Raamatun sanan papille asetettavista vaatimuksista ja tradition äänen, ottanut huomioon tämän kysymyksen ekumeenisen merkityksen ja kirkon sisäisen resection ja tullut siihen päätökseen, että ”Naisen, vaikka hänet olisi vihitty papiksi jossain toisessa luterilaisessa kirkossa, ei pidä toimittaa jumalanpalvelusta liturgina tai saarnata Inkerin kirkon seurakunnissa”. (Kirkkoasetus 19). Olen varma, että tässä toteamuksessa ei ole mitään loukkaavaa. Inkerin kirkko ei katso oikeudekseen kieltäytyä nykyaikaisten poliittisten tai ideologisten tendenssien hyväksi siitä

* Ks. M. Lutherin Lyhyt katekismus.

perinnöstä, joka kirkossa on ollut kahdentuhannen vuoden ajan, kun se kerran on Raamatun mukainen. Uuden vaihtoehtoisen käsityksen eksegeettisestä ja teologisesta perustasta meillä taas ei ole varmuutta.

Meitä pelottaa eurooppalaisessa kulttuurikentässä lisääntyvä ideologisointi ja politisointi. Monet eurooppalaisten kirkkojen nykyiset ongelmat juontavat juurensa eivät niinkään uskosta ja sen mukaisesta teologiasta kuin nimenomaan poliittisista ja ideologisista tendensseistä. Siteeraan Goddbergia: "rosvoista ja rikollisista on tullut sankareita, lain ja järjestyksen kannattajat ovat yhtäkkiä osoittautuneet fasisteiksi³, vasemmistovoimat liittävät perhearvojen puolustajat nykyisin fasismiin⁴, ja konservatiivisten arvojen kannattajat assosioidaan tiiviisti historian synkimpiin sivuihin.⁵ Olkoon niin. Mutta tätä vastoin kirkon täytyy ennen kaikkea pysyä kirkkona – se on kirkolle ennalta määrätty kutsumus.

3 Goddberg Дж. Либеральный фашизм: история левых сил от Мусслини до Обамы. - Мю: Рид Прупп, 2012. –с. 204.

4 Ibid. 392.

5 Ibid. 204.

Ministerium verbi et sacramentorum

Luterilainen käsitys kirkon palveluvirasta

Luento Inkerin kirkon pappeinkokouksessa 18.-19.4.2013 Keltossa

Risto Cantell

Tämän luennon aiheena on evankelis-luterilaisen kirkon käsitys pappisvirasta, jota kutsutaan kirkon erityiseksi palveluviraksi, saarnaviraksi tai Jumalan sanan ja sakramenttien palveluviraksi. Luterilaisissa tunnustuskirjoissa tämä erityinen pappisvirka ymmärretään Jumalan tahdon mukaiseksi, hänen itsensä säättämäksi järjestyksesi ja asettamaksi viraksi, joka on tarpeellinen kirkon olemassa ololle ja tehtävän täyttämiseksi. *Augsburgin tunnustus* opettaa, että uskon saamiseksi Jumala on asettanut saarnaviran sekä antanut evankeliumin ja sakramentit, joiden välityksellä hän antaa Pyhän Hengen. Tämä puolestaan vaikuttaa uskon niissä, jotka kuulevat evankeliumin, missä ja milloin Jumala hyväksii näkee.¹

Pappisvirka kuuluu siten kirkon perusrakenteeseen, kirkon konstituutioon yhdessä Jumalan armon ja pelastuksen välineiden Sanan ja sakramenttien kanssa. Kirkossa ovat samanaikaisesti olemassa kaikkien kristittyjen yhteinen pappeus, joka saadaan kasteessa ja erityinen Jumalan sanan julistamista ja sakramenttien hoitamista sekä kristillisen seurakunnan rakentamista varten asetettu erityinen virka (pappisvirka, saarnavirka, Sanan ja sakramenttien palveluvirka).

Luterilainen käsitys kirkon palveluvirasta liittyy läheisesti käsitykseen kirkosta. Luterilaisessa teologiassa pidetään kirkon tuntomerkkeinä (*notae ecclesiae*) Jumalan sanaa ja sakramenteja (kaste ja ehtoollinen). Ne ovat sellaisia merkkejä, joista kirkko voidaan tuntea ja tunnustaa oikeaksi Jeesuksen Kristuksen kirkoksi. Tämä Jeesuksen Kristuksen perustama kirkko on Nikean uskontunnustuksen mukaan yksi, pyhä, katolinen ja apostolinen (*una, sancta, catholica et apostolica*). Sana ja sakramentit tekevät kirkon kirkoksi ja auttavat sitä pysymään kirkkona. *Augsburgin tunnustuksen puolustus* (Apologia) määrittelee kirkon ensisijaisesti Pyhän Hengen yhteydeksi sydämissä ja torjuu ajatuksen, että kirkko olisi "sellainen yhteisö,

joka vain rakentuu ulkonaisten tekijöiden ja menojen varaan, kuten muut yhteisöt"

Kirkko on varsinaiselta olemukseltaan uskon yhteisö, jonka Pyhä Henki on synnyttänyt. Tällä sydämissä olevalla Pyhän Hengen yhteydellä on "kuitenkin ulkonaiset merkkinsä, joista se voidaan tuntea: puhdas evankeliumin oppi ja Kristuksen evankeliumin mukainen sakramenttien hoitaminen. Ainoastaan tätä kirkkoa sanotaan Kristuksen ruumiiksi, ja sitä Kristus Hengeltänsä uudistaa, pyhittää ja hallitsee, niin kuin Paavali Ef. 1 todistaa sanoessaan: (Ef. 1:22s.) "Ja hän on antanut hänet kaiken pääksi seurakunnalle, joka on hänen ruumiinsa", hänen, joka kaiken kaikissa toteuttaa".²

Sana ja sakramentit luovat kirkon ja ylläpitävät sitä. Ne ovat samalla sekä kirkon konstitutiivisia tekijöitä, jotka tekevät kirkon kirkoksi, että sellaisia oikean kirkon tuntomerkkejä, joiden perusteella kirkko voidaan tunnistaa oikeaksi Jeesuksen Kristuksen kirkoksi. Luterilaisen kirkon opetuksen mukaan Pyhä Henki toimii kirkossa juuri sanassa ja sakramenteissa ja synnyttää niiden välityksellä uskon. Lutherin mukaan kirkolla on keskeinen merkitys uskon syntyisessä ja ihmisen pelastumisessa. Isossa katekismuksessa hän luonnehtii kirkkoa äidiksi, "joka Jumalan sanalla synnyttää jokaisen kristityn ja kantaa häntä. Tämän sanan hän ilmoittaa, ja sitä hän teroittaa. Hän valaisee ja sytyttää sydämet käsittämään sen, ottamaan sen vastaan, pitämään siitä kiinni ja siinä pysymään".³

Kristityksi tuleminen tapahtuu kirkon julistaman sanan (evankeliumin) ja jakaman sakramentin (kasteen) välityksellä. Kristittyinä pysyminen on mahdollista vain kirkossa evankeliumin (sanan) ja sakramentin (ehtoollisen) pysyvässä yhteydessä, sillä juuri näissä armon- ja pelastuksen välineissä Pyhä Henki toimii. Sana ja sakramentit ovat kirkon todelliset ja varsinaiset tuntomerkit. Luther käyttää termiä "kirkon tunto-

* Viitteet artikkelin lopussa

merkit” myös laajemmassa merkityksessä. Kirjassaan *”Kirkolliskokouksista ja kirkoista”* (Von den Konziliis und Kirchen, 1539) hän pitää myös virkaa kirkon tunto-merkinä. Kirkon tunto-merkit tässä teoksessa ovat 1. Jumalan sana, 2. kasteen sakramentti, 3. alttarin sakramentti, 4. avaimet, 5. virka, 6. rukous, Jumalan ylistys ja kiitos sekä 7. pyhä risti.

Kirkon viidettä tunto-merkkiä, virkaa, Luther kuvaa seuraavasti: ”Viides kirkon ulkonainen tunnusmerkki on siinä, että kirkko vihki eli kutsuu toimiinsa kirkonpalvelijat, tahi että sillä on virkoja, jotka se täyttää. Sillä välttämättä täytyy olla piispoja ja pappeja eli saarnamiehiä, jotka sekä julkisesti että yksityisesti toimittavat, tarjoavat ja antavat edellä mainittuja neljää asiaa tai pyhää toimitusta kirkon puolesta ja kirkon nimessä, sekä ennen kaikkea Kristuksen käskyn perustuksella, kuten pyhä Paavali sanoo Ef. 4: 11: *Accepit dona in hominibus*. hän antoi meille muutamat apostoleiksi, toiset profeetoiksi, toiset evankelistoiksi, toiset paimeniksi ja opettajiksi. Sillä seurakunta kokonaisuudessaan ei voi sellaista tehdä, vaan sen täytyy uskoa tai määrätä tehtävä jollekin erityiselle henkilölle. Sillä mitä tulisikaan siitä, jos jokainen tahtois puhua ja toimia, eikä kukaan väistyisi toisensa tieltä. Määrätylle henkilölle on sellainen toimi uskottava, ja yksin hänen on sallittava saarnata, kastaa, antaa synninpäästöä ja jakaa sakramentteja; kaikkien muitten täytyy siihen tyytyä ja mukautua. Ja missä ikään tätä näet, siellä toisesta on Jumalan kansa, pyhä kristikansa olemassa.” (WA 50, 632)

Tämän Lutherin edellä esittämän kirkon viidennen tunnusmerkin luonnehdinnan mukaan kirkon virka on välttämätön itse evankeliumin ja sakramenttien tähden. Kirkko tarvitsee virkoja ja palvelijoita hoitamaan sanaa ja sakramentteja. Näitä ”antaessaan, ojentaessaan ja harjoittaessaan” viranhaltijat toimivat ”kirkon puolesta ja sen nimessä, mutta vielä enemmän Kristuksen asetuksesta”. Virka on nimenomaan kirkon virka, ei kenenkään oma virka tai tehtävä. Pappi ei toimi itsensä toteuttamiseksi vaan kirkon puolesta ja kirkon nimissä Kristuksen tahdon mukaisesti. Kukaan viranhaltija ei ole yksityishenkilö, joka toimii omissa nimissään omilla valtuuksillaan tai oman vakaumuksensa varassa. Persoonan ja viran välillä on tehtävä ero. Virka koskee toki koko ihmistä ja koko hänen persoonansa, mutta viran perustana ei ole ihmisen persoonallinen valmius, halukkuus tai kyky, vaan kirkon kutsu ja vihkimys.

Augsburgin tunnustuksen XIV artikla ”Kirkollinen järjestys” toteaa, ”ettei kirkossa kukaan saa julkisesti opettaa eikä hoitaa sakramentteja ilman asianmukaista kutsumista”. Kirkon viran hoitajan tulee olla ”oikein

kutsuttu” (*rite vocatus*). Tähän oikeaan kirkon kutsuun kuuluu piispallisen järjestyksen omaavissa luterilaisissa kirkoissa myös oikea ordinaatio, pappisvihkimys. Papin tulee olla myös piispan kirkollisen järjestyksen mukaisesti ”oikein vihkimä” (*rite ordinatus*). Oikeaan ordinaatiomessuun, jumalanpalvelukseen kuuluu Jumalan sanan lukeminen ja kuuleminen, Pyhän Hengen avuksi pyytämisen, kätten päälle paneminen, virkaan vihkiminen ja lähettäminen sekä siunaus Kolmiyhdistetyn Jumalan nimeen.

Kirkko ja sen virka – hengellinen virka tai pappisvirka – kuuluvat erottamattomasti yhteen. Ilman toista ei ole toista. Kirkko on Uuden testamentin mukaan Jumalan kansa ja Kristuksen ruumis. Tämän Jumalan kansan palvelemista ja Kristuksen ruumiin rakentamista varten on olemassa erityinen kirkollinen virka, joka on Jumalan asettama ja joka toimii kirkon, Jumalan kansan puolesta. Virka on kirkossa Jumalan kansan palvelemista varten. Kirkollinen virka voidaan ymmärtää ja perustella kirkosta käsin. Kirkko tarvitsee sanan ja sakramenttien palveluviran voidakseen olla olemassa ja täyttääkseen tehtävänsä maailmassa. Kirkko ja virka edellyttävät toisiaan. Kukaan ei voi tulla kutsutuksi ja vihityksi kirkon virkaan ellei hän ole sitä ennen ja samalla kirkon jäsen, kaikkien kristittyjen yhteisestä pappeudesta osallinen, Kristukseen kastettu ja uskova kirkon jäsen. Edellytyksenä kirkon virkaan on kirkon kutsu ja vihkimys. Omien jäsentensä joukosta kirkko kutsuu ja vihki erityiseen kirkolliseen virkaan, saarnavirkaan, Sanan ja sakramenttien palveluvirkaan.

Luterilaisen teologian mukaan yhteinen pappeus tai kuten aiemmin sanottiin yleinen pappeus ja erityinen virka kuuluvat yhteen. Ne eivät kuitenkaan ole sama asia. Virka ei ole identtinen kaikkien uskovien yhteisen pappeuden kanssa eikä sitä voida johtaa yhteisestä pappeudesta. Kasteeseen ja uskoon perustuva osallisuus uskovien yhteiseen pappeuteen ja kirkon kutsussa ja vihkimyksessä saatu valtuutus Sanan ja sakramenttien palveluvirkaan ovat olennaisesti erilaiset. Yhteistä pappeutta luterilaisessa teologiassa kuvaava termi on *sacerdotium*, joka tarkoittaa uhripappeutta. Kirkon erityistä virkaa tarkoittava käsite sitä vastoin on *ministerium*, palveluvirka tai saarnavirka (saksaksi Predigtamt). Näillä käsitteillä on selvästi eriytynyt käyttö ja täsmällinen teologinen sisältö.

Yhteiseen pappeuteen kuuluu olennaisesti uhri ja uhraaminen, mutta ei Vanhan testamentin uhripappeuden merkityksessä. Kaikki kristityt ovat kasteessa saaneet vihkimyksen papilliseen virkaan, hengelliseen pappeuteen. Kaikki kristityt ovat kasteen perusteella Jumalan kansan jäseniä ja kuninkaallista papistoa. Kaikki kastetut ovat kutsutut uhraamaan

hengellisiä uhreja – kiitosta ja ylistystä – Jumalalle. Kaikkien kristittyjen yhteisen pappeuden klassinen kuvaus on 1. Pietarin kirjeen 2. luvussa: ”Ja tulkaa hänen tykönsä, elävän kiven tykö, jonka ihmiset tosin ovat hyljänneet, mutta joka Jumalan edessä on valittu, kallis, ja rakentukaa itsekin elävinä kivinä hengelliseksi huoneeksi, pyhäksi papistoksi, uhraamaan hengellisiä uhreja, jotka Jeesuksen Kristuksen kautta ovat Jumalalle mieluisia.” (1 Pt. 2: 4–5). ... ”Mutta te olette ”valittu suku, kuninkaallinen papisto, pyhä heimo, omaisuuskansa, julistaaksenne sen jaloja tekoja”, joka on pimeydestä kutsunut teidät ihmeelliseen valkeuteensa; te, jotka ennen ”ette olleet kansa”, mutta nyt olette ”Jumalan kansa”, jotka ennen ”ette olleet armahdetut”, mutta nyt ”olette armahdetut” (1 Pt. 2: 9–10).

Myös Ilmestyskirjan 1. luvun doksologi kuvaa oivallisesti yhteistä pappeutta: ”Armoa ja rauhaa teille häneltä, joka on, joka oli ja joka on tuleva, ja niiltä seitsemältä hengeltä, jotka ovat hänen valtaistuimensa edessä, ja Jeesukselta Kristukselta, luotettavalta todistajalta, joka on esikoisena noussut kuolleista ja on maailman kuninkaiden hallitsija!

Hänelle, joka rakastaa meitä ja on verellään vapauttanut meidät synneistämme, hänelle, joka on tehnyt meidät kuningassuvuksi ja Jumalan, Isänsä, papeiksi, hänelle kunnia ja valta aina ja ikuisesti! Aamen.” (Ilm. 1: 4–6) Tämä ylistys kuuluu edelleen meidän kirkkomme Trishagion – rukouksessa (Pyhä Jumala, Pyhä Väkevä, Pyhä Kuolematon).

Kaikille kristityille kuuluvaa uhraamisen tehtävää selvittää myös Heprealaiskirjeen 13. luku:

”Meillä on alttari, jonka uhria ei liiton teltassa palvelevien ole lupa syödä. Tehän tiedätte, että kun yli-pappi syntien sovittamiseksi vie kaikkeinpyhimpään eläinten verta, näiden eläinten ruhot poltetaan leirin ulkopuolella. Siksi myös Jeesus kärsi ja kuoli kaupunginportin ulkopuolella pyhittääkseen kansan omalla verellään. Lähtekäämme siis hänen luokseen leirin ulkopuolelle, hänen häväistystään kantaen. Eihän meillä täällä ole pysyvää kaupunkia, vaan me odotamme ikävöiden sitä kaupunkia, joka tulee.

Olkamme sen tähden hänen välityksellään alati uhraamassa Jumalalle kiitosuhria, niiden huulten hedelmää, jotka tunnustavat hänen nimeään. Älkää myöskään unohtako tehdä hyvää ja antaa omastanne, sillä sellaiset uhrat ovat Jumalalle mieleen” (Hepr. 13: 10–15).

Yhteisen pappeuden uhriluonnetta tähdentää myös apostoli Paavali, joka kehottaa Rooman kristittyjä antamaan oman ruumiinsa uhriksi Jumalalle. Yhteinen pappeus ja uhri kuuluvat olennaisesti yhteen: ”Jumalan armahtavaan laupeuteen vedoten kehotan teitä, veljet: Antakaa koko elämänne pyhäksi ja eläväksi, Jumalalle mieluisaksi uhriksi. Näin te palvellette Jumalaa järjellisellä tavalla” (Room. 12: 1)

Uuden testamentin mukaan kaikille kristityille kuuluva yhteinen hengellinen pappeus on uhripappeutta, jota teologiassa kuvataan termillä *sacerdotium*. Kirkon pappisvirka sitä vastoin ei ole uhripappeuden virka (*sacerdotium*), vaan *ministerium* eli palveluvirka tai saarnavirka, Sanan ja sakramenttien palveluvirka. Augsburgin tunnustuksessa virka on nimenomaan *ministerium docendi evangelii*, evankeliumin opettamisen ja sakramenttien antamisen, jakamisen, hoitamisen *ministerium porrigendi sacramenta*.

Uuden testamentin ja kirkon opetuksen mukaan Jeesuksen Kristuksen ainutkertaisessa ja kertakaikkisessa uhrissa Golgatalalla on päättynyt kaikki kultillinen uhripappeus, jonka tehtävänä oli sovituksen aikaansaaminen ja välittäjänä toimiminen Jumalan ja ihmisen välillä. Kristus on lopullisesti ja täydellisesti antanut itsensä Jumalalle uhriksi. Hänen persoonassaan, kärsimisessään ja kuolemassaan uhri ja uhraaja ovat yhtä. Kristus uhraa itsensä. Hän on sekä uhri että uhraaja. Kristuksen kuolema ristillä on uhri meidän puolestamme. Viattomalla kärsimisellään ja kuolemallaan Kristus on sovittanut meidän syntimme ja koko maailman synnit. Kristuksen uhri on ainutkertaisena ja kertakaikkisena uhri kaiken sovintouhrin loppu. Hänen täydellisen uhrinsa jälkeen ei ole eikä voi olla mitään uutta uhria, sillä hän on ristillään kantanut kaikkien synnit ja hankkinut anteeksiantamuksen kaikille. Vanhan testamentin aaronilainen ja leeviläinen pappeus ovat päättäneet Kristuksen ristinkuolemassa. Jeesus Kristus on Uuden liiton ylimmäinen pappi.

Kristuksen pappeuteen päättyi kaikki sitä edeltänyt Vanhan liiton pappeus. Hänessä ja hänestä alkoi kaikkien uskovien yhteinen hengellinen pappeus. Jumalan pelastusteossa Jeesuksessa Kristuksessa on myös kirkon erityisen palveluviran alku, perustus ja alkuperä. Jumala sovitti maailman Jeesuksessa Kristuksessa ja Jeesuksen Kristuksen kautta. Hän antoi kirkolleen sovituksen sanan ja viran. Apostoli Paavali kuvaa tätä 2. korinttilaiskirjeen 5. luvussa:

”Mutta kaikki on Jumalasta, joka on sovittanut meidät itsensä kanssa Kristuksen kautta ja antanut meille sovituksen viran. Sillä Jumala oli Kristuksessa ja sovitti maailman itsensä kanssa eikä lukenut heille heidän

rikkomuksiaan, ja hän uskoi meille sovituksen sanan. Kristuksen puolesta me siis olemme lähettiläinä, ja Jumala kehoittaa meidän kauttamme. Me pyydämme Kristuksen puolesta: antakaa sovittaa itsenne Jumalan kanssa” (2 Kor. 5: 18–20). Paavali kuvaa tässä Kristuksen antamaa apostolin virkaa, jota hän luonnehtii sovituksen viraksi (*ministerium reconciliationis*).

Kirkossa, joka pitää itseään apostolisena, apostolinen tehtävä jatkuu apostolisen uskon tunnustamisena, apostolisen opin ja viran säilyttämisenä sekä kirkon ykseyden, pyhyiden, katolisuuden ja apostolisuuden vaalimisena.

Kreikankielisessä Uudessa testamentissa käytetään kirkon apostolisesta virasta termiä *diakonia*, joka latinaksi käännetään sanalla *ministerium*. Paavalin ja muiden UT: n kirjoittajien sanavalinta ilmaisee selvästi, että viran sisältönä on palveleminen. Kirkon hengellinen virka on palveluvirka. Jumalan asettama sovituksen virka ei ole tarkoitettu herruutta tai hallitsemista vaan palvelemista varten. Kirkon pappisvirka ei ole sovitusuhrien uhraamisen papillinen virka eikä pappi ole välittäjä Jumalan ja ihmisten välillä. Uhri kuuluu ensisijaisesti kaikkien uskovien yhteiseen pappeuteen, mutta ei sovitusuhrin vaan kiitosuhrin, ylistyksen ja itsensä toisten hyväksi alttiiksi antamisen merkityksessä.

Kirkolliseen virkaan uhri kuuluu siten, että myös erityisen kirkollisen viran haltijat (papit) ovat kaikkien Kristukseen kastettujen uskovien yhteisen pappeuden perusteella kutsutut antamaan itsensä (ruumiinsa) Jumalalle otolliseksi uhriksi (*Room. 12: 1*) ja uhramaan kiitosuhria (*Hepr. 13: 15*) ja hengellisiä uhreja Jumalalle (*1 Piet. 2: 5*) yhdessä muiden kirkon jäsenten kanssa. Kristuksen ristinkuoleman ja siinä annetun ainutkertaisen täydellisen uhrin vuoksi pappi ei virassaan toimita uusia uhreja eikä ole sovittaja eikä välittäjä Jumalan ja ihmisten välillä. Virka on kuitenkin sovituksen virka, koska se julistaa ja tarjoaa Kristuksen puolesta ja Kristuksen tähden Jumalan anteeksiantamusta. Samalla virka on Jumalan sanan julistuksessa ja erityisesti ehtoollisen sakramentin toimittamisessa ainutlaatuisella tavalla yhteydessä Kristuksen kerta-kaikkiseen uhriin ja tekee sen Kristuksen kirkossa läsnä olevaksi. Kirkon virka ei toista eikä toimita uudelleen Kristuksen uhria, mutta salatulla tavalla Kristus on todellisesti läsnä ehtoollisen leivässä ja viinissä. Kristuksen ainutkertainen uhri Golgatalla nykyistyy ehtoollisen vietossa siten, että uskovat saavat siinä osallisuuden Kristuksen ruumiiseen ja vereen. Ne tuovat ehtoollisen vastaanottajille lahjaksi Jumalan armon ja anteeksiantamuksen. Tämä on uskon salaisuus. Kirkon viran erityinen tehtävä on tarjota sanassa

ja sakramenteissa kaikille ihmisille Kristuksen uhrin perusteella Jumalan armoa ja anteeksiantamusta.

Kirkkomme virsikirjassa olevassa Tuomas Akvinolaisen virressä ilmaistaan syvällisestä Kristuksen läsnäolo ehtoollisessa:

*"Kristus syödään, Kristus juodaan,
näin hän meitä lähestyy,
sanan kautta, salaisesti
leipää, viiniin yhdistyy.
Usko lahjan ottaa vastaan,
vaikka järki hämmästy."*
(VK 221:5)

Sovituksen virka toimii kirkossa Kristuksen valtuuttamana hänen puolestaan ja nimessään tuodessaan sanassa ja sakramentissa vastaanottajille sen armon, jota kukaan ihminen ei voi ansaita eikä hankkia, vaan joka annetaan ilmaiseksi Kristuksen tähden. Kirkon viran perusta on Jumalan pelastusteissa Jeesuksessa Kristuksessa inkarnaatiosta ristin ja ylösnousemuksen pääsiäiseen ja helluntaihin ja helatorstain taivaaseenastumiseen saakka. Uudessa testamentissa kuvattu apostolien kutsuminen, koko pelastushistoria ja lähetyskäskyn antaminen ovat nykyisen kirkon palveluviran normatiiviset lähtökohdat. Uudessa testamentissa ei ole yhtä yksittäistä jaetta, johon kirkon virkakäsitys perustuisi. Sen sijaan on todettavissa, että varhaiskirkon seurakunnissa oli erilaisia korostuksia. Seurakunnan kaitsijan ja paimenen virkaan johtanut historiallinen kehitys ja muotoutuminen ovat osa normatiivista Uuden testamentin todistusta. Korintin seurakunnan karismaattinen järjestys ja pastoraalikirjeissä kuvattu institutionaalinen virka mahtuvat hyvin saman Uuden testamentin kehittyvän virkakäsityksen ja –teologian sisälle. Meidän on syytä muistaa, että myös kirkon virkaan annetaan vihkimyksessä erityinen armolahja (karisma).

Kirkon viralla on apostolinen alkuperä. Apostolin virka ja kirkon apostolinen paimenvirka eivät kuitenkaan ole identtiset. Jeesuksen kutsumat ja valitsemat alkuperäiset apostolit ja heidän virkansa olivat kirkossa ainutkertaiset ja ainutlaatuiset. He saivat virkansa suoraan ylösnouselta Herralta Jeesukselta Kristukselta. Ylösnousseen Kristuksen kutsuun ja valtuutukseen perustuu myös Paavalin apostolin virka, vaikka hän ei kuulunut historiallisen Jeesuksen kutsu-alkuperäisten apostolien joukkoon. Apostolisen ajan jälkeinen myöhempi kirkollinen virka on myös itse Kristuksen asettama, mutta kutsu ja valtuutus virkaan tulee kirkolta kirkon (piispallisen) viran välityksellä – ei enää suoraan Kristukselta. Kirkon virka ei ole apostolin virka, mutta se on apostolinen virka.

Se jatkaa apostolista kirkon kokoamisen ja rakentamisen tehtävää. Apostolien saama tehtävä ja apostoliset ohjeet velvoittavat myös nykyistä kirkon apostolista virkaa, sanan ja sakramenttien palveluvirkaa, sekä sen hoitajia.

Suomen evankelis-luterilaisen kirkon Papiksi vihkimisen kaava painottaa erityisesti pappisvirkaa paimenvirkana. Viran antamisen, messupukuun pukemisen, kätten päälle panemisen ja rukouksen jälkeen piispa lähettää vihityt papit virkaansa. Silloin kun Helsingin piispa Aarre Lauha vihki 4.11.1970 minut ja kuusi muuta teologian kandidaattia papeiksi Helsingin Tuomiokirkossa hän lausui meille: "Lähtekää kaitsemaan teille uskottua Jumalan laumaa, ei pakosta, vaan vapaaehtoisesti, Jumalan tahdon mukaan, ei häpeällisen voiton tähden, vaan sydämen halusta, ei herraina halliten niitä, jotka ovat teidän osallenne tulleet, vaan ollen laumalle esikuvina, niin te ylipaimenen ilmestyessä saatte kirkkauden kuihtumattoman seppeleen." Tässä lähettämisen sanamuodossa on taustalla kehoitus, joka 1. Pietarin kirjeen 5. luvussa annetaan presbyteereille, seurakunnan vanhimille.⁴ Kirkon virassa jatkuvat katkeamatta apostolisen viran sisältö ja tehtävät alku-seurakunnasta meidän päiviimme asti.

Papiksi vihkimisessä tulevat esille paimenviran keskeiset tehtävät. Vihkimyksen yhteydessä luettavat Raamatun lukukappaleet korostavat viran pastoraalista luonnetta ja viran apostolista alkuperää. Vahva kehoitus uusille papeille on katkelma Paavaliin jäähyväispuheesta Efeson seurakunnan vanhimille: "Pitäkää huoli itsestänne ja koko laumasta, jonka kaitsijoiksi Pyhä Henki on teidät pannut; huolehtikaa seurakunnasta, jonka Herra omalla verellään on itselleen lunastanut" (Apt. 20: 28).

Yhteenvetona edellä olevasta voidaan todeta, että

1. Kaikkivaltias Jumala on itse asettanut evankeliumin opettamisen ja sakramenttien toimittamisen viran kirkkoon.
2. Virka on asetettu vanhurskauttavan uskon saamiseksi (jotta saisimme tämän uskon).
3. Se kuuluu Jumalan sanan ja sakramenttien kanssa kirkon perusrakenteeseen (konstituutio).
4. Kirkossa on sekä kaikkien uskovien yhteinen pappeus että erityinen kirkon palveluvirka (ministerium).

5. Tämä palveluvirka on kirkossa Kristuksen itselleen omalla verellään ansaitseman seurakunnan paimentamista varten.
6. Virka ja seurakunta kuuluvat erottamattomasti yhteen.
7. Kirkko ei voi olla olemassa ilman virkaa eikä virka ilman kirkkoa.

VIITTEET

¹ Augsburgin tunnustuksessa (Confessio Augustana, CA), joka on luterilaisten tunnustuskirjojen pääteos, on mielenkiintoinen rakenne. Jaksossa "Tärkeimmät uskonkohdat" (CA I-XXI) ovat aluksi artikkelit I Jumala, II Perisynti, III Jumalan Poika ja IV Vanhurskautus. Heti niiden jälkeen on kirkon virkaa käsittelevä V artikla Kirkon virka, jonka mukaan Jumala on asettanut vanhurskauttavan uskon saamista varten viran:

IV Vanhurskautus

"Samaten seurakuntamme opettavat, että ihmiset eivät voi tulla vanhurskautetuiksi Jumalan edessä omin voimin, ansioin tai teoin, vaan että heille annetaan vanhurskaus lahjaksi Kristuksen tähden uskon kautta, kun he uskovat, että heidät otetaan armoon ja että synnit annetaan anteeksi Kristuksen tähden, joka kuolemallaan on antanut hyvityksen synneistämme. Tämän uskon Jumala lukee edessään kelpaavaksi vanhurskaudeksi (Room. 3 ja 4)." (Room. 3:21 ss; Room. 4:5) (CA IV)

V Kirkon virka

"Jotta saisimme tämän uskon, on asetettu evankeliumin opettamisen ja sakramenttien jakamisen virka. Sanaa ja sakramenteja välineinä käyttäen lahjoitetaan Pyhä Henki, joka niissä, jotka kuulevat evankeliumin, vaikuttaa uskon missä ja milloin Jumala hyväksi näkee. Toisin sanoen Jumala vanhurskauttaa Kristuksen tähden eikä meidän ansiomme tähden ne, jotka uskovat, että heidän Kristuksen tähden otetaan armoon, jotta me uskon kautta (Gal. 3:14) saisimme luvatus Hengen (Gal. 3). Seurakuntamme tuomitsevat kasteenuusijat ja muut, 9 jotka katsovat, että Pyhä Henki tulee ihmisiin ilman ulkonaisen sanan välitystä heidän omien valmistelujensa ja tekojensa avulla." (CA V)

VI Uusi kuuliaisuus

"Samaten seurakuntamme opettavat, että tämän uskon tulee tuottaa hyviä hedelmiä ja että hyviä, Jumalan käskemiä tekoja pitää tehdä sen tähden että se on

Jumalan tahdo, ei siksi, että luottaisimme ansaitsevamme näiden tekojen avulla vanhurskauden Jumalan edessä. Sillä syntien anteeksiantamus ja vanhurskaus otetaan vastaan uskolla, niin kuin Kristuksen sanakin vakuuttaa: Kun olette tehneet (Luuk. 17:10) tämän kaiken, sanokaa: "Me olemme ansiottomia palvelijoita." Samoin opettavat myös kirkon vanhat opettajat. Ambrosius 10 sanoo näet: "Jumala on määrännyt, että se, joka uskoo Kristukseen, pelastuu ilman tekoja, yksin uskosta, saaden lahjaksi syntien anteeksiantamuksen." (CA VI)

VII Kirkko

"Edelleen seurakuntamme opettavat, että yksi, pyhä kirkko on pysyvä ikuisesti. Kirkko on pyhien yhteisö, jossa evankeliumi puhtaasti julistetaan ja sakramentit oikein toimitetaan. Kirkon todelliseen ykseyteen riittää yksimielisyys evankeliumin opista ja sakramenttien toimittamisesta. Sen sijaan ei ole välttämätöntä, että perityt inhimilliset traditiot, jumalanpalvelusmenot tahi seremoniat, jotka ovat ihmisten säätämiä, ovat kaikkialla samanlaiset. Paavali näet sanoo: "Yksi usko, (Ef. 4:5-6) yksi kaste, yksi Jumala, joka on kaikkien Isä jne" (CA VII)

VIII Mitä kirkko on?

"Vaikka kirkko varsinaisessa mielessä on pyhien ja tosiuskovien yhteisö, on kuitenkin jumalattomienkin toimittamien sakramenttien käyttäminen sallittua, koska tässä elämässä myös teeskentelijöitä ja jumalattomia on sekoittunut tosiuskovien ja pyhien joukkoon. Onhan Kristus sanonut: "Mooseksen (Matt. 23:2) istuimella istuvat kirjanoppineet ja fariseukset jne." Sakramenteilla ja sanalla on Kristuksen asetuksen ja käskyn tähden tehonsa, vaikka niitä jakaisivat jumalattomatkin."

"Seurakuntamme tuomitsevat donatolaiset ja muut samankaltaiset, 11 jotka eivät hyväksyneet sitä, että kirkossa saa käyttää hyväksi jumalattomien pappien palveluksia ja katsoivat niiden olevan hyödyttömiä ja tehotomia" (CA VIII).

² "Kirkkopa näet ei ole sellainen yhteisö, joka vain rakentuu ulkonaisten tekijöiden ja menojen varaan, kuten muut yhteisöt, vaan se on ensisijaisesti uskon ja Pyhän Hengen yhteys sydämissä. Sillä on kuitenkin ulkonaiset merkkinsä, joista se voidaan tuntea: puhdas evankeliumin oppi ja Kristuksen evankeliumin mukainen sakramenttien hoitaminen. Ainoastaan tätä kirkkoa sanotaan Kristuksen ruumiiksi, ja sitä Kristus Hengellensä uudistaa, pyhittää ja hallitsee, niin kuin Paavali Ef. 1 todistaa sanoessaan: (Ef. 1:22s) "Ja hän

on antanut hänet kaiken pääksi seurakunnalle, joka on hänen ruumiinsa", hänen, joka kaiken kaikissa toteuttaa. (Apologia VII-VIII, 5).

³ "Pyhällä Hengellä on maailmassa sitä varten erityinen yhteisö, äiti, joka Jumalan sanalla synnyttää jokaisen kristityn ja kantaa häntä. Tämän sanan hän ilmoittaa, ja sitä hän teroittaa. Hän valaisee ja sytyttää sydämet käsittämään sen, ottamaan sen vastaan, pitämään siitä kiinni ja siinä pysymään." (Iso katekismus III, 42)

⁴ "Kaitkaa sitä laumaa, jonka Jumala on teille uskonut, älkää pakosta, vaan vapaaehtoisesti, Jumalan tahdon mukaan, älkää myöskään alhaisesta voitonhimosta, vaan sydämenne halusta. Älkää herroina vallitko niitä, jotka teidän osallenne ovat tulleet, vaan olkaa laumanne esikuvana. Silloin te ylimmän paimenen ilmestyessä saatte kirkkouden seppelleen, joka ei kuihdu." (1 Piet.5: 2-4)

Luterilaisen kirkon pappisvirka vanhojen ja uusien haasteiden keskellä

Luento Inkerin kirkon pappeinkokouksessa 18.-19.4.2013 Keltossa

Risto Cantell

Tämän luennon aiheena on miten luterilaisen kirkon papin tulisi kohdata muuttuvan maailman haasteet omassa virassaan ja sen hoitamisessa. Lähtökohtani ja näkökulmani tämän teeman käsittelyyn ovat persoonalliset. Tiedän toki, että meillä Suomessa on yleisessä käytössä sanonta ”itsestään paha pappi saarnaa”. Tästä sanonnasta huolimatta koetan lähestyä aihetta oman kokemukseni ja koulutukseni valossa. En kuitenkaan pidä itseäni seurattavana esikuvana enkä varottavana mallina. Vakaa käsitykseni on, että se, mitä Porvoon yhteisessä julkilausumassa todetaan piispan virasta, koskee myös jokaista pappia:

”Kaitsennan virkaa hoidetaan henkilökohtaisesti, kollegiaalisesti ja yhteisöllisesti. Se on henkilökohtaista, koska Kristuksen läsnäolon merkinä kansansa keskuudessa voi parhaiten olla henkilö, joka on vihitty julistamaan evankeliumia ja kutsumaan yhteisöä palvelemaan Herraa elämän ja todistuksen ykseydessä. Se on kollegiaalista, ensiksi koska piispa kokoaa virkaan vihityt hoitamaan yhdessä viran tehtäviä ja edustamaan yhteisöä sen asioissa; toiseksi koska piispojen kollegiaalisuuden kautta paikallinen kristittyjen yhteisö on yhteydessä laajempaan kirkkoon ja universaalkirkko tähän yhteisöön. Se on yhteisöllistä, koska vihityn viran hoitamisen juuret ovat yhteisön elämässä ja se tarvitsee yhteisön aktiivista osallistumista Jumalan tahdon ja Hengen johdatuksen löytämiseen. Useimmissa kirkoissamme tämä tapahtuu nykyisin synodaalisesti eli kirkolliskokouksen muodossa. Piispat, yhdessä muiden viranhaltijoiden ja koko yhteisön kanssa ovat vastuussa siitä, että viran valtuutus välittyy kirkossa eteenpäin järjestyneessä muodossa.” (Porvoon yhteinen julkilausuma, IV B, 44)¹

Lainaamani kohta Porvoon yhteisestä julkilausumasta on eräänlainen teologinen perustelu tässä luennossa käyttämälleni metodille. Aikomukseni on esittää ajatukseni juuri niin kuin Porvoon yhteisessä julistuksessa todetaan kaitsennan virasta. Sitä ”hoidetaan henkilökohtaisesti, kollegiaalisesti ja yhteisöllisesti”.

Näkökulmani kirkon palveluvirkaan on siten 1. henkilökohtainen, 2. kollegiaalinen ja 3. yhteisöllinen. Ensiksi yritän olla esityksessäni persoonallinen, avoin ja rehellinen, syvästi henkilökohtainen ja omia kokemuksiani luotaava.

Toiseksi pyrin havainnollistamaan sitä, mitä kollegiaalisuus tarkoittaa tässä yhteydessä. Sanon sanottavani Suomen evankelis-luterilaisen kirkon virkaan vihittyinä pappina – en yksityishenkilönä. Olen oman kirkon kastettu jäsen ja virkaan vihitty pappi, joka myös eläkkeellä ollessaan jakaa kirkon ilot ja surut yhdessä sen jäsenten ja virkaan vihittyjen pappien kanssa. Pyrin kunnioittamaan ja arvostamaan virkaveljiäni ja -sisariai myös silloin kun olen eri mieltä heidän kanssaan. Käytän mielelläni papin virka-asua ja olen sitoutunut toimimaan kirkon uskon ja tunnustuksen mukaisesti.

Kolmanneksi tarkastelen pappisviran yhteisöllistä luonnetta. Oma pappisvirkaa hoitaessani olen pyrkinyt ja pyrin edustamaan aidosti ja oikein kirkkoamme ja olemaan sen uskollinen jäsen ja pappi.

Aluksi tarkastelen kaitsennan viran henkilökohtaista, persoonallista hoitamista - niin kuin sen ymmärrän ja niin kuin olen sitä yrittänyt toteuttaa. Taustaksi kerron lyhyesti kotioiloistani ja siitä, miten minusta tuli pappi. Olen syntynyt vuonna 1944 Mikkelistä. Koulua kävin siellä ja kaikki lapsuuden kesät vietin perheemme kesäpaikassa Mäntyharjun kirkonkylän Kivelässä. Lapsuuden kotini oli pikkukaupungin turvallisessa ympäristössä Likolammen rannalla ja Akkavuoren juurella Mikkelissä. Kesällä asuimme maalla Mäntyharjussa. Molemmilla paikkakunnilla kirkossa käynti ja seurat kuuluivat luonnollisena osana perheen elämään. Isäni oli historian opettaja (lehtori) Mikkelin lyseossa. Äiti oli koulutukseltaan sairaanhoitaja, mutta koko lapsuuteni ajan hän oli päätoiminen kotiäiti. Perheessämme oli kahdeksan lasta (kolme tyttöä ja viisi poikaa). Minä

* Viitteet artikkelin lopussa

olen lapsista toiseksi nuorin, perheen seitsemäs lapsi. Perheeseen kuului myös hurskas ja viisas kotiapulainen Impi, joka yhdessä vanhempieni kanssa vaikutti positiivisesti hengelliseen kasvatukseeni.

Pikkupoikana olin vanhempieni kertoman mukaan seissyt naapurissa tuolilla ja "saarnannut" samassa isossa puutalossa asuville naapurin tädeille. Kuulijat olivat liikuttuneet pienen pojan saarnasta ja hyväntahtoisesti nauraneet lopussa kertomalleni ilmoitukselle: "Näin saarnaa rovasti Heimo Kuoppamäki." Luulen sekä vanhempieni että kotiapulaisemme toivoneen minusta pappia. Isoisäni Manne Cantell oli useita vuosia appiukkonsa Mäntyharjun kirkkoherran, rovasti Oskar Molanderin apulainen ja myöhemmin lyhyen aikaa ennen varhaista kuolemansa Mäntyharjun seurakunnan kappalainen. Isäni äiti Bertha Cantell oli Oskar Molanderin tytär. Synnyin 8.12.1944 Mikkeliissä ja isäni serkku rovasti M.I. Kuusi kastoi minut loppiaisenä 6.1.1945. Ketään isovanhemmistani en ole tavannut, koska he olivat kuolleet jo ennen minun syntymääni.

Ylioppilaaksi tultuani keväällä 1964 pyrin ensiksi Teknilliseen Korkeakouluun arkkitehti-linjalle, mutta en läpäissyt pääsykoetta. Suoritin samana kesänä Lappeenrannan kesäyliopistossa saksan ja latinan pro exercitio-kurssit. Syyskuussa menin laivastoon suorittamaan varusmiespalvelustani. Pääsin siviiliin seuraavana kesänä aliluutnanttina ja ilmoittauduin syyskuussa Helsingin yliopiston teologiseen tiedekuntaan. Tarkoitukseni oli opiskella teologia ja selvittää itselleni kristillisen uskon sisältöä. En ollut varma siitä, tuleeko minusta pappi vai ei. Toinen varteenotettava mahdollisuus oli toimittajan työ. Teologian opiskelun ohessa tein toimittajan hommia sekä mielenkiinnosta että taloudellisista syistä. Minut vihittiin kristilliseen avioliittoon Anskun (Anja-Riitta s. Knuutila) kanssa 19.5.1966 Olaus Petrin kirkossa Helsingissä.

Opiskelun myötä innostuin teologiasta ja vakuutuin erityisesti professorini Seppo A. Teinosen vaikutuksesta siitä, että teologian opiskelusta johtaa suora ja luonnollinen tie pappisvihkimykseen ja kirkon palvelukseen. Yliopistollisista opettajistani Teinonen on muutoinkin eniten vaikuttanut omaan ekumeeniseen ja teologiseen ajatteluuni. Hänen suosituksestaan osallistuin kesällä 1967 teologian ylioppilaiden kolmi viikkoiselle kurssille Kirkkojen maailmanneuvoston ekumeenisessa instituutissa Bosseyssä, Geneven lähellä. Kurssin jälkeen oli pakko tutustua perusteellisesti luterilaisiin tunnustuskirjoihin, jotta voisin aidosti kohdata toisten kirkkojen edustajia Suomessa ja maailmalla ja rehellisesti keskustella heidän kanssaan kirkkojemme yhteisestä uskosta ja sen erilaisista tul-

kinnoista. Teologian kandidaatin tutkinto Helsingin yliopistossa syksyllä 1970.

Samana vuonna 4.11.1970 Helsingin hiippakunnan piispa Aarre Lauha vihki minut papiksi Helsingin Tuomiokirkossa. Hänen puheensa lähtökohtana pappisvihkimyksessä oli Paavalin roomalaiskirjeen 11. luvun 13. jae, joka silloisen (vuonna 1938 käyttöön otetun) Raamatun suomennoksen mukaan kuului: "Teille pakanoilta, minä sanon: Koska olen pakanain apostoli, pidän minä virkaani kunniaassa" (Room. 11: 13). Nykyisin käytössä olevassa suomenkielisessä Raamatussa sama kohta on: "Teille pakanuudesta kääntyneille sanon: minä ylistän tehtävääni kansojen apostolina." Pappisvihkimyksestäni lähtien olen yrittänyt parhaani mukaan pitää virkaani kunniaassa. Olen iloinen ja onnellinen siitä, että minut on kutsuttu ja vihitty pyhään virkaan. Samalla olen usein huolestuneena miettinyt, kuinka minä olen pystynyt täyttämään kutsumukseni Kristuksen ja hänen kirkkonsa palvelijana.

Minua ovat paljon lohduttaneet pappisvihkimyksen yhteydessä tai siihen liittyen luetut Raamatun luvut, kappaleet, rukoukset ja laulettu virret, joissa pyydetään Pyhää Henkeä tulemaan luoksemme, täyttämään meitä armollaan ja vahvistamaan voimallaan.²

Joka vuosi papiksi vihkimisen (ordinaatio) päivänä olen lukenut Kirkollisten toimitusten kirjasta Papiksi vihkimisen kaavan ja palauttanut mieleeni piispa Lauhan taitavan ja viisaan puheen Tuomiokirkossa. Edellä lainaamani Porvoon yhteisen julkilausuman kohta viran henkilökohtaisesta hoitamisesta sekä lohduttaa että kauhistuttaa minua. Siinähan todetaan, että kaitsennan hoitaminen on henkilökohtaista, "koska Kristuksen läsnäolon merkinä kansansa keskuudessa voi parhaiten olla henkilö, joka on vihitty julistamaan evankeliumia ja kutsumaan yhteisöä palvelemaan Herraa elämän ja todistuksen ykseydessä." Tässä on kirkkaasti ilmaistu miten pappina oleminen on haaste ja tehtävä.

Virkaan vihkimisessä saatu karisma (armolahja) ja valtuutus tekevät syntiselle ja vajavaiselle ihmiselle mahdolliseksi hoitaa Kristuksen ja kirkon hänelle antamaa virkaa ja sen tehtäviä. Samalla virkaan liittyy vakavuus ja vastuu, joka välillä ahdistaa ja tekee nöyräksi. Pappisvihkimyksen yhteydessä olen tehnyt alttarin ääressä pappisvirkaan vihittävän valan, jossa olen "kaikkivaltiaan ja kaikkietävän Jumalan kautta" luvannut ja vannonut mm., "että minä, toimittaessani Jumalan seurakunnassa saarnavirkaa --- olen uskollisesti ja puhtaasti pysyvä Jumalan pyhässä sanassa --- sekä evankelis-luterilaisen kirkon siihen perustavassa tunnustuksessa, niin etten julkisesti julista ja

levitä enkä salaisesti edistä ja suosi sitä vastaan so-
tivia oppeja.” Pappisvalassa olen edelleen luvannut
hoitaa sakramenteja Kristuksen säätämisen mukaan
ja ”osoittaa esimiehilleni velvollisuuden mukaista kuu-
liaisuutta, sanankuulijoilleni altista palvelusta ja kaik-
kea kohtuutta”. Valan lopussa on vielä varmemmaksi
vakuudeksi lupaus: ”Kaikkea tätä minä tahdon rehel-
lisesti noudattaa, niin kuin oikean papin tulee ja sopii,
niin että siitä voin vastata Jumalan ja ihmisten edessä.
Tähän Jumala minua auttakoon.”³

Papin viran kollegiaalinen luonne ilmaistaan Porvoon
yhteisessä julkilausumassa näin: ”Se on kollegiaalista,
ensiksi koska piispa kokoaa virkaan vihityt hoitamaan
yhdessä viran tehtäviä ja edustamaan yhteisöä sen
asioissa; toiseksi koska piispojen kollegiaalisuuden
kautta paikallinen kristittyjen yhteisö on yhteydessä
laajempaan kirkkoon ja universaalkirkko tähän yhtei-
söön.” Piispallisen järjestyksen omaavissa kirkkoissa –
kuten Suomen evankelis-luterilainen kirkko ja Inkerin
evankelis-luterilainen kirkko Venäjällä – papit toimivat
piispansa alaisuudessa ja yhteistyössä hänen kanssaan.
Meidän kirkkomme Kirkkojärjestyksessä määritellään
piispa näin: ”Piispa, kukin hiippakunnassaan, on seura-
kuntien ja pappien ylin kaitsija”. (KJ V, 18 § 1)

Piispan keskeiset tehtävät ovat ”vaalia kirkon ykseyttä
ja edistää kirkon tehtävän toteutumista hiippakunnas-
sa” ja ”valvoa, että kirkon tehtävään kuuluvia toimia
hoidetaan seurakunnissa uskollisesti kirkon tunnus-
tuksen, kirkkolain, kirkkojärjestyksen ja kirkon vaalijärjestyksen sekä niihin perustuvien määräysten ja
ohjeiden mukaan” sekä ”tukea ja ohjata hiippakuntansa
pappeja heidän työssään sekä valvoa, että he hoitavat
pappis- ja papinvirkinsa velvollisuudet”.⁴ Pappien
puolestaan tulee kunnioittaa piispaa ja rukoilla hänen
puolestaan, noudattaa piispan antamia ohjeita ja muu-
toinkin toimia hyvässä yhteistyössä piispansa ja pap-
piskollegioitensa kanssa.

Papit samoin kuin piispat muodostavat kollegion sa-
maan virkaan kutsuttujen ja vihittyjen kanssa. Papin
virkaa tulee kunkin hoitaa yhteistyössä muiden saman
kutsumuksen saaneiden kanssa. Tämä kollegiaalisuus
ylittää seurakunnan ja hiippakunnan sekä myös oman
kirkon rajat. Kollegiaalisuus perustuu samaan uskoon
ja yhteiseen tunnustukseen. Pappien on syytä pyrkiä
luontevaan yhteistyöhön myös muiden kirkko- ja tun-
nustuskuntien pappien ja seurakuntalaisten kanssa.
Ekumeenisissa yhteyksissä uskollisuus omalle tunnus-
tukselle ja traditiolle antaa hyvät edellytykset toisten
kirkkojen ja niiden edustajien kohtaamiseen.

Porvoon yhteisen julkilausuman mukaan papin virka
on luonteeltaan myös yhteisöllinen. Virka on olemas-

sa kirkkoa ja seurakuntaa varten – ei papin itsensä
toteuttamiseen tai omien ambitoiden täyttämiseen.
Viran keskeinen lähtökohta on kaikkien kristittyjen
yhteinen pappeus. Sen osallisuuteen myös jokainen
pappi on tullut pyhässä kasteessa, joka on perusedel-
lytys myös erityisen kutsun ja vihkimyksen saamiselle
Kristuksen ja kirkon palveluvirkaan. Kirkon ja seura-
kunnan palvelijana jokainen pappi on sidottu Kris-
tuksen antamaan virkaan, jonka Jumala on asettanut
vanhurskauttava uskon saamista varten.

Kristillisen seurakunnan jäsenet eivät ole papin asi-
akkaita tai työn kohteita. He ovat Jumalan kansan
jäseniä, ”valittu suku, kuninkaallinen papisto, pyhä
heimo, omaisuuskansa, julistaaksenne sen jaloja teko-
ja”, joka on pimeydestä kutsunut teidät ihmeelliseen
valkeuteensa”. He, jotka ennen eivät olleet kansa,
ovat nyt ”Jumalan kansa”. He, jotka ennen eivät olleet
”armahdetut”, ovat nyt ”armahdetut” kuten 1. Pietarin
kirjeen 2. luvussa väkevästi todetaan (1 Pt. 2: 9–10).
Kaitsennan viran hoitaminen on Porvoon yhteisen jul-
kilausuman mukaan ”yhteisöllistä, koska vihityn viran
hoitamisen juuret ovat yhteisön elämässä ja se tarvit-
see yhteisön aktiivista osallistumista Jumalan tahdon
ja Hengen johdatuksen löytämiseen. Useimmissa
kirkoissamme tämä tapahtuu nykyisin synodaalises-
ti eli kirkolliskokouksen muodossa. Piispat, yhdessä
muiden viranhaltijoiden ja koko yhteisön kanssa ovat
vastuussa siitä, että viran valtuutus välittyy kirkossa
eteenpäin järjestyneessä muodossa”⁵

Piispallisen järjestyksen kirkkoissa piispat ja papit on
kutsuttu rakentamaan yhdessä kirkon jäsenten kanssa
kristillistä seurakuntaa Jumalan kansana ja Kristuksen
ruumiina. Tämä tarkoittaa ykseyden vaalimista kaikil-
la tasoilla: paikallisseurakunnassa, rovastikunnassa,
hiippakunnassa, kirkossa ja koko maailmanlaajassa
Kristuksen kirkossa. Jokaisessa paikallisseurakun-
nassa vietettävässä messussa tulee pappien muistaa
ja tuoda esille Kristuksen kirkon universaali luonne.
Kirkon jäseniksi ja pelastuksen osallisuuteen ovat kut-
sutut kaikki kansat. Kristuksen yksi, pyhä, katolinen
ja apostolinen kirkko ylittää kaikki kansalliset, kielel-
liset ja rodulliset rajat. Apostoli Paavali opettaa tästä
vakuuttavasti Galatalaiskirjeen 3. luvussa:

*”Te kaikki olette Jumalan lapsia, kun uskotte Kristuk-
seen Jeesukseen. Kaikki te, jotka olette Kristukseen
kastettuja, olette pukuneet Kristuksen yllenne. Yhden-
tekevää, oletko juutalainen vai kreikkalainen, orja vai
vapaa, mies vai nainen, sillä Kristuksessa Jeesuksessa
te kaikki olette yksi. Ja jos te kerran olette Kristuksen
omia, te olette Abrahamin jälkeläisiä ja saatte periä sen,
mikä hänelle oli luvattu”(Gal.3: 26–29).*

Olen edellä käsitellyt pappina olemista ja pappiskutsumusta. Seuraavaksi otan esille muutaman esimerkin luennon otsikossa mainituista uusista ja vanhoista haasteista. Käsitykseni mukaan jokainen luterilainen pappi kohtaa työssään jokaisena päivä lukuisia uusia ja vanhoja haasteita, kysymyksiä ja ongelmia. Niiden kanssa kasvokkain oleminen on eräs olennainen osa papin työtä ja kutsumusta. Luulen, että moni pappi joutuu jatkuvasti kamppailemaan samojen peruskysymysten kanssa:

Kuka minä olen?
Mikä on minun virkani?
Miten jaksan hoitaa virkaani?
Kuinka voin vastata sen hoitamisesta Jumalan ja ihmisten edessä?

Nämä kysymykset ovat varmasti tuttuja useimmille meistä. Niiden jatkuva pohtiminen on myös tarpeen. Valmiita kaikille yleispäteviä vastauksia ei ole olemassa missään ohjekirjassa, silti kannattaa ottaa opiksi Mikael Agricolan neuvo papin virasta: "Vai eikö se pappein virka ole; Studeeraa, saarnaa ja rukoile".

Pysyvä haaste papille on opiskelu. Pappi ei ole koskaan valmis, vaan aina oppimisen ja opiskelun tarpeessa. Teologisen loppututkinnon suorittaminen ei anna ikeikaista valmiutta viran hoitamiseen. Papille on hyödyllistä lukea teologista kirjallisuutta omaksi ilokseen ja opikseen. Lisäksi hyvän kirjallisuuden lukeminen antaa runsaasti virikkeitä myös saarnoja ja muuta julistusta varten. Pappi tarvitsee ajankohtaista tietoa siitä, mitä maailmassa tapahtuu. Ellei pappi tunne sitä maailmaa, kulttuuria ja ympäristöä, missä hänen seurakuntalaisensa elävät, hänen on vaikea ymmärtää ihmisten hätää ja huolia. Opiskeluun voi hyvin kuulua myös siihen elinpiiriin tutustuminen, missä seurakuntalaiset ja heidän naapurinsa elävät ja aikaansa viettävät.

Papin viran perustehtävä Mikael Agricolan mukaan on saarnaaminen. Mitä kauemmin olen ollut pappina sitä haasteellisemmaksi on saarnaaminen tullut. Saarnaan kyllä mielelläni, mutta saarnaajana olen edelleen aloittelija ja opiskelija. Saarna ei ole tavallinen puhe, sen pitäisi olla Jumalan sanan, pyhän evankeliumin julistamista kuulijoille selkeällä ja ymmärrettävällä tavalla. Saarna täytyy valmistaa. Siihen tarvitaan rukousta, työtä ja vaivannäköä. Eräs nuori suomalainen pappi kertoi saunassa kirkkoherralleen kokeesta, jonka hän oli tehnyt edellisen sunnuntain saarnassaan. Hän oli noudattanut vähän mukailleen Jeesuksen ohjetta Matteuksen evankeliumissa:

"Mutta kun teidät luovutetaan viranomaisten käsiin, älkää olko huolissanne siitä, miten tai mitä puhuisitte, sillä teille annetaan tuona hetkenä sanat, jotka teidän tulee puhua. Te ette puhu itse, teissä puhuu Isänne Henki" (Matt. 10: 19–20). Pappi kertoi valmistaneensa saarnastaan vain alkuosan ja antaneen sitten puheenvuoron Pyhälle Hengelle. Kirkkoherra ei ollut ilahtunut kokeen tuloksesta. Hän totesi kuivasti: "Sinä saarnasit paremmin."

Nuori pappi ei ihan ymmärtänyt esimiehensä ironista toteamusta, vaan luuli saaneensa kiitosta saarnastaan. Todellisuudessa kirkkoherra koetti opettaa pappiaan valmistamaan saarnansa huolella. Pyhä Henki ei korjaa laiskuudesta johtuvia puutteita. Saarnan valmistaminen vaatii työtä, mutta saarnaaja voi luottaa siihen, että Pyhä Henki on läsnä Jumalan sanan saarnassa ja sakramenttien toimittamisissa kuten Augsburgin tunnustus opettaa: "Sanaa ja sakramenteja välineinä käyttäen lahjoitetaan Pyhä Henki, joka niissä, jotka kuulevat evankeliumin, vaikuttaa uskon missä ja milloin Jumala hyväksi näkee" (CA V). Kirkon virkaa käsittelevän Augustanan viidennen artiklan passiivissa oleva sanamuoto "lahjoitetaan" tarkoittaa, että Jumala lahjoittaa sanassa ja sakramenteissa Pyhän Hengen, joka vaikuttaa uskon sanan kuulijoissa ja sakramentin vastaanottajissa.

Monien Suomen kirkkojen sakaristoissa ja kirkkoheranvirastoissa on seinällä ns. Papin huoneentaulu tai Papin sakaristorukous, vakava kehoitus virkansa oikeaan ja vastuulliseen hoitamiseen. Se tunnetaan myös alkusanojen mukaan nimellä "Sinä Herran palvelija"⁶ Suurin haaste papille onkin täyttää kutsumuksensa Kristuksen tahdon mukaisesti. Silloin hän voi toivoa uskollisen palvelijan tavoin pääsevänsä Herransa iloon.

VIITTEET

¹ Porvoon julistuksen taustamateriaalina olevassa Porvoon yhteisessä julkilausumassa Pohjois-Euroopan anglikaanit ja luterilaiset opettavat yhteisesti kirkon apostolisesta virasta mm. seuraavaa:

Apostolinen virka

41. Kirkon rakentamiseksi Jumala on antanut apostolisen viran, jonka meidän Herramme on perustanut ja välittänyt meille apostolien kautta. Vihityn viran tärkein tehtävä on koota ja rakentaa Kristuksen ruumista julistamalla ja opettamalla Jumalan sanaa, jakamalla sakramenteja ja ohjaamalla yhteisön elämää jumalanpalveluksessa, lähetystehtävässä ja diakoniassa. Henkilön erottaminen koko elämän kestävään vihittyyn virkaan rukouksella, Pyhän Hengen avuksihuutamisella ja käten päällepanemisella muistuttaa kirkkoa siitä, että se saa tehtävänsä itseltään Kristukselta, ja

ilmaisee, että kirkko haluaa vakaasti ja kiitollisesti elää uskollisena tälle tehtävälle ja lahjalle. Yhden viran erilaiset tehtävät tulevat esiin sen rakenteessa. Piispojen, pappien ja diakonien kolmisäikeisestä virasta tuli ordinoitun viran yleinen malli alkukirkossa. Myöhemmin se koki tuntuja muutoksia, kun sitä toteutettiin käytännössä, ja se kehittyi vielä tänäänkin.

42 Jumalan lahjojen moninaisuus tarvitsee yhteensovittamista siten, että se rikastuttaa koko kirkkoa ja sen ykseyttä. Tämä moninaisuus ja palvelutehtävien runsaus vaatii yhteensovittajan virkaa. Tämä on kaitseminen virka, episkope. Se on koko yhteisön elämästä huolehtimista, pappien pastoraalista hoitoa ja todellista Kristuksen lauman ruokkimista niin kuin Kristus on käskennyt, yhteydessä muitten seutujen kristittyjen kanssa. Episkope (kaitseminen) on tarpeen koko kirkolle ja sen uskollinen harjoittaminen evankeliumin valossa on olennaisen tärkeää sen elämälle.

43 Kirkon ja sen tehtävän kaitseminen on piispan erityisen velvollisuus. Piispan viran tehtävänä on palvelu ja yhteyden ylläpitäminen uskovien yhteisön sisällä ja koko yhteisön kanssa maailmaan päin. Piispat saarnaavat sanaa, toimittavat sakramentteja ja harjoittavat kirkkokuria. Siten he ovat kaitseminen, jatkuvuuden ja ykseyden viran edustajia kirkossa. Heillä on pastoraalinen vastuu alueesta, johon heidät on kutsuttu. He palvelevat kirkon opetuksen, jumalanpalveluksen ja sakramenttielämän apostolisuutta, katolisuutta ja ykseyttä. Heidän vastuullaan on johtajuus kirkon toteuttaessa lähetystehtäväänsä. Mitään näistä tehtävistä ei pitäisi hoitaa erillään koko kirkosta.

44 Kaitseminen virkaa hoidetaan henkilökohtaisesti, kollegiaalisesti ja yhteisöllisesti. Se on henkilökoh- taista, koska Kristuksen läsnäolon merkinä kansansa keskuudessa voi parhaiten olla henkilö, joka on vihity julistamaan evankeliumia ja kutsumaan yhteisöä palvelemaan Herraa elämän ja todistuksen ykseydes- sä. Se on kollegiaalista, ensiksi koska piispa kokoaa virkaan vihityt hoitamaan yhdessä viran tehtäviä ja edustamaan yhteisöä sen asioissa; toiseksi koska piis- pojen kollegiaalisuuden kautta paikallinen kristittyjen yhteisö on yhteydessä laajempaan kirkkoon ja univer- saalikirkko tähän yhteisöön. Se on yhteisöllistä, koska vihityn viran hoitamisen juuret ovat yhteisön elämis- sä ja se tarvitsee yhteisön aktiivista osallistumista Jumalan tahdon ja Hengen johdatuksen löytämiseen. Useimmissa kirkoissamme tämä tapahtuu nykyisin synodaalisesti eli kirkolliskokouksen muodossa. Piis- pat, yhdessä muiden viranhaltijoiden ja koko yhteisön kanssa ovat vastuussa siitä, että viran valtuutus välit- tyy kirkossa eteenpäin järjestyneessä muodossa.

45 Kaitseminen persoonallinen, kollegiaalinen ja yhteisöllinen ulottuvuus saavat ilmaisunsa kirkon elämän paikallisella, alueellisella ja universaalilla tasolla.” (Por- voon yhteinen julkilausuma, IV B, 41-45)

2 112 Tule, Pyhä Henki, luoksemme (Keskiajalta)

Tule, Pyhä Henki, luoksemme
ja täytä sinuun uskovien sydämet.
Jo sytytä rakkautesi liekki palamaan
ja liitä yhteen kaikki kielet,
kaikki kansakunnat maan
yhdessä uskossa Herraamme
Jeesukseen Kristukseen.
Halleluja, halleluja!

Latinalainen Veni Sancte Spiritus! Reple 1000-luvulta.
Suom. Mathias Westhin käsikirjoituksessa 1540-luvul- la. Uud. suom. virsikirjaan 1701. Uud. komitea 1984.

111 Oi Pyhä Henki, Herramme (Keskiajalta / Saksassa 1524)

1.
Oi Pyhä Henki, Herramme,
elämän lähde, Luojamme,
nyt täytä meidät armolla
ja voimallasi vahvista.
2.
Lohduttajamme ainoa
ja runsas lahjain antaja,
mielemme kovat pehmitä,
ne liekilläsi lämmitä.
3.
Oi Henki voiman, totuuden
ja luoja armolahjojen,
valaise silmät sokeat,
kirvoita kielet kankeat.
4.
Ymmärrys meille lahjoita,
rakkaus meihin vuodata.
Pois torju pahan kiusaus,
suo langenneille armahdus.
5.
Vihollisemme karkota,
suo meidän olla rauhassa.
Hurskaasti auta elämään
ja kadotusta välttämään.
6.
Opetä Isää tuntemaan,
Kristukseen, Poikaan, turvaamaan.

Suo meille uskon palavuus
ja voimastasi voima uus.

7.

Nyt kiitos olkoon Isälle
ja ainoalle Pojalle.
Hän Pyhän Hengen meille suo
ja armon runsaat lahjat tuo.

Hrabanus Maurus 800-luvulla. Suom. Mikael Agricola 1544. Jaakko Finno virsikirjaan 1583. Uud. Kaarle Martti Kiljander 1867, komitea 1937.

Kaiken laupeuden Jumala

Kaiken laupeuden Jumala, sinä tunnet jokaisen ihmisen ja tiedät hänen hätänsä ja olet hänen ainoa oikea auttajansa. Käännä armossa kasvosi palvelijaisi puoleen, jotka nyt sinua rukoilevat. Me olemme heikot; tee meidät väkeviksi sinussa, sinä voimallinen Jumala. Huolet painavat meitä; anna meille ilo sinussa, sinä autuutemme Jumala. Me emme tunne varmaa tietä; ole meidän paimenemme, sinä kaikkien niiden Herra, jotka vaeltavat elämän polulla, ja kaikkien niiden, jotka ovat päässeet perille rauhan asuntoihin. Sinun laupiaasta kädestäsi me odotamme hyvyyttä täällä ja autuutta siellä. Sinulle olkoon loppumaton kunnia Jeesuksen Kristuksen kautta. Amen.

(Mikael Agricolan Rukouskirjan rukous)

Missale Aboensen helluntairukous

Tule, Pyhä Henki, tänne,
laskeudu taivaasta alas
meidän sydämissämme
Kristusta kirkastamaan.
Tule köyhän apu,
tule lahjain antaja,
tule sielun kirkkaus,
sinä paras lohduttaja,
sielun hyvä vieras ja suloisin lämpö.
Työssä sinä olet lepo,
helteessä virvoitus,
murheessa lohdutus.
Sinä kaikkein pyhin kirkkaus ja valo,
täytä uskollistesi sydämet.
Ilman sinun voimaasi ei ole
mitään viatonta.
Pese se, mikä saastainen on,
kastele se, mikä kuiva on,
paranna, mikä haavoitettu on,
pehmitä, mikä kova on,
lämmitä, mikä kylmä on,
etsi kaikkia eksyneitä.
Anna uskollisillesi,
jotka sinuun turvautuvat,
pyhät lahjasi.

Anna uskon vahvistusta,
anna autuas loppu,
anna iäinen ilo.
Aamen.

³ Pappisvirkaan vihittävän vala vuoden 1964 Kirkkolaissa

"Minä Risto Jaakko Juhani Cantell lupaan ja vannon kaikkivaltiaan ja kaikkietävän Jumalan kautta, että minä, toimittaessani Jumalan seurakunnassa saarnavirkaa, jonka nyt olen valmis ottamaan vastaan, olen uskollisesti ja puhtaasti pysyvä Jumalan pyhässä sanassa, joka on ilmoitettu Vanhan ja Uuden Testamentin profeettallisissa ja apostolisissa kirjoissa, sekä evankelisluterilaisen kirkon siihen perustuvassa tunnustuksessa, niin etten julkisesti julista ja levitä enkä salaisesti edistä ja suosi sitä vastaan sotivia oppeja. Minä tahdon myös kaikin tavoin ahkerasti ja uskollisesti harrastaa Jumalan sanan oikeata opettamista sanankuulijoilleni ja pyhiä sakramenteja Kristuksen säätämisen mukaan hoitaa sekä jumalisuuden harjoitusta keskinäisessä rakkautessa ja kaikin puolin hyvää, rauhaa ja kunniallista vaellusta opilla ja esimerkillä vahvistaa ja edistää. Niin ikään tahdon uskollisesti noudattaa ja käyttää kirkon lakia ja voimassa olevia asetuksia, tunnollisesti täyttää virkatehtäväni ja osoittaa esimiehilleni velvollisuuden mukaista kuuliaisuutta, virkakumppaneilleni veljellistä hyvääntahtoisuutta, sanankuulijoilleni altista palvelusta ja kaikkea kohtuutta. Kaikkea tätä minä tahdon rehellisesti noudattaa, niin kuin oikean papin tulee ja sopii, niin että siitä voin vastata Jumalan ja ihmisten edessä. Tähän Jumala minua auttakoon" (KL 1964, 96 §)

⁴ Kirkkojärjestyksen osa V, 18 luku, § 1

Piispa

1 §

"Piispa, kukin hiippakunnassaan, on seurakuntien ja pappien ylin kaitsija.

Piispan tehtävänä on

- 1) vaalia kirkon ykseyttä ja edistää kirkon tehtävän toteutumista hiippakunnassa;
- 2) valvoa, että kirkon tehtävään kuuluvia toimia hoidetaan seurakunnissa uskollisesti kirkon tunnustuksen, kirkkolain, kirkkojärjestyksen ja kirkon vaalijärjestyksen sekä niihin perustuvien määräysten ja ohjeiden mukaan;
- 3) tukea ja ohjata hiippakuntansa pappeja heidän työsäännön ja valvoa, että he hoitavat pappis- ja papinviransa velvollisuudet;

- 4) edistää hyvää työyhteysttä seurakunnissa ja valvoa, että papit ja seurakuntien muut viranhaltijat ja työntekijät ovat oppinsa puolesta nuhteettomia ja käyttäytyvät elämässään kristillisesti;
- 5) edistää seurakuntien yhteistyötä ja talouden ja hallinnon tarkoituksenmukaista hoitamista sekä valvoa, että näissä toimissa noudatetaan voimassa olevia säädöksiä;
- 6) suorittaa hiippakunnassa vihkitoimitukset ja virkaan asettamiset tai määrätä muun papin suorittamaan tällaiset toimitukset, jollei 5 luvun 1 §:n 2 momentista muuta johdu; sekä
- 7) suorittaa muut tehtävät ja päättää ne asiat, jotka kirkkolain ja kirkkojärjestyksen mukaan hänelle kuuluvat.”

⁵ Porvoon yhteinen julkilausuma, IV B, 45

⁶ SINÄ HERRAN PALVELIJA

Sinä seisot palvelemaan kaikkinäkevää Jumalaa, joka katsoo sydämeen, sentähden pue itsesi sisälliseen kaudistukseen. Nouda rukouksesta voimaa, sillä virka on Herran ja sinä vain heikko saviastia. Totuus hallitkoon huuliasi, sillä niiden on säilytettävä oppi. Rakkaus ohjatkoon sydäntäsi, sillä sinä olet armon sanansaattaja. Alttius varustakoon sielusi, sillä sinä kuljet kaikkein suurimman Herran asioilla. Omanvoiton pyyntö älköön koskaan saastuttako tehtäviäsi, sillä ei sovi, että sielunhoito on työskentelyä alhaisen voiton saavuttamiseksi. Toivottomuus älköön sinua koskaan masentako, sillä Herra antaa kasvun. Julista sanaa lyhentymättömässä järjestyksessä, niin että

- avaat tietämättömien silmät
- herätät nukkuvan hänen väärästä varmuudestaan
- riistät kerskurilta hänen valheverhonsa
- nostat pois raskautettujen taakat
- sillä Jumala tahtoo, ettei kukaan hukkuisi.

Valmista jokainen saarna niinkuin se olisi sekä sinulle että kuulijoille viimeinen. Jokaisessa ripissä ripitä oma sydämesi, sillä niin vahvistat itseäsi armossa. Jakaesasi ehtoollista, älä ole vain välikappale, vaan samalla armon aarten hengellinen osanottaja. Vapahtajasi paimensydän olkoon esikuvasi virassa, ilosi kuorman alla, puolustuksesi tilinteon hetkenä. Sanasi olkoot autuuden siemen, vaelluksesi tienviitana muille. Rukouksesi saatana häviö, kuolemasi uskollisen palvelijan lähtö täältä

HERRANSA ILOON.

III KIRKKOJEN MAAILMAN NEUVOSTON X YLEISKOKOUS BUSANISSA JA OPPIKESKUSTELUT VENÄJÄN ORTODOKSISEN KIRKON KANSSA

Raportti KMN:n 10. yleiskokouksesta Busan Etelä-Korea 30.10.–8.11.2013

Kimmo Kääriäinen

Yleiskokouksen luonne

Kirkkojen maailmanneuvoston (KMN) 10. yleiskokous pidettiin Busanissa, Etelä-Koreassa, 30.10.–8.11.2013. Yleiskokouksen teema oli 'God of life, lead us to justice and peace'.

Kirkkojen maailmanneuvostoon kuuluu 345 kirkkoa yhteensä 110 maasta ja sen arvioidaan edustavan yli 500 miljoonaa kristittyä ortodoksi-, anglikaani- ja luterilaisista sekä protestanttisista kirkkoista. Suurin osa kirkkoista on nykyään ns. etelän kirkkoja. Kokoukseen osallistui noin 3 000 kirkkojen ja partneriorganisaatioiden edustajaa lähes kaikista kristillisistä kirkkoista joka puolelta maailmaa. Lisäksi mukana oli suuri määrä Korean kirkkojen edustajia. Osallistujista varsinaisia delegaatteja oli lähes 800.

Yleiskokous on KMN:n ylin hallintoelin. Se kokoaa yhteen lähes kaikki 345 jäsenkirkkoa. Yleiskokouksella on valtuutus arvioida KMN:n työskentelyä, määritellä neuvoston yleiset toimintaperiaatteet, antaa julkilausumia ja valita uusi keskuskomitea. Yleiskokous on myös ainoa toimielin, joka voi muuttaa KMN:n peruskirjaa.

Yleiskokous on myös laajin ekumeeninen kokoontuminen. Se kokoaa yhteen kirkkojen ja kumpanijärjestöjen muodostaman maailmanlaajan ekumeenisen liikkeen. Näin yleiskokous tarjoaa ainutlaatuisen tilaisuuden ekumeeniselle liikkeelle syventää näkyvää ykseyttä ja yhteistä todistusta uskosta.

Yleiskokouksen pitopaikka: Korea

KMN:n yleiskokous järjestettiin nyt ensimmäistä kertaa Kaakkois-Aasiassa. Edellytyksenä sen onnistu-
neelle toteutumiselle oli lukuisten eteläkorealaisten

kirkkojen osallistuminen yleiskokouksen järjestelyihin. Monien KMN:n jäsenkirkkojen lisäksi myös esimerkiksi helluntalaiset osallistuivat yleiskokouksen järjestämiseen.

Kristilliset kirkot ovat kasvaneet nopeasti Etelä-Koreassa. Noin neljännes väestöstä on kristittyjä. Moniuskontoisena maana Etelä-Korea tarjosi kuitenkin samalla hyvät puitteet uskontojen väliselle dialogille, mikä näkyi yleiskokouksen ohjelmassa.

Yleiskokouksen teema sopi erityisen hyvin juuri Korean tilanteeseen: 'God of life, lead us to justice and peace'. Jakautuneen Korean konteksti tuli monella tavalla esille yleiskokouksessa sekä plenary-ohjelmissa, ekumeenisissa keskusteluissa että työpajoissa.

Runsas ohjelma

Yleiskokouksen pääteemaan liittyen ohjelmassa oli kymmeniä tilaisuuksia. Rukous aloitti ja lopetti jokaisen päivän. Päivittäiset raamattutunnit liittyivät yleiskokouksen teemaan. Päivän tekstit keskittyivät niihin raamatunkohtiin, joissa ihmishenkeä uhattiin, mutta joissa rauha ja oikeus lopulta voittivat.

Yleiskokouksessa oli kuusi temaattista plenary-istuntoa. Ne keskittyivät Aasian tilanteeseen, lähetykseen, ykseyteen, oikeudenmukaisuuteen ja rauhaan. Ne toivat esille niitä globaaleja haasteita, joita kirkkojen tulee yhdessä kohdata, sekä sitä miten ekumeeninen liike voi yhdessä tarttua näihin haasteisiin.

Ekumeeniset keskustelut (21 teemasta) keskittyivät erilaisiin yleiskokouksen yleisteemaan liittyviin aiheisiin. Neljä 90 minuutin mittaista istuntoa tarjosivat mahdollisuuden syvällisemmälle paneutumiselle eri aiheisiin. Niiden pohjalta laadittuja raportteja hyödyn-

nettiin suosituksia KMN:n tulevaa ohjelmatyöskentelyä varten laatineen komitean työskentelyssä sekä tarkennettaessa näitä ohjelmia yleiskokouksen jälkeen.

Osa temaattisesta työskentelystä toteutettiin työpajoissa (madang). Niihin kuului muun muassa esitelmiä, näyttelyitä, erityistilaisuuksia, musiikkiesityksiä ja keskusteluja. Ne tarjosivat myös eri kirkkoille ja kirkollisille järjestöille mahdollisuuden kertoa toiminnastaan.

Kaksi päivää ennen yleiskokousta järjestettiin erilaisia esikokouksia yhteisyyden rakentamiseksi ja osallistujien valmistautumista varten. Naisille ja miehille oli omat esikokouksensa, samoin nuorille, alkuperäiskansojen edustajille ja ekumeeniselle vammaisia edustavalle verkostolle (Ecumenical Disability Advocates Network, EDAN). Global Ecumenical Theological Institute (GETI) aloitti kokoontumisensa Soulessa ja jatkoi sitä Busanissa.

Useat komiteat kokoontuivat yleiskokouksen aikana. Niiden jäsenet valittiin delegaattien joukosta ja komiteatyöskentely merkitsi valituille delegaateille huomattavaa lisätyötä – ja samalla mahdollisuutta vaikuttaa KMN:n tuleviin linjauksiin, julkilausumiin ja henkilövalintoihin.

Henkilövalintoja

Yleiskokousten välillä päätösvaltaa käyttää 150-jäseninen keskuskomitea. KMN:n toimintaa ja taloutta ohjaa 20-jäseninen eksekutiivikomitea. Keskuskomitean ja eksekutiivikomitean puheenjohtajaksi valittiin ensimmäistä kertaa nainen ja afrikkalainen, kenialainen anglikaanikirkon edustaja teologian tohtori Agnes Abuom. Euroopan alueen puheenjohtajaksi (presidentiksi) valittiin Ruotsin kirkon arkkipiispa Anders Wejryd. Puheenjohtajia on kaikkiaan kahdeksan eri maanosista ja alueilta. Piispa Simo Peura valittiin jatkokaudelle keskuskomiteaan. Kausi kestää kahdeksan vuotta. Pohjoismaiden ja Baltian kirkkoilla on keskuskomiteassa yhteensä kahdeksan paikkaa. Suomesta keskuskomitean jäseneksi valittiin lisäksi ortodoksikirkon edustajana TT *Pekka Metso*. Piispa Peura valittiin myös Pohjoismaiden ja Baltian kirkkojen yhteisenä ehdokkaana eksekutiivikomiteaan.

Kirkkomme edustajat yleiskokouksessa

Kirkkomme sai kokonsa perusteella nimetä kolme delegaattia yleiskokoukseen. Lisäksi oli mahdollista

hakea keskuskomitealta oikeutta lisädelegaatin lähettämiseksi, jos delegaatti edustaisi jotain erikseen mainituista vähemmistöryhmistä. Kirkkomme anoi oikeutta alkuperäiskansojen edustajan lähettämiseen ja keskuskomitea myönsi oikeuden yhteen lisädelegaattiin. Kirkollamme oli ensi kertaa saamelaisedustaja yleiskokouksessa.

Kirkkomme delegaation johtajana toimi piispa Simo Peura ja muina jäseninä professori Hanna Ojanen, teologian ylioppilas Marjut Mulari ja saamelaistyön sihteeri Erva Niittyvuopio. Kirkon ulkomaanavun vaikuttamistyön johtaja Aaro Rytönen osallistui kokoukseen toimikautensa päättävän keskuskomitean jäsenenä. Muut kirkkomme edustajat olivat kirkkoneuvos Kimmo Kääriäinen, johtava asiantuntija Tomi Karttunen, johtaja Risto Jukko, teologian tohtori Minna Hietämäki, kirjeenvaihtaja-sihteeri Johanna Laine ja suurlähettiläs Ilari Rantakari. Kirkon tiedotuskeskuksen edustajina olivat tiedotuspäällikkö Iiris Kivimäki ja ohjelmapäällikkö Kimmo Saares.

YLEISKOKOUKSEN YKSEYSLAUSUMA

SIMO PEURA

KMN hyväksyi Busanissa ykseyslauselman monen edellisen yleiskokouksensa tapaan. Se ilmentää jäsenkirkkoissa tällä hetkellä vallitsevaa näkemystä kirkon ykseydestä. Lausuman pohjateksti valmisteltiin työryhmässä, jota johti KMN:n Euroopan alueen presidentti, dame Mary Tanner. Hän on kokenut, pitkän linjan ekumeenikko. Lausuman kielestä tunnistaa brittiläisen tyylin.

Ykseyslausuma lähtee liikkeelle siitä, että luomakunta on elävän Jumalan lahjaa. Lausuman pääkohdat ovat (1) yhteiset kokemukset, (2) yhteinen raamatullinen näky ykseydestä, Jeesuksesta ja kirkosta, (3) Jumalan kutsu yhteyteen tänään ja (4) sitouksemme. Lausuma päättyy rukoukseen, joka on osoitettu Jumalalle, kaiken elämän lähteelle.

Busanin ykseyslausuma on linjakas ja johdonmukainen kokonaisuus, vaikka se ei tuo teologisesti uutta KMN:n ykseyskäsitteeseen. Siinä on ilmaisutavan yllyttä, kuten monessa aiemmassa ykseyslausumassa. Se pyrkii kuitenkin olemaan samalla realistinen: tämä näkyy siinä, että liikkeelle lähdetään kristittyjen erilaisista, myös kielteisistä kokemuksista.

(1) Ykseyslausuman mukaan elämme vahvimman toivon ja syvimmän epätoivon jännitteessä. On olemassa

monia myönteisiä merkkejä, kuten vihollisten tekemä sovinto tai eri uskontojen yhteinen ponnistelu oikeudenmukaisuuden ja rauhan hyväksi. Näiden rinnalla ilmenee kuitenkin myös kielteistä, mikä saa Jumalan lapset huutamaan kipuaan. Nämä merkit osoittavat, että emme kunnioita Jumalan antamaa elämän lahjaa.

Vastaava jännite ilmenee kirkkojen elämässä: ykseyden tavoittelussa on edistytty mutta erilaisuus kirkkoissa on myös johtanut niiden jakautumiseen. Istuntosalissa erilaisuuden luonnetta hiottiin tarkasti: pohjatekstin monimerkityksinen muotoilu "a new, unprecedented diversity" korvattiin sanalla "rich diversity". Tekstiin lisättiin myös ajatus siitä, kuinka "uusien asioiden" luomat uudet jakautumiset voitaisiin kohdata. Uusilla asioilla tarkoitettiin etiikan alueella ilmeneviä näkemyseroja, esim. ihmisen seksuaalisuudesta. "Näitä kirkkojen yhteisön (fellowship) tulee käsitellä konsensuspäättöksentekoa käyttäen."

(2) Yhteistä raamattunäkemyä käsittelevää osiota vahvennettiin ristinteologisilla korostuksilla. Jaksoon lisättiin Jeesuksen toiminnan se puoli, kun hän meni halveksittujen, syntisten ja muukalaisten luo ja tarjosi hyväksyntää ja lunastusta. Loppuun liitettiin ajatus siitä, että Jumala ei vain anna anteeksi epäonnistumisiamme ja tarjoa uuden elämän lahjaa, vaan kutsuu meitä myös katumukseen.

(3) Kirkon kutsumuksena on olla mm. profeettallinen merkki maailmalle elämästä, jonka Jumala on tarkoittanut kaikille. Tällä kohtaa istuntosalissa keskusteltiin siitä, mitkä asiat voivat aikaansaada ihmisten erottelua ja marginalisointia. Luettelo on pitkä: etninen ryhmä, rotu, sukupuoli, vamma, valta, asema ja kasti. Siihen ehdotettiin lisättäväksi ihmisen seksuaalisuuteen liittyvät kysymykset. Vaikka tämä ei saavuttanut konsensusta, loppuun lisättiin sanat "ja muut diskriminoinnin muodot". Torjuvaa kantaa perusteltiin sillä, että KMN ei ole vielä käynyt asiasta yhdessä keskustelua. Se on totta: edessä on vaativa keskustelu, joka testaa myös saavutetun ykseyden.

(4) Loppujakso käsittelee sitoutumistamme näkyvään ykseyteen. Jaksoon sisältyy lainaus KMN:n peruskirjan kohdasta, joka käsittelee KMN:n tarkoitusta ja tehtävää. Ykseyden tavoittelun keinot ovat monet. Niihin lisättiin pyrkimys oppia yhdessä muistamaan marttyyreita, jotka ovat todistaneet yhteisestä uskosta. Samoin pyrimme toteuttamaan käytännössä teologisten sopimusten seuraamukset. Ykseyslausuma sai lisää velvoittavuutta lisäyksestä, jonka mukaan pidämme toisiamme tilivelvollisina jaksossa luetelluiden sitoumusten täyttämisestä.

Busanin ykseyslausuma on luonteeltaan enemmän meditatiivis-hengellinen kuin teologis-analyttinen teksti. Tämä näkyy, kun se tuo esille kirkkojen monet ja erilaiset kokemukset ykseyden tavoittelusta. Teksti päättyy yhteiseen rukoukseen, mikä lienee uutta aiempiin ykseyslausumiin verrattuna. Rukous onkin pysyvästi tarpeellinen, kun kirkot jatkavat pyhiinvallestusta kohti näkyvää ykseyttä.

FAITH AND ORDER -KYSYMYKSET YLEISKOKOUKSESSA

TOMI KARTTUNEN

1. Kirkko: yhteistä näkyä kohti -dokumentin käsittely

Lähetysasiakirjan ohella toista keskeisintä viime vuosien ekumeenista asiakirjaa, Kaste, ehtoollinen, virka-asiakirjan (BEM, 1982) jälkeen järjestyksessä toista lähentymisasiakirjaa *Kirkko: yhteistä näkyä kohti* käsiteltiin ensi sijassa ekumeenisten keskusteluiden ryhmässä numero kaksi. Keskustelujen tuloksena todettiin, että dokumentti on lähentymisasiakirja, joka heijastaa osuvasti viimeisten vuosikymmenten ekumeenisten dialogien tuloksia. Se tarjoaa näkökulmia kirkkoon laajemmasta kuin vain jonkin yksittäisen tradition näkökulmasta ja osoittaa myös kohti kysymyksiä, joihin kirkot eivät vielä ole löytäneet yhteistä vastausta.

Asiakirjan katsottiin laajentavan ekumeenista keskustelua kirkko-opista tuomalla esiin aiheita, kuten "koinonia" (kirkko-opillisena perusmallina), ekumeenisten kirkolliskokousten tärkeys, kysymys (paaavin) primaatista sekä moraaliset haasteet, joita kirkot kohtaavat.

Dokumentin katsottiin voivan auttaa jokaista kirkkoa tunnistamaan, millainen yhteinen visio kirkosta sillä voi olla toisten kirkkojen kanssa ja laajentamaan sekä selkeyttämään myös omaa näkyään kirkosta. Kirkko-asiakirjaa suositellaan käytettäväksi niin kansainvälisissä kuin kansallisissa yhteyksissä, teologisissa kouluissa, paikallisissa kirkkoissa ja muissa ryhmissä. Erytisen hyödyllinen se voi olla ryhmässä, jotka koaavat ekumeenisesti osanottajia eri kirkkoista – myös ajatellen tulevia bilateraalisia ja multilateraalisia dialogeja – sekä ekumeenisen kasvatuksen kursseilla.

Muutamia haasteita nostettiin myös esiin: muutamat kokevat dokumentin olevan etäällä paikallisesta kontekstista. Nuorten ja uudenlaisten kirkkojen, yhteisöjen tai liikkeiden kokemukset eivät tule kovin paljon esiin. Voisi olla enemmän esillä keskustelua maallikoista, naisten roolista kirkossa, vammaisten osallis-

tumismahdollisuuksista kirkossa sekä siitä voimasta, joka kirkolla on muuttaa ihmisiä ja yhteisöjä. Myös saavutetun konvergenssin suhde näkyvän ykseyden tavoitteeseen kaipaa kirkastamista.

Kirkkoja ja ekumeenisia neuvostoja rohkaistaan kääntämään dokumentti ja tuottamaan opiskelumateriaalia sen käytön edistämiseksi – mukaan lukien suullisia materiaaleja tietyissä konteksteissa. Kirkkoja kehoitettiin vastaamaan dokumentin kysymyksiin joulukuun 2015 määräaikaan mennessä sekä edistämään muutenkin asiakirjan reseptiä.

Faith and Order -komission entinen työntekijä Michael Kinnamon nosti esiin ensimmäisen kirkkoille osoitetuista Kirkko-dokumenttia käsittelevistä virallisista kysymyksistä: "Missä määrin katsotte asiakirjan vastaavan omaa käsitystänne kirkosta?" ja katsoi sen nyky muodossaan edistävän vastauksissa helposti vanhamuotoista "vertailevaa ekklesiologiaa" sen sijaan, että se 80-luvun BEM-asiakirjan tavoin haastaisi kirkkoja tarkastelemaan, mihin asiakirja meitä haastaa sen valossa, mikä on kirkon yhteinen pitkä traditio. Kinnamonin ehdotus otettiin mukaan viralliseen raporttiin.

Faith and Order-komissiota pyydettiin osoittamaan, mitä se aikoo tehdä joulukuun 2015 jälkeen vastausten kanssa, jotta ne jotka vastaavat kysymyksiin voivat ottaa tämän huomioon. F&O-komissiota kehoitettiin kirkko-opillisissa pohdinnoissaan ottamaan tulevassa työssään huomioon erityisesti nuorempien ja uudenlaisten kirkkojen usein epäsuorat ja viitteellomaiset kirkko-opilliset käsitykset etenkin "globaalissa etelässä". Tämä tulisi tehdä yhteistyössä niiden organisaatioiden kanssa, jotka luovat ekumeenisista tilaa kohtaamisille uusien kirkkona olemisen tapojen kanssa. Esimerkkinä mainittiin Global Christian Forum sekä Lausannen liike. Läheisestä yhteydestä näiden toimielinten kanssa kertoi myös se, että Global Christian Forumin pääsihteeri Larry Miller toimi Kirkko-dokumenttia ekumeenisissa keskusteluissa käsitelleen ryhmämme raporttina. On myös huomionarvoista, että katolisen kirkon edustajat olivat ryhmän työssä vahvasti mukana: mm. paavillisen Gregoriana-yliopiston professori William Henn.

Kirkkojen maailmanneuvoston tulevien ohjelmien suuntaviivoja pohtineen komitean raportissa KMN:n tuleva työ jaettiin kolmeen ryhmään: 1) Ykseys ja lähetys, 2) Julkinen todistus ja diakonia sekä 3) Ekumeeninen kasvatus. Ykseyden ja lähetymisen osiossa mainitaan ensimmäisenä juuri Kirkko-dokumentti. Raportin mukaan asiakirja on "...tärkeä askel eteenpäin sen ymmärtämisessä, mitä on olla kirkko tänään, ja Faith and Order -komissiota rohkaistaan ottamaan johto vastausten keräämisessä kirkoilta sekä reseptin

edistämiseksi. Rakentaen tälle prosessille, ja [KMN:n yhteisen] pyhiinvaelluksen kontekstissa, komission tulisi alkaa pohtia kontekstuaalisia ekklesiologioita. Asiakirjasta saatujen vastausten perusteella ja niiden näkemysten pohjalta, jotka on kerätty ekumeenisissa keskusteluissa, tulisi käsitellä kirkkojen uudistumista erilaisissa konteksteissa niin, että otetaan huomioon sekä traditiot että nykypäivän haasteemme."

2. Kohti kasteen vastavuoroista tunnustamista

Toinen Faith and Order -julkaisu, joka oli yleiskokouksessa esillä nk. Madang-keskusteluissa yhtenä päivänä, on One Baptism: Towards Mutual Recognition. Dokumenttia valmisteltiin kymmenen vuoden ajan ja se valmistui hieman ennen Kirkko-asiakirjaa. Niinpä siihen saatettiin viitata ko. dokumentissa.

Kuten Kirkko-dokumentin myös tämän asiakirjan taustalla on BEM-dokumentti (1982). Se nosti uudella intensiteetillä esiin kysymyksen yhdestä kristillisestä kasteesta, toistemme kristillisen kasteen tunnustamisesta. Faith and Order-komission johtaja John Gibaut totesi BEM:n pudottaneen merkittävästi uudelleen kastamisten määrää sekä johtaneen paikoin julistuksiin yhden kasteen tunnustamisesta, mistä konkreettisenä esimerkkinä käytetään kirkkojen kesken yhteistä kastetodistusta.

Asiakirjaa kommentoitiin niin katolisesta kuin helluntailaisesta ja baptistisesta näkökulmasta. Rooman Centro pro Unione -keskuksen johtaja James, "Jim" Puglisi määritteli kasteen symboloivan kääntymistä Kristuksen puoleen. Kaste on elämäniäinen prosessi (vrt. Luther: kristityn elämä jokapäiväisenä kasteena), jatkuvaa liikettä vanhan ihmisen pois kitkemiseksi ja uuden ihmisen syntymiseksi. Kyse on liikkeestä pimeydestä valoon. Meillä on erilainen tapa symboloida sitä, mihin uskomme. Luterilaisena kommenttina voi todeta, että vaarana voi olla liiankin symbolinen käsitys kasteesta, vaikka Puglisi ei suinkaan tarkoitaakaan, että kaste on merkitykseltään vain symbolinen. Kyse on siitä, että nähdään kristillisen elämän kokonaisuus eikä eristetä kastetta muista kristillisen elämän ja uskon ulottuvuuksista. Tältä pohjalta voitaisiin löytää konvergenssia myös baptistisen kastekäsityksen kanssa.

Mel Robeck, entinen F&O-komission jäsen, esitti helluntailaisen näkökulman. Hän totesi, että haluaisi jokaisen helluntailaispastorin saavan kappaleen Yksi kaste-kirjaa, jotta he voisivat ajatella asiaa. Saimme kuulla, että myös helluntaikirkkoissa on niitä, joissa

kastetaan lapsia. Jotkut helluntailaiset kirkot eivät hyväksy trinitaarista kasteformulaa, toiset hyväksyvät. Olennainen kysymys kuuluu, miten paljon pelastus liittyy kasteeseen ja miten paljon kyse on symbolisesta toimituksesta. Robeck totesi, että ”meillä helluntailaisilla” on teologia, joka ei kasteen suhteen toimi kovin hyvin; myös käsitys kasteesta Pyhällä Hengellä on sattumanvarainen, ei systemaattinen. Heillä on pastoreita, jotka kastavat uudelleen ja pastoreita, jotka eivät kasta uudelleen. Haasteena on pohtia, miten kaste hengellä ja vesikaste kuuluvat yhteen.

Faith and Order-komission baptistijäsen Neville Callam, Baptistien maailmanliiton pääsihteeri, totesi kastejulkaisun valmistelun kestäneen niin pitkään, koska oli vaikeuksia ratkaista kysymystä, mitä toisen kasteen tunnustaminen merkitsee toisen tunnustamiselle kirkoksi ja muiden erojemme työstämiselle. Keskeinen ongelma on tällöin, merkitseekö toisen kasteen tunnustaminen toisen kirkkokunnan tunnustamista kirkoksi. Esimerkiksi ortodoksisessa kirkossa kaste on perinteisesti tunnustettu ”ekonomian” periaatteen nojalla. Kuluneella vuosisadalla tämä on kuitenkin ymmärretty usein niin, että piispa tällöin tietoisesti rikkoo sääntöä ja että perussääntö on, että kirkon ulkopuolella ei ole pelastusta.

Ruotsin kirkkojen neuvoston pääsihteeri Karin Wiborn kertoi, että Ruotsissa baptistit tunnustivat v. 2000 lapsen kasteen kasteeksi. Keskustelussa nostettiin myös esiin F&O-komission työntekijän Dagmar Hellerin tuore teos *An Introduction to the Ecumenical Discussion on Baptism*.

3. Katsaus ekumeenisiin dialogeihin vuosina 2002–2012

Katolisen Johann Adam Möhler -instituutin järjestämässä Madang-keskustelussa *Growing Agreement? Ecumenical Dialogue: Seeking Consensus or Reconciling Theologies* puheenjohtajana toimi yksi instituutin johtajista, Johannes Oeldemann, joka myös piti yhden alustuksia. Ekumeenista dokumentaatiota kokoavan Dokumente Wachsender Übereinstimmung -teoksen yhtenä toimittajana hän esitti katsauksen viimeksi kuluneiden kymmenen vuoden aikana käytyihin ekumeenisiin dialogeihin.

Oeldemannin mukaan monet kirkot, jotka aiemmin olivat varauksellisia teologisia dialogeja kohtaan, ovat nyt tulleet mukaan. 90-luvun ilmiö, jonka mukaan kirkot tunnustavat toisensa ekumeenisen julistuksen kautta (Leuenberg-tyyppinen metodologia) näyttää olevan väistymässä: aika on ajanut sen ohi. Esimerkki

tällaisesta dialogista on oikeastaan ainoastaan luterilais-reformoitu Ammanin julistus Lähi-idän protestanttisten kirkkojen kesken.

Tunnusomaista kuluneen vuosikymmenen dialogeilla on ”discernment” -termin ympärillä käyty keskustelu. Miten voimme ymmärtää Jumalan tahdon tiettyssä tilanteessa? Tämä on tullut esiin eettisten kysymysten noustua aiempaa vahvemmin esiin.

Huomionarvoista on, että ehtoollisen teema ei kovin usein nouse esiin, mutta kasteen teema sitä vastoin nousee esiin usein. Myös ”yhteisen todistuksen” teema on aiempaa useammin keskusteltavana. Uskon ja elämän teemat ovat aiempaa enemmän pinnalla; on siirrytty ulospäin suuntautuvampaan asenteeseen tietyllä tapaa sisäänpäin kääntyneistä teemoista.

Tunnusomaista on kristillisen antropologian keskeinen asema. Tulevina vuosina kristillinen antropologia nousee esiin aiempaa vahvemmin. Tämähän on tuttua esimerkiksi Venäjän ortodoksisen kirkon kanssa käydyistä keskusteluistamme, ja paavitkin ovat todenneet teologisen antropologian selvittämisen tarpeen kuluneen vuosikymmenen aikana useampaankin otteeseen. Oeldemann viittasikin jo Johann Adam Möhlerin todenneen 1800-luvulla: ”Tunnustuskuntien todellinen ero on niiden antropologiassa.” Myös Healing of memories-teemoista on keskusteltu varsin paljon.

Konsensuksen etsiminen on edelleen varsin keskeinen metodologinen perusratkaisu dialogeissa. On tarve selostaa toiselle omat käsitykset, rakentaa sovintoa sekä etsiä lopuksi konsensusta.

Nuorempaa sukupolvea edustava ortodoksiteologi Georgios Vlantis totesi, että ei ole yleisesti hyväksyttyä virallista ehdotusta täydelliselle kirkolliselle yhteydelle toisen kirkon kanssa ortodoksien näkökulmasta. Reseption ongelmana ovat ennen muuta erilaiset kontekstit sekä panortodoksisen konsiilin puute – on liian monia julkilausumia, joita ei ole paikallisesti hyväksytty. Tarvittaisiin panortodoksinen konsiili, joka hyväksyisi ne. Varsin monille ortodokseille ovat tätä nykyä tunnusomaisia eksklusiiviset näkemykset, anti-ekumeenisuus ja lännenvastaisuus. Ekumeenisten dialogien reseptio on heikkoa varsinkin maallikkojen parissa. Karikatyyrimäinen näkemys lännestä ei edistä yhteyttä. Edelleenkin ei ole saatu virallista ortodoksista vastausta kirkon rajoihin. Profeettalliset ortodoksiset vastaukset ykseyden edellytyksistä antavat odottaa itseään.

Pohdittiin myös sitä, sanotaanko eri dialogipartnereille aina samat asiat ja todettiin, että linja ei välttämättä

ole aukottoman johdonmukainen. On kuitenkin huomattava, että esimerkiksi Roomalaiskatolisessa kirkossa dialogit tulevat yhteen Paavillisen kristittyjen ykseyden edistämisen koordinaation kautta.

Yksi havainto oli, että kirkkoisien perintö on tullut keskusteluun myös helluntailaisten kanssa.

Keskustelussa huomautettiin olevan tärkeää, että dialogikomissiot tiedostavat ei-teologisten tekijöiden vaikutuksen keskusteluihin. Dialogien hermeneutiikka on tärkeää myös lopputuloksen kannalta ja siihen on alettu kiinnittää entistä enemmän huomiota.

Minna Hietämäki piti alustuksen väitöskirjansa pohjalta kirkkojen tunnustamisen (recognition) käsitteestä.

F&O -johtaja John Gibaut kävi läpi vuosien 2008 ja 2012 bilateraalisten dialogien foorumien satoa. Nämä foorumit pyrkivät osaltaan lisäämään kahdenvälisen dialogien koherenssia. Niinpä tapaamisia on päätetty järjestää 3–4 vuoden välein, koska dokumenttiaineistoa on syntynyt sen verran runsaasti. Foorumeissa on mm. pohdittu dialogien tavoitteita: onko kyse yhteistyöstä, yhteyden eri asteista vai täyden näkyvän ykseyden tavoittelusta? Johtopäätös oli, että matkalla kohti kirkon näkyvää ykseyttä on eri tasoja. Dialogi-foorumit ovat myös antaneet joukon suosituksia dialogien reseptiosta. Tärkeää olisi ajatella reseptiä jo ennen dialogin käynnistämistä – kysyä, kenelle tämä dialogi puhuu, mitä tavoitellaan ja mikä on tiedotusstrategia. Erikseen mainittiin, että dialogien reseptio globaalissa etelässä on tärkeää. Tällöin joudutaan ehkä käyttämään CD ROM-teknologiaa, koska dokumenttien lataaminen hitailla yhteyksillä kestää erittäin kauan. Pantiin merkille, että vuoden 2012 foorum Dar es Salaamissa oli ensimmäinen Euroopan ulkopuolella järjestetty foorum. Globaalin etelän kasvavaan painoarvoon kristinuskon keskittymistä ajatellen on siis alettu kiinnittää huomiota entistä tietoisemmin.

Dialogien reseptiä ajatellen haluttiin lopuksi tehdä tiettäväksi, että on olemassa ainakin kaksi keskeistä dokumenttia, jotka korjaavat satoa monenkeskisistä ja bilateraalisisista dialogeista: The Church: Towards a Common Vision sekä kardinaali Kasperin Harvestin the Fruits. Lisäsin keskustelussa tähän, että on olemassa myös dokumentti, joka summaa 50 vuotta luterilais-katolista dialogia: From Conflict to Communion kesältä 2013.

KIRKKOJEN MAAILMANNEUVOSTON LÄHETYSASIAKIRJAN "TOGETHER TOWARDS LIFE – MISSION AND EVANGELISM IN CHANGING LANDSCAPES" KÄSITTELY YLEISKOKOUKSESSA

RISTO JUKKO

KMN:n keskuskomitea oli hyväksynyt uuden lähetysasiakirjan kokouksessaan Kreetalla syyskuussa 2012, minkä jälkeen itse tekstiin ei ole tullut muutoksia. Uutta sen sijaan oli Busaniin valmistunut "A Practical Guide", työkirja helpottamaan asiakirjan käyttöä mm. seurakunnissa. KKK:n tarkoitus on soveltaa suomentaa myös työkirja ja jalkauttaa lähetysasiakirjaa sen avulla Suomessa.

Lähetysasiakirjaa käsiteltiin yleiskokouksen ensimmäisessä temaattisessa täysistunnossa 4.11.2013. On selvää, että lähetysteeman sijoittamisella yleiskokouksen ensimmäiseen temaattiseen täysistuntoon haluttiin korostaa sen merkitystä ekumeeniselle liikkeelle. Istunnon moderaattorina toimi Kirsteen Kim (evangelik.), yksi asiakirjan taustakirjoittajista. Hänen mukaansa asiakirjalla on kaksi tarkoitusta: yhtäältä kuvata lähetysten muuttunutta maisemaa, toisaalta kannustaa toimintaan. Täysistunnossa käytti merkittävän puheenvuoron amerikkalainen missiologi Steve Bevans (room.-kat.), joka korosti Johannes Paavali II:n sanoin Pyhän Hengen olevan lähetysten keskeinen toimija. Henki johtaa meidät lähetykseen. Bevansin mukaan asiakirjassa on Hengen korostuksen lisäksi tärkeää se, että luominen ja luomakunta liitetään lähetykseen. Bevans myös korosti – itse asiassa mielestäni enemmän kuin lähetysasiakirjan teksti – sitä, miten Jeesus Kristus näyttää meille Isän Jumalan kasvot, erityisesti ristillä ollessaan.

Intialainen metropoliitta Geevarghese Mor Coorilos (ortod.), KMN:n Maailmanlähetysten ja evankelioimisen komission moderaattori, esitteli lyhyesti asiakirjan pääkohdat. Ensimmäisenä kohtana hän korosti lähetysten kuuluvan Jumalan kolmiyhteiseen olemukseen. Lähetys on *missio Trinitatis*. Tästä seuraa, että Jumalan lähetys ei voi olla muuta kuin ylitsevuotavaa elämää, oikeudenmukaisuutta ja rauhaa, koska Jumala luo elämää. Asiakirja tuomitsee kaiken, mikä on elämänvastaista maailmassa, mm. kulutuskeskeisen elämäntavan. Lähetys on inklusiivista, syrjintää kaittavaa. Toisena Coorilosken mukaan asiakirja korostaa, että lähetys on Henki-keskeistä. Henki on toiminnassa siellä, missä yltäkyläinen elämä voidaan havaita. Transformatiivinen hengellisyys kumpuaa kolmiyhteisen Jumalan ytimestä. Se muuttaa kristittyjä ja antaa

heille voiman elää kristittyinä ja todistaa Kristuksesta. Kolmantena asiakirjan korostuksena on luominen. Kun lähtökohtana on Jumalan lähetys, *missio Dei*, niin lähetys on hyvä uutinen myös luomakunnalle, joka kärsii ihmisen aiheuttamista muutoksista. Cooriloksen mukaan meidän voi olla vaikea ymmärtää sitä ajatusta, miten luomakunta on lähetysten toimija ihmiskunnan suuntaan (kuten asiakirja esittää). Luomakunta "akti-voi Jumalan lähetysten", totesi Coorilos. Neljäntenä asiakirjan korostuksena Cooriloksen mukaan on lähe-tys reuna-alueilta vallan keskuksen suuntaan. "Tämä on asiakirjan sydänääni." Asiakirja korostaa elämää, yltäkylläistä elämää (Joh. 10:10), ja voimattomien voi-maannuttamista. Syrjäytetyt tietävät parhaiten omat taistelunsa ja tarpeensa, ja he tulevat tuntemaan elä-män Jumalan. Jumala valitsee syrjäytetyt ja syrjäänty-neet. He ovat Jumalan lähetysten tärkeitä toimijoita, ja he kyseenalaistavat sortavat järjestelmät, jotka pitä-vät heitä syrjässä. Siksi kirkot liittyvät yhteiskunnan projekteihin oikeudenmukaisuuden ja rauhan puo-lesta, kuullakseen paremmin syrjäytettyjen ihmisten huudot.

Temaattisen täysistunnon lisäksi asiakirjaa käsiteltiin neljässä puolentoista tunnin seminaari-istunnossa ("ecumenical conversation") 31.10., 1.11., 4.11. ja 5.11.2013, joiden lopputuloksena seminaari valmisti lyhyen raportin KMN:n yleiskokoukselle ja ohjelma-komitealle ("Programme Guidelines Committee"). Seminaarin raportissa nostettiin esiin asiakirjan uusia korostuksia ("affirmations"), lähinnä verrattuna KMN:n edelliseen lähetysasiakirjaan 1982, esitettiin lähetyk-sen tärkeitä haasteita ("challenges") muuttuneessa ti-lanteessa sekä tehtiin muutamia ehdotuksia ("sugges-tions"), joita niin KMN:n kuin jäsenkirkkojen toivottiin ryhtyvän toteuttamaan lähetysten ja lähetysasiakirjan käsittelyn suhteen. Cooriloksen mainitsemien asia-kirjan korostusten lisäksi voi todeta kirkon (ja sitä myötä paikallisseurakuntien) vastuun lähetyksestä ja kokonaisvaltaisen käsityksen lähetyksestä ja evan-geoimisesta.

RAUHA TEEMANA YLEISKOKOUK- SESSA

HANNA OJANEN

Rauha oli keskeinen yleiskokouksen teema sen tun-nusta myöten - "Elämän Jumala, johdata meidät oi-keudenmukaisuuteen ja rauhaan". Rauha oli yhden teemaistunnon aihe, sitä käsiteltiin lukuissa work-shopeissa ja ekumeenisissa keskusteluissa, ja se oli keskeinen myös yleiskokouksen julkilausumissa.

Korean niemimaan tilanne nousi luonnollisesti esiin monessa yhteydessä: yhtäältä jatkuva sodan uhka, ydinaseiden uhka ja ydinvoimalaonnettomuuden lä-hialueella aiheuttamat vakavat ongelmat, toisaalta pyrkimys rauhaan ja rauhansopimukseen, ja edelleen kirkkojen rooli. Yleiskokous ei onnistunut siinä, että se olisi itse toiminut rauhanfoorumina tai välikappa-leena. Pohjois-Korean kirkkojen edustajia oli kutsuttu mukaan, mutta he eivät tulleet. Osallistujia Busaniin tuonut rauhanjuna ei myöskään päässyt kulkemaan Pohjois-Korean halki. Pohjois-Korean kirkot kom-mentoivat kuitenkin Korea-julkilausuman luonnosta ja tukivat sitä. Yleiskokousta vastustaneiden mielen-osoittajien näkemyksen mukaan KMN sen sijaan oli Pohjois-Korean hallituksen puolella.

KMN:n käyttämä keskeinen käsite 'oikeudenmukai-nen rauha' on intuitiivisesti erinomainen ja lupaava, mutta monimuotoisuudessaan vaikeaselkoinen. Jul-kilausumassa oikeudenmukaisen rauhan tiestä (Sta-tement on the Way of Just Peace) rauha nähdään sekä lupauksena että lahjana tässä ja nyt, tulevana ja olemassa olevana. Oikeudenmukainen rauha kattaa sen mukaan esimerkiksi vapauden pelosta yhtä hy-vin kotona ja lähiympäristössä kuin yhteiskunnassa ja kansainvälisissä suhteissa, luonnon kunnioittamisen ja suojelun, arvokkaan elämän ja taloudellisen oikeuden-mukaisuuden, sekä sodan oikeutuksen kyseenalaista-misen.

Jos julkilausumia arvioidaan vaikuttamisen välinei-nä, täytyy kysyä, miten KMN onnistuu tavoittamaan yleisönsä, ja keitä se ensisijaisesti pyrkii tavoittamaan. Oikeudenmukaisen rauhan lausuma osoittaa kirkkoille keinoja ja mahdollisuuksia rauhantyössä esimerkiksi uskontojen välisen yhteistyön kautta. Sen suositukset hallituksille puolestaan sisältävät sellaisiakin yksityis-kohtaisia päämääriä kuten miehittämättömien lennok-kien ja ilman ihmisen ohjausta toimivien automatisoi-tujen asejärjestelmien kieltäminen sekä kansallisten puolustusmäärärahoiden uudelleenkanavoiminen hu-manitaariseen ja kehitysyhteistyöhön, konfliktien en-naltaehkäisemiseen ja rauhanrakentamiseen. Toisaalta taas konkretia esimerkiksi taloudellisen oikeudenmu-kaisuuden osalta puuttuu suosituksista.

Yleiskokouksen lauselman rauhasta ja jälleenyhdis-tymisestä Korean niemimaalla suositteli puolestaan muun muassa elokuun 15.:ttä edeltävän sunnuntain osoittamista rukoussunnuntaiksi Korean niemimaan rauhanomaisen jälleenyhdistymisen puolesta, yleis-maailmallista kampanjaa rauhansopimuksen puolesta, ulkovaltojen sotilaallisen läsnäolon ja sotaharjoitusten lopettamista ja ydinaseiden kieltämistä.

Näitä esimerkkejä yhdistää mielestäni se, että KMN tuntuu etsivän omaa ääntänsä. Joskus se tuntuu puhuvan jonkun muun äänellä. Ehkä selkein esimerkki KMN:n valjastamisesta tietyn asian ajamiseen pillkotti yleiskokouksen huomiosta (minute) Armenian kansanmurhan 100. vuosipäivän johdosta. Asiakirjassa mainitaan armenialaisten kasvava epätoivo ja jatkuva pyrkimys kansanmurhan kansainväliseen tunnustamiseen sekä koettujen kärsimysten ja epäoikeudenmukaisuuden jonkinlaiseen korvaamiseen (reparation). KMN:n sitoutettiin nyt järjestämään aiheesta mm. konferenssi vuonna 2015. Kun ajatellaan, että monet muutkin varmasti tällaisia järjestävät, voidaan kysyä, pitäisikö KMN:n tällaisissa tilanteissa erityisen tarkasti pyrkiä etsimään omaa ääntänsä ja sellaista toimintaa, mihin juuri se on sopiva ja missä se on muita parempi. Ehkä tässä kysymyksessä sellainen voisi olla uskonnollisten johtajien ja yhteisöjen rooli anteeksiantamisessa ja toisaalta toimiminen niin, että turkkilaisten kristittyjen ja muslimien ääni tulisi mukaan.

Yleiskokouksessa virisi muutenkin keskustelua siitä, millainen KMN:n ja kirkkojen ääni maailmassa on: onko se profeettallinen, voisiko se olla, pitäisikö sen olla? Monet tuntuivat sellaista toivovan; monet vierastivat lausumien 'tavallista', poliittiseksi koettua kieltä. Myös nöyryyttä toivottiin: sen tunnustamista, että monet muutkin ovat samalla asialla, ja ehkä myös KMN:a parempia tai pidemmällä. Nopein tapa erottaa muista näytti olevan raamatunkohtien lisääminen tekstiin. Mutta mitä profeettallisuus varsinaisesti voisi tarkoittaa? Onko se jonkinlaista pyhää välinpitämättömyyttä tämän maailman realiteeteilta vaikuttavien asioiden suhteen, mahdottomaksi luulemme tavoitteiden rohkeaa tavoittelua, tai johonkin aivan muuhun, tulevaan ja parempaan suuntautumista? Vai onko se ääni, jota kaikki kuuntelevat? Kuunnellaanko KMN:ää, jos se puhuu kieltä, jota muut eivät ymmärrä?

Kysymys on myös siitä, miten KMN näkee suhteensa kansainvälisiin järjestöihin, esimerkiksi YK:hon ja EU:hun. Tukeeko vai kritisoiko se niitä? Jos KMN todella ajaa esimerkiksi sotaharjoitusten lopettamista, aseteollisuuden alasajoa tai miehittämättömien lennokkien kieltämistä, sen pitää myös ymmärtää vastakaiset näkemykset ja syyt näiden ilmiöiden taustalla, jotta sen oma ääni olisi vaikuttava ja uskottava.

Useita puheenvuoroja esitettiin myös sen puolesta, että KMN:n tulisi paremmin miettiä, kenelle se viestii, ja sovittaa viestinsä vastaanottajan mukaan. Viestintästrategia onkin yksi lähitulevaisuuden tavoitteista.

Jos KMN ei onnistu ohjaamaan kaikkien jäsenkirkkojensa toimintaa eikä vakuuttamaan maailman maiden hallituksia linjauksistaan, se voi silti vaikuttaa yksityisten ihmisten kautta. Tätä taas eivät välttämättä muut järjestöt kykenekään tekemään. Yleiskokouksella oli selvästi sanoma myös yksityiselle ihmiselle, tehtävä annettavana rauhan saavuttamisessa, mutta sillä oli myös osoittaa tie, mitä kulkea. Eri tilaisuuksissa huomasin, että yleisöä selvästi innoitti kaikki puhe siitä, että kirkon pitäisi olla kantaa ottava ja siitä, kuinka tärkeää on totuuden puhuminen vallankäyttäjille. Pyhiinvaelluksen ajatus rauhan menetelmänä nousi esiin myös yleiskokouksen viestissä (message), joka puhuu muutoksen tiestä, jolla Jumala tekee meistä rauhan instrumentteja. Erityisesti itse rauhantyössä olleiden puhujien omakohtaiset näkemykset (esimerkiksi keskustelussa KUA:nkin kannalta keskeisestä teemasta uskonnollisten johtajien roolista rauhassa) toivat tätä esiin. Rauha kasvaa yksilöstä; keskeinen lähtökohta on oma anteeksianto (pikemminkin kuin anteeksipyyntö odotus) ja eheytyminen; olennaista on huomata epäkohdat myös aivan lähellä, perheväkivalta, väkivalta omassa yhteisössä, kirkkoissa, ja tunnistaa väärit käyttäytymismallit ja uudelleenoppimisen tarve.

USKONTOJENVÄLINEN (INTER-FAITH) TYÖSKENTELY YLEISKOKOUKSESSA

ILARI RANTAKARI

Yleisarvio

KMN:n yleisteeman 'God of life, lead us to justice and peace' mukaisesti yleiskokouksen eri yleisistuntojen toteutuksessa ja muutamissa ekumeenisissa keskusteluosioissa (Ecumenical Conversations) sekä useissa oheistapahtumissa uskontojenvälinen yhteistyö ja sen parantaminen olivat keskeisesti esillä. Erityisesti Uskonnot rauhantyössä -keskusteluosio paneutui konflikteihin, joissa uskontotaukaiset tekijät ovat keskeisiä. Keskustelussa pääpaino oli eri uskontojen edustajien toiminnassa rauhantyössä sekä kriittisessä arvioinnissa työn haasteista sekä luovan ja rakentavan rauhantyön mahdollisuuksista.

Vaikka muiden uskontojen edustajat olivat erinomaisia keskustelijoita, puutteena oli näiden vähäisyys. Islamia, juutalaisuutta ja buddhalaisuutta oli pääasiassa edustamassa vain yksi tai kaksi henkilöä. Eri temaattisiin keskusteluihin oli kutsuttu myös useampia eri uskontojen edustajien puheenvuoroja, mutta kokonaisuutena esim. pääasiallinen islamin edustaja joutui 'sukkuloimaan' eri tilanteiden mukaan. Tiedus-

tellessani asiaa KMN:n pääsihteeriltä hän totesi, että yleiskokoukseen oli kutsuttu useampia eri uskontojen edustajia mutta osa kutsutuista oli estyneitä.

Vaikka uskontojenvälinen sekä uskontojen edustajien yhteistyön tarve yhteiskunnan muiden toimijoiden kanssa on nykymaailmassa monien konfliktien sekä kehityskulkujen - kuten lisääntyvän materialismin ja edelleen jatkuvan islamilaisen ja ns. lännen välisen jännitteen - vuoksi ensiarvoisen tärkeää, ei yleiskokous mielestäni riittävästi painottanut tällaisen työn merkitystä. Vaikuttamistyön ja poliittisten taitojen vahvistaminen on välttämätöntä – siinä onnistuminen on mahdollista yhdistämällä voimat erityisesti islamin edustajien kanssa.

Uskonnot rauhantyössä (Religions working together for peace and freedom EC-16)

Tämä ekumeeninen keskusteluosio jakaantui neljään osioon: 1) Uskonto ongelmana tai lupauksena rauhan rakentamisessa, 2) Uskonnonvapaus keskeisenä rauhan rakentamisen lähtökohtana; 3) Vihasta vieraanvaraisuuteen: uskonnonvapaus ja uskontojen rooli; 4) Uskonnot rauhan ja vapauden yhteistyössä – miten jatketaan.

Nämä neljä keskustelua antoivat monipuolisen kuvan hyvin erilaisista tilanteista sekä kuvaukset myös buddhalaisuuden, hindulaisuuden, islamin ja juutalaisuuden näkökulmista.

Justin Welby kiteytti ansiokkaasti kristityille asetettavat selkeät kriteerit: sovitus (reconciliation); nöyryys (humility) ja uskontojenvälinen solidaarisuus (interfaith solidarity). Idris Tawfiq puolestaan varoitti stereotyyppioista ja kielenkäytöstä, esimerkkinä 'islamisti'-ilmaisun käyttö.

Eräs huolestuttava ilmiö on viime aikoina vahvistunut uskonnon ja kansallismielisyyden korostaminen. Intiassa hinduismi sekä Sri Lankassa ja Myanmarissa buddhismi mainittiin esimerkkeinä ääriryhmien vaatimuksista aidon kansallisuuden edellytyksinä.

Keskusteluosion loppuraporttia on tarpeen arvioida laajemmin erikseen.

Inn-spire toiminta (Space for inter-religious encounter)

Madangin yhteydessä käytiin useana päivänä erilaisin teemoin vapaamuotoisia keskusteluja eri aiheista 'teltassa', jonka yhteydessä oli myös mahdollisuus tutustua eri uskontojen symboleihin, teksteihin ja näytelyihin.

Keskusteluaiheet vaihtelivat 'welcoming the stranger'-teemasta keskusteluun rukouksesta, vieraanvaraisuudesta, taiteesta ja hengellisyydestä aina maakohtaisiin tilanteisiin mm. Keniasta, Intiasta, Thaimaasta, Pakistanista, Sri Lankasta ja Iranista.

Johtopäätöksiä

Yleiskokous tarjosi erinomaisen tilaisuuden monipuoliseen verkostoitumiseen ja asiantuntijoiden kohtaamiseen. Myös parempi tutustuminen suomalaiseen osallistujajoukkoon oli merkittävä anti.

Yleiskokouksen antia on tarpeen arvioida ja laatia sellainen synteesi, joka on hyödynnettävissä eri yhteyksissä ja erityisesti seurakunnissa. Uskontojenvälisen toiminnan tarvetta, merkitystä ja tavoitteita Suomessa on erikseen tarpeen käsitellä niin kirkkomme piirissä, Ekumeenisessa Neuvostossa kuin USKOT-foorumissaakin. Erityishaaste kohdistuu siihen, miten kirkollinen ja muu media saadaan innostumaan ja edistämään keskustelua yleiskokouksen annista.

ALKUPERÄISKANSAT TEEMANA - JÄÄMEREN JA TENOVUONON RANNOILTA JAPANINMEREN JA KOREANSALMEN RANNOILLE

ERVA NIITTYVUOPIO

Osallistuin Suomen evankelis-luterilaisen kirkon delegaattina, alkuperäiskansojen edustajana Kirkkojen maailmanneuvoston yleiskokoukseen, joka pidettiin Busanissa 30.10.-8.11.2013. Alkuperäiskansojen etukäteiskokous pidettiin 28.-29.10.2013. Tiistaina 29.10. olin mukana myös tässä kokouksessa. Alkuperäiskansojen kysymykset, kuten oikeus omaan kieleen, oikeus omaan kulttuuriin ja oikeus omaan maahan olivat hyvin keskeisiä teemoja etukäteiskokouksessa. Ylikansalliset kaivosyhtiöt valtaavat alkuperäiskansoille kuuluvia alueita, myös Suomessa, Ruotsissa ja Norjassa. Poronhoito, kalastus ja muut perinteiset elinkeinot eivät ehkä elätä suuria ihmis-

massoja eivätkä luo uusia työpaikkoja, mutta ovat hyvin keskeisiä asioita esimerkiksi saamelaisväestön ja saamelaiskulttuurin säilymisen kannalta.

Suomessa kirkot eivät ota kantaa esimerkiksi saamelaismääritelmiin, eivätkä maa-oikeuskysymyksiin, joten evankelis-luterilaisen kirkkomme alkuperäiskansojen edustajana korostin oikeutta omaan kulttuuriin, joka kätkee sisälleen kuitenkin myös kysymyksen oikeudesta omaan kulttuuriperintöön ja perinteisiin elinkeinoihin. Yhteinen julkilausumamme yleiskokoukselle sisälsi toiveen siitä, että KMN ja sen jäsenkirkot huomioisivat alueillaan mahdollisesti asuvat alkuperäisväestöt ja voisivat toimia myös heidän, kuten monien muidenkin marginaaliryhmien, äänitorvena.

Norjan, Ruotsin ja Suomen evankelis-luterilaisten kirkkojen saamelaisedustajilla oli myös yksi yhteinen työpaja, Madang 7.11.2013. Työpajan teemana oli ”sovitus prosessina alkuperäiskansojen ja ei-alkuperäiskansojen välillä Ruotsissa, Suomessa ja Norjassa.” Alussa oli yhteinen lyhyt osuus saamelaisten historiasta, siitä, miten yksi kansa on jakaantunut neljän valtion alueelle. Sen jälkeen kukin edustaja kertoi oman kirkkonsa saamelaistyöstä. Suomen saamelaistyön teemana oli erityisesti esillä Saamelaiset kirkossa-seminaari, joka pidettiin Inarissa 4.2.2012. Seminaarissa Oulun hiippakunnan piispa Samuel Salmi pyysi kirkon puolesta anteeksi sitä, ettei saamelaisten ääni, saamelaiskulttuuri ja saamenkieli ole saanut näkyä evankelis-luterilaisessa kirkossamme. Kerroin erityisesti tämän seminaarin jälkeisestä tunnelmasta ja siitä, kuinka seminaari ja piispan sanat tekivät suuren vaikutuksen Suomen saamelaisiin. Piispa Samuel teki meistä näkyvän osan kirkkoamme. Meillä on oikeus omaan kieleen, omaan kieleen, olemassa oloon. Sovitus, anteeksipyyttäminen ei ole kertaluonteinen tapahtuma, vaan tämä on ollut pitkä prosessi, joka alkoi jo ennen seminaaria ja joka edelleenkin jatkuu.

Haluan kiittää jokaista matkakumppania suuresta tuesta matkaan liittyvissä kysymyksissä, sekä kysymyksissä matkan aikana. Oli hienoa olla mukana, osana suurta kokonaisuutta, joka yleiskokouksessa liittyi maailmanlaajuisen Kristuksen kirkkoon. Yhteiset rukoukset, yhteinen jakaminen, kaikki kohtaamiset, sekä kokouksen puitteet olivat vaikuttavia ja takana on suuri opintomatka. Tämä oli omalla tavallaan myös opintomatka omaan kulttuuriin ja omaan kirkkoon, kun sai hetken tarkastella asioita kauempaa ja suuremmasta yhteydestä käsin. Kiitos, olu giitu – giittus eatnat!

NAISTEN JA MIESTEN ESIKOKOUS 28.-29.10.2013

MINNA HIETAMÄKI JA AARO RYTKÖNEN

Yleiskokousten alla järjestettävillä esikokouksilla on useita eri tarkoituksia. Ne tuovat yhteen sellaisia kokousdelegaatteja, joilla on erityisiä yhteistyön tarpeita tai joiden osallistumista yleiskokouksen toimintaan halutaan erityisellä tavalla tukea. Ne myös palvelevat kokousvalmistautumisena monille sellaisille delegaateille, jotka eivät ole ennen osallistuneet Kirkkojen Maailmanneuvoston yleiskokoukseen. Busanin yleiskokouksen alla järjestettiin esikokoukset nuorille edustajille, alkuperäiskansojen sekä vammaisten edustajille. Tämän lisäksi Busanissa järjestettiin naisten ja miesten esikokous, joka korvasi tavanomaisesti ohjelmaan kuuluneen naisten esikokouksen.

Naisten ja miesten yhteisen esikokouksen painopisteenä oli tarkastella sukupuolen vaikutusta erilaisilla elämäniloilla, erityisesti kirkossa. Sillä, että naisten esikokouksen sijaan järjestettiin nyt naisten ja miesten esikokous haluttiin jo itsessään kommunikoida, ettei sukupuoleen ja sukupuolten tasa-arvoon liittyvät kysymykset ole yksinomaan naisten asia. On selvää, että sukupuoleen liittyy sekä naisten että miesten kohdalla sosiaalisia ja kulttuurisia oletuksia, jotka arkiajattelun itsestäänselvyyskinä kahlitsevat kumpaakin sukupuolta. Näihin kuuluvat sekä sukupuoliseen identiteettiin että sukupuoliseen suuntautumiseen liittyvät stereotyyppit. Yhtä lailla on selvää, että sekä naissukupuoli että heteroseksuaalisesta suuntautuneisuudesta poikkeava seksuaalinen suuntautuminen asettavat ihmisen haavoittuvampaan asemaan. Sukupuoleen ja sukupuolittuneisuuteen keskittynyt esikokous toi yhteen - sukupuolesta riippumatta - niitä, jotka halusivat ja pystyivät puhumaan sukupuolten tasa-arvoon liittyvistä kysymyksistä.

Suurin osa esikokouksen annista oli yhteistä sekä naisille että miehille, mutta muutamia erillisiä sessioita järjestettiin. Naisten esikokouksen anti oli moniulotteinen. Pohjoismaisena naisena oli hyvä tavata vahvoja, älykkäitä ja aktiivisia naisia ympäri maailman, naisia, jotka omassa kontekstissaan ovat pystyneet voittamaan tai ainakin taistelemaan uupumatta kohti tasa-arvoisempaa todellisuutta. Maailmanlaajuisen luterilaisuuden kannalta oli erityisen merkittävää kuulla Luterilaisen maailmanliiton uudesta, tänä vuonna hyväksytystä sukupuolten välisen tasa-arvon periaateohjelmasta. Luterilainen maailmanliitto haastaa kaikkia jäsenkirkkojaan tarkastelemaan omaan kontekstiaan ja omaa toimintaansa sukupuolten tasa-arvon näkökulmasta. Periaateohjelma on ladattavissa Luterilaisen maailmanliiton verkkosivuilta otsikolla

"Gender Justice Policy". Esikokouksen vaikuttavimpia puhujia olivat muiden muassa *Phumzile Mabizela*, joka edusti kansainvälistä HIV-positiivisten uskonnollisten johtajien verkostoa sekä *Mary Tanner*, joka toimi nyt päättyneellä kaudella Euroopan alueen presidenttinä.

Miehet olivat ensimmäistä kertaa mukana esikokouksessa. Miesten oma esikokous osoittautui erittäin hedelmälliseksi. Paikalla ei ollut kuin muutama kymmentä miestä, mutta osallistujat olivat erittäin motivoituneita puhumaan sukupuolten välisestä tasa-arvosta. Paikalla oli miehiä useista eri tunnustuskunnista. Samoin mukana oli maantieteellisesti erittäin laaja edustus. Erityisen mielenkiintoista oli huomata afrikkalaisten miesten mielenkiinto tematiikkaa kohtaan. Esikokouksen aikana oli antoisaa kuulla siitä maskuliinisen kulttuurin ristipaineesta, jossa afrikkalaiset kirkonmiehet elävät. Ainoa ryhmä, joka erottautui ryhmästä poissaolollaan, olivat perinteiset kirkkojen johtajat. Yhtään piispaa ei ollut kokouksessa mukana. Puhuttaessa sukupuolten välisestä tasa-arvosta on olennaista, että kirkkojen johto on mukana tässä konkreettisesti. Kirkkojen Maailmanneuvoston keskittyessä seuraavien vuosien aikana sukupuolten välisen tasa-arvon kysymyksiin, uskon, että seuraavan yleiskokouksen aikana myös kirkkojen johtajat ovat aktiivisemmin kokouksessa mukana.

Esikokouksen aikana kuulumme puheenvuoroja, joissa sukupuolten välisen epätasa-arvon tuoma epäoikeudenmukaisuus ja julmuus sekoittuivat puhujan rohkeuteen. Jokainen paikalle päässyt nainen oli jo tullut näkyväksi ja saanut äänensä kuuluviin. Tarinoiden keskeisinä teemoina olivat fyysinen ja seksuaalinen väkivalta sekä niiden uhka ja sukupuoleen liittyvät käsitykset, jotka ehkäisevät naisten täysipainoista osallistumista kirkon ja paikallisyhteisöjen toimintaan. Itselleni esikokouksen keskeinen viesti oli, ettei tämä kaikki tapahdu "tuolla jossain" vaan tässä, meidän yhteisössämme. Kirkko ei ole onnistunut purkamaan sukupuoleen liittyviä epätasa-arvoa luovia rakenteita vaan paikoitellen vahvistaa niitä tai hiljaisesti hyväksyy ne. Kirkko kuitenkin on yhteisö, jossa epätasa-arvoa luovien rakenteiden näkyväksi tekeminen ja purkaminen on mahdollista. Tätä mahdollisuutta ilmensi myös nyt ensimmäistä kertaa järjestetty naisten ja miesten esikokous. Seuraavana askeleena on tarkastella rehellisesti niitä rakenteita, joita me ylläpidämme omassa ympäristössämme, omassa seurakunnassamme, omalla työpaikallamme ja vaikkapa Kirkkojen maailmanneuvoston rakenteissa. Oli ilahduttavaa huomata kuinka moni delegaatti nousi vaatimaan esimerkiksi tasa-arvoisen keskuskomitean valitsemista. Oli myös surullista huomata miten tasa-arvon periaatteet uhrattiin kirkkopoliittisten päämäärien alttarille.

Kokouksen jälkeen jäinkin miettimään miten usein ja missä tilanteissa me suostumme vielä hyväksymään epätasa-arvon, jotta jokin poliittinen päätös tai rakenteellinen ratkaisu saadaan tehtyä. Tähän kysymykseen vastaamme joka päivä omilla valinnoillamme.

Johtopäätöksiä

Kirkollamme on hyvät vaikutusmahdollisuudet KMN:n toimintaan saatuaamme edustajamme eksekutiivikomiteaan. Tämä varmistaa myös tiedonkulun KMN:n toiminnasta. Pohjoismais-balttilainen yhteistyö toimii hyvin yhteisessä valmistautumisessa yleiskokoukseen ja myös yleiskokouksen aikana. Tätä yhteistyötä on tarpeen jatkaa edelleen.

Uudessa 150-jäsenissä keskuskomiteassa on naisia 39%, miehiä 61%, nuoria 13%, alkuperäiskansojen edustajia 5%, vammaisten edustajia 2%, pappisvihkimyksen saaneita 68% ja 32 % on maallikoita. Erityisesti nuorten osuus ei vastaa asetettuja tavoitteita. Nimityskomiteassa haasteena oli se, että delegaattien ikä- ja sukupuolijakauma ei vastannut kiintiötä, jolloin oli myös vaikea saada keskuskomitean kokoonpanosta sellaista, että kiintiöt olisivat täyttyneet.

KMN hyväksyi Busanissa ykseyslauselman monen edellisen yleiskokouksensa tapaan. Se ilmentää jäsenkirkkoissa tällä hetkellä vallitsevaa näkemystä kirkon ykseydestä. Busanin ykseyslausuma on linjakas ja johdonmukainen kokonaisuus, vaikka se ei tuo teologisesti uutta KMN:n ykseyskäsitykseen. Se on luonteeltaan enemmän meditatiivis-hengellinen kuin teologis-analyttinen teksti. Tämä näkyy, kun se tuo esille kirkkojen monet ja erilaiset kokemukset ykseyden tavoittelusta.

"Kirkko: yhteistä näkyä kohti"-dokumentista todettiin, että dokumentti on lähentymisasiakirja, joka heijastaa osuvasti viimeisten vuosikymmenten ekumeenisten dialogien tuloksia. Se tarjoaa näkökulmia kirkkoon laajemmasta kuin vain jonkin yksittäisen tradition näkökulmasta ja osoittaa myös kohti kysymyksiä, joihin kirkot eivät vielä ole löytäneet yhteistä vastausta. Kuten Kirkko-dokumentin, myös toisen Faith and Order -julkaisun "One Baptism: Towards Mutual Recognition" taustalla on BEM-dokumentti (1982). Se nosti uudella intensiteetillä esiin kysymyksen yhdestä kristillisestä kasteesta, toistemme kristillisen kasteen tunnustamisesta.

Katsaus ekumeenisiin dialogeihin vuosina 2002-2012 käytiin Madang-keskustelussa. Tunnusomaista kuluksen vuosikymmenen dialogeilla on "discernment"

-termin ympärillä käyty keskustelu. Miten voimme ymmärtää Jumalan tahdon tietystä tilanteesta? Tämä on tullut esiin eettisten kysymysten noustua aiempaa vahvemmin esiin.

KMN:n lähetysasiakirja "Together Towards Life – Mission and Evangelism in Changing Landscapes" oli esillä mm. ensimmäisessä teemaistunnossa sekä ekumeenisissa keskusteluissa. Seminaarin raportissa nostettiin esiin asiakirjan uusia korostuksia ("affirmations"), lähinnä verrattuna KMN:n edelliseen lähetysasiakirjaan 1982, esitettiin lähetysten tärkeitä haasteita ("challenges") muuttuneessa tilanteessa sekä tehtiin muutamia ehdotuksia ("suggestions"), joita niin KMN:n kuin jäsenkirkkojen toivottiin ryhtyvän toteuttamaan lähetysten ja lähetysasiakirjan käsittelyn suhteen. Asiakirja vaikuttaa kirkkomme lähetysteologiaan ja kirkon lähetystehtävään tulevina vuosina.

Rauha oli yksi keskeinen teema yleiskokouksessa. Se heijastui mm. useissa teemaistunnoissa, Korean niemimaan tilanteesta, työpajoissa ja yleiskokouksen julkilausumissa. KMN:n käyttämä keskeinen käsite 'oikeudenmukainen rauha' on intuitiivisesti erinomainen ja lupaava, mutta monimuotoisuudessaan vaikeaselkoinen. Rauha kasvaa yksilöstä; keskeinen lähtökohta on oma anteeksianto ja eheytyminen.

Uskontojenvälinen yhteistyö ja sen parantaminen olivat esillä yleisistunnoissa, muutamissa ekumeenisissa keskusteluosioissa sekä useissa oheistapahtumissa. Puutteena oli muiden uskontojen edustajien vähäisyys yleiskokouksessa. Uskontojenvälisen toiminnan tarvetta olisi voitu korostaa enemmänkin, aihetta on tarpeen käsitellä Suomessakin mm. kirkkomme piirissä, Ekumeenisessa Neuvostossa sekä USKOT-foorumissa.

Alkuperäiskansojen kysymykset olivat yksi yleiskokouksen teemoista. Alkuperäiskansojen edustajat korostivat oikeutta omaan kieleen, omaan kulttuuriin ja omaan maahan. Yhteisessä julkilausumassa yleiskokoukselle toivottiin, että KMN ja sen jäsenkirkot huomioisivat alueillaan mahdollisesti asuvat alkuperäisväestöt ja toimisivat heidän äänitorvena.

Yleiskokouksessa järjestettiin naisten ja miesten esikokous, joka korvasi tavanomaisesti ohjelmaan kuuluneen naisten esikokouksen. Painopisteenä oli tarkastella sukupuolen vaikutusta erilaisilla elämäntilanteilla, erityisesti kirkossa. Kirkko ei ole onnistunut purkamaan sukupuoleen liittyviä epätasa-arvoa luovia rakenteita. Se on kuitenkin yhteisö, jossa epätasa-arvoa luovien rakenteiden näkyväksi tekeminen ja purkaminen on mahdollista.

Yleiskokousta koskevaan viestintään kiinnitettiin erityistä huomiota. Sitä tuki myös se, että Kotimaa-lehti lähetti toimittajan yleiskokoukseen. Monet viestinnän haasteet ovat kuitenkin vasta edessä. Yleiskokouksen teemoissa ja asiakirjoissa on runsaasti aineistoa, jonka reseptio vaatii määrätietoista työtä.

Busanin yleiskokouksen ykseyslausuman suomennos

Kirkkojen maailmanneuvoston 10. yleiskokous 30.10.–8.11.2013
Busanissa, Korean tasavallassa

YKSEYSLAUSUMA¹

Jumalan lahja ja kutsu ykseyteen – mihin sitoudumme

”Alussa Jumala loi taivaan ja maan (1. Moos. 1:1).” Luomakunta on lahja elävältä Jumalalta. Iloitsemme luomakunnan elämän moninaisuudesta ja kiitämme sen hyvydestä. Jumalan tahto on, että koko luomakunta, sovitettuna Kristuksen rakkaudessa Pyhän Hengen uudistavan voiman kautta, eläisi yhdessä ykseydessä ja rauhassa (Ef. 1).

Kokemuksemme

2. Tänään koko luomakunta, maailma ja sen ihmiset, elää mitä vahvimman toivon ja syvimmän epätoivon välisessä jännitteessä. Kiitämme ihmisten kulttuurien moninaisuudesta, tiedon ja oppimisen ihmeestä, monien nuorten ihmisten innosta ja elinvoimasta, yhteisön uudelleen rakentamisesta ja vihollisten tekemästä sovinnosta, ihmisten parantumisesta ja väestöjen tulemisesta ravituiksi. Iloitsemme, kun eri uskontojen edustajat työskentelevät yhdessä oikeudenmukaisuuden ja rauhan hyväksi. Nämä ovat toivon ja uusien alkujen merkkejä. Suremme kuitenkin sitä, että on paikkoja, joissa Jumalan lapset itkevät hädissään. Yhteiskunnallinen ja taloudellinen epäoikeudenmukaisuus, köyhyys ja nälänhätä, ahneus ja sota tuhoavat maailmaamme. On väkivaltaa ja terrorismia ja sodan, erityisesti ydinsodan uhka. Monien täytyy elää hiv:n ja aids:n kanssa tai kärsiä muista epidemioista. Ihmisiä siirretään pois kotiseudultaan ja he menettävät maansa. Monet naiset ja lapset ovat väkivallan, tasa-arvon puutteen ja ihmiskaupan uhreja; sama koskee myös joitakin miehiä. On niitä, jotka on marginalisoitu ja

suljettu pois yhteisöstä. Olemme kaikki vaarassa vieraantua kulttuureistamme ja menettää yhteytemme luontoon. Luomakuntaa on käytetty väärin, ja kohtaamme uhkia elämän tasapainolle, kasvavan ekologisen kriisin ja ilmastonmuutoksen vaikutukset. Nämä ovat merkkejä häiriintyneestä suhteesta Jumalaan, toisiimme ja luomakuntaan, ja tunnustamme, että näin häpäisemme Jumalan antamaa elämän lahjaa.

3. Kirkoissa koemme samanlaisen jännitteen ilon ja surun välillä. Kautta maailman on kasvavia kristillisiä yhteisöjä, jotka ovat merkkejä elinvoimasta ja luovasta energiasta sekä ilmentävät erilaisuuden rikkautta. Osa kirkoista tajuaa yhä syvemmin tarvitsevansa toisiaan ja olevansa Kristuksen kutsumia ykseyteen. Siellä, missä kirkot kokevat ahdistusta ja alituista vainon pelkoa, solidaarisuus eri traditioita edustavien kristittyjen kesken oikeudenmukaisuuden ja rauhan palveluksessa on merkki Jumalan armosta. Ekumeeninen liike on rohkaissut uusia ystävyyssuhteita muodostamalla kasvualustan ykseydelle. Eri puolilla kristityt työskentelevät ja todistavat yhdessä paikallisissa yhteisöissään, ja on uusia alueellisia sopimuksia liittosuhteista, läheisemmästä yhteydestä ja kirkkojen yhdistymisistä. Tunnistamme yhä enemmän, että meidät on kutsuttu olemaan yhteydessä toisten uskonnollisten perinteiden edustajien kanssa ja oppimaan heiltä, työskentelemään heidän kanssaan oikeudenmukaisuuden ja rauhan hyväksi ja Jumalan kauniin mutta haavoittuvan luomakunnan eheyden säilyttämiseksi. Nämä syvenevät suhteet tuovat uusia haasteita ja laajentavat ymmärrystämme.

4. Suremme kipeitä kokemuksia tilanteista, joissa erilaisuus on kääntynyt jakautumiseksi, emmekä aina tunnista Kristuksen kasvoja toisissamme. Emme voi kaikki kokoontua yhteiseen pöytään eukaristiseen yhteyteen. Jakavia asioita on jäljellä. Uudet asiat tuovat vaikeita haasteita, jotka luovat uusia jakolinjoja

¹ Suomennoksen pohjatekstin on laatinut Tomi Karttunen, ja sen viimeistelyä ovat kommentein auttaneet kirkon ulkoasiain neuvoston asettaman teologisten asiain toimikunnan jäsenet, erityisesti dosentti Outi Lehtipuu.

kirkkojemme sisällä ja välillä. Kirkkojen pitää käsitellä näitä yhdessä konsensuspäättöksentekoa käyttäen. Liian helposti vetäydymme omiin traditioihimme ja yhteisöihimme ja kieltäydymme tulemasta haastetuiksi ja rikastumasta lahjoista, joita toiset tarjoavat meille. Toisinaan näytämme kyllä hyväksyvän luovan uuden uskonelämän, mutta emme hyväksy halua ykseyteen tai kaipuuta yhteyteen toisten kanssa. Siksi suvaitsemme helpommin epäoikeudenmukaisuutta ja jopa konflikteja kirkkojen kesken ja niiden sisällä. Epäroimme, kun jotkut väsyvät ja pettyvät ekumenian polulla.

5. Emme aina kunnioita Jumalaa, elämämme lähdetä. Aina kun käytämme elämää väärin poissulkevilla ja marginalisoivilla käytännöillä, kieltäytymällä tavoittelemasta oikeudenmukaisuutta, olemalla haluttomia elämään rauhassa, epäonnistumalla ykseyden etsimisessä ja riistämällä luomakuntaa, hylkäämme Jumalan meille tarjoamat lahjat.

Jaettu raamatullinen näkymme

6. Kun luemme Raamattua yhdessä, Hengen johdatussessa, silmämme avautuvat ymmärtämään Jumalan kansan aseman luomakunnassa. Miehet ja naiset on luotu Jumalan kuvaksi ja kaltaisuuteen, ja heille on annettu vastuu varjella elämää (1. Moos. 1:27-28). Israelin kanssa solmittu liitto on ratkaiseva hetki Jumalan pelastussuunnitelman toteutumisessa. Profeetat kutsuvat Jumalan liittokansan työskentelemään oikeudenmukaisuuden ja rauhan hyväksi, huolehtimaan köyhistä, hylätyistä, marginalisoiduista ja olemaan kansojen valo (Miika 6:8; Jes. 49:6).

7. Jumala lähetti Jeesuksen Kristuksen, lihaksi tulleen Jumalan Sanan (Joh. 1). Palvelutoimintansa ja kuolemansa kautta Jeesus tuhosi erottavat vihamielisyyden muurit, perusti uuden liiton ja toi aidon ykseyden ja sovituksen omassa ruumiissaan (Ef. 1:9-10 ja 2:14-16). Hän julisti Jumalan valtakuntaa, sääli ihmisjoukkoja, paransi sairaita ja julisti hyvää sanomaa köyhille (Matt. 9:35-36; Luuk. 4:14-24). Hän meni halveksittujen, syntisten, muukalaisten luo ja tarjosi hyväksyntää ja lunastusta. Elämällään, kuolemallaan ja ylösnousemuksellaan, Pyhän Hengen voiman kautta, Jeesus ilmoitti Jumalan Pyhän Kolminaisuuden elämän yhteyden ja avasi kaikille uuden tavan elää yhteydessä toinen toisiinsa Jumalan rakkaudessa (1. Joh. 1:1-3). Jeesus rukoili oppilaidensa ykseyden puolesta maailman tähden (Joh. 17:20-24). Hän uskoi sanomansa sekä ykseyden ja sovituksen virkansa oppilailleen ja

heidän kauttaan kirkolle, joka on kutsuttu jatkamaan hänen missiotaan (2. Kor. 5:18-20). Uskovien yhteisö eli alusta asti yhdessä, oli omistautunut apostolilelle opetukselle ja yhteydelle, murtamaan leipää ja rukoukseen yhdessä, huolehtimaan köyhistä, julistamaan hyvää sanomaa, vaikka kamppailikin ryhmäkuntaisuuden ja jakautumisten kanssa (Ap. t. 2:42; Ap. t. 15).

8. Kirkko Kristuksen ruumiina ilmentää Jeesuksen yhdistävää, sovittavaa ja itsensä uhraavaa rakkautta, jota hän osoitti maailmaa kohtaan ristillä. Kolmiyhteisen Jumalan yhteisöllisen elämän ytimessä on ikuisesti risti ja ikuisesti ylösnousemus – todellisuus, joka on ilmoitettu meille ja meidän kauttamme. Rukoilemme ja odotamme hartaasti kaivaten Jumalan uudistavan koko luomakunnan (Room. 8:19-21).

Jumala on aina edellämme pyhiinvaelluksellamme. Hän yllättää aina meidät, hän kutsuu meitä katumukseen, hän antaa anteeksi epäonnistumisemme ja tarjoaa meille uuden elämän lahjan.

Jumalan kutsu ykseyteen tänään

9. Ekumeenisella matkallamme olemme oppineet paremmin ymmärtämään Jumalan kutsua kirkolle palvelella koko luomakunnan ykseyttä. Kirkon kutsumus on olla esimakuna uudesta luomakunnasta, profeettallinen merkki koko maailmalle Jumalan kaikille tarkoittamasta elämästä ja palvelijasta, joka levittää hyvää sanomaa Jumalan oikeudenmukaisuuden, rauhan ja rakkauden valtakunnasta.

10. Jumala antaa kirkolle esimakuna runsaasti lahjoja: Sanan, josta pyhä Raamattu todistaa ja johon olemme kutsuttuja vastaamaan uskossa Pyhän Hengen voimassa; kasteen, jossa meidät tehdään uudeksi luomukseksi Kristuksessa; eukaristian, täydellisimmän ilmauksen yhteydestä Jumalan ja toistemme kanssa, joka rakentaa yhteyttä ja josta meidät lähetetään lähetystyöhön; apostolisen palveluviran vapauttamaan kaikkien uskovien lahjat käyttöön ja ravitsemaan niitä sekä johtamaan kirkon missiota. Konsiliaariset kokoontumiset ovat myös lahjoja, jotka tekevät mahdolliseksi yhteyden Hengen johdatussessa Jumalan tahdon tunnistamiseksi, yhteisen opettamisen ja uhrautuvan elämän toinen toisemme ja maailman tarpeiden palvelemiseksi. Kirkon ykseys ei ole yhdenmukaisuutta; moninaisuus on myös lahja, luova ja elämää antava. Moninaisuus ei kuitenkaan voi olla niin suurta, että ne, jotka ovat Kristuksessa, tulevat vieraiksi ja vihollisiksi

toisilleen ja niin vahingoittavat Kristuksessa elämisen yhdistävää todellisuutta.ⁱ

11. Profeetallisena merkinä kirkon kutsumus on tuoda esiin, millaista elämää Jumala tahtoo koko luomakunnalle. Emme kuitenkaan ole uskottava merkki niin kauan kuin uskoa koskevista perustavista erimielisyyksistä kumpuava jakautuminen on jäljellä. Myös erottelu ja marginalisointi etnisen ryhmän, rodun, sukupuolen, vamman, vallan, aseman, kastin ja muiden ominaisuuksien pohjalta hämärtää kirkon todistusta ykseydestä. Ollaksemme uskottava merkki yhteiselämämme täytyy heijastaa kärsivällisyyttä, nöyryyttä, anteliaisuutta, toistemme kuuntelemista, molemminpuolista huomioon ottamista, inklusiivisuutta ja halua pysyä yhdessä eikä viestiä: ”Minä en tarvitse sinua” (1. Kor. 12:21). Olemme kutsuttuja olemaan yhteisö, joka säilyttää oikeudenmukaisuuden omassa elämässään ja elää yhdessä rauhassa. Meidän ei pidä koskaan tyytyä helppoon rauhaan, joka hiljentää protestin ja kivun, vaan taistella todellisen rauhan puolesta, joka toteutuu yhdessä oikeudenmukaisuuden kanssa. Vasta kun Jumalan Henki tuo sovinnon ja uudistaa kristityt, kirkko todistaa aidosti sovinnossa elämisen mahdollisuudesta kaikille ihmisille, koko luomakunnalle. Kirkko on usein heikkoudessaan ja köyhyydessään, kärsiessään kuten Kristus kärsii, todellinen Jumalan armon merkki ja mysteeri.ⁱⁱ

12. Palvelijana kirkko on kutsuttu tekemään läsnä olevaksi Jumalan pyhä, rakastava ja elämää edistävä suunnitelma, joka on ilmoitettu Jeesuksessa Kristuksessa. Kirkko on olemukseltaan missionaarinen, kutsuttu ja lähetetty todistamaan yhteydestä, jonka Jumala on tarkoittanut koko ihmiskunnalle ja koko luomakunnalle Jumalan valtakunnassa. Kokonaisvaltaisessa lähetystyössään – evankeloidessaan ja harjoittaessaan diakoniaa kuten Kristus teki – kirkko ottaa osaa Jumalan työhön, joka tarjoaa maailmalle elämän.ⁱⁱⁱ Kirkon tulee julistaa Hengen voimassa hyvää sanomaa tavoilla, jotka herättävät vastauksen eri konteksteissa, kielissä ja kulttuureissa, tavoitella Jumalan oikeudenmukaisuutta ja työskennellä Jumalan rauhan hyväksi. Kristityt on kutsuttu tekemään mahdollisuuksien mukaan yhteistyötä toisin uskovien ja

ei-uskovien kanssa kaikkien kansojen ja luomakunnan hyvinvoinnin vuoksi.

13. Kirkon ykseys, ihmisyyhteisön ykseys ja koko luomakunnan ykseys ovat kytköksissä toisiinsa. Kristus, joka tekee meidät yhdeksi, kutsuu meitä elämään oikeudenmukaisesti ja rauhassa ja johtaa meitä työskentelemään yhdessä oikeudenmukaisuuden ja rauhan hyväksi Jumalan maailmassa. Jumalan suunnitelma, joka on tehty meille tunnettavaksi Kristuksessa, on koota ajan täytyttyä kaikki yhteen Kristuksessa: ”kaiken, mitä on taivaassa ja maan päällä (Ef. 1:9-10).”

Mihin sitoudumme

14. Myönnämme kirkon aseman Jumalan suunnitelmassa ja kadumme kaikkea jakautumista kirkkojemme kesken ja niiden sisällä tunnustaen surullisena, että ykseyden puutteen heikentää todistustamme Jeesuksen Kristuksen hyvästä sanomasta ja vähentää todistuksemme uskottavuutta Jumalan kaikille tarkoittamasta ykseydestä. Tunnustamme epäonnistumisemme oikeudenmukaisuuden edistämiseksi, rauhan puolesta työskentelyssä ja luomakunnan varjelemisessa. Epäonnistumisistamme huolimatta Jumala on uskollinen, antaa anteeksi ja kutsuu meitä edelleen ykseyteen. Luottaen Jumalan luovaan ja uudeksi luovaan voimaan haluaisimme kirkon olevan esimerkkinä Jumalan maailmalle tarkoittamasta uudesta elämästä ja sen uskottava merkki sekä sen puolesta toimiva palvelija. Jumala ohjaa meitä kohti elämää sen koko täyteydessä. Hänessä ilo, toivo ja halu ykseyteen uudistuvat. Siksi me vetoamme toisiimme, että pysyisimme sitoutuneena kirkkojen yhteyden ensisijaiseen tarkoitukseen Kirkkojen maailmanneuvostossa, joka on kutsua toisemme näkyvään ykseyteen yhdessä uskossa ja yhdessä eukaristisessa yhteydessä, joka ilmenee jumalanpalveluksessa ja yhteisessä elämässä Kristuksessa, maailmalle suunnatun todistuksen ja

i Rukoilemme, että voisimme ymmärtää yhä enemmän siitä näkyvästä yhteydestä, jota Jumala kutsuu meitä elämään maailmassa ja maailmaa varten, kun kirkkomme vastaavat Faith and Order -dokumenttiin Kirkko: yhteistä näkyä kohti.

ii Kiitämme niitä monia KMN:n ohjelmia, joiden avulla olemme ymmärtäneet, miten uskollinen yhteisö kyseenalaistaa ja voittaa etniseen ryhmään, rotuun, sukupuoleen, valtaan ja asemaan liittyvät erottelut.

iii Olemme kiitollisia kaikesta, mitä olemme oppineet Jumalan mielen mukaisesta oikeudenmukaisesta rauhasta Väkivallan vastaisen vuosikymmenen kautta niin kuin se on kiteytettynä Jamaikan rauhankokouksen dokumentissa Ekumeeninen kutsu oikeudenmukaiseen rauhaan. Samoin olemme kiitollisia siitä, mitä olemme oppineet Jumalan mielen mukaisesta lähetyksestä, niin kuin se on tiivistettynä Maailmanlähetyksen ja evankelioinnin komission dokumentissa Yhdessä kohti elämää: lähetyt ja evankelointi muuttuvissa maisemissa.

palvelun kautta, ja edetä kohti tuota ykseyttä, jotta maailma uskoisi.^{iv}

Myönnämme yhteytemme ainutlaatuisuuden ja va-
kaumuksemme tavoitella näkyvän kirkon ykseyttä
yhdessä, kiittolisena erilaisuudestamme ja tietoisena
tarpeestamme kasvaa yhteydessä.

15. Uskollisena tälle yhteiselle kutsumukselle etsim-
me yhdessä yhden, pyhän, katolisen ja apostolisen
kirkon täyttää näkyvää ykseyttä, kun tulemme ilmai-
semaan ykseytemme Herran yhden pöydän ympä-
rillä. Tavoitellessamme kirkon ykseyttä avaudumme
vastaanottamaan toistemme traditioiden lahjat ja
tarjoamme lahjojamme toinen toisillemme. Opimme
muistamaan yhdessä marttyyreitä, jotka todistivat
yhteisestä uskostamme. Jatkamme teologisia keskus-
teluita kiinnittäen huomiota uusiin ääniin ja erilaisiin
lähestymismenetelmiin. Pyrimme elämään todeksi
teologisten sopimustemme seuraukset. Tiivistäm-
me työtämme oikeudenmukaisuuden, rauhan ja luo-
makunnan eheytyksen puolesta ja käsittelemme
yhdessä nykyisiä monimutkaisia yhteiskunnallisia,
taloudellisia ja moraalisia haasteita. Työskentelemme
oikeudenmukaisempien, osallistavampien ja inklusiiv-
isempien yhdessä elämisen tapojen puolesta. Otam-
me yhteiseksi asiaksemme ihmiskunnan ja luomakun-
nan hyvinvoinnin yhdessä toisten uskonyhteisöjen
kanssa. Pidämme toisiamme tilivelvollisena näistä si-
toumuksista. Ennen kaikkea rukoilemme lakkaamatta
sen ykseyden puolesta, jota Jeesus rukoili (Joh. 17):
uskon, rakkauden ja myötätunnon ykseyttä, jonka
Jeesus Kristus toi palvelutehtävänsä kautta - sellaista
ykseyttä, joka Kristuksella on Isän kanssa - ykseyttä,
joka toteutuu Kolmiyhteisen Jumalan elämässä ja rak-
kaudessa. Siitä me saamme valtuudet kirkon kutsumuk-
selle ykseyteen lähetyksessä ja palvelussa.

16. Käännymme Jumalan, kaiken elämän lähteen,
puoleen ja rukoilemme:

*Oi elämän Jumala,
johdata meidät oikeudenmukaisuuteen ja rauhaan,
että kärsivät ihmiset löytäisivät toivon,
arpeutunut maailma löytäisi parantumisen,
ja jakautuneet kirkot tulevat näkyvästi yhdeksi,
hänen kauttaan, joka rukoili meidän puolestamme,
ja jossa me olemme yksi ruumis,*

*sinun Poikasi, Jeesuksen Kristuksen,
joka sinun ja Pyhän Hengen kanssa
on arvollinen saamaan ylistyksen, yksi Jumala,
nyt ja ikuisesti. Amen.*

^{iv} Kirkkojen maailmanneuvoston peruskirja ja säännöt 9. yleiskokouksen täydentäminä Porto Alegressä Brasiliassa 2006, III: Tarkoitukset ja tehtävät. Muistamme ensimmäisen KMN:n yleiskokouksen sanat vuonna 1948: "Täällä Amsterdamin me olemme...muodostaneet liiton toistemme kanssa perustamalla tämän Kirkkojen maailmanneuvoston. Aiomme pysyä yhdessä."

Kristillinen opetus ihmisestä - johdatus teemaan

Valmisteluseminaari 22.11.2013

Tomi Karttunen

Tausta

Mikkelin Anttolanhovissa 5.6. käydyissä keskusteluissa päädyttiin esittämään tuleville Suomen evankelis-luterilaisen kirkon ja Venäjän ortodoksisen kirkon oppikeskusteluille teemaa, joka on jatkoa kristillisen antropologian käsittelylle eri näkökulmista vuonna 2002 Moskovassa suoritetusta neuvottelujen arvioinnista lähtien. Nyt yleisotsikoksi esitetään suoraan tuota jo vuosia eri tapaamisissa, ja yleensä ekumeenisessa maailmassa, puhututtanutta aihetta: "kristillinen opetus ihmisestä". Vuoden 2014 neuvottelujen yleisotsikon "kristillinen opetus ihmisestä" (tai "ihmispersoonasta") alaotsikoiksi sovittiin alustavasti:

- kristillinen käsitys avioliitosta (Christian understanding of marriage)
- kotien kristillinen kasvatus (Christian upbringing at home [small church])
- nykyisten ihmisluontoa ja ihmisen kutsumusta koskevien näkemysten haaste (The Challenge of the contemporary perception of the nature and vocation of a human being)

Antropologia on viimeisen kymmenen vuoden aikana ollut nouseva teema teologisissa dialogeissa. Se on esillä muun muassa anglikaanien ja ortodoksien kansainvälisessä dialogissa ja paavit ovat useaan otteeseen todenneet myös luterilaisille lähetystöille, että tulisi käsitellä myös antropologian ja etiikan kysymyksiä, jotka ovat nousseet erityisellä tavalla kirkkoja niin kirkkojen välisessä kanssakäymisessä kuin kirkkojen sisälläkin jakaviksi kysymyksiksi.

Välittömänä taustatekijänä näissä keskusteluissa on ajankohtainen kysymys suhtautumisesta homoseksuaalisuuteen ja nyttemmin etenkin samaa sukupuolta olevien avioliittoihin. Erityishuomiota on saanut myös Venäjän valtion säätämä, homoseksuaalisen propagandan kieltävä laki, jota myös esimerkiksi Venäjän ortodoksinen kirkko ja Inkerin kirkko piispa Kuukaupin suulla ovat tukeneet. Kysymystä antropologiasta ei kuitenkaan pidä redusoida pelkästään keskusteluun homoseksuaalisuudesta. Niinpä kyse ei ole vain häveliäisyydestä vaan asianmukaisuudesta, että myös

neuvottelujen alateemoissa ei ole suoraan käsitelty kysymystä homoseksuaalisuudesta, joka helposti kääntyy poliittiseksi ja kirkkopoliittiseksi väännöksi ilman tajua asian laajemmista yhteyksistä.

Modernin teologian antroposentinen käänne ja ilmoitusteologinen vastaus

Nykyinen keskustelu antropologiasta liittyy osaltaan modernin kulttuurin käänteeseen kohti subjektia, antropologiseen käänteeseen, joka liitetään etenkin Immanuel Kantiin ja tiedon varmuuden perusteleamiseen subjektin tietokyvyn edellytyksistä käsin klassisen metafysiikan objektilähtöisyyden sijaan. Taustalla oli modernin luonnontieteen menestys ja ajattelutavan mekanisoituminen, vrt. kartesiolainen ajatus luomakunnasta kellona, jonka deistinen Jumala olisi virittänyt käyntiin, sekä tämän mekanistis-deterministisen ajattelutavan sekä siihen kytkeytyvän industrialismin, automatisoinnin ja massatuotannon tuottama uhka ihmistieteille, arvoille ja uskonnolle. Kalvinistisesta traditiosta ammentanut Kant ratkaisi tämän sijoittamalla uskonnon moraalin alueelle ja esittämällä Jumalan moraalin takuumiehenä. Schleiermacher sitten suuntasi hieman uskonnon kohdetta puhumalla uskonnosta absoluuttisen riippuvaisuuden tunteena – yhtä kaikki hänenkin tarkastelunäkökulmansa oli antroposentriinen, subjektin kokemusmaailma- vaikkakin riippuvaisuuden tunne ei ollut hänelle niinkään empiirinen kuin metafyyssinen kategoria. Kantin jäljillä sitten Albrecht Ritschl puhui subjektin arvon kokemuksesta uskonnon mielekkyyden lähteenä.

Tätä ihmiskeskeistä lähestymistapaa kritisoi sitten filosofian rintamalla ensin luterilainen Hegel trinitaarisesti motivoituneessa spekulatiossaan Absoluutista, joka tiedostaa itseään historiassa rajallisten subjektien tietoisuuksien kautta. Hegelin objektivismissa korostuu seurakunta sosiaalisena Hengen yhteisönä, mutta yksilö ja hänen ainutkertainen persoonallisuutensa häviää systeemisen logiikan alle.

Yhtä kaikki Hegel osaltaan viritti pohdintaa Kantin torjuman kolminaisuusopin merkityksestä kristilli-

selle teologialle. Tähän tarttui myös esimerkiksi re-
formoitu Karl Barth dialektisessa sanan teologiassaan
kristomonismistaan huolimatta. Hän oli epäsuorasti
riippuvainen Kantista ja liberaalin teologian subjek-
tilähtöisistä edellytyksistä luonnolliseen teologiaan
kohdistamansa kritiikin jyrkkyydessä. Luterilainen
Dietrich Bonhoeffer kiinnitti tähän huomiota arvos-
tellessaan transsendentalistisen tietoteorian vaiku-
tusta Barthiin ja hänen ”ilmoituspositivismiinsa”, joka
ei näyttänyt kykenevän ilmaisemaan inkarnaation
todellisuutta ja siten kristillisen uskon historiallisuut-
ta sekä yksilön ja yhteisön välistä dialektista tasapai-
noa asianmukaisesti. Myös käsitys ihmisestä ruumiin
ja sielun muodostaman kokonaisuutena sekä hänen
yhteenkuuluvaisuutensa muun luomakunnan kanssa
kärsi tästä antroposentrisestä kapeutumasta.

Bonhoeffer itse kävi keskustelua niin mekanisoitunut-
ta ihmiskäsitystä kritisoiineen personalistisen filosofi-
an kuin eksistentialismin kanssa ja löysi korrektiivin
tulkinnastaan Lutherin teologiasta ja klassisen dog-
man Kristus-paradoksista: Kristus-keskeisessä, Kris-
tuksen reaalista läsnäoloa ruumiissaan korostavassa
lähestymistavassa voidaan yhdistää samanaikaisesti
Jumala-keskeinen ja ihmiskekskeinen lähestymistapa,
niin että yksilö ja yhteisö, uskon akti ja sen pysyvä
läsnäolo kirkossa voidaan yhdistää uskossa vapaan
kuuliaisessa olemisessa ”ihmisenä toisia varten”. Tu-
lisi löytää uudelleen Kristuksen seuraamisen ajatus,
armon tie kutsuna kristilliseen elämään, ristin kanta-
miseen. Monet ovat jatkaneet näitä pohdintoja erityi-
sesti kolminaisuusteologian horisontissa, ja nykyään
puhutaan teologian trinitaarisesta paradigmasta, jossa
ihmistä tarkastellaan holistisesti osana luomakuntaa,
vaikkakin sitä myös vastapäätä Jumalan kuvana oleva-
na – luomakunnan viljelijänä ja varjelijana tai pappina.
Tämä kehityskulku on ollut osin paralleellinen orto-
doksien teologian kehityksen kanssa – jo ekumeenis-
ten vaikutteiden myötä.

Ortodoksien teologian painopisteen siirtyminen ekklesiologiasta antropologiaan

Jos Saksassa vahvistettiin protestanttista identiteettiä
ja syntyi ajatus Kantista erityisenä protestantismin
filosofina sekä erityisesti liberaalin teologian tulkin-
noista tulkinta Lutherista modernin ajattelun esi-
taistelijana, venäläisessä teologiassa slavofiiliteologit
olivat jo 1840–50-luvulla nostaneet esiin ekklesio-
logian merkityksen, kysymyksen kirkon todellisesta
olemuksesta sekä tähän liittyen ortodoksisuuden
ominaislaadun erotuksena katolisuuteen ja protestan-

tismin. He päätyivät korostamaan rakkauden voimaa,
joka ylittää vallan voiman, vapauttaa ekklesiologian
juridisista kategorioista. Slavofiili Homjakov muotoili:
”Tieto totuudesta annetaan vastavuoroiselle rakkau-
delle.” Kirkko on vapaan yksimielisyyden yhteisö.
Kirkossa pyhän Kolminaisuuden kuvana toteutuu Kol-
miykseyden perikoreettinen persoonien vastavuoroi-
nen toisissaan oleminen, vapauden ja ykseyden aito
yhteen sovittaminen.

Vallankumouksen ja länteen emigroitumisen seurauk-
sena kysymys kirkosta aktualisoitui identiteettikysy-
myksenä uudelleen. Pariisin emigrantti Nikolai Afa-
nassieff tarttui apostolisen isän Ignatius Antiokialaisen
kirkko-opillisiin ajatuksiin kirkon olemisesta siellä
missä Kristus on ja painotti kirkon ja eukaristian pe-
rustavaa sidosta: kirkko tekee eukaristian ja eukaristia
kirkon. Tämä kirkon eukaristisen luonteen painotta-
minen auttoi murtamaan slavofiilien pyhä Venäjä -kes-
keisen nationalistisen ajattelun. Afanassieffin ajattelua
puolestaan kehitti eteenpäin John Zizioulas, Pergamo-
nin metropoliitta, joka arvosteli Afanassieffin tekemää
jyrkkää erottelua ”eukaristisen” ja ”universaalin” ek-
lesiologian välillä ja kirkon paikallisen ulottuvuuden
ylikorostamista sekä opillisen ja kirkon järjestyksen
kontekstin liian vähäistä huomioon ottamista.

Tämän meille varmasti useimmille pääpiirteissään
tutun teologisen kehityskulun rinnalle on tullut or-
todoksisessa teologiassa, ja laajemminkin, nytem-
min siis aiempaa vahvempi antropologinen suuntaus,
joka on osin riippuvaisuussuhteessa edellä kuvattuun
läntisen teologian kehityskulkuun sekä ajatukseen
ihmispersoonan puolustamisesta totalitarismin, tek-
nokratian ja materialismin vyörytyksessä. Esimerkiksi
Kallistos Ware toteaa kirjasessaan *Orthodox Theology
in the Twentieth Century*, että keskeinen kysymys
ei ole enää yksinomaan ”Mikä on kirkko?” vaan vielä
enemmän ja vielä perustavammin: ”Mikä on ihmisper-
soona?” Tämä puolestaan liittyy ajatukseen kirkosta
ja sitä myöten kristityistä Kolminaisuuden kuvana.
Kysymys voidaankin tarkentaa Waren mukaan kuulu-
maan: ”Mitä tarkoittaa...olla suhteessa oleva persoona
Jumalan pyhänä Kolminaisuuden kuvan mukaan?”

Kallistos Ware näkee ainakin neljä syytä sille, että
tämä persoona koskeva kysymys on ajankohtainen
juuri nyt:

1. Yhteiskunnallisella ja poliittisella tasolla elämme
kasvavan kaupungistumisen ja globalisaation ai-
kakaudella. Yksilö uhkaa tulla suunnattomien ker-
rostaloalueiden ja monimutkaisten kansainvälis-
ten yritysten nielemäksi. Globalisaatio voi johtaa
kollektivismiin, jossa persoonallinen identiteetti

häviää. Tällaisessa tilanteessa on oleellista vahvistaa jokaisen ihmisen ainutkertainen ja ääretön arvo.

2. Toiseksi elämme koneteknologian aikaa. Keskustelukumppaneina ovat lähinnä tietokoneet. Tämä dehumanisoiva tendenssi vaatii kristittyjä pitämään esillä kasvokkain näkemisen, persoonallisen ihmisten välisen kohtaamisen arvoa. Persoonallinen oleminen toteutuu vain dialogisessa kohtaamisessa, ystävyydessä ja henkilökohtaisessa rakkaudessa.
3. Kolmanneksi eettisellä tasolla viimeaikaiset kehityskulut geneettisessä insinööritieteessä ovat nostaneet esiin ongelmallisia asioita. Tähän on liittynyt avioliiton instituution laaja murtuminen ja kasvava perinteisen seksuaalimoraalin hylkääminen. Näihin haasteisiin voi Waren mukaan ortodoksina ja kristittyinä vastata vain rohkean ja luovan ihmispersoonaa käsittelevän oppimme uudelleen elävöittämisen kautta.
4. Neljänneksi elämme ekologisen tragedian keskellä, joka on suorassa suhteessa sen ymmärtämiseen, mitä on ihmisenä oleminen. Kyseessä ei ole vain fyysisen ympäristön kriisi vaan ennen muuta ihmissydämen kriisi, antropologinen kriisi. Perusongelma kun ei ole vain teknologinen tai taloudellinen vaan vielä perustavammin persoonallinen ja hengellinen. Ware näkeekin, että olemme unohtaneet aidon identiteettimme ihmisinä, todellisen suhteemme ihmisinä materiaaliseen maailmaan ja korkeimman kutsumuksemme ihmisinä toimia Jumalan luomakunnan pappeina. Tarvitsemme "kosmista katumusta". Tähän viimeksi mainittuun ulottuvuuteenhan viitataan myös kirkkomme ympäristöohjelmassa.

Apofaattinen antropologia – ihminen mysteerinä, Jumalan kuvana ja välittäjänä

Vastalääkkeenä tilanteelle Ware hahmottelee tietynlaista apofaattista antropologiaa, millä hän tarkoittaa ensinnäkin sitä, että mistään ei löydy täysin artikuloitua kristillisen antropologian systemaattista esitystä. Kirkolliskokoukset ja isät tarjoavat monia tärkeitä näköaloja persoonan käsitteeseen, mutta eivät yhtä yksittäistä kehittynyttä oppia. Tavoitteena tulisi olla aidosti ekumeeninen tapa ymmärtää antropologia,

mikä olisi luonnollisesti eduksi myös dialogillemme ortodoksien kanssa.

Waren näkemyksen mukaan ihmispersoonan ymmärtämisen kannalta olennaiset asiat voidaan kiteyttää sanoihin: mysteeri, kuva ja välittäjä.

1. Ensinnäkin ihmisinä olemme mysteereitä, salaisuus itsellemme. Persoonana on toisin sanoen redusoitumaton vaikkapa johonkin tieteelliseen käsitykseen ihmisestä. Osoitointi ei riitä tässä. Ihmisen salaisuus-luonne liittyy myös ihmisen luovuuteen ja uusiin alkuihin, joita jatkuvasti tehdään. Ihminen on loputtomasti varioituva, innovatiivinen, odottamaton ja itsensä transsendoiva. Kreikkalaisten isien mukaan tämä perustui siihen, että meidät on luotu Jumalan kuvaksi ja kaltaisuuteen.
2. Toiseksi ratkaiseva elementti persoonallisuudessamme on siis juuri se, että olemme luotuja Jumalan kuvaksi ja kaltaisuuteen. Jos Jumala ylittää ymmärryksemme, niin tulisi myös hänen kuvansa – tarvitaan siis apofaattista elementtiä myös teologiseen antropologiaan. Sivumennen sanoen Luther puhuu samansuuntaisesti siitä, että ihminen on tutkimaton itselleen ja Bonhoeffer korosti, että ihminen on vapaana persoonana aina samanaikaisesti avoin ja suljettu eli tutkimaton – ja vielä enemmän Jumalan absoluuttisena persoonana vapaudessaan.
3. Jokainen meistä on kutsuttu toimimaan luomakunnan pappina ja välittäjänä. Olemme siis kutsuttuja tuomaan maailman uhrina kiitollisuudessa takaisin Jumalalle armosta saadussa osallisuudessa Kristuksen pappeudesta: jumalallistuminen on Kristuksen kaltaiseksi tuleminen (KW: Deification means Christification).

Ware asettaa siis antropologian lähtökohdaksi suhteemme Jumalaan, koska ateismi johtaa dehumanisaatioon, kuten Stalinin vankileirien saaristo konkreettisesti osoittaa. Myös Luther sanoo disputaatioissaan ihmisestä, *De homine*: "Filosofia ja Aristoteles eivät voi ymmärtää tai määrittellä, mikä on teologinen ihminen, vaan ainoastaan meidän Jumalamme armo, joka meillä on Raamatussa. (WA 39/1, 179). Ahti Hakamies on käyttänyt Lutherin ajattelua luonnehtiessaan käsitettä "ihmisen relatiivinen autonomia" johtuen juuri siitä, että viime kädessä Jumala-usko ja Jumalan ilmoitus Kristuksessa määrittelee ihmisen. Tämä on toinen asia kuin Valistuksen jälkeen syntynyt absoluuttinen autonomia, joka asettaa ihmisen kaiken mitaksi ja

pitää esimerkiksi yhteiskuntaa omalakisena. Tämä tulkintamallihan sittemmin johti dualistiseen kahden regimenttiopin tulkintaan, mikä osaltaan edisti vääränlaista kuuliaisuus-ajattelua natsi-Saksassa. Samaan tapaan kuin Ware, Bonhoeffer toteaaakin ihmisen palvonnan johtavan ihmistä halveksivaan nihilismiin.

Teologisen antropologian raamatullis-patristiset juuret ja nykypäivän haasteet

Antropologia ei siis ole vain eettinen kategoria ja antropologian pohdinta ainoastaan ylireagointia muutoksiin eettisessä koodistossa tai teologian paluuta uudestaan Kantin jalanjäljille. Lutherin mukaan teologiassa on kyse Jumalan ja syntisen ihmisen välisestä suhteesta. Raamatun alkulehdet osoittavat osaltaan, että pyhän kirjan keskeinen teema on Jumalan suhde ihmiseen: "Tehkäämme ihminen, tehkäämme hänet kuvaksemme, kaltaiseksemme..." (1. Moos. 1:26).

Mitä sitten tarkoittaa, että ihminen on luotu Jumalan kuvaksi ja kaltaisuuteen? Joillekin Jumalan kuvaksi luominen on liittynyt ihmisen järkeen, toisille kuninkuuteen luomakunnassa, luovuuteen ja vapauteen. Monet kirkkoisät, kuten Gregorios Naziansilainen, Gregorios Nyssalainen ja Isaak Syyrialainen, liittivät Jumalan kuvan ihmisessä - hieman platonistisen spiritualismin mieleen tuovalla tavalla - sieluun. Kallistos Ware korostaa kuitenkin, että merkittävä vähemmistö isistä, kuten p. Irenaeus ja Kyrillos Aleksandrialainen, katsoivat kuvan heijastuvan ihmisen olemiseen kokonaisuudessaan, sieluun ja ruumiiseen yhdessä. Myös Luther liittyi tähän traditioon. Ruumis ja sielu ovat yhdessä, kuten Kristuksessa kaksi luontoa, jumalallinen ja inhimillinen ovat yhdessä persoonassa erottamatta, muuttamatta, jakamatta ja sekoittamatta. Modernissa ajattelussa, jossa korostetaan ihmisen kokonaisvaltaisuutta, on helpompi ymmärtää tätä vähemmistöä, vaikka toisaalta sielua painottava traditiota on tuottanut merkittävää mystiikan teologiaa, joka sekin puhuttelee nykyihmistä syvästi.

Kallistos Ware valitsee tien olla liian tarkasti miettimättä sielun paikkaa ihmisessä ja painottaa kahta perustotuutta: Jumalan kuva tarkoittaa Kristuksen, luoja-Logoksen kuvaa ja toiseksi se tarkoittaa Pyhän Kolminaisuuden kuvaa. Vasta sitten katsotaan antropologiaa tarkemmassa mielessä. Antropologia on siten kristologian alaluku sekä liittyy toisaalta siihen, että ihminen ymmärtää itsensä Kolminaisuuden kolmen persoonan keskinäisen rakkauden valossa. Ware viittaa kuuluun romanialaiseen ortodoksiteolo-

giin Dumitru Staniloaen: "Kolminaisuus yksin turvaa olemassaolomme persoonina" sekä venäläisen Nikolai Fyodorovin ajatukseen: "Sosiaalinen ohjelmamme on Kolminaisuuden dogma". Näistä ajatuksistahan on saanut vaikutteita esimerkiksi Jürgen Moltmann sosiaalisen Triniteetin ajatukseensa, vaikka ei voidakaan vetää yhtäläisyysmerkkejä ortodoksisen teologian ja Moltmannin teologian välille. Yhteistä on joka tapauksessa yhteisöllisyyden, toivon ja ekologian korostaminen. Moltmannhan on toisaalta saanut vaikutteita myös esimerkiksi Bonhoefferiltä, johon hän perehtyi varsin syvästi 50-luvulla.

Edelleen säilyvät siis ajankohtaisina dogmaattiset kategoriat alkutila, lankeemus ja Jumalan kuvan säilyminen Jumalan alun perin hyväksi luomassa mutta langenneessa maailmassa, joka ei kuitenkaan ole manikeolaisen paha. Ehkä voidaan edetä eteenpäin vastakkain asettelusta teesien "armo ei kumoa luontoa vaan täydellistä sen" sekä "armo kumoaa luonnon" välillä. On yhtä kaikki selvää, että sekä yhteenkuuluvaisuutemme luomakunnan kanssa - "maasta sinä olet tullut" - että toivo syntiin langenneen ja kärsivän maailman keskellä Kristuksen ristissä tulisi tulla ilmaistuksi yhdessä toimivan rakkauden kanssa.

Regin Prenter summaa artikkelissaan Religion in Geschichte und Gegenwart -teoksessa: "Spiritualismi etsii sielullisessa todellisuudessa elämän kiinnekohtaa ja vähättelee ruumista. Vitalismi näkee päinvastoin ruumiillisten viettien ja voimien vapauttamisessa elämän mielen ja halveksii sielua hengen istuimena. Vastakkainasettelussa näiden yksipuolisuuksien kanssa... teologisen antropologian tehtävä on korostaa Jumalan kuvan kaltaisuuden ja synnin paradoksaalista ykseyttä ja ruumiin ja sielun orgaanista ykseyttä hengen palveluksessa."

Tässä valossa on edelleen ajankohtaista, mitä Moskovan neuvottelujemme kommunikassa v. 2002 todettiin: *"Alkanut vuosisata ei tule olemaan helppo eikä pilvetön. Jotta voisimme täysin varustautuneina kohdata sen haasteet, meidän pitää olla juurtuneita omiin traditioihimme, osata avata ne nykyajan ihmisille, syvästi analysoida nykyisen yhteiskunnan ongelmia, todistaa omasta uskostamme ja omista arvoistamme vallankäyttäjille ja kaikille ihmisille.*

Ymmärtäen tämän me haluamme viitoittaa lähitulevaisuuden dialogia varten pääteemat. Ennen kaikkea meidän on yhdessä tutkittava kristillisen antropologian aluetta. Siihen tulee sisällyttää ortodoksinen ja luterilainen näkökanta ihmisen vapaasta tahdosta ja sen yhteydestä pelastus-talouteen (oikonomiaan). Jotta paremmin ymmärtäisimme omia uskonnollis-

kulttuurisia traditioitamme, on välttämätöntä yhdessä tarkastella kysymystä Pyhästä Raamatusta, traditiosta ja kirkollisesta perinnöstä uskon auktoriteetteina sekä niiden vaikutusta kirkkojemme jäsenten uskoon ja elämään.”

Monia osa-alueita on tässä mainituista jo käsitelty viimeisten kymmenen vuoden kuluessa, mutta teemassa riittää vielä selvitettävää – meillä ja muualla.

Kirjallisuus:

PRENTER, REGING

1986 Hakusana Anthropologie IV: Dogmatisch, teoksessa: Religion in Geschichte und Gegenwart, 3. Auflage. Tübingen. S. 419–423.

TIEDONANTO SUOMEN EV.-LUT. KIRKON JA VENÄJÄN ORTODOKSISEN KIRKON (VOK) TEOLOGISET NEUVOTTELUT

2002 Reseptio 2/2002. Venäläisneuvottelujen teemanumero.

WARE, KALLISTOS

2012 Orthodox Theology in the Twenty-first Century. WCC Publications, Geneva.

IV MATKARAPORTIT

Itä-Euroopan työryhmän opintomatka Unkariin 11.-14.4.2013

Ari Ojell ja Jussi Rytkönen

Unkarin perinteiset kirkot ja vähemmistöjen tilanne Unkarissa

1. JOHDANTO

Itä-Euroopan työryhmä tekee kunkin kolmivuotisen toimikautensa aikana yhden opintomatkan valitsemaansa itäisen Euroopan kohteeseen. Unkari on viime aikoina ollut useastakin syystä paljon paitsi kansainvälisen myös suomalaisen median otsikoissa epäedullisessa valossa. Opintomatka Unkariin koettiin työryhmässä erityisen kiinnostavana ja ajan-kohtaisena. Matkan sisällön suunnittelua ohjasi sen tosiasian tiedostaminen, että kirkollisella kentällä tunnumme Unkaria hyvin maan luterilaisten kanssa solmittujen vanhojen, lujien ja tunnustuksellisesti luonnollisten ystävyysuhteiden kautta – samalla kun maan suurin kirkko on roomalaiskatolinen ja myös reformoitu kirkko on viisi kertaa pientä luterilaista vähemmistökirkkoa suurempi. Työryhmässä nähtiin tärkeäksi tutustua Unkariin myös mainittujen enemmistökirkkojen kautta: ajan rajallisuuden vuoksi tutustuminen maan vapaiden kirkkojen toimintaan ja tilanteeseen jouduttiin rajaamaan pois. Samalla maan juutalais- ja romanivähemmistöihin tutustumista pidettiin hyvin keskeisenä opintomatkan tavoitteena.

Matka haluttiinkin suunnitella luterilaista kumppania unohtamatta, kuitenkin painottaen edellä mainittuja tavoitteita ja järjestää tapaaminen myös Unkarin Suomen suurlähetystön kanssa. Matkan järjestelyissä oli mahdollista hyödyntää työryhmän jäsenen Jussi Rytkösen erinomaisia Unkari-verkostoja. Rytkösen panos matkan suunnittelussa, järjestelyissä sekä matkanjohtajana käytännöllisissä asioissa – myös tulkkina – oli korvaamaton: apunaan työssä hänellä oli työryhmän sihteeri Ari Ojell sekä etukäteisjärjestelyissä kirjeenvaihtaja-sihteeri Johanna Laine ulkoasiain osaston teologisten asiain yksiköstä. Delegaationa ryhmää johti työryhmän puheenjohtaja piispa Seppo Häkkinen. Matkalle osallistuivat Tapani Kaitainen, Tomi Karttunen, Matti Kotiranta, Kimmo Kääriäinen, Niilo Pesonen, Ari Ojell, Laura Reinilä, Jus-

si Rytkönen ja Hilveliisa Ukkonen. Kaksi työryhmän jäsentä oli estynyt osallistumaan matkalle.

Tämä matkaraportti on syntynyt työryhmän yhteistyönä siten, että Jussi Rytkönen ja Ari Ojell ovat yhteistyössä kirjoittaneet raportin pohjatekstin, jota on käsitelty työryhmän kokouksessa ja jonka lopullisen sisällön työryhmän jäsenet ovat tarkistaneet. Raportissa esitellään ensin matkan kulku kronologisesti ja tämän jälkeen seuraa arviointia matkan antamista; viimeisenä ovat työryhmän lyhyet suositukset kirjollemme, matkan kokemusten ja havaintojen perusteella.

On huomattava, että kun raportissa puhutaan monikossa ”kirjoista”, tällöin tarkoitetaan Unkarin kolmea ns. ”perinteistä kirkkoa” – roomalaiskatolista, reformoitua ja luterilaista – ilman tarkoitusta sivuuttaa tai vähätellä muita maassa toimivia kirkkoja. Syy menettelyyn on puhtaasti ilmaisutekninen huomioidessaan tässä kohtaa vain ne kirkot, joihin vierailut kohdistuivat ja joita voidaan historiallisesti kutsua asianmukaisesti ”perinteisiksi” ilman mitään aatteellista arvolutausta.

2. MATKAN KULKU

Torstai 11.4.

Matka alkoi Finnairin aamulennolla Helsingistä Budapestiin, missä tavattiin ensin luterilaisen kirkon edustajia Budapestin luterilaisen teologisen yliopiston tiloissa. Tapaamiseen osallistuivat piispa Tamás Fabiny, kirkon ulkoasiain osaston johtajan Klára Tarr ja osaston työntekijä Kinga Pap; myös yliopiston rehtori Lajos Szabó ennätti käydä tervehtimässä ryhmää. Iltapäivällä oli vierailu Suomen Budapestin suurlähetystössä, missä tavattiin ministerineuvos Pasi Pöysäri. Illalla vierailtiin juutalaisen yhteisön toimipaikassa, missä tavattiin Frankl Leo –kadun synagogan seurakunnan rabbi Tamás Verő sekä koko Budapestin juutalaisyhteisön puheenjohtaja Péter Tordai.

Perjantai 12.4.

Päivä alkoi reformoidun kirkon piispan István Szabón tapaamisella piispan toimistossa sekä Kálvin térin kirkkoon tutustumisella. Iltapäivällä vierailtiin jesuiitojen ylläpitämässä romanikollegiumissa, missä tavattiin collegiumin romaninuoria, rehtori Ulrich Kiss, ammatillinen johtaja István Antalín, muuta collegiumin

henkilökuntaa sekä romanikirjailija József Daróczy. Illansuussa siirryttiin junalla Győriin; sieltä matka jatkui pikkubussilla Győrságin kylään, missä oli järjestetty illanvietto paikallisen luterilaisen seurakunnan jäsenten ja kyläläisten kanssa: paikalla olivat kirkkoherra Zsuzsa Uram, pastori ja ekumenian lehtori Gyula Menyés, kunnanjohtaja Zsolt Ferenczi ja kunnanjohtajan varamies Zsolt Gede. Illanvieton jälkeen ryhmä majoittautui Pannonhalman benediktiiniluostariin.

Lauantai 13.4.

Aamupäivällä ryhmä tutustui Pannonhalman luostariin ja nautti tämän jälkeen lounaan pääpotti Asztrik Várszegin kanssa. Iltapäivällä ryhmä siirtyi Győriin ja tutustui katolisen hiippakuntaan kaniikki Gyula Németh isännöimillä päiväkahveilla. Päivä jatkui vierailulla Győrissä sijaitseviin luterilaisen hiippakunnan sekä Győrin seurakunnan toimitiloihin; Győrissä tavattiin piispa János Szemerei sekä seurakunnan edustajia. Illalla siirryttiin autoilla takaisin Budapestiin.

Sunnuntai 14.4.

Aamupäivällä ryhmä osallistui luterilaiseen jumalanpalvelukseen Budahegyvidékin kirkossa, piispa Häkkinen saarnasi. Kirkonmenojen jälkeen nautittiin lounas piispa Tamás Fabinyin sekä ulkoasiain osaston Klara Tarrin ja Kinga Papin kanssa. Loppuilltapäivä oli vapaa ennen paluuta Helsinkiin Finnairin iltalennolla.

3. ARVIOINTIA

3.1 Kirkkojen toimintaympäristö: Unkarin yhteiskunnallinen ja poliittinen tilanne

Unkarin yhteiskunnallista tilannetta voidaan luonnehtia monella tavalla ongelmalliseksi ja jopa kaoottiseksi. Esimerkiksi Euroopan Unioni on toistuvasti kiinnittänyt huomiota Unkarin hallitsevan Fidesz-puolueen harjoittaman politiikan ja lainsäädännön epädemokraattisuuteen. Lisäksi Unkarin ihmisoikeustilannetta, varsinkin vähemmistöjen kohtelua, on kritisoitu. Maan eräiden poliittisten ryhmien, ennen kaikkea parlamenttiin kolmanneksi suurimmaksi puolueeksi yltäneen mutta samalla ideologialtaan anti-parlamentaristisen (!) Jobbik-puolueen nationalistinen uho on huolestuttanut ulkopuolisia tarkkailijoita, mutta toki myös monia unkarilaisia ja maan oppositiopuolueita.

Unkarin ongelmia ovat myös lainsäädännön enustamattomuus ja lakien valmisteluun liittyvä silmiinpistävä epädemokraattisuus ja huolimatto-

muus. Uusi perustuslaki ja vaalilaki ovat eurooppalaisen mittapuun mukaan varsin erikoisia. Samoin ongelmallisia ovat monet veroratkaisut ja tietynlainen valtionkapitalismi. Lisäksi ongelmia liittyy oikeuslaitoksen, keskuspankin ja median riippumattomuuteen. Maan työllisyys- ja taloustilanne on heikko eikä yhteiskunnallinen ja lainsäädännöllinen epävakaus ole omiaan houkuttamaan uusia investointeja maahan, jonka ongelmiin kuuluvat myös nuoren ja koulutetun väestön maastamuutto, maaseudun autoituminen ja kurjistuminen sekä keskiluokan hälyttävä kaventuminen ja vaipuminen köyhyysrajalle. Maan talous pysyy pystyssä tällä hetkellä vain ulkomaisen lainan ja EU:n tuen turvin: Unkari on EU:n suurin nettosaaja. Näin vielä kommunistiajalla naapureitaan paremmin toimeentuleva valtio on menestynyt naapuruksista taloudellisesti heikoiten kommunismin jälkeisellä ajalla. Päälle päätteeksi maa on tällä hetkellä erittäin korruptoitunut, Transparency Internationalin listoilla Unkari oli viime vuonna vasta sijalla 42. (Suomi sijalla 6.).

Tietynlainen ongelma on myös se, että suuri osa unkarilaisista ajattelee Unkarin olevan "uhri": kansan mentaliteetti ja asenne ulkomailmaan ovat sen mukaisia, ja ns. "kaksoispuheellaan" – ulospäin EU:ta lepyttelevällä ja sisäänpäin "liberalisoituneen läntisen Euroopan" uhilla pelottelevalla retoriikallaan – valta puolue Fidesz pitää yllä ja voimistaa uhriajattelua, joka parhaiten sopii sen oman valta-aseman ylläpitämiseen populistisin keinoin. Samalla retoriikalla myös maan huonosti järjestäytyneen opposition kannatusta pidetään aisoissa: leimaamalla sen esittämä kritiikki EU:a koskelevaksi vasemmistolais-liberalistiseksi, Unkarille vahingolliseksi propagandaksi. Erityisen ikävä ulottuvuus populistisessä kaksoispuheessa on, että siihen kuuluvat myös virallisesti esitettyihin kantoihin verrattuna kovemmat puheet vähemmistöistä paikallistasolla. Tämä osaltaan rakentaa pohjaa äärioikeistolaisille nationalistis-rasistisille asenteille ja ilmiöille, kuten yhä avoimemmaksi tulleelle antisemitismille, mikä useiden arvioiden mukaan on voimakkaampaa Unkarissa kuin lähivaltioissa. Ainakin ulkopuolisen korviin kuulostaa siltä, että maassa yleisesti vähätellään vähemmistöjen ongelmia – mutta saman sisältöistä kritiikkiä nousee myös maan sisältä.

Maan ns. perinteisten kirkkojen – roomalaiskatolisen, reformoidun ja luterilaisen kirkon – asema yhteiskunnallisten muutosten keskellä on kaksijakoinen. Riippumatta siitä, mitä kirkoissa ajatellaan esim. joistain hallituksen yksittäisistä päätöksistä, niiden sisällöistä tai päätöstentekotavoista, Fidesz-puolueen valtakauden aikana niiden yhteiskunnallinen asema, vaikutusvalta ja myös vastuu (esim. koulutuksessa) on lisääntynyt: tätä yleiskehitystä ei perinteisten kirk-

kojen puolelta ole tietenkään edes luontevaa nähdä epäsuotavana. Fidesz -puolueen hallintokauden alussa kirkkojen odotukset puoluetta kohtaan olivat hyvin myönteiset, tätä nykyä hieman hämmentyneet. Tyytymättömyys valtapuoluetta kohtaan on Unkarissa viime aikoina yleisestikin ottaen lisääntynyt, mutta selkeää vaihtoehtoa ei ole näköpiirissä. Tällä hetkellä näyttää siltä, että puolue määrittelee myös kirkkojen toimintaympäristöä vielä pitkään ja sen kanssa on löydettävä tapoja toimia.

On tärkeää, että Unkarin poliittista tilannetta ja yhteiskunnallisia ongelmia ei suoraan nähdä kirkkojen erityisinä ongelmina. Samalla kirkot eivät luonnollisesti ole myöskään ongelmista irrallisia saarekkeitä vailla omaa vastuuta kokonaisuudesta – ovathan jo niiden jäsenet samoja Unkarin kansalaisia, joista puhutaan ”kansakunnan tilaan” viitattaessa. Poliittisten puolueiden kannattajat ja äänestäjät eivät jakaudu puhtaasti kirkkokuntalinjojen mukaisesti: vaikka tiettyjä kirkollisia ”kerääntymiä” on havaittavissa, kaikissa kirkkoissa on jäsenistössään kaikkien eri puolueiden äänestäjiä.

Kuten kaikkialla maallistuneessa Euroopassa, myös Unkarissa yksittäisten jäsenten sidokset ja sitoutuminen omiin kirkkoihinsa vaihtelevat: kirkot eivät suinkaan ole ainoita mielipidevaikuttajia jäsentensä elämässä, ja maallistuminen on aivan yhtä vahvaa Unkarissa kuin muualla Euroopassa. Myös eri kirkkojen mahdollisuudet vaikuttaa kokonaisuuteen vaihtelevat, puhutaanpa sitten volyymista tai resurssista. Pienen luterilaisen kirkon mahdollisuudet ovat jo lähtökohdissaan toiset kuin viisi kertaa suuremman reformoidun kirkon – mutta samalla katolisen kirkon reformoitua kirkkoa suurempi koko ja näin jo lähtökohtaisesti vankempi asema voi myös merkitä suurempaa passiivisuutta kun puhutaan kirkoista yhteiskunnallisina muutosvoimina. Kaikkia Unkarin kirkkoja yhdistää kamppailu – kutakin kokoonsa suhteutettuna – vähäisten resurssien kanssa omien perustoimintojensa ylläpitämisessä. Myös tämä vaikuttaa siihen, missä määrin ne kykenevät yhteiskunnalliseen työhön ja vaikuttamiseen hengellisten perustehtäviensä ja seurakuntaelämän ylläpitämisen ohella.

Yleisesti ottaen vaikuttaa siltä, että kirkkojen piirissä kyetään havaitsemaan tämänhetkiseen ”Unkarilaisen demokratiaan” liittyviä ongelmia ja myös eläytymään siihen huoleen ja vaivautuneisuuteen, mitä esimerkiksi suomalainen ”satunnainen matkailija” ei voi olla tuntematta kuullessaan maan hallintokulttuurista ja päätöksentekotavoista. Mielenkiintoisella tavalla, vierailun aikana kuultiin niin luterilaisen kuin laajemmin erityisesti katolisen isännän (apotti Asztrik) suusta samansisältöinen huomautus, jonka mukaan histori-

allisessa mittakaavassa Unkari on demokraattisessa hallintatavassa vielä hyvin kokema- ton eikä ”demokratian” käsite saa Unkarissa samaa sisältöä kuin suurimmassa osassa muuta Eurooppaa ja läntistä maailmaa: samoin on muiden ”demokratian sanakirjaan” liittyvien termien kohdalla. Kirkoilla on selvästi erilaisia strategioita toimia vallitsevassa tilanteessa omien päämääriensä mukaisesti. Koska kirkot eivät ole ensisijaisesti poliittisia toimijoita, lienee luonnollistakin, että mikään niistä ei ole omaksunut huomattavaa vastavoimaa edustavaa roolia suhteessa valtion hallintoon. Sen sijaan kirkot pyrkivät vaikuttamaan kansakunnan tilaan ja maan kehityksen suuntaan ”sisältöpäin” osana unkarilaista yhteiskuntaa ja elämäntodellisuutta.

Tällaisessa kehyksessä näyttää siltä, että kirkkona luterilainen kirkko on pisimmällä kipukohtien tunnistamisessa, tavoitteiden asettamisessa ja toiminnan strategisessa suunnittelussa – siinä missä reformoitu kirkko suuremmalla volyymillaan profiloituu aktiivisimpana kirkollisena toimijana. Katolinen kirkko – kenties suuren kokonsa ja turvatuksen enemmistöasemansa vuoksi – ei toki ole kokonaan passiivinen mutta joka tapauksessa taipuvaisin ”status quo” -tyyppiseen lähtökohtaan julkisessa toiminnassaan ja habituksessaan.

Katolisen kirkon sisällä on kuitenkin syvällisiä intellektuelleja ja vaikuttajia, jotka kykenevät tarkkanäköisiin, historiallisesti uskottaviin analyyseihin ja perusteltuun kritiikkiin maan tilasta: Pannonhalman luostarin apotti Asztrik Várszeg – ainakin, esimerkin mainitaksemme – on tällainen henkilö vaikutusvaltaisella paikalla Unkarissa katolisen kirkon sisällä. Kirkkoja ja niiden panosta tai vaikutusta arvioitaessa ei lopulta pitäisikään sortua liian yksisilmäisiin yleistyksiin tai ainakaan niiden itsekritiikittömään omaksumiseen.

3.2 Unkarin juutalais- ja romanivähemmistöt sekä kirkkojen suhteet ja toiminta niiden parissa

3.2.1 Juutalaiset

Kysymyksen siinä, onko huomio avoimen antisemitismin lisääntymisestä Unkarissa todella vain liioittelua tai pelkkää vasemmistolais-liberalistista propagandaa, kaikkein painavimman vastauksen voivat antaa maan juutalaiset itse. Budapestin juutalaisyhteisön ja Frankl Leo -kadun synagogan edustajien viesti oli selkeä: kyse ei ole liioittelusta tai propagandasta. Heidän mukaansa esimerkiksi vihamielinen kadulla huutelu ja myös fyysisen koskemattomuuden loukkaukset ainakin lievemmissä muodoissaan (esim. kohti

sytkeminen) ovat viime vuosina selvästi yleistyneet ja arkipäiväistyneet.

Unkarin juutalaisyhteisöt muistavat hyvin toisen maailmansodan loppuvaiheet, jolloin parisataa tuhatta Unkarin juutalaista vietiin natsien tuhoamisleireille Puolaan. Useat Unkarin maaseutukaupunkien monituhatpäiset juutalaiset yhteisöt tuhoutuivat tuolloin kokonaan. Riippumatta siitä, kuinka "kuilun partaalla" Unkarissa tällä hetkellä tosiasiaa ollaan, vainojen ajan kokeneet yhteisön jäsenet tuntevat aitoa pelkoa entisten kauhujen aikojen paluusta. Vaikka nyky-Unkarissa juutalaisia ei toki vainota ja vaikka näin paha tilanne olisikin vielä kaukana tai jopa epärealistinen, vanhemmassa juutalaisväestössä uudelleen herännyt pelko on selvä indikaattori todellisesta ongelmasta ja viimeaikaisesta muutoksesta huonompaan suuntaan. Ongelma on myös helppo todentaa äärioikeistolaisen ja kansallismielisen Jobbik-puolueen saavuttamasta suosiosta ja sen viljelemästä avoimesti juutalaisvastaisesta retoriikasta. Eräs ilmaus tästä hengestä oli maassa huhtikuussa vietetty holokaustin muistopäivä, jonka aikana äärioikeistoa lähellä olleet moottoripyöräjengit uhkasivat pitää ja ehkä pitivätkin "kaasutus"-mielenosoituksia. Unkarin keskustaoikeistolainen hallitus toki tuomitsi tällaiset puuhut.

Isännät uskoivat juutalaisten tämänhetkisten ongelmien olevan Unkarissa suurempia kuin naapurimaissa. Kysyttäessä, mistä tämä voisi johtua, ja liittykö unkarilaiseen kansalliseen identiteettiin – perustuen muun muassa omintakeiseen kieleen ja muihin vastaaviin kansallisiin erityispiirteisiin – mahdollisesti joitain tätä ilmiötä selittäviä syitä, isännät arvelivat, että kansallisesta identiteetistä voidaan kenties löytää joitain ilmiötä vahvistavia elementtejä. He olivat kuitenkin taipuvaisempia näkemään pääasiallisen vaikeutuksen juutalaisten historiallisesta poikkeuksellisen merkittävästä asemasta Unkarissa. Isännät kertoivat, kuinka ennen maailmansotia juutalaisomistusten osuus maan kiinteistöistä sekä raha- ja teollisuuslaitoksista, samoin kuin juutalaisten koulutustaso suhteessa muuhun väestöön, oli Unkarissa poikkeuksellisen korkea verrattuna naapurimaihin tai Eurooppaan yleensä. Tämä herätti kateutta, vastakainasettua ja sitä kautta juutalaisvastaisuutta, joka tuli esiin 1920-luvulla (jo ennen Saksan juutalaisvastaisia lakeja) säädetyissä kolmessa juutalaisvastaisessa laissa, joista yksi rajoitti juutalaisten pääsyä yliopistoon ja muuhun korkeampaan koulutukseen. Suurin osa unkarilaisista ei aktiivisesti osallistunut myöhempiin vainoihin, mutta toisaalta Unkarissa ei esiintynyt fasismin vastaista aseellista vastarintaakaan kuten muissa itäisen Keski-Euroopan maissa – eikä juutalaisten pidätyksiä

maassa toimittaneet saksalaiset vaan Unkarin poliisin ja armeijan osastot. Sosialismin vuosikymmeninä (aiemmin hiljaisen hyväksynnän saanut) juutalaisvastaisuus uinui yhteiskunnan pinnan alla, mutta on nyt kapitalistisen järjestelmän aikana noussut uudelleen esiin mm. pelkona, että juutalaiset palaavat vaatimaan esimerkiksi omistamiensa asuntojen ja kiinteistöjen palauttamista. Asiaan liittyvä julma ironia on siinä, että kuolemanleireiltä ei tällaisia palajia tietenkään ole ollut.

Kysyttäessä nykyisistä juutalaisten ja kristillisten kirkkojen välisistä suhteista, erityisesti reformoitu ja luterilainen kirkko saivat isänniltä kiitosta. Heidän mukaansa ko. kirkkojen piirissä juutalaisiin suhtaudutaan "vanhempina veljinä" ja virallinen yhteiselo onnistuu hyvin. Suhteet katoliseen kirkkoon olivat isäntien mukaan kaksijakoisemmat: esimerkiksi kardinaaliin ja Pannonhalman apottiin suhteet ovat erinomaiset, "täydelliset", mutta samalla kirkossa on parikin piispaa, jotka edelleen saarnaavat juutalaisista Jeesuksen murhaajina eivätkä salli luettavan seurakunnille paa-
vin anteeksipyyntöä juutalaisille historian vainoista.

Vaikka juutalaisyhteisön edustajien reformoidulle ja luterilaiselle kirkolle antamat kiitokset ja "puhtaat paperit" virallisissa suhteissa olivat mieluisaa kuultavaa, työryhmän tiedossa toki oli, että kokonaan puhdasta kilpeä eivät reformoidut ja luterilaisetkaan voi juutalaisasiassa esittää kaikkien yksittäisten jäseniensä ja pappiensä kohdalla. Luultavaa on myös, että esimerkiksi Jobbik-puolueen kannattajissa on suhteellisesti eniten kirkkoliselta taustaltaan reformoituja henkilöitä. Mutta toisaalta, mitä reformoituun kirkkoon tulee, se on ryhtynyt selkeisiin toimiin omassa piirissään esiintyvää antisemitistisiä vastaan, mm. linjauksellaan pitää antisemitistisiä puheita syynä papin virasta erottamiselle.

Osaltaan kenties tematiikan läheisyys, mutta varmasti myös osaltaan reformoidun kirkon oma aktiivisuus asiassa selittää sitä, että nimenomaan reformoituun kirkkoon suuntautuneen vierailun yhteydessä työryhmä sai kuulla puhdaslinjaisen argumentin, jonka mukaan käsitys maan poikkeuksellisen vahvasta antisemitismistä liittyy "tiettyjen poliittisten tahojen", ts. entisten kommunistien pelaamaan likaiseen peliin välittämänsä valheellisen propagandan kautta. Tätä teoriaa vastapäättä oli edelliseltä iltalta juutalaisyhteisön edustajien oma kuvaus viime vuosina pahentuneesta tilanteesta – eikä "propaganda-teoria" siksi kuulostanut täysin uskotavalta. Mikäli jotain tahallista liioittelua asiassa esiintyisikin, ei voida sivuuttaa sitä, että asiaan liittyy myös aito ongelma –

mihin tarttumisessa reformoitu kirkko itse ei suinkaan ole ollut "veljistä vähäisin."

3.2.2 Romanit

Vierailu jesuiittajärjestön ylläpitämään Budapestin romanikollegiumiin oli erittäin mielenkiintoinen. Kyseessä oli eräs Unkarin (katolisten, reformoitujen, luterilaisten ja kreikkalaiskatolisten) kirkkojen eri yliopistopaikkakunnille perustamista romaninuorille tarjotetuista asuntoloista, joissa romanivähemmistöön kuuluvat nuoret saattoivat paitsi asua opintojensa aikana, myös perehtyä romanikulttuuriin, vähemmistö- ja identiteettikysymyksiin sekä vahvistaa kristillistä spiritualiteettiaan. Erityisen antoisaa oli kuunnella romaninuorten omia kuvauksia taustoistaan, arjestaan, haaveistaan ja suunnitelmistaan sekä heidän kertomuksiaan romanilasten ja nuorten elämästä ylipäätään. Nuorten omia ajatuksia olisi mieluusti kuullut enemmänkin – mutta vierailun loppupuolella paikalle sattunut kuuluisa romanikirjailija, 73-vuotias "ikinuori" József Daróczy (Choli) oli innokas paitsi jakamaan mystistä viisauttaan myös holhoten vastaamaan alun perin nuorille esitettyihin kysymyksiin heidän puolestaan. Tapakulttuurinsa mukaisesti romaninuoret kuuntelivat kiltisti vanhempaa miestä, häntä keskeyttämättä tai vastaan väittämättä. Nuoret eivät kuitenkaan malttaneet olla välillä pyörittelemättä silmiään toisilleen kirjailijan selittäessä heidän ajattelutapojaan. Kirjailijan idealismi loi herkullisen kontrastin nuorten aiempiin puheisiin ja heidän elekieleensä – missä paljastui sängen tutunoloinen kuva nuorten maailmasta erilaisine akuutteine kysymyksineen maallistuvassa ja erilaisten globaalien ilmiöiden kyllästävässä Euroopassa. Millaisia ongelmia "maalistumiseen" tai "globalisoitumiseen" sitten liittyykään, oli kuitenkin myönteistä nähdä, että nämä romaninuoret eivät suinkaan olleet syrjäytyneet vaan olivat vahvasti kiinni samassa elämäntodellisuudessa kenen tahansa eurooppalaisen ikätoverinsa kanssa.

Työryhmässä tiedostettiin, että Budapestin romanikollegiumissa tavatut nuoret edustivat pientä onnekkaiden joukkoa verrattuna suurimpaan osaan romani-ikätovereistaan. Matkan puitteissa ei ollut mahdollista tutustua romanilasten ja -nuorten elämään maaseudulla ja itäisessä Unkarissa, alueilla, joissa ongelmat ovat suurimmat. Romaninuorten omiin kuvauksiin ja kertomuksiin perustuen on kuitenkin todettava, että pessimistisiin ennako-odotuksiin suhteutettuna työryhmän jäsenten saama yleiskuva romanivähemmistön tilanteesta Unkarissa edusti matkan positiivisinta yllätystä. Tämä ei tarkoita, että maassa ei olisi vakavia romanivähemmistön asemaan liittyviä ongelmia. Mutta verrattuna vaikkapa Slovakiaan tai Romaniaan, tilanne Unkarissa näytti valoi-

sammalta esimerkiksi romanilasten koulunkäynnin suhteen. Nuoret vakuuttivat, että maan kaikki romanilapset käyvät loppuun peruskoulun: tämä oli tieto, mitä ei osattu odottaa.

Kirkkojen toiminta romanikollegiumien perustamisessa ympäri maata on ilahduttava asia ja samalla eräs konkreettinen todiste kirkkojen aktiivisuudesta romanikysymyksessä. Maassa toimii kristillinen romanikollegiumien verkosto, joka alkoi reformoitujen ja katolisten toimesta, luterilaisten ja kreikkalaiskatolisten liittyttyä pian hankkeeseen mukaan. Toiminnassa on tällä hetkellä (v:sta 2012) neljä collegiumia: jesuiittojen Budapestissa ylläpitämän asuntolan lisäksi reformoidut pitävät omaansa Debrecenissa, luterilaiset Nyíregyházassa ja kreikkalaiskatoliset Miskolcissa. Collegiumien strategioissa on pieniä eroja sen suhteen, katsotaanko keskeiseksi ottaa asuntoloihin tietty määrä myös ei-romaneja, tai millaisin tavoittein nuorten tulevaisuuden suhteen ollaan liikkeellä: onko ajatus, että valmistuttuaan nuoret palaavat romaniyhteisöihin ammattejaan harjoittamaan toimien samalla esikuvana nuoremmille – vai onko tosiasiassa tasa-arvoisempaa ja romanien asian kannalta parempi lähteä liikkeelle ajatuksesta, että nuoret ovat yhtä vapaita kuin muutkin valitsemaan itse oman tiensä opintojensa jälkeen? Esimerkiksi katolisten jesuiittojen ylläpitämässä collegiumissa noudatetaan edellistä ja reformoitujen ylläpitämässä jälkimmäistä ideaa. Kysymys siitä, millaiset toimet lopulta parhaiten edistävät romanien yhteiskunnallista integraatiota ja torjuvat segregatiota ei ole yksiselitteinen – mutta lienee selvää, että esimerkiksi erilliset romaniilapsille/nuorille tarkoitetut koulut ja oppilaitokset eivät vaikuta integroivasti, vaikka taustalla olisi hyväntahtoinen ajatus taata romanilapsille parempi huomio ja koulu/opiskelurauha.

Kristityistä romaneista suurin osa on katolisia, merkittävä osa reformoituja – ja kolmanneksi karismaattinen kristillisuus, erityisesti helluntalaisuus, on romanien parissa yleistä. Luterilaisia ei romaneissa juurikaan ole. Tässä mielessä romanikysymys on jo kirkko- ja seurakuntaidentiteettien tasolla kohtikäyvämpi kuin kahdessa suurimmassa kirkossa eikä se samalla tapaa nouse luterilaisessa kontekstissa keskeisenä agendalle seurakuntaelämän järjestämisessä. Luterilainen kirkko ei kuitenkaan ole tähän vedoten vetäytynyt sosiaalisesta vastuusta romanikysymysten kohtaamisessa vaan kantaa oman kortensa kekoon ja on mm. kouluttanut osaa henkilöstöstään tätä ajatellen.

Collegiumien perustamiset eivät tietenkään yksin ratkaise romanikysymystä Unkarissa. Ne ovat kui-

tenkin eräs hyvin merkittävä toimenpide asiassa ja samalla vahva yhteiskunnallinen signaali kirkoilta romaniväestön integraation puolesta.

3.3 Kirkkojen ajankohtaisia erityiskysymyksiä

Kuten aiemmasta on käynyt ilmi, hengellisen perustehtävänsä mukaisesti Unkarin kolme perinteistä kirkkoa eivät ole pyrkineet omaksumaan maassa mitään poliittisen vastavoiman asemaa, mutta sen sijaan niiden piiristä löytyy aitoa pyrkimystä toimia maassa yhteiskunnallisina muutosvoimina erilaisin keinoin, enemmän tai vähemmän tiedostetuin ja hallituin strategioin. Reformoitu kirkko profiloituu vähemmistökirkkona mutta kuitenkin riittävän suuren volyymin omaavana maan "mainstream" - protestanttisuutena kaikkein aktiivisimpana ja radikaaleimpana yhteiskunnallisena toimijana yli maan katolisen enemmistökirkon. Luterilainen kirkko puolestaan on työotteessaan ja -asenteessaan kolmikosta selvästi modernin ja tietyllä tapaa miellyttävästi "läpinäkyvin", mutta samalla kolmikosta mahdollisuuksiltaan selvästi rajallisin pienuutensa vuoksi. Kokoonsa suhteutettuna se on kuitenkin huomattavan aktiivinen ja toiminnaltaan suunnitelmallisin: kirkossa onkin tarkoitus lähiaikoina valmistella ja julkaista selkeä toimintaa ohjaava strategia Suomen ev.-lut. kirkon tavoin. Piispa Fabiny totesi, että siinä missä kommunistiaikana kirkko tarvitsi selvittääkseen kuhunkin tilanteeseen sopivaa taktiikkaa, nykyaikana – onneksi – kaikki hämäälevä taktikointi on jo aika jättää menneisyyteen ja perustaa toiminta avoimeen ja läpinäkyvään strategiseen suunnitteluun. Nykyisessä yhteiskunnallisessa tilanteessa Fabiny kuvasi kirkkonsa valitsemaa polkua "kapeaksi keskiteiksi" nykyhallintoa myötäilevän katolisen kirkon ja radikaaleimpana erottuvan reformoidun kirkon välillä. Suhteessa valtioon luterilainen kirkko pyrkii toteuttamaan "kriittistä solidaarisuutta": rakentamaan yhteiskuntaa siitä erottautumatta mutta siihen kritiikittömästi mukautumatta.

Kirkkojen merkitys ja elämänsisältö eivät kuitenkaan tyhjenny (sinänsä tärkeään) kysymykseen niiden yhteiskunnallisesta toimeliaisuudesta. Tosin juuri tähän ulottuvuuteen kiinnitetään nykyään ulkopuolelta eniten huomiota maan erikoislaatuisten ja hämmentävän yhteiskunnallisten ja poliittisten tilanteiden vuoksi. Samalla aivan tavallisen seurakuntaelämän järjestämisessä ja sen turvaamisessa riittää välittömiä ja jokapäiväisiä haasteita kaikille kirkkoille. Vallitseva missio fokusoituu kirkkoissa jo välttämättömyydenkin pakosta juuri tälle "sisäalueelle"; esimerkiksi ulkomaille suuntautuvaa lähetystyötä ei ole ollut kirkkoissa mahdollista järjestää juuri lainkaan. Talous- ja työvoimaresursseihin liittyvät

perusongelmat ovat Unkarin kirkkoissa hyvin pitkälle samanlaisia: ne kaikki kärsivät pappispulasta ja kaikkien piirissä on tyypillistä, että yksi pappi hoitaa useampaa kuin yhtä seurakuntaa.

Toiminnan uudelleenjärjestäminen kommunismin jälkeisellä ajalla on ollut kirkkoissa kokonaisvaltainen ja – nyt vielä kokonaan uusienkin haasteiden keskellä – edelleen jatkuva prosessi: kipeääkin menneisyyttä olisi jaksettava kohdata ja käsitellä eheän tulevaisuuden rakentamiseksi. Reformoitu kirkko on omalta osaltaan vasta aloittamassa – luterilaista kirkkoa seuraten – sosialismin aikaisen vaikean historian avaamista. Piispa Szabón mukaan Unkarin kommunistit eivät pystyneet tuhoamaan kirkkoja siinä mitassa kuin mitä Neuvostoliitossa tehtiin, mutta kirkko vaurioitui sisäisesti: sen sisällä oli runsaasti salaista poliisia palvelleita agentteja. Samasta teemasta katolisen kirkon osalta puhui Pannonhalman apotti Asztrik Várszeg, joka kuuluu kirkkonsa menneisyyttä tutkivan toimikunnan vetäjiin. Kirkkoissa uskotaan nyt menneisyysprojektien välttämättömyyteen, mutta niiden toteuttajilta vaaditaan paljon paitsi rohkeutta myös kristillistä mielenlaatua: ei tuomiomieltä vaan uskoa, että "totuus tekee vapaaksi".

Kaikkien kirkkojen kohtaama, mutta aivan erityisesti jäsenmäärältään pienempiä protestanttisia kirkkoja haastava ilmiö on maan sisäinen muuttoliike ennen kaikkea Budapestin ja sen lisäksi muutamien muiden maan suurimpien kaupunkien liepeille. Tulee ratkaistavaksi, jätetäänkö papit autoituvuihin kyliin vartioimaan kylän vanhaa ja arvokasta kirkkorakennusta ja "odottamaan suomalaisten matkailijaryhmien tuloa" – vai siirretäänkö heidät sinne, minne ihmiset ovat menneet ja perustetaan uusia seurakuntia heitä palvelemaan? Reformoitu piispa Szabó totesi, että hän ei halua jäädä historiaan piispana, joka varjeli rakennukset mutta kadotti ihmiset.

Kaikki kolme kirkkoa ovat ison haasteen, mutta samalla suuren mahdollisuuden edessä vuonna 2014, kun kouluissa tulee kaikille pakolliseksi uskonnon (tai ettiikan) opetus, ja opetuksen järjestelyvastuu luovutetaan kirkkoille. Pidemmällä tähtäimellä tällä saattaa olla vaikutusta myös kirkkojen työvoimapulan helpottamiseksi, kun kristillinen sivistys sekä kristinuskon ja oman tunnustuskunnan tuntemus kohenevat kasvavien lasten ja nuorten keskuudessa – ja samalla kenties motivaatio ja kiinnostus kirkon työhön kasvaa. Vuosina 1989–2013 vapaaehtoiseen uskonnonopetukseen on osallistunut vain 1/3 Unkarin koululaisista, joten edessä oleva muutos on merkittävä. Kirkot ovat kritisoineet uudistuksen aikataulua, sillä ei ole lainkaan selvää, että ne ennättävät kunnollises-

ti varautua uuteen tehtävään, joka sekin jälleen vaatii merkittäviä resursseja – joita on ennestäänkin niukasti. Historiallisesti kirkkojen merkitys Unkarin koko koululaitokselle on ollut keskeinen ja erityisesti luterilaisten ylläpitämät, kaikille avoimet koulut ovat olleet hyvässä maineessa.

3.4 Ekumenia: kirkkojen hyvät keskinäiset suhteet

Romanilasten koulunkäyntiasteen ohella toinen erityisen miellyttävä havainto oli työryhmälle hyvät ekumeeniset suhteet kolmen vierailun kirkon välillä. Asia tuli esille jokaisen yksittäisen kirkollisen vierailun yhteydessä. Vahvan symbolin hyville ekumeenisille suhteille tarjoaa Pannonhalman luostari, jonka erityisluonnetta sen apotti identifioi luostarin vuonna 996 – siis ennen kristikunnan jakautumista (v. 1054) – alkaneen historian kautta. Luostarin henki on apottinsa myötävaikutuksella hyvin ekumeeninen, hengellisesti vapautunut ja ennakkoluuloton sekä älyllisesti rehellinen; eräänä konkreettisena merkinä tästä hengestä on, että luostarin lukion ekumeniikan lehtorina toimii luterilainen pastori Gyula Menyes. UNESCO:n maailmanperintöluetteloon kuuluva Pannonhalman luostari on suositeltava vierailu- ja tutustumiskohde niin työn kuin lomailun merkeissä.

3.5 Ystävät ja sisarukset: Unkarin ja Suomen ev.-lut. kirkkojen väliset yhteydet

Unkarin ja Suomen ev.-lut. kirkkojen välillä vallitsevat sisarellisen lämpimät suhteet jo yli vuosisataisella historialla. Ne alkoivat kasvattaa juurta jo 1800-luvun loppupuolella, ja versoivat esiin suoranaista kuintoa vuonna 1927 alkaneen teologivaihdon ja vuonna 1937 alkaneiden suomalais-ugrilaisten teologien kokousten muodoissa; ystävyysseurakuntatoiminta kirkkojen välillä oli hyvässä vauhdissa jo ennen rautaesiripun repeämistä ja kommunismin sortumista 1980 ja -90 lukujen vaihteessa. Tätä nykyä 46 suomalaisella seurakunnalla on virallinen ystävyysseurakuntasopimus ja lisäksi ainakin kymmenellä muulla seurakunnalla on epävirallista ystävyystoimintaa Unkarin luterilaisten seurakuntien kanssa. Viimeisimpien kehityslinjien valossa suhteet unkarilaisiin seurakuntiin ovat osoittautuneet vähiten suhdanne-herkiksi verrattuna suhteisiin Inkerin ja Viron luterilaisten kirkkojen seurakuntien kanssa.

Työryhmä sai opintomatkillaan nauttia pitkien, vahvoiksi ja luottamukselliseksi kasvaneiden suhteiden hedelmistä tutustuessaan Unkarin kirkon Pohjoisen ja Läntisen hiippakunnan toimintaan piispojen johdolla sekä vierailullaan Győrin kaupunkiseurakun-

taan ja pieneen Győrságin maalaisseurakuntaan, missä järjestetyssä illanvietossa yhdessä joidenkin seurakuntalaisten kanssa koettiin tuhansille suomalaisille vuosikymmenien varrella tututuksi tullutta unkarilaista, mutkatonta vieraanvaraisuutta.

Győrságissa nähtiin myös välähdykseltä jotakin tyypillisestä pienestä luterilaisesta diasporaseurakunnasta. Kirkkoherra Zsuzsa Uramin seurakunnassa on vajaat sata seurakuntalaista, mutta seurakunta ylläpitää pientä kirkkoa ja pappiaan. Uramin puoliso, pastori Gyula Menyes työskentelee kuten aiemmin mainittua – ja erikoista kyllä – Pannonhalman luostarin lukion ekumenian opettajana. Győrság ei ole siinä mielessä kaikkein tyypillisin unkarilainen kylä, että suuren kaupungin läheisyyden vuoksi sinne muuttaa myös nuorta väkeä. Myös Audin autotehdas pitää ainakin vielä toistaiseksi kylää elinvoimaisena. Monilla muilla Unkarin maaseudun alueilla kärsitään ukkoutumisesta ja autioitumisesta. Kylää ympäröivät viiniköynnöspellot ja monet viinikellarit tuovat miljööseen ja elämäntapaan tietyn sävöksensä, mutta kyläläisten todistuksen mukaan paikalliseen kulttuuriin aina kuulunut viininviljely ei vaivalloisutensa ja sitovuutensa vuoksi juuri kiehdo enää nuoria polvia tätä kulttuuria jatkamaan. Ikämiehet huolehtivat monesta pienviljelmästä.

Győrissä tutustuttiin elinvoimaisen kaupunkiseurakunnan elämään ja toimintaan. Kirkkokortteli, jonka sisäpihoilla aukeni eräänlainen koottu ”yhteenveto” unkarilaisen luterilaisen kirkon ja seurakunnan toiminnasta ja sen vahvuuksista, teki työryhmän jäseniin suuren vaikutuksen: siellä vierekkäin samalla aukiolle kirkon ympärillä sijaitsevat sulassa sovussa lasten päiväkotit, peruskoulu ja vanhainkoti, ja lisäksi rakennuksissa oli mm. pappien ja muiden seurakunnan työntekijöiden asuntoja. Luterilaisen kirkon kasvatus-, koulutus- ja diakoniatyö on Unkarissa on hyvin arvostettua yli tunnustuskuntarajojen, ja toiminta on myös ekumeenisesti avointa yli näiden rajojen: esimerkiksi päiväkodissa lapset saavat oman tunnustuksensa mukaista uskontokasvatusta.

Huomioiden Unkarin luterilaisen kirkon taloudelliset resurssit, suomalaisittain ajatellen on suoranainen ihme kuinka kaikkea mainittua toimintaa – ja sen lisäksi vielä paljon muita aktiviteetteja – pystytään pitämään laadukkaasti yllä. Vähenevien taloudellisten resurssien, mutta unkarilaisella mittapuulla vielä mahdollisten sellaisten, todellisuudessa elävillä suomalaisilla luterilaisilla on hyvin paljon opittavaa unkarilaisen sarkirkon elämästä: eräs tärkeä oppitunti koskee sitä, mitä vähilläkin resursseilla voidaan saada aikaan ja miten – mutta toinen, yhtä tärkeä ellei jopa tärkeämpi

oppitunti koskee itseä ja omaa hyväosaisuutta. Näiden oppituntien näkökulmat yhdistämällä voitaisiin ehkä päästä eteenpäin ajatuksissa, miten niukkenevia mutta vielä runsaita resursseja voitaisiin meillä parhaiten suunnata ja käyttää kirkon elinvoimaisen ja merkityksellisen tulevaisuuden turvaamiseksi.

Monistakulttuurisesti ”eksoottisista” erityispiirteistään ja yhteiskunnalliseen kontekstiin liittyvistä eroa- vai- suuksista huolimatta Unkarin luterilaisen kirkon ja sen seurakuntien yhteydessä suomalainen kokee jotain hyvin tuttua, turvallista ja kodikasta – ja jotain sel- laista, mitä ei ole samalla tapaa koettavissa maan mui- den kirkkojen yhteydessä vaikka kokemus muutoin olisikin positiivinen. Kysymys on epäilemättä paitsi yhteisistä tunnustuskunnalle tyypillisistä ajattelun ja seurakuntaelämän erityispiirteistä myös pitkästä vuo- rovaikutuksesta sekä vastavuoroisesta oppimisesta ja tähän pitkään prosessiin liittyvästä yhteenkuuluvuu- desta ja vastavuoroisesta tunnistettavuudesta kirk- kojen välillä hyvin erilaisista toimintaympäristöistä riippumatta.

4. ITÄ-EUROOPAN TYÖRYHMÄN SUOSITUKSET SUOMEN EV.-LUT. KIRKOLLE

Ekumeeninen lähtökohta matkalle, ts. tavoite tutustua Unkarissa myös muihin kuin luterilaiseen kirkkoon, osoittautui hyvin hedelmälliseksi ja opettavaiseksi. Vaikka selkeä painopiste Unkarin suhteissa on edel- leen pidettävä maan luterilaisessa kirkossa, ekumee- nista tutustumista ja yhteydenpitoa myös maan mui- den kirkkojen kanssa on jatkossakin syytä viljellä mahdollisuuksien mukaan.

Matkan aikana Győrin vierailun yhteydessä Mikkelin hiippakunta ja Unkarin Läntinen hiippakunta neuvotte- livat piispojensa johdolla ystävyshiippakuntasuhteen solmimisesta osapuolten välille. Hanke on- kin toteu- tumassa ja tuottanee uudenlaisia yhteistyön muotoja. Ystävyysseurakuntatoimintaa ja muuta yhteistyötä Unkarin luterilaisen kirkon ja sen seurakuntien kanssa onkin mitä tärkeintä pitää yllä ja kehittää myös tule- vaisuudessa. Sen siunaukset tulevat ilmeiseksi jo itse vuorovaikutuksessa sinänsä, mutta on myös tärkeää, että kirkollamme on läheinen kumppani itäisessä Kes- ki-Euroopassa, minkä kautta alueesta ja sen erilaisista ilmiöistä ja tapahtumista saadaan Suomessa monipuo- lisempi ja mahdollisimman tasapainoinen käsitys.

Unkarin nykyinen tilanne koskettaa, hämmentää ja huolestuttaa meitä suomalaisia aivan erityisellä taval- la. Tällöin on hyvä tietää, että maassa edelleen toimii meille rakas sisarkirkko, jonka panoksesta koko un-

karilaisen yhteiskunnan hyväksi me täällä Suomessa saamme iloita ja olla ylpeitä – ja jota saamme eri ta- voin, hengellisesti ja aineellisestikin tukea, vuorovai- kutuksesta samalla itse rikastuen, nykyään luultavasti vielä unkarilaisia enemmän.

Matkakertomus Josef Stalin ekumeeniselta kurssilta 3.-12.6.2013.

Matti Nikkanen

Kurssi järjestettiin Baijerin kirkon omassa koulutus- keskuksessa Josefstalissa (Schliersee). Ekumeenisen kurssin aiheena oli missio, ja kurssille osallistui kirk- kojen edustajia neljästätoista eurooppalaisesta maas- ta; tunnustuskunnista edustettuina olivat luterilaiset, reformoidut, anglikaanit, katoliset ja ortodoksit. Edus- tajat olivat läpileikkaus kirkkojen eri tason tehtävissä toimivista teologeista. Itäeurooppalaiset kirkot olivat lähettäneet paikalle myös kirkon ylimmissä johtotehtävissä toimivia teologeja (joukossa piispa Milan Krivda Slovakian evankelis-luterilaisesta kir- kosta). Tutkijana toimi itseni lisäksi ainoastaan David Plews Skotlannin reformoidusta kirkosta. Kurssia johtivat Baijerin maakirkkoa edustavat Heinz Dun- kerberger-Kellermann ja Rainer Brandt; kutsuttuina luennoitsijoina olivat Kirkkojen Maailmanneuvoston keskustuomiston työntekijä Kyriaki Avtzi ja Baijerin maakirkon kirkkohallituksen kansliapäällikkö Micha- el Martin. Kurssin työkielinä olivat saksa ja englanti, mutta työskentelyyn oli mahdollista osallistua myös niiden, jotka osasivat vain toista kieltä. Kurssilla oli tasokas simultaanitulkkaus, josta vastasivat kaksi bai- jerilaista seurakuntapastoria.

Kurssin tavoitteena oli herättää keskustelua lähetyksen luonteesta tämän hetken eurooppalaises- sa kontekstissa. Työskentely painottui pienryhmissä käytäviin keskusteluihin. Teologisena lähtökohtana oli Kirkkojen Maailmanneuvoston asiakirja Together Towards Life: Mission and Evangelism in changing Landscapes, jonka esittelystä vastasi Kyriaki Avtzi. Asiakirjan vastaanotto oli lähtökohtaisesti positiivi- nen. Keskusteluissa nousi ehkä yllättäen esiin myös kriittisiä näkökulmia, jotka koskivat asiakirjan edus- taman lähetyksäsityksen poliittisia ulottuvuuksia. Näitä äänenpainoja esittivät erityisesti Itä-Euroopan kirkkojen edustajat, jotka tunnistivat asiakirjasta myös marxilaisia painotuksia liittyen kehitysmaiden ja kasvavien kirkkojen toimintaympäristöjen analyysiin. Kriittiset äänenpainot tuntuivat tulevan yllätyksenä saksalaisille järjestäjille, jotka näyttivät ymmärtävän

itsensä Kirkkojen Maailmanneuvoston päätösten toimeenpanijoiksi. Toinen keskustelunaihe koskikin asiakirjan luonnetta. Järjestäjätaho edusti tulkintaa, jonka mukaan KMN:n yhteiset päätökset ovat jäsenkirkkoille normatiivisia. Keskustelussa ilmeni, ettei tästäkään vallitse konsensusta. Oman käsitykseni mukaan KMN:n tämän tyyppiset asiakirjat ovat luonteeltaan ns. keskusteluasiakirjoja, jotka auttavat jäsenkirkkoja varsinaisen normatiivisen lähteistön eli kirkkojen omien tunnustusasiakirjojen tulkinnassa. Lähetystyön konkreettisista pelisäännöistä päätetään niinikään muissa yhteyksissä.

Kurssilla oli riittoisa vapaa-ajanohjelma, joka tarjosi mahdollisuuden keskusteluun. Josef Stalin ekumeeninen kurssi oli kokonaisuutena kiinnostava ja se tarjosi teologin ja papin työssä hyödyllisiä virikkeitä.

Saints without borders 3.-10.7. 2013 Strasbourg'n ekumeenisen instituutin kesäseminaari, Ranska

Satu Koikkalainen

Huomioita luennoilta:

SAINTS IN SCRIPTURE

Tiettyjen sanojen käytöllä on suurempi merkitys kuin luulisi. Eri kielissä voi olla eri merkitys samalla sanalla. Suomessa sanat pyhä, pyhät, pyhimys lähtevät samasta kannasta ja englannin kielessä sanalla holy on myös oma kieliperhe, mutta sanalle saint ei ole. Pitää siis olla tarkka puhuessa ja kääntäessä sanoja godesh, hagioi, hasid, saints, holy ones, pyhät ja pyhimykset.

VENERATION OF THE SAINTS: A HISTORICAL OVERVIEW

Pyhimys ei välttämättä ole muiden yläpuolinen olento; usein pyhät ja noidat olivat toistensa kaltaisia. Pyhyys ei liity elämään, oikeastaan vain kuolemaan ja itsensä uhraamiseen. Pyhä voi olla marttyyri, mutta myös elävä marttyyri, joka kuolettaa syntisen ruumiin. Onko marttyyrius nykyisin turhaa, kun uhri on jo uhrattu kaksituhatta vuotta sitten?

Pyhäinpäivän ongelma. Nimi all saints day johtaa oikeampaan käyttäytymismalliin. Suomessa ja muualla käydään vain omien sukulaisten haudoilla, vaikka oikeammin pitäisi muistella kaikkia joskus eläneitä pyhiä. Omat isovanhemmat eivät edes ole aitoja pyhiä kuin harvassa tapauksessa.

THE REFORMATION CHALLENGE

Lutherin mielestä pyhien päivinä piti tuntea syyllisyyttä, ei juhlia. Myös pyhien mukaan eläminen oli ymmärretty kansan keskuudessa väärin, koska ihmiset yrittivät matkia pyhien elämää täysin. Luther ajatteli oikeamman käytännön olevan enemmän oman ongelman tarkastelua ja samanaikaisesti tarkastella pyhän elämää. Pyhän reagoimisen seurannan avulla ihminen voi reagoida omaan ongelmaansa oikealla tavalla. Pyhiin ei saanut luottaa kuitenkaan täysin, koska luotto Kristukseen saattoi vähentyä.

THE CATHOLIC CANONIZATION PROCESS

Peruseriaatteena, että Jumala tekee pyhäksi juuri Jumalalle, ei muille. Katolisen kirkon päätös julistaa pyhimyksiä vain katolilaisia ei vie pyhyyttä pois muilta. Jumalan silmissä voi olla pyhä olematta kanonisoitu. Kriteerit julistamiseen on tehty vain katolilaisille, joten katolilaiset kanonisoidaan, muut tunnustetaan. Yhden pyhän kanonisointiprosessi maksaa n. 15000-30000 euroa, joten siihen ei lähdetä kevyin perustein. Jos kandidaatin elämästä löytyy loukkauksia toisia kristittyjä kohtaan, prosessi keskeytetään heti.

THE IMPORTANCE OF MODELS IN THE RELIGIOUS LIFE

Malleja elämään tarvitaan ihan jo psykologisesti ajateltuna. On olemassa mm. eläviä malleja, kuten oma perhe ja epäsuoria malleja, kuten julkisuuden hahmot. Mallit lisäävät sosiaalista käyttäytymistä tiettyyn suuntaan, ja etenkin lapsista näkee esikuvien käytöksen ja ulkomuodon matkimista. Symbolisia malleja hengellisessä elämässä ovat pyhimykset.

PARALLEL PRACTICE AND NEW POSSIBILITIES FOR LUTHERANS

Luther kohtasi elässään marttyyreja, joista vaikutti. Hän päätti kirjoittaa kirjan Jan Husista. Siinä Luther erotteli oikeat pyhimykset, Kristusta korostavat, vanhoista ihmeidentekijöistä eli huijareista. Pyhän elämä saattoi jopa olla hyväksytysti arveluttavaa, jos esim. hänen kristologiansa oli todella hienoa.

Oma, seminaarin aikana muotoutunut määritelmä luterilaisesta pyhimysten tarpeesta: Talossa asuu isä ja tytär, jotka ovat kaikkiruokaisia. Tytär tuo yökylään ystävänsä, joka on kasvissyöjä. Ystävä on ujo eikä uskalla kertoa tyttären isälle ruokavaliostaan, joten hän pyytää tytärtä kertomaan tämän isälleen. Tytär kertoo ja isä tekee kaikille sinä iltana kasvisruokaa.

Hengellisessä elämässä isä on Jumala, tytär on pyhä ja ystävä on kuka tahansa ihminen. Jumalaa usein pelätään liikaa, jotta voitaisiin suoraan kohdistaa sanat hänelle. Väliin tarvittaisiin joku, joka voisi välittää sanat eteenpäin. Tätä mallia kritisoitiin sanomalla, että pitää ihmisen pystyä itse puhumaan suoraan Jumalalle. Kommunikaation kuuluisi olla välitöntä. Näin ei kuitenkaan aina ole, joten pyhien merkitystä luterilaisille voisi hyvin katsoa uudelleen.

Terveiset EU- parlamentista:

Pyhimykset ovat tarpeellisia, koska ne ovat idoleita kansalle. Oletuksena on siis, että kansa tarvitsee idoleita.

Protestanttien ongelma on tuen puute, koska he eivät saa tarpeeksi ymmärrystä aiheesta. Talk more to each other than of each other!

Exchange on the religious dimension of intercultural dialogue Jerevan 2.-3.9.2013

Kaarlo Kalliala

Koska Armenia on vuonna 2013 Euroopan neuvoston ministerineuvoston puheenjohtajamaa, Exchange on the religious dimension of intercultural dialogue -kokous järjestettiin tällä kertaa Jerevanissa. Erityisteemana oli Freedom of religion in today's world: challenges and guarantees.

Kokoukseen osallistui uskonnollisia johtajia, uskontojen yhteistyöjärjestöjen edustajia, poliitikkoja sekä pari ateistisen maailmankatsomuksen edustajaa, joista toisena Euroopan humanistiliiton puheenjohtaja David Pollock.

Kokous muodostui paneelipuheenvuoroista ja niiden kommentteista.

Eräitä havaintoja ja opetuksia:

1. Euroopan neuvosto on uskontojen yhteiskunnallisen roolin ja uskonnonvapauden kannalta tärkeä; sen suosituksilla on arvovaltaa. Siksi EN:n seuraaminen ja sen kokouksissa mukana oleminen on hyvää.
2. Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen päätökset uskontoa koskevissa asioissa olisi aiheellista koota ja antaa kirkon johdon käyttöön niiden case law -luonteen ja velvoittavuuden vuoksi.

Sant' Egidion rauhanrukous Roomassa 29.9.-1.10.2013

Kaarlo Kalliala

Sant' Egidion rauhankokouksen ja -rukouksen teema oli Rohkeus uskoa. Kokous koostui kaikkiaan 32 paneelista, avajais- ja päätösjuhlallisuuksista sekä itse rauhanrukouksesta. Erityisesti Lähi-idän tilanteeseen sekä kristittyjen ja muslimien kohtaamiseen liittyvät paneelit olivat suosittuja.

Suomesta oli lisäksi kutsuttu kolme emerituspiipaa: Eero Huovinen, Voitto Huotari ja Mikko Heikka. Itse olin rauhanvetoomuksen yhtenä allekirjoittajana päätösseremoniassa.

Sant' Egidio on organisaatio, joka pystyy kokoamaan uskontojohtajia kattavimmin, vaikka – etenkin Roomassa – katolisen kirkon rooli on erityisen korostunut. Ortodoksinen kirkko ja muut orientaaliset kirkot olivat vahvasti edustettuina; Antiokian patriarkan lisäksi kokoukseen osallistui aktiivisesti Aleksandrian patriarkka. Osanottajat kävivät myös paavin yksityisvastaanotolla. Tervehdyksessään paavi palasi muutoinkin kokouksessa esillä olleeseen teemaan ”välinpitämättömyyden globalisaatiosta”.

Sant' Egidion anti omalle kirkollemme on toisaalta kansainvälisessä uskontojen ja kirkkojen vuorovaikutuksessa sekä ajankohtaiskeskusteluun osallistumisessa ja tutustumisessa. Toisaalta on syytä panostaa yhteyksiin tämän merkittävän yhteiskunnallisen ja karitatiivisen järjestön ja suomalaisen diakonian välillä. Sen lisäksi, että järjestö näyttää kutsuvan emerituksia kokouksiinsa, on tarpeen pitää yhteyttä virassa olevien tasolla.

International congress on the reformation jubilee 2017 Zurich 6.-10.10.2013

Juhani Holma

Osallistuin Suomen ev. lut. kirkon edustajana kansainväliseen reformaation juhluvuoden 2017 konferenssiin. Konferenssin olivat järjestäneet Sveitsin protestanttisten kirkkojen liitto (FSPC) ja Saksan evankelinen kirkko (EKD).

Tilaisuuteen oli kutsuttu protestanttisten kirkkojen edustajia 37 eri maasta. Yhteensä osanottajia oli 215.

Osanottajista valtaosa oli sveitsiläisiä (88) ja saksalaisia (57).

Huomiota kiinni se, että Pohjois-Amerikan edustus oli todella kapea. Kun osanottajia oli Kiinaa, Japania, Koreaa, Kuubaa, Brasiliaa, Argentiinaa, Chileä, Nigeriaa, Ruandaa ja Etelä-Afrikkaa myöten, oli ELCA:n osanottajien puuttuminen merkille pantavaa.

Konferenssin ekumeenisina vieraina ja pääluennoitsijoina olivat entinen Canterburyn arkkipiispa Rowan Williams ja kardinaali Kurt Koch Vatikaanista. Kardiinaalin puheen pääsisältönä oli "Katumus, kiitollisuus, toivo – uusi alku ekumeeniselle dialogille Kristusvuonna 2017".

Tämän avauksen ampui luentoa seuranneessa paneelissa alas EKD:n Margot Kässman protestanttisen yleisön hurratessa. Kässman korosti aggressiivisempia teemoja kuten "reformaatiota, luovuutta ja voimaa" katumuksen, kiitollisuuden ja toivon sijaan. Paneeli sai nolon lopun Vatikaanista saapunutta vierasta ajatellen.

V HAETTAVANA OLEVAT STIPENDIT

Kirkkohallituksen ulkoasiain osaston välittämät stipendit

Vapaamuotoiset hakemukset seuraaviin kirkon ulkoasiain osaston välittämiin stipendeihin lähetetään sähköpostitse teologisten asiain yksikön työalasihteerille alla erikseen mainittujen määräaikojen puitteissa. Lisätietoja hakemisesta löytyy Sakastin **Maailmanlaaja kirkko** -sivustolta (kansainvälinen vaihto/stipendit) osoitteesta sakasti.evl.fi/teologiset_stipendit

Stipendejä koskeviin tiedusteluihin vastaa ensisijaisesti teologisten asiain yksikön vs. asiantuntija Ari Ojell (ari.ojell@evl.fi p. 09 1802 353). Kyselyihin vastaavat myös kirjeenvaihtaja-sihteerit Johanna Laine (johanna.m.laine@evl.fi) sekä yksikön johtaja, teologisten ja ekumeenisten asiain johtava asiantuntija Tomi Karttunen (tomi.karttunen@evl.fi).

SAKSA

ERLANGENIN YLIOPISTO

Baijerin maakirkon myöntämä stipendi mahdollistaa 1–3 kk:n mittaisen tutkimus- tai opintojakson Erlangen-Nürnbergin yliopistossa. Stipendi sisältää ilmaisen asumisen Martin-Luther-Bundin asuntolassa sekä pienen kuukausirahan. Stipendiaatin on mahdollista käyttää hyväkseen Erlangen-Nürnbergin yliopiston opetus- ja kirjastopalveluja sopimuksen mukaan. Matkoja varten voi anoa erillistä matka-apurahaa teologisten asiain yksiköstä. Stipendi on tarkoitettu ensisijaisesti opintojen loppuvaiheessa oleville tai jatko-opiskelijoille. Stipendi edellyttää jonkinasteista saksankielen taitoa. **Hakuaika on jatkuva**, tällä hetkellä haettavissa ovat vuoden 2014 syyskauteen kohdistuvat stipendit.

EKD:N STIPENDI

EKD:lta on mahdollista hakea stipendiä opiskeluun tai tutkimukseen Saksassa. Stipendi edellyttää ulkoasiain osaston puolta. Stipendikauden pituus voi vaihdella ja se on tarkoitettu opiskelijoiden ja tutkijoiden lisäksi myös ammatillisia opintoja suorittaville. Stipendiin on **jatkuva haku**.

VENÄJÄ

Pietarin ortodoksinen teologinen akatemia ja teologisten asiain yksikkö myöntää lukukauden tai -vuoden mittaisiin sisältöopintoihin sekä venäjän kielen intensiivikursseihin akatemiassa. Stipendi sopii teologian opiskelijoille sekä vastavalmistuneille tai jo työelämään sijoittuneille teologeille, mutta myös muiden kirkon työntekijöiden on mahdollista hakea stipendiä kieliopintoihin akatemian kurssilla. Kielikursseille hyväksymisen edellytyksenä on kurssia edeltävät venäjän kielen opinnot ja kielen perusteiden hallinta tai muulla tavalla hankittu venäjän kielen perustaito sekä suunnitelma hankitun kielitaidon soveltamisesta kirkollisessa työssä tai teologisissa opinnoissa/tutkimuksessa. Stipendi kattaa matka- ja viisumikustannukset sekä opinnot ja täysihoidon Akatemian asuntolassa stipendijakson aikana. **Haku on jatkuva**. Yhteydenottoja teologisten asiain yksikköön toivotaan vähintään puoli vuotta ennen opintojen suunnittelua aloittamisajankohtaa. <http://www.spbda.ru/>

LUTERILAISEN MAAILMANLIITON STIPENDI

(HUMAN RESOURCES DEVELOPMENT SUPPORT)

Luterilaisen maailmanliiton **Henkilöstöresurssien kehittämisen tuen** muodollisena hakijana toimii LML:n jäsenkirkko. Tuen saamiseksi edellytetään, että kirkon suositteleman henkilön projekti liittyy kiinteästi kirkon strategiaan tavoitteisiin ja niiden toteuttamiseen kirkollisessa työssä tai koulutuksessa. Vuotta 2015 koskevat hakuvalmistelut tulee aloittaa jo varhain kevään 2014 aikana. Varsinainen haku toteutuu syyskuussa 2014. **Tiedustelut 15.3.2014 mennessä** sähköpostitse osoitteeseen ari.ojell@evl.fi <http://www.lutheranworld.org/content/resource-human-and-institutional-capacity-development-hicd-guidelines>

HUOM!

Helmikuun 2014 lopussa päättyneet haut

Mahdollisesti täyttämättä jääneitä paikkoja pyydetään tiedustelemaan kiireellisesti teologisen asiain yksiköstä maaliskuun 2014 aikana:

UNKARI

Budapestin luterilainen teologinen yliopisto

- vaihto-oppilasvuosi tai lukukausi (syksy 2014–kevät 2015)

YHDYSVALLAT

Gettysburgin luterilainen teologinen seminaari

- vaihto-oppilasvuosi tai lukukausi (syksy 2014–kevät 2015)

SAKSA

Koulutuskeskus Josefstal (Baijerin maakirkko)

- Ekumeeninen opintokurssi 12.-21.5.2014 aiheesta "How to be Church in the Face of Secularism and Atheism?"

RANSKA:

Strasbourg'n ekumeeninen instituutti (LML)

- Ekumeeninen opintokurssi 2.-9.7.2014 aiheesta "Non-denominational and Trans-confessional movements"

SVEITSI

Bosseyn ekumeeninen instituutti (KMN)

- Ekumeeninen opintokurssi 2.-22.8.2014 aiheesta "Building an Interfaith Community"

MUUT AVUSTUKSET

Teologisten asiain yksikkö myöntää lisäksi pieniä yksittäisiä matka-avustuksia ekumeenista relevanssia omaaviin ulkomaisiin tilaisuuksiin, kongresseihin ja seminaareihin sekä luonteeltaan ekumeeniseen tutkimukseen tai koulutukseen liittyviin matkoihin. Teologian opiskelijoiden ja tutkijoiden lisäksi avustusta voivat hakea myös muiden kirkollisten alojen opiskelijat ja tutkijat sekä kirkon henkilöstö.

*Kirkkojen Maailmanneuvoston X yleiskokous Busanissa 2013
Kuvat: Kirkkohallituksen ulkoasiain osasto*

Reformaation 500-vuotismerkkivuoden teemaksi on Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa valittu ytimekkäästi: Armoa! Tässä numerossa käsitellään reformaation muistamisen taustoja Agricolan maassa pohjoismaisen kansankirkollisuuden kontekstissa, joka on avautunut myös ekumeeniselle vuorovaikutukselle.

Suomea on sanottu maailman luterilaisimmaksi maaksi. Tänään tuo ajatus on saanut uusia sävyjä niin sähköisen viestinnän vahvistaman globalisoitumisen kuin yksilöllisen fragmentoitumisen myötä. Tarvitaan kykyä nähdä tunnustuksen olennaiset piirteet ja liittymäkohdat niin yhteiseen apostoliseen uskoon kuin nykypäivän elämäntodellisuuteen. Vain näin voimme olla uskollisia itsellemme ja kirkon aarteelle, ”Jumalan kunnian ja armon evankeliumille”, menettämättä kykyä olla avoin ja kutsuva, kykyä kohdata ihmisiä avoimena Jumalan puhuttelulle ja hiljaiselle läsnäololle myös arjessa. Esillä on pohdintoja luterilaisuudesta ja sen kontekstista Suomessa ja Venäjällä.

Kirkkojen maailmanneuvoston satoa korjaavat tässä Reseptiossa kirkkomme lähettämät henkilöt pohdinnoissaan yleiskokouksen annista eri näkökulmista. Valmisteluvaiheessa on 15. teologiset keskustelut Venäjän ortodoksisen kirkon kanssa. Ajankohtainen ja ikaikainen kysymys kristillisestä ihmiskäsityksestä on esillä tällä kertaa. Tätä pohditaan yhdessä julkaisun teksteistä.

